

**SAPA ARUH BASA JAWI
WONTEN ING *NOVEL* DOKTER WULANDARI
ANGGITANIPUN YUNANI**

SKRIPSI

**Dipunaturaken dhateng Fakultas Bahasa dan Seni
Universitas Negeri Yogyakarta
Minangka Jejangkeping Pendaran
Anggayuh Gelar Sarjana Pendidikan**

**Dening:
A'im Muflihatul Habibah
14205244026**

**PROGRAM STUDI PENDIDIKAN BAHASA JAWA
JURUSAN PENDIDIKAN BAHASA DAERAH
FAKULTAS BAHASA DAN SENI
UNIVERSITAS NEGERI YOGYAKARTA
2018**

PASARUJUKAN

Skripsi kanthi irah-irahanipun “*Sapa Aruh Basa Jawi Wonten ing Novel Dokter Wulandari Anggitanipun Yunani*” menika sampun pikantuk pasarujukan saking dosen pembimbing kangge nindakaken *pendadaran*.

Yogyakarta, 7 Juni 2018

Pembimbing,

Dra. Siti Mulyani, M.Hum.

NIP 19620729 198703 2 002

PANGESAHAN

Skripsi kanthi irah-irahan “*Sapa Aruh Basa Jawi Wonten ing Novel Dokter Wulandari Anggitanipun Yunani*” menika sampun dipunandharaken wonten salebeting *pendadaran* wonten ing sangajengipun *Dewan Penguji* ing tanggal Juni 2018 saha dipuntetepaken lulus.

DEWAN PENGUJI

Asma	Jabatan	Tapak Asma	Tanggal
Dra. Siti Mulyani, M.Hum.	Ketua Penguji	_____	
Avi Meilawati	Sekretaris Penguji	_____	
Prof. Dr. Endang Nurhayati, M.Hum	Penguji Utama	_____	

Yogyakarta, Juli 2018

Fakultas Bahasa dan Seni

Universitas Negeri Yogyakarta

Dekan,

Prof. Dr. Endang Nurhayati, M.Hum

NIP 19571231 198303 2 004

WEDHARAN

Ingang tanda tangan wonten ing ngandhap menika, kula:

Nama : A'im Muflihatul habibah

NIM : 14205244026

Program Studi : Pendidikan Bahasa Jawa

Fakultas : Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta

ngandharaken bilih skripsi menika asil panaliten kula piyambak. Miturut pamanggih kula, skripsi menika dereng nate dipunteliti dening tiyang sanes, kejawi perangan-perangan tartamtu ingkang kula pendhet minangka acuan kanthi ndherek tata cara, *etika*, saha paugeran *karya ilmiah* ingkang *lazim*

Seratan wedharan menika kaserat kanthi saestu. Menawi kasunyatipun kabukti bilih wedharan menika boten leres, prakawis menika dados tanggul jawab kula piyambak.

Yogyakarta, 7 Juni 2018

Panyerat

A'im Muflihatul Habibah

NIM 14205244026

SESANTI

*Sesungguhnya Allah tidak akan mengubah apa yang ada pada sesuatu kaum
sehingga mereka mengubah apa yang ada pada diri mereka sendiri
(Terjemahan Surat Al-Ra'd ayat 11)*

Ngelmu iku kalakone kanthi laku
lekase lawan kas
tegese kas nyantosani
setya budya pangekese durangkara
(Serat Wulangreh)

Tindakna saben pandamelan kanthi tumata supados boten kuciwa
(Panyerat)

PISUNGSUNG

Kanthi raos syukur dhumateng Allah SWT, skripsi menika kula pisungsungaken dhateng tiyang sepuh kula, Bapak Sutikno saha Ibu Siti Mahsusiyah (almh) ingkang sampun paring panjurung, panyengkuyung saha donga pangestu satemah skripsi menika saged paripurna.

PRAWACANA

Puji syukur panyerat aturaken dhumateng Allah SWT ingkang sampun paring kasarasan, rahmat saha hidayahipun, satemah panyerat saged ngrampungaken skripsi kanthi irah-irahan “*Sapa Aruh Basa Jawi ing Salebeting Novel Dokter Wulandari Anggitanipun Yunani*”. Skripsi menika dipundamel kangge njangkepi sarat anggayuh *gelar sarjana pendidikan*.

Skripsi menika kaserat kanthi pambiyantu saking Ibu Dra. Siti Mulyani, M.Hum. minangka pembimbing ingkang sampun paring panjurung, pamrayogi, panyaruwe, saha bimbingan kanthi sabar saha tulus sadangunipun kula nyerat skripsi, satemah skripsi menika saged paripurna kanthi sae.

Skripsi menika saged paripurna ugi amargi sampun dipunsengkuyung saking mapinten-pinten *pihak*. Awit saking menika, panyerat ngaturaken agunging panuwun dhateng sedaya *pihak* ingkang sampun paring pambiyantu saha panyengkuyungipun. Kanthi raos ingkang tulus panyerat ngaturaken agunging panuwun panyerat badhe ngaturaken agunging panuwun dhumatheng.

1. Bapak Prof. Dr. Sutrisna Wibawa, M.Pd. minangka Rektor Universitas Negeri Yogyakarta. ingkang sampun paring kalodhangan wekdal kangge panyerat ngangsu kawruh wonten ing Universitas Negeri Yogyakarta;
2. Ibu Prof. Dr. Endang Nurhayati, M.Hum. minangka Dekan Fakultas Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta saha *penguji tugas akhir skripsi*, ingkang sampun paring pambiji, pamrayoginipun saha pangesahaning skripsi ingkang dipunlaksanakaken;
3. Bapak Prof. Dr. Suwardi, M.Hum. minangka Pangarsa Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah ingkang sampun paring idin kangge nglampahi panaliten menika;
4. Bapak Drs. Hardiyanto, M.Hum. minangka dosen Pembimbing Akademik ingkang sampun paring bimbingan, panyengkuyung, saha panjurungipun sadangunipun kula sinau ing Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah Fakultas Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta;

5. Bapak Ibu dosen Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah ingkang sampun paring kawruh, piwulang, pambiyantu saha panjurung mawarni-warni ingkang murakabi;
6. Ibu Siti Mulyani saha Ibu Avi Meilawati minangka *Penguji Tugas Akhir Skripsi* ingkang sampun paring pambiji saha pamrayoginipun;
7. Tiyang sepuh kula Bapak Sutikno, Ibu Siti Mahsusiyah (almh), adhi kula Farhan Fawaidul Mubarak saha sedaya kulawarga kula awit saking panjurung, *motivasi*, katresnan saha pandonganipun;
8. Kanca raket kula Novi Nur Utami, Nur Hanifah, Lathifah Hamida, Siti Kurwati, saha Rahmawati Ulfah ingkang sampun dados pundak kaping kalih rikala wonten kampus saha paring katresnan saha pandonganipun;
9. Kanca-kanca PBD 2014, mliginipun kelas C (Cakramanggala) ingkang sampun dados kulawarga kula saha sampun paring panjurung supados greget anggenipun nggarap skripsi;
10. Sedaya pihak ingkang boten saged kula sebetaken satunggal-satunggal ingkang sampun paring pandonga, pambiyantu, saha panjurung dhateng panyerat satemah *skripsi* menika saged kaasilaken.

Temtu kemawon skripsi menika dereng saged kawastanan sae jangkep menapa malih sempurna. Pramila saking menika sedaya pamrayogi menapa dene panyaruwe saking sedayanipun tansah katampi kanthi bingahing manah saha agunging panuwun. Wasana kanthi raos andhap asor panyerat gadhah pangajab mugi-mugi skripsi menika saged murakabi tumrap pamaos saha panyerat.

Yogyakarta, 7 Juni 2018

Panyerat,

A'im Muflihatul Habibah

NIM 14205244026

PRATELAN ISI

	Kaca
IRAH-IRAHAN	i
PASARUJUKAN	ii
PANGESAHAN	iii
WEDHARAN	iv
SESANTI	v
PISUNGSUNG	vi
PRAWACANA	vii
PRATELAN ISI	ix
PRATELAN <i>TABEL</i>	xii
PRATELAN <i>BAGAN</i>	xiii
PRATELAN <i>TETENGER</i>	xiv
PRATELAN <i>CEKAKAN</i>	xv
PRATELAN <i>LAMPIRAN</i>	xvi
SARINING PANALITEN	xvii
BAB I PURWAKA	1
A. Dhasaring Panaliten.....	1
B. Underaning Prakawis	4
C. Watesaning Prakawis	5
D. Wosing Prakawis.....	5
E. Ancasing Prakawis	6
F. Paedahing Panaliten	6
G. Pangretosan	7
BAB II GEGARAN TEORI	8
A. Sociolinguistik.....	8
B. Konteks	10
C. Sapa aruh.....	14
1. Pangretosan sapa aruh	14
2. Jinising sapa aruh	16

3. Faktor-faktor ingkang ndayani pamilihing sapa aruh	23
4. Sapa aruh ingkang saged dipunginakaken sesarengan.....	27
D. <i>Fungsi</i> sapa aruh	29
E. <i>Novel</i>	32
F. Panaliten ingkang Jumbuh	34
G. Nalaring Pikir	35
BAB III CARANIPUN PANALITEN	39
A. Jinisipun Panaliten.....	39
B. <i>Data</i> saha sumber <i>Data</i> Panaliten	39
C. Caranipun Ngempalaken <i>Data</i>	40
D. Pirantining Panaliten	41
E. Cara Nganalisis <i>Data</i>	43
F. Cara Ngesahaken <i>Data</i>	45
BAB IV ASILING PANALITEN SAHA PIREMBAGAN	48
A. Asiling Panaliten	48
B. Pirembagan Asiling Panaliten	64
1. Sapa aruh awujud tembung	64
a. Jinis nama tiyang.....	65
b. Jinis pasedherekan awu	75
c. Jinis pasedherekan sanes awu	80
d. Jinis pangkat pendidikan	90
e. Jinis tembung sesulih purusa.....	93
f. Jinis <i>adjektif transposisional</i>	103
g. Jinis tembung <i>nominal</i>	105
h. Jinis pandamelan	108
2. Sapa aruh awujud frasa	110
a. Jinis pasedherekan sanes awu saha nama tiyang.....	111
b. Jinis tembung nominal saha pangkat pendidikan.....	119
c. Jinis pasedherekan sanes awu saha pangkat pendidikan.....	122
d. Jinis pandamelan saha nama tiyang	124

e. Jinis pasedherekan sanes awu saha pandamelan	126
f. Jinis pasedherekan sanes awu, pangkat pendidikan saha nama tiyang	128
g. Jinis pangkat kebangsawanan ingkang ngemu <i>perluasan makna</i> saha nama tiyang	130
BAB V PANUTUP	133
A. Dudutan	133
B. <i>Implikasi</i>	134
C. Pamrayogi	135
KAPUSTAKAN	136
LAMPIRAN KERTU DATA	139

PRATELAN TABEL

	Kaca
<i>Tabel 1</i> : Wujud kartu <i>data</i> kangge ngempalaken <i>data</i>	44
<i>Tabel 2</i> : Wujud sapa aruh, jinis sapa aruh saha <i>fungsi</i> sapa aruh wonten ing <i>novel</i> Dokter Wulandari anggitanipun Yunani	48
<i>Tabel 3</i> : Analisis <i>data</i> wujud sapa aruh, jinis sapa aruh, saha <i>fungsi</i> sapa aruh wonten ing <i>novel</i> Dokter Wulandari anggitanipun Yunani	139

PRATELAN BAGAN

Kaca

<i>Bagan</i> 1: Bagan nalaring pikir sapa aruh basa Jawi wonten ing <i>novel</i> Dokter Wulandari anggitanipun Yunani.....	38
--	----

PRATELAN *TETENGER*

- : Dipunginakaken kangge
(✓, ✓, ✓, ✓) : Wontenipun wujud sapa aruh, jinis sapa aruh, saha *fungsi* sapa aruh

PRATELAN CEKAKAN

A : Awu
DW : Dokter Wulandari
Kc : kaca
PM : *Perluasan makna*
SA : Sanes awu
T : Tembung

PRATELAN LAMPIRAN

Kaca

*Lampiran 1: Analisis data wujud sapa aruh, jinis sapa aruh saha fungsi sapa aruh
wonten ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani139*

**SAPA ARUH BASA JAWI
WONTEN ING *NOVEL* DOKTER WULANDARI
ANGGITANIPUN YUNANI**

**Dening
A'im Muflihatul Habibah
NIM 14205244026**

SARINING PANALITEN

Panaliten menika gadhah ancas kangge ngrembag sapa aruh ingkang wonten ing *novel* Dokter Wulandari anggitanipun Yunani. Ancasing panaliten inggih menika ngandharaken wujud sapa aruh, jinis sapa aruh, saha *fungsi* sapa aruh wonten ing *novel* Dokter Wulandari anggitanipun Yunani. Panganggening sapa aruh wonten *novel* Dokter Wulandari menika saged dipundadosaken tuladha panganggenipun sapa aruh wonten ing padintenan.

Jinising panaliten ingkang dipunginakaken inggih menika panaliten deskriptif. *Data* panaliten menika wujud tembung saha frasa ingkang nedahaken sapa aruh wonten ing *novel* Dokter Wulandari anggitanipun Yunani. Sumbering *data* panaliten menika *novel* Dokter Wulandari anggitanipun Yunani. Pirantining panaliten inggih menika panaliti piyambak saha ngginakaken *tabel analisis data* ingkang dipunbiyantu *kartu data*. Caranipun ngempalaken *data* sapa aruh ngginakaken cara maos saha cara nyathet. Wondene caranipun nganalisis *data* ngginakaken *analisis deskriptif*. Cara ngesahaken *data* ngginakaken *validitas triangulasi teori saha validitas semantik kontekstual saha reliabilitas stabilitas*.

Asiling panaliten inggih menika wujud sapa aruh, jinis sapa aruh, saha *fungsi* sapa aruh wonten ing *novel* Dokter Wulandari anggitanipun Yunani. Wujud sapa aruh ing *novel* Dokter Wulandari inggih menika sapa aruh wujud tembung saha sapa aruh wujud frasa. Jinis sapa aruh ingkang kapanggihaken ing *novel* Dokter Wulandari menika wonten sanga inggih menika nama tiyang, pasedherekan awu, pasedherekan sanes awu, pangkat kebangsawanan ingkang ngemu *perluasan makna*, pangkat pendidikan, tembung sesulih purusa, tembung nominal, pandamelan, saha *adjektif transposisional*. Wondene *fungsi* sapa aruh ingkang kapanggihaken ing *novel* Dokter Wulandari menika wonten pitu inggih menika *fungsi referensial, fungsi emotif, fungsi regulatori, fungsi heuristik, fungsi fatik, fungsi puitik, saha fungsi konatif*.

Pamijining Tembung: Sapa aruh, *Novel* Dokter Wulandari

BAB I PURWAKA

A. Dhasaring Panaliten

Pawicantenan minangka satunggaling cara kangge ngandharaken satunggaling *informasi* ingkang badhe dipunandharaken dhateng tiyang sanes. Salebeting pawicantenan wonten kalih perangan ingkang kedah wonten inggih menika, pamicara kaliyan tiyang ingkang dipunajak micara. Basa ingkang dipunginakaken kangge pawicantenan kedah dipungatosaken. Panganggening tembung dados dhasaring pamilihing basa ingkang badhe dipunginakaken. Sapa aruh minangka satunggaling perangan ingkang nggatosaken bab pamilihing tembung.

Sapa aruh inggih menika tetembungan ingkang dipunginakaken kangge aruh-aruh utawi nyebat tiyang ingkang dipunajak micara. Dhasaring panganggening sapa aruh inggih menika kadosta pasedherekan wonten ing kulawarga, pakurmatan, saha paraban. Padatanipun, sapa aruh dipunginakaken kangge miwiti pawicantenan. Sapa aruh satunggaling bab ingkang wigati ing wicantenan amargi kangge tetenger sinten tiyang ngkang dipunajak wicantenan. Sapa aruh dipunginakaken supados wicantenan menika saged dipunlaksanakaken.

Sapa aruh menika boten namung kapanggihaken ing padintenan. Ananging sapa aruh ugi saged kapanggihaken ing karya sastra kadosta ing novel. Novel anggitanipun Yunani kanthi irah-irahan *Dokter Wulandari* dados objek panaliten menika. Endraswara (2012:1) ngandharaken bilih novel menika gambaran saking pagesangan masarakat. Novel ingkang dipunserat dening panyerat menika

nggatosaken bab panganggening basa. Dhasaring pamilihing tembung ing salebeting novel menika gumantung kaliyan unsur intrinsik saha ekstrinsik saking novel. Sapa aruh minangka satunggaling tetembungan ingkang dipungatosaken nalika nyerat novel. Sapa aruh ingkang dipunginakaken kedah dipuntingali saking bab ingkang ndayani panganggenipun sapa aruh menika.

Tuladhanipun sapa aruh “mbak” menika limrahipun dipunginakaken dening lare kangge nyebat tiyang estri ingkang taksih wonten *hubungan* pasedherakan kaliyan pamicara. Samenika tembung “mbak” ugi dipunginakaken dening lare kangge nyebat tiyang estri ingkang langkung sepuh. Tuladha sapa aruh dipunginakaken kangge nyebat tiyang estri ingkang langkung sepuh kaserat wonten ing ngandhap menika.

“Aku mung titip kado iki, wenehna Wulan, ya Mbak. Yen ora repot, suk malem minggu aku dak mrene maneh.” (DW/1987/hal. 22/46)

Saking pawicantenan ing nginggil menika, sapa aruh wujud tembung “mbak” dipunginakaken kangge nyebat tiyang estri ingkang langkung sepuh tinimbang pamicara. Pawicantenan ing nginggil menika katindakaken dening Utami saha Hinaryanto. Pawicantenan menika kadadosan nalika Hinaryanto dolan ing pondokanipun Wulandari. Tembung “mbak” menawi dipuntingali saking wujudipun minangka tembung lingga. Dhasaring panganggening tembung “mbak” ing pawicantenan inggih menika adhedhasar jinising sapa aruh nama pasedherekan ingkang sampung nglampahi *perluasan makna*.

Pamilihing tembung sapa aruh ingkang dipunginakaken menika dipuntingali saking bab ingkang ndayani panganggening sapa aruh, kadosta *jenis kelamin* antawisipun penutur saha mitra tutur, yuswa kekalihipun, saha kawontenan

nalika kekalihipun sami wicantenan. Bab ingkang ndayani panganggening sapa aruh menika ugi mangaribawani panganggening tetembungan sapa aruh ingkang dipunginakaken. Panganggening tembung menika ugi nggatosaken *konteks* nalika pawicantenan menika dipuntindakaken. *Konteks* menika ugi saged nedahaken *fungsi*-nipun sapa aruh ingkang dipunginakaken.

Sapa aruh menika boten namung wujud tembung, ananging ugi saged wujud frasa. Tuladhanipun sapa aruh ingkang awujud frasa wonten ing ngandhap menika.

“Bu Dokter Wulan ..., Bu Dokter ...,” mangkono panyapane karo ngawe-awe binarung guyu kang lugu nanging tulus. (DW/1987/hal. 45/104)

Sapa aruh ing nginggil kadadosan saking tigang frasa, inggih menika “bu”, “dokter”, saha “Wulan”. Tembung “bu” minangka jinising sapa aruh ingkang nama pasedherekan. Tembung “dokter” minangka jinising sapa aruh ingkang nama pangkat saking pendidikan. Tembung “Wulan” minangka jinising sapa aruh ingkang nama tiyang. Boten sedaya sapa aruh wujud tembung menika saged dipunginakaken sesarengan kaliyan tembung sapa aruh sanesipun.

Saking andharan wonten ing nginggil, panaliti badhe ngrembag bab sapa aruh wonten ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani. Panaliti mendhet bab sapa aruh amargi samenika kathah bocah ingkang sampun boten trep anggenipun ngginakaken sapa aruh kangge aruh-aruh utawi nyebat tiyang sanes. Panaliti ngginakaken novel Dokter Wulandari amargi salebeting novel menika kathah dipunpanggihaken maneka jinis sapa aruh. Sapa aruh ingkang dipunginakaken wonten novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani langkung *variatif*. Panaliten menika dipuntindakaken supados saged manggihaken menapa kemawon wujud

sapa, jinising sapa aruh, saha *fungsi* panganggenipun sapa aruh wonten ing novel Dokter Wulandari.

Adhedhasar sedaya andharan wonten ing nginggil panaliten menika badhe katindakaken. Panaliten ingkang badhe katindakaken dipunsukani irah-irahan “Sapa Aruh Basa Jawi wonten ing Novel Dokter Wulandari Anggitanipun Yunani.

B. Underaning Prakawis

Adhedhasar dhasaring panaliten menika, saged dipunpanggihaken mapinten-pinten prakawis ingkang saged dipunrembag. Prakawis-prakawis ingkang saged dipunrembag kaandharaken wonten ing ngandhap menika.

1. Wujudipun sapa aruh basa jawi ingkang wonten ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani.
2. Jinisipun sapa aruh ingkang wonten ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani.
3. *Fungsi*-nipun sapa aruh ingkang wonten ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani.
4. Maknanipun sapa aruh wonten ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani
5. Bab ingkang ndayani panganggenipun sapa aruh basa Jawi ingkang wonten ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani.

C. Watesaning Panaliten

Prakawis ing panaliten menika boten sedaya dipunrembag, ananging prakawis wonten mriki dipunwatesi supados boten langkung wiyar. Prakawis-prakawis ingkang badhe dipunrembag kaandharaken wonten ing ngandhap menika.

1. Wujudipun sapa aruh basa Jawi ingkang wonten ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani.
2. Jinisipun sapa aruh ingkang wonten ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani.
3. *Fungsi*-nipun sapa aruh ingkang wonten ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani.

D. Wosing Panaliten

Adhedhasar watesaning prakawis ingkang sampun kaandharaken ing ngginggil, Wosing prakawis ing panaliten menika kaandharaken ing ngandhap menika.

1. Menapa kemawon wujudipun sapa aruh ingkang wonten ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani?
2. Menapa kemawon jinisipun sapa aruh ingkang wonten ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani?
3. Menapa kemawon *fungsi*-nipun sapa aruh ingkang wonten ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani?

E. Ancasing panaliten

Ancasing panaliten ingkang saged dipunandharaken ing panaliten menika adhedhasar wosing panaliten ing nginggil menika, inggih menika:

1. ngandharaken wujudipun sapa aruh ingkang wonten ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani.
2. ngandharaken jinisipun sapa aruh ingkang wonten ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani.
3. ngandharaken *fungsi*-nipun sapa aruh ingkang wonten ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani.

F. Paedahing Panaliten

Adhedhasar ancasing panaliten ing nginggil saged dipunandharaken paedahing panaliten, inggih menika:

1. kanthi panaliten menika kaajap saged suka kawruh bab wujud, jinis, saha *fungsi* saking sapa aruh ingkang wonten ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Dokter Wulandari.
2. kanthi panaliten menika kaajap supados pamaos saged langkung mangretosi bab sapa aruh ingkang badhe dipunginakaken kangge langkung ngormati tiyang sanes ingkang dipunajak wicantenan saha supados trep anggenipun ngginakaken sapa aruh kangge aruh-aruh.

G. Pangretosan

Pangretosan istilah ing ngandhap menika dipunginakaken kangge dhasaring panaliti nлити panaliten menika. Pangretosan menika dados watesaning pangretosan istilah ingkang dipunginakakane ing panaliten menika. Pangretosan ingkang dipunginakaken inggih menika:

1. Sapa Aruh

Sapa aruh inggih menika tembung utawi frasa ingkang dipunginakaken kangge nyebat mitra tuturipun. Wujudipun sapa aruh menika wonten kalih inggih menika tembung utawi frasa. Pamilihing sapa aruh menika gumantung kaliyan bab-bab ingkang ndayani pamilihing sapa aruh.

2. Novel

Novel minangka salah satunggaling karya sastra ingkang awujud seratan. Cariyos-cariyos ingkang wonten ing novel kadangkala nggambaraken padintenanipun manungsa. Salebeting novel ngewrat unsur intrinsik saha unsur ekstrinsik ingkang gadhah makna saha piwulang wonten ing salebeting novel menika.

3. Fungsi Sapa Aruh

Fungsi sapa aruh ingkang badhe dipunpanggihaken kedah nggatosaken *konteks* saking pawicantenan. *Konteks* ingkang dipunginakaken menika boten namung salebeting ukara menika, ananging kedah mangretosi *konteks* saking saderengipun utawi sasampunipun ukara menika. *Fungsi* sapa aruh ingkang dipunginakaken ing panaliten menika ngginakaken *fungsi* basa ingkang dipunandharaken kaliyan Roman Jakobson saha Halliday.

BAB II GEGARAN TEORI

A. Sociolinguistik

Sociolinguistik minangka satunggaling cabang ilmu linguistik. Sociolinguistik kadadosan saking kalih tembung inggih menika sosio- saha linguistik. Sosio- menika ateges hubungan antawisipun satunggal tiyang kaliyan tiyang sanesipun ing masarakat, kelompok-kelompok masarakat, saha *fungsi-fungsi* masarakat. Wondene linguistik inggih menika ilmu ingkang ngandharaken unsur-unsur basa, struktur basa, saha pembentukan unsur basa (Nababan, 1993:2). Saking andharan menika saged kadudut bilih sociolinguistik inggih menika ngelmi basa ingkang wonten gayutipun kaliyan masarakat. Soeparno (2013:29) ing bukunipun ngandharaken, sociolinguistik inggih menika bab ngelmi basa ingkang ngandharaken basa jumbuh kaliyan *faktor sosial* utawi bab masarakat.

Hudson lumantar Suhardi (2009:6) ngandharaken bilih watesanipun sociolinguistik inggih menika, “...*the study of language in relation society*” ingkang tegesipun kajian ingkang wonten gayutanipun kaliyan masarakat. Jumbuh kaliyan pamanggihipun Hudson, Nababan (1993:2) ngandharaken bilih sociolinguistik inggih menika ilmu ingkang ngandharaken saha nyinau aspek-aspek ing masarakat, mliginipun *variasi-variasi* bahasa ingkang gayut kaliyan *faktor sosial*. Wondene manungsa minangka masarakat sosial nalika ngginakaken basa kangge pawicantenan utawi sarana kangge ngandharaken pamanggihipun ing masarakat (Wijana saha Rohmadi, 2013:7).

Chaer saha Agustin (2014:62-72), ngandharaken bilih *variasi* basa menika kapantha dados sekawan. *Variasi* basa menika dipunpantha adhedhasar tiyang ingkang micara, basa menika dipunginakaken kangge menapa, kawontenan ingkang resmi menapa boten resmi, saha sarana. *Variasi* basa adhedhasar tiyang ingkang saged dipunpantha malih dados sekawan inggih menika *idiolek*, *dialek*, *sosialek*, saha *kronolek*. Chaer saha Agustin (2014:64) ngandharaken bilih sosiolek minangka satunggaling variasi basa ingkang asring dipunbahas salebeting sosiolinguistik. Sosiolek inggih menika variasi basa ingkang gayut kaliyan status, golongan, saha kelas sosial saking tiyang ingkang wicantenan (Chaer saha Agustin, 2014:64).

Jumbuh kaliyan andharanipun Chaer saha Agustin, Nancy Parrot Hickerson lumantar Pateda (2015:15) ngandharaken bilih, “*Sociolinguistics is a developing subfield of linguistics which takes speech variation as its focus. Sociolinguistics is concerned with the correlation between such sosial factors and linguistics variation*”. Inggih tegesipun sosiolinguistik menika gayut kaliyan faktor-faktor sosial tuladhanipun yuswa, agama, pandamelan, jinis kelamin, papan nalika pawicantenan, saha sanesipun. Salebeting sosiolinguistik ugi ngandharaken bab *variasi-variasi* basa. *Variasi-variasi* tuturan ingkang dipunsebabaken faktor sosial menika ugi mangaribawani pamilihing tembung ingkang dipunginakaken nalika pawicantenan.

Saking andharan ing nginggil saged dipunpendhet dudutan bilih sosiolinguistik inggih menika salah satunggaling ngelmi basa ingkang ngrembag basa dipungayutaken kaliyan masarakat. Sosiolinguistik ugi ngandharaken *variasi-*

variasi basa ingkang dipunginakaken ing masarakat. Salajengipun *faktor sosial* mangaribawani pamilihing tembung ingkang dipunginakaken nalika pawicantenan.

Sapa aruh minangka satunggaling bab ingkang ngginakaken andharan menika dados dhasaring pamilihing tembung sapa aruh. Sapa aruh inggih menika perangan ingkang wigati kangge pawicantenan. Sapa aruh menika dipunginakaken kangge aruh-aruh antawisipun penutur saha mitra tuturipun. Pamilihing tembung sapa aruh menika dipunpangaribawani kaliyan faktor sosial antawisipun penutur saha mitra tuturipun. Wujud saha jinising sapa aruh ingkang dipunginakaken menika gumantung kaliyan sinten penutur saha mitra tuturipun. Adhedhasar menika sapa aruh minangka bab ingkang dipunandharaken ing sosilinguistik.

B. Konteks

Konteks minangka bab ingkang wigati kangge *interaksi* ing masarakat. Panganggening basa kangge *interaksi* menika dipunpangaribawani kaliyan *konteks*. Ahli basa kathah ingkang ngandharaken bab *konteks* ingkang dipungayutaken kaliyan basa. Malinowski ngandharaken bilih boten namung kawontenan tutur ingkang dipunginakaken ing salebeting *teks*. *Konteks* situasi ugi dipunandharaken Malinowski wonten ing makalah ingkang dipunserat. *Konteks situasi* inggih menika *konteks* ingkang dipunginakaken kangge nyebat kawontenan papan nalika *teks* menika dipunginakaken (Halliday saha Hasan, 1994:7).

Konteks situasi ingkang dipunandharaken Malinowski menika dipunandharaken langkung cetha kaliyan Firth. Firth lumantar Halliday saha Hasan

(1994:10-11) ngandharaken bilih *konteks* situasi menika saged dipunpantha dados sekawan inggih menika,

1. *Pelibat (participants)*, inggih menika tiyang-tiyang ingkang nderek pawicantenan nalika pawicantenan menika dipunlampahi.
2. Tumindakipun tiyang ingkang nderek pawicantenan, tumindak menika dipunperang dados kalih inggih menika tindak tutur (*verbal action*) saha tindak ingkang boten tutur (*non-verbal action*).
3. Ciri-ciri sanes saking kawontenan, barang-barang saha kadadosan sanes ingkang wonten ing papan nalika pawicantenan.
4. *Akibat-akibat* ingkang dipunsebabaken tindak tutur, inggih menika wujud-wujud ingkang ewah nalika pawicantenan menika dipuntindakaken.

Wondene Dell Hymes ugi ngandharaken bab *konteks* tuturan menika, ingkang dipunpantha dados wolu ingkang asring dipunsebat *SPEAKING*.

1. *Setting* saha *scene*, *setting* dipuntedahaken kangge ngandharaken papan saha wekdal nalika pawicantenan menika dipunlampahi. *Scene* dipunginakaken kangge ngandharaken kawontenan *psikologis* nalika pawicantenan. Bedanipun *setting* saha *scene* inggih menika, *setting* ngandharaken kawontenan fisik bilih *scene* ngandharaken kawontenan psikologis (Mulyana, 2005:23).
2. *Participants*, paraga utawi tiyang ingkang wonten ing prastawa tutur. *Participants* menika gunggunipun wonten kalih utawi langkung paraga ingkang wonten ing prastawa tutur. Pamilihing basa ingkang dipunginakaken *participants* menika ngginakaken kalih *dimensi* inggih menika *dimensi horizontal* saha *dimensi vertical* (Rahardi, 2001:30). *Dimensi horizontal* inggih

menika *dimensi* ingkang gayut kaliyan *hubungan* antawisipun pamicara kaliyan tiyang ingkang dipunajak micara. *Dimensi vertical* inggih menika *dimensi* ingkang gayut kaliyan yuswa, *status sosial*, kawontenan, lan sanesipun.

3. *Ends*, ancasing pawicantenan ingkang dipuntindakaken (Wijana saha Rohmadi, 2013:9). Pawicantenan ingkang dipuntidakaken pamicara saha tiyang ingkang dipunajak micara menika gadhah ancas tartamtu. Ancas pawicantenan menika kadosta paring *informasi*, ngajak supados saged setunggal *pemikiran*, lan sanesipun. Pawicantenan menika kadhangkala ugi gadhah ancas kangge ngrubah sipat utawi tindak tandukipun tiyang ingkang dipunajak micara. Ancas saking pawicantenan menika mangaribawani pamilihing basa ingkang badhe dipunginakaken.
4. *Act*, prastawa nalika pamicara kaliyan tiyang ingkang dipunajak micara menika pawicantenan (Wijana saha Rohmadi, 2013:9). Rahardi (2001:31), ngandharaken bilih *act* ingkang dipunmaksud inggih menika pokok tuturan. Pokok tuturan menika saged uwal gumantung kaliyan prastawa tutur antawisipun pamicara kaliyan tiyang ingkang dipunajak micara. Pokok tuturan ingkang *berubah* mangaribawani pamilihing basa ingkang dipunginakaken.
5. *Key* inggih menika cara, *nada*, tumindak, utawi *motivasi* ing salebeting prastawa tutur. *Nada* tutur menika saged dipunbedakaken dados kalih inggih menika *nada verbal* saha *nada non-verbal*. *Nada verbal* inggih menika nada ingkang nggambaraken kawontenan bingah, duka, *serius*, *santai*, lan sanesipun. *Nada non-verbal* inggih menika tumindak ingkang sipatipun

linguistik kadosta maneka werna basa *tubuh (body language), gesture, saha jarak* salebeting pawicantenan (Rahardi, 2001: 32).

6. *Instrument*, pirantining pawicantenan antawisipun pamicara saha tiyang ingkang dipunajak micara. Piranti ingkang dipunginakaken menika saged dipunbedakaken dados kalih inggih menika piranti wujud lisan kaliyan piranti ingkang awujud seratan (Rahardi, 2001:33). Piranti ingkang awujud lisan menika kadosta *siulan*, tiyang ingkang nyanyi, lan sanesipun. Piranti ingkang awujud seratan kadosta sandi-sandi ingkang dipunserat.
7. *Norms*, nedahaken *norma* utawi aturan-aturan ingkang dados watesaning pawicantenan (Mulyana, 2005:23). Tuladhanipun *norma* ingkang dipunpanggihaken ing masarakat Jawi, kadosta bilih badhe matur kaliyan tiyang ananging tiyang menika saweg guneman kaliyan tiyang sanes kedah ngentosi tiyang menika ngrampungaken gunemanipun wumiyen. Salebeting *norma* menika ugi ngandharaken kadospundi cara menawi pawicanten kaliyan tiyang sanes, kadosta ngginakaken basa ingkang alus, kasar, lan sanesipun.
8. *Genre*, jinising tuturan ingkang dipunginakaken nalika pawicantenan (Rahardi, 2001:35). Jinising tuturan ingkang dipunmaksud menika kadosta tuturan salebeting gancaran, pidato, koran, lan sanesipun.

Konteks ingkang dipunginakaken ing pawicantenan menika saged nedahaken *fungsi-fungsi* basa ingkang dipunginakaken, kadosta *fungsi* sapa aruh. *Fungsi* sapa aruh menika saged dipunedahaken bilih pamicara kaliyan tiyang ingkang

dipunajak micara saged mangertosi *konteks* ingkang dipunginakaken ing pawicantenan.

C. Sapa Aruh

1. Pangretosan sapa aruh

Pawicantenan minangka satunggaling bab ingkang wigati wonten ing padintenan. Pawicantenan menika mbetahaken kalih tiyang utawi langkung. Salebeting pawicantenan wonten ingkang dipunsebat pamicara saha tiyang ingkang dipunajak micara. Pawicantenan antawisipun pamicara saha tiyang ingkang dipunajak micara menika ngginakaken basa-basa tartamtu. Panganggenipun basa menika dipundayani unsur saha faktor ingkang dados sebab kawontenanipun. Bab-bab ingkang ndayani panganggenipun basa menika dados sebab kangge pamilihing tembung antawisipun satunggal manungsa kaliyan manungsa sanesipun, tuladhanipun tembung sapa aruh.

Sapa aruh inggih menika tembung ingkang kangge aruh-aruh, nyebat, utawi nimbali tiyang ingkang dipunajak micaraipun. Kridalaksana (1978:14) ngandharaken bilih sistem tutur sapa menika sistem ingkang ngiket tembung-tembung kangge aruh-aruh utawi nyebat tiyang ingkang dipunajak micara ing prastawa tutur. Suprianto lumantar Purwa (2003:17) ngandharaken bilih sapa aruh inggih menika rerangkening tembung ingkang dipunginakaken wonten ing kahanan tartamtu kangge nyebat saha aruh-aruh pamicara dhateng tiyang ingkang dipunajak micara.

Sahayu (2006:146) ngandharaken bilih pamilihing sapa aruh ingkang boten trep kaliyan kawontenan nalika wicantenan saged dados prakawis nalika wicantenan. Wardhaugh lumantar Nengsih (2015:199) ngandharaken bilih pamilihing tembung kangge nyebat tiyang ingkang dipunajak micara minangka satunggaling cara kangge njagi pawicantenan antawisipun pamicara kaliyan tiyang ingkang dipunajak micara.

Kait saha Soeridiradja lumantar Nengsih (2015:196), ngandharaken bilih pronomina persona minangka perangan ingkang wigati ing tingkat tutur. Panganggenipun pronomina kangge aruh-aruh menika wigati amargi saged nedahaken nilai pakurmatan kangge tiyang ingkang dipunajak micara. Suhardi (1985:17) ing buku “Sistem Sapaan Bahasa Jawa” ngandharaken bilih sapa aruh ing basa Jawi menika gadhah maneka variasi. Variasi-variasi menika saged dipunbedakaken adhedhasar ciri fonologis, wujudipun, ciri sintaksis, saha ciri semantisipun. Suhardi (1986:60) ugi ngandharaken bilih sapa aruh ingkang dipunginakaken menika gumantung kaliyan bab-bab tartamtu kadosta yuswa, jenis kelamin, pasedherekan, saha sapanunggalipun.

Saking andharan wonten nginggil saged dipunpendhet dudutan bilih sapa aruh inggih menika tembung, utawi frasa ingkang dados piranti aruh-aruh, nalika pawicantenan antawisipun pamicara saha tiyang ingkang dipunajak micara. Sapa aruh ingkang dipunginakaken gumantung kaliyan bab ingkang ndayani panganggening sapa aruh antawisipun pamicara saha tiyang ingkang dipunajak micara. Variasi sapa aruh menika dipunperang dados sekawan, ananging ing

panaliten menika namung badhe dipunandharaken kalih variasi kemawon, inggih menika adhedhasar wujud saha semantisipun.

2. Jinising sapa aruh

Wujudipun sapa aruh menika maneka warni. Wujudipun sapa aruh ingkang dipunginakaken menika gumantung *konteks* antawisipun pamicarasaha mitra tututuripun. Suhardi dkk (1985:17) ngandharaken bilih wonten ing basa jawa, sapa aruh saged dipunperang miturut titikanipun fonologis, sintaksis, semantik, saha wujudipun. Ing panaliten menika badhe ngandharaken kalih jinis sapa aruh, inggih menika adhedhasar wujud saha semantisipun.

a. Sapa aruh adhedhasar wujudipun

Sapa aruh adhedhasar wujudipun dipunperang dados kalih inggih menika sapa aruh awujud tembung saha sapa aruh awujud frasa.

1) Sapa aruh awujud tembung

Tembung inggih menika rerangkaning swanten ingkang kanandharaken saking salebeting tutuk ingkang ngewrat makna saha kasumurupan surasanipun (Sasangka, 2001:34). Sasangka (2001:98) ngandharaken bilih tembung menika saged dipunpantha dados sedasa jinis inggih menika aran, kriya, sipat, katrangan, sesulih, wilangan, panggandheng, ancer-ancer, panyilah, saha panyeru. Sapa aruh awujud tembung saged dipunpantha dados sekawan jinis inggih menika tembung sapa aruh saking wujud aslinipun tembung, tembung sapa aruh mawi wuwuhan panambang –ne, tembung sapa aruh awujud tembung rangkep, saha tembung sapa aruh awujud tembung camboran (Suardi, 1985:24).

Tembung sapa aruh ingkang wujudipun tembung aslinipun kadosta, “bapak”, “ibu”, “biyung”, “eyang”. Tuladha saking tembung sapa aruh mawi wuwuhan panambang –ne inggih menika, “bapakne”, “ibune”, “adhine”. Tembung sapa aruh ingkang awujud tembung rangkep menika ngewrat teges kathah, tuladhanipun tembung “ibu-ibu”, “bapak-bapak”. Tembung sapa aruh ingkang awujud tembung camboran inggih menika tembung asli ingkang dipungabung saha ngewrat teges enggal, tuladhanipun tembung “pakdhe”. Tembung “pakdhe” menika asalipun saking tembung “bapak” saha “gedhe”.

2) Sapa aruh awujud frasa

Syafi’e (1988:126) ngandharaken bilih frasa menika kadadosan saking kalih utawi langkung tembung. Wondene Sasangka (2001:132), ngandharaken frasa menika gadhah pitu jinis inggih menika frasa aran, frasa kriya, frasa kaanan, frasa wilangan, frasa katrangan, frasa sesuluh, saha frasa ancer-ancer. Suhardi (1985:28) ngandharaken bilih *padatanipun* frasa ingkang wonten ing sapa aruh menika ngewrat teges jamak. Tuladhanipun frasa “Para ibu”, frasa menika nedahaken bilih gunggungipun ibu ingkang dipunmaksud menika kathah utawi sedaya ibu-ibu ingkang wonten ing wicantenan menika. Sapa aruh ingkang awujud frasa ugi saged kadadosan saking tembung sapa aruh ingkang dipungabungaken.

*“Rumah sakit? O..., **Suster Endang?** Ana apa, suster?” (DW/1987/hal.69/160)*

“Suster Endang” menika kalebet wujud frasa amargi kadadosan saking kalih tembung inggih menika tembung “suster” saha tembung “Endang”. Frasa “Suster Endang” menika kalebet frasa aran amargi frasa inti saking “Suster Endang” inggih menika tembung “Suster ingkang minangka tembung aran.

b. Sapa aruh adhedhasar titikanipun semantik

Sapa aruh nggadhah maneka variasi ingkang dipunginakaken ing padintenan. Sapa aruh ingkang dipunginakaken menika gumantung kaliyan *konteks* antawisipun pamicara saha tiyang ingkang dipunajak micara. Adhedhasar titikan semantik Suhardi (1985:36) ngandharaken bilih sapa aruh dipunperang dados wolu, inggih menika:

1) Nama tiyang

Sapa aruh ingkang ngginakaken nama tiyang menika asring dipunginakaken. Sapa aruh mawi nama tiyang menika dipunginakaken antawisipun pamicara saha tiyang ingkang dipunajak micara ingkang yuswanipun sami utawi pamicara yuswanipun langkung sepuh tinimbang tiyang ingkang dipunajak micara (Suhardi, 1985:36). *Padatanipun* sapa aruh nama tiyang menika dipunginakaken antawisipun pamicarasaha tiyang ingkang dipunajak micara ingkang sampun tepung saha akrab. Sapa aruh menika dipunginakaken ing pawicantenan ingkang boten formal. Tuladhanipun wonten ukara, “*Matur nuwun Hien, aku isih ana perlu liya kok,*”. (DW/1987/hl.20/37)

Sapa aruh nama tiyang menika boten dipunginakaken menawi pamicara badhe aruh-aruh tiyang ingkang ingkang nembe dipunkenal utawi tiyang ingkang dipunajak micara menika sampung dangu boten kepanggih. Sapa aruh nama tiyang saged dipunginakaken kangge nyebat tiyang ingkang nembe dipuntepang menika ngginakaken tembung sanes. Tuladhanipun, “Dhik Soni, kados pundi kabaripun?” Sapa aruh ingkang dipunginakaken ing ukara menika nedahaken raos kurnat pamicara kangge tiyang ingkang dipunajak micara.

2) Nama ingkang dipunginakaken ing kulawarga utawi pasedherekan

Sapa aruh menika dipunginakaken kangge nyebat tiyang ingkang taksih gadhah hubungan kulawarga kaliyan penutur (Suhardi, 1985:40). Tuladhanipun sapa aruh nama pasedherakan inggih menika “mbah buyut”, “mbak”, “ibu”, “bapak”. Tuladhanipun ukara “**Bu**, bapak kok ora seneng karo aku geneya ta?” (DW/1987/hal.82/212). Tembung “Bu” ing ukara menika dipunginakaken Wulandari kangge nyebat ibunipun.

Nurhayati (2008:141) ngandharaken bilih jinis sapa aruh pasedherekan menika dipunbedakaken dados pasedherekan ingkang awu saha sanes awu. Pasedherekan ingkang awu inggih menika jinis sapa aruh ingkang dipunginakaken kangge aruh-aruh utawi nyebat tiyang ingkang saking kulawarga ingkang sami utawi *sedarah*. Wondene Suhardi (1985:40) ngandharaken bilih sapa aruh nama pasedherekan samenika wonten ingkang sampun ngemu *perluasan makna*. Pasedherekan ingkang nglampahi *perluasan makna* menika sapa aruh jinis pasedherekan ngkang dipunginakaken kangge aruh-aruh utawi nyebat tiyang ingkang sanes awunipun.

Sapa aruh jinis pasedherekan ingkang sanes awu menika tuladhanipun tembung “mbak” wonten ing ukara ngadhap menika.

“*Matur nuwun Mbak, aku nyuwun pamit bae, selak bengi.*” (DW/1987/hal. 22/49).

Tembung “mbak” samenika ugi dipunginakaken kangge nyebat tiyang wadon ingkang yuswanipun langkung sepuh tinimbang penutur. Tembung “Mbak” ing

ukara menika dipunginakaken Hinaryanto kangge nyebat Utami ingkang yuswanipun langkung sepuh tinimbang piyambakipun.

3) Pangkat kebangsawanan

Sapa aruh ingkang ngginakaken pangkat kebangsawanan menika dipunginakaken kangge nyebat tiyang ingkang dipunkormati (Suhardi. 1985:49). Rumiyyin pangkat kebangsawana namung dipunginakaken kangge nyebat bangsawan, ananging samenika sapa aruh pangkat kebangsawan dipunginakaken kangge nyebat tiyang ingkang dipunkumati. Tuladhanipun tembung “den” ingkang cekakan saking tembung “raden”. Tembung menika samenika ugi dipunginakaken kangge nyebat tiyang enem ingkang gadhah status langkung inggil timbang penuturipun.

Tuladhanipun, “*Wooo, Den Hinar... Den Hinar rawuh...*” (DW/1987/hal.94/294). “Den” menika wacanaan saking tembung “Raden” ingkang padatanipun kangge nyebat tiyang ingkang *keturunan* bangsawan. Ananging sapa aruh “Den Hinar” menika dipunginakaken batur ing griyanipun Hinaryanto kangge nyebat Hinaryanto. Hinaryanto ingkang *status*-ipun langkung inggil saking batur menika dipunsebat ngginakaken sapa aruh “Den” kangge nedahaken raos kurmatipun.

4) Pangkat saking pendidikan

Sapa aruh menika ngginakaken pangkat ingkang pikantuk saking bangku pendidikan (Suhardi, 1985:51-52). Pangkat saking pendidikan ingkang asring dipunginakaken kangge sapa aruh inggih menika pangkat “dokter”. Pangkat “dokter” menika asring dipunginakaken mawi wuwuhan “pak” utawi “bu” ing

sangajengipun. Tuladhanipun ukara, “*Bu Dokter Wulan... Bu Dokter...*” (DW/1987/hal.45/103). Sapa aruh “Bu Dokter Wulan” menika dipunginakaken kangge nyebat Wulandari ingkang lulusan saking sekolah kedokteran.

5) Jabatan, profesi utawi pandamelan

Masarakat Jawi gadhah anggapan bilih jabatan menika dipunajeni sanget wonten ing pagesangan. Tiyang ingkang gadhah jabatan tartamtu, dipunaruh-aruhi ngangge nama jabatanipun. Sapa aruh menika dipunwiwiti kanthi sesebutan pak utawi bu. Tuladhanipun tiyang ingkang dados lurah dipunsebut Pak lurah. Tuladhanipun ukara, “*Rumah sakit? O., Suster Endang? Ana apa, suster?*” (DW/1987/hal.69/160). Sapa aruh “Suster Endang” menika dipunginakaken kangge nyebat Endng ingkang pandamelanipun dados tiyang ingkang ngrumat tiyang sakit ing griya sakit.

6) Pelaku sawijining tumindak

Wonten ing masarakat Jawi kathah dipunpanggihaken sapa aruh mawi pandamelan ingkang dipunlampahi tiyang ingkang dipunajak micara (Suardi, 1985:55). Tuladhanipun sapa aruh “Pak majalah” ingkang dipunginakaken kangge nyebat tiyang ingkang pandamelanipun dados tiyang ingkang ngeteraken majalah,

7) Sapa aruh umum

Sapa aruh umum dipunginakaken kangge nyebat tiyang ingkang dipunajak micara ingkang gunggungipun langkung saking satunggal (Suardi, 1985:56). Tuladhanipun tembung “bocah-bocah” ingkang dipunginakaken guru kangge nyebat muridipun.

8) Sapa aruh kiasan

Masyarakat Jawi asring ngginakaken tembung-tembung saking wayang, kewan, utawi sanesipun kangge nyebat tiyang ingkang dipunajak micaraipun (Suhardi, 1985:58). Tembung-tembung sapaan menika dipunsebut paraban. Tuladhanipun tembung gareng, bagong, kancil, gendhut.

Kridalaksana (1978: 14-15), ngandharaken bilih sajroning basa Indonesia sapa aruh menika saged dipunperang dados sedasa inggih menika;

- 1) Tembung sesulih, kadosta aku, kowe, panjengengan, piyambakipun.
- 2) Nama tiyang, kadosta Susi, Rudi
- 3) Pasedherekan ingkang awu, kadosta bapak, ibu, pakdhe, budhe
- 4) Pangkat pendidikan saha pandamelan, kadosta dokter, suster, guru.
- 5) Bentuk pe- +V (verbal), kadosta *pembaca*, *pendengar*.
- 6) Wujud N (nominal) + ku, kadosta Tuhanku, kekasihku.
- 7) Tembung-tembung deiksis, kadosta menika, mrene, mrono.
- 8) Nominal, kadosta tuan, nyonya, nonan, encik
- 9) *Ciri zero* utawi nol, boten wontenipun wujud sapa aruh sajroning pawicantenan. Tuladhanipun, ukara “ameh nendi?”

Wondene andharanipun Suhardi saha Kridalaksana, Supardo ugi paring andharan bab jinising sapa aruh. Ananging wonten tigang jinis sapa aruh ingkang dereng dipunandharaken inggih menika jinis sapa aruh tembung *persahabatan*, tembung *religius*, saha *adjektif transposisional*.

1) Tembung *persahabatan*

Supardo (1995:99) ngandharaken bilih kadangkala tembung *persahabatan* menika dipunginakaken nalika aruh-aruh utawi nyebat tiyang ingkang dipunajak micara. Sapa aruh jinis tembung *persahabatan* menika dipunginakaken dening tiyang ingkang yuswanipun, drajat, utawi status ingkang sami. tuladhanipun tembung *persahabatan* ingkang saged kalebet sapa aruh inggih menika “kanca” saha “sobat”.

2) Tembung *religious*

Tembung *religious* inggih menika tetembungan ingkang dipunginakaken kangge nyebat Gusti (Supardo, 1995:99). Ananging saben agami menika gadhah tetembungan ingkang beda-beda kangge nyebat Gustinipun piyambak. Tuladhanipun tembung *religious* ingkang kalebet sapa aruh kadosta Gusti, Gusti Allah, Sing Gawe Urip, saha Sing Kuwasa.

3) *Adjektif transposisional*

Adjektif transposisional inggih menika tembung sipat ingkang nglampahi *transposisi*, satemah makna saha pangginanipun menika dados wiyar (Supardo, 1995:101). Tuladhanipun *adjektif transposisional* ingkang saged dipunginakaken kangge sapa aruh kadosta tembung “bagus”, “ayu”, “cantik” saha “sayang”.

3. Faktor-faktor ngkang ndayani pamilihing sapa aruh

Pamilihing tembung utawi frasa ingkang dipunginakaken nalika aruh-aruh menika dipunpangaribawani kaliyan mapinten-pinten faktor. Sadtono ing

salebeting bukunipun Suhardi (2009:29) ngandharaken bilih sistem sapa aruh menika gayut kaliyan mapinten-pinten faktor, khususipun faktor ingkang wonten gayutipun kaliyan pamicara saha tiyang ingkang dipunajak micarai.

Faktor menika dipunperang dados kalih inggih menika kahanan ingkang tetep saha kahanan ingkang winates wekdalipun. Kahanan ingkang tetep inggih menika kahanan ingkang faktor ingkang gayut kaliyan pamicara saha tiyang ingkang dipunajak micara ingkang ngginakaken sapa aruh, kadosta yuswa, status, saha *jinis kelamin*. Kahanan ingkang winates wekdal menika kahanan ingkang boten tetep sipatipun kadosta, papan, wekdal, saha *topik* pawicantenan.

Suhardi ugi ngandharaken mapinten-pinten faktor ingkang dados dhasaring pamilihing sapa aruh, inggih menika.

a. Kahanan nalika pawicantenan

Kahanan nalika pawicantenan ingkang dados faktor pamilihing sapa aruh menika saged dipunperang dados kalih, kahanan ingkang resmi saha boten resmi (Suhardi, 1985:61). Kahanan ingkang resmi inggih menika kahanan pawicantenan ingkang sipatipun formal saha pawicantenanipun ngginakaken basa krama. Kahanan ingkang resmi menika kadosta nalika pepanggihan resmi, upacara-upacara tradisional (khitanan, nikahan, saha sanesipun). Sapa aruh ingkang dipunginakaken wonten ing kahanan resmi tuladhanipun “para pinisepuh”, “para bapak”, “para kadang”, saha sanesipun.

Kahanan ingkang boten resmi inggih menika kahanan pawicantenan ingkang sipatipun boten formal. Basa ingkang dipunginakaken menika saged basa karma utawi ngoko, gumantung kaliyan kawontenanipun. Sapa aruh ingkang

dipunginakaken ing kahanan boten resmi kadosta “Pak”, “Bu”, “Dhik”, saha sanesipun. Sapa aruh menika saged dipunpanggihaken ing pasar, warung, utawi pos ronda.

b. Etnik

Etnik ugi mangaribawani pamilihing sapa aruh ingkang dipunginakaken pamicara saha tiyang ingkang dipunajak micara (Suhardi, 1985:65). Wonten tigang jinis etnik ingkang dipanggihaken inggih menika Jawa, sanes Jawa, saha asing. Tuladhanipun sapa aruh “Uda” ingkang dipunginakaken kangge aruh-aruh tiyang Minangkabau ingkang mapan ing Jawa. Sapa aruh ingkang dipunginakaken nalika kepanggih kaliyan tiyang keturunan Cina ugi dipunpangaribawani kaliyan etnik, tuladhanipun sapa aruh “engkoh”, “tacik”.

c. Pasedherekan

Hubungan pasedherakan ugi mangaribawani pamilihing sapa aruh ingkang dipunginakaken. Wonten ing kulawarga, sapa aruh ingkang dipunginakaken menika gumantung kaliyan *posisi*, *peran*, saha statusipun wonten ing sistem pasedherakan (Suhardi, 1985:68). Hubungan ingkang dipunmaksud inggih menika hubungan bapak, ibu, anak, putu, saha sanesipun. Sapa aruh ingkang dipunpangaribawani kaliyan hubungan pasedherekan menika kadosta simbok, pakdhe, budhe.

d. Raketipun pamicara kaliyan tiyang ingkang dipunajak micara

Pamilihing sapa aruh menika ugi adhedhasar raketipun pamicara saha tiyang ingkang dipunajak micara. Raketipun pamicara saha tiyang ingkang dipunajak micara menika mangaribawani situasi pawicantenan (Suhardi, 1985:70). Situasi

pawicantenan antawisipun pamicarasaha tiyang ingkang dipunajak micara menika dados situasi ingkang boten formal utawi *santai*.

e. Status sosial

Kedudukan utawi posisi ing masarakat menika nemtokaken inggil-ngandhapipun status sosialipun. Status sosial menika ugi dipuntemtokaken saking pandamelan utawi jabatanipun tiyang menika. Sapa aruh ingkang dipunginakaken kangge aruh-aruh tiyang ingkang dipunajak micara menika dipunpangaribawani kaliyan status sosial (Suhardi, 1985:72). Tiyang ingkang gadhah status sosial langkung ngandhap saking tiyang ingkang dipunajak micaraipun menika kedah ngormati kanthi ngginakaken sapa aruh ingkang trep kaliyan statusipun.

f. Yuswa

Yuswa menika ugi nemtokaken pamilihing sapa aruh ingkang dipunginakaken. Pamicara kedah mangertos yuswa tiyang ingkang dipunajak micara ingkang badhe dipunjak pawicantenan. Pamilihing sapa aruh menika saged mangaribawani hubungan antawisipun pamicarasaha tiyang ingkang dipunajak micaraipun (Suhardi, 1985:74). Sapa aruh ingkang dipunginakaken ugi saged nedahaken rasa kurmat kangge tiyang ingkang dipunajak micaraipun.

g. *Jenis kelamin*

Faktor ingkang salajengipun inggih menika *jenis kelamin*. *Jenis kelamin* ugi dados dhasaring pamilihing sapa aruh ingkang dipunginakaken. Ing sajroning faktor menika, pamicara boten kawratan anggenipun netepaken sapa aruh ingkang trep dipunginakaken (Suhardi, 1985:77).

h. Status perkawinan

Sapa aruh ingkang dipunpangaribawani status perkawinan menika dipunginakaken nalika pamicara utawi tiyang ingkang dipunajak micara menika sampun palakrama (Suhardi, 1985:78). Tuladhanipun tembung “nyonya” ingkang dipunginakaken kangge aruh-aruh tiyang estri ingkang sampun krama.

i. Papan asalipun pamicara saha tiyang ingkang dipunajak micara

Papan asalipun pamicara saha tiyang ingkang dipunajak micara menika ugi dados faktor ingkang mangaribawani pamilihing sapa aruh. Pamicara saha tiyang ingkang dipunajak micara ingkang saking beda daerah menika kemawon gadhah sapa aruh ingkang beda (Suhardi, 1985:79). Tiyang ingkang saking desa saha kutha tentu kemawon gadhah sapa aruh ingkang beda.

4. Sapa aruh ingkang saged dipunginakaken sesarengan

Sajroning sapa aruh ingkang dipunginakaken, wonten sapa aruh ingkang saged dipunginakaken kanthi nggabung antawisipun satunggal sapa aruh kaliyan sapa aruh sanesipun. Wonten ing basa Jawi saged dipunpanggiahaken mapinten-pinten sapa aruh ingkang gabungan saking satunggal sapa aruh kaliyan sapa aruh sanes. Sinaosa tembung sapa aruh saged dipunginakaken sesarengan, ananging boten sedaya tembung sapa aruh menika saged dipunginakaken sesarengan. Sapa aruh ingkang saged *berkolokasi* dipunandharaken ing ngandhap menika.

a. Nama pasedherekan kaliyan nama tiyang

Sedaya nama pasedherakan menika saged dipunginakaken sesarengan kaliyan namanipun tiyang (Suhardi, 1985:92). Tuladhanipun sapa aruh ingkang

dipunginakaken sesarengan inggih menika “Mbak Wulan”, “Bu Sosro”, “Dhik Rudy”, “Dhik Hinaryanto”.

b. Nama pasedherekan kaliyan pangkat pendidikan

Kata sapaan ingkang saged dipunginakaken ing nama pasedherakan kaliyan pangkat pendidikan namung winates. Nama pasedherakan ingkang dipunginakaken inggih menika “Pak” saha “Bu”. Pangkat pendidikan ingkang dipunginakaen sesarengan kaliyan nama pasedherakan menika winates ing dokter mawon. Tuladhanipun pak dokter saha bu dokter (Suhardi, 1985:93).

c. Nama pasedherakan kaliyan jabatan saha pandamelan

Nama pasedherekan ugi saged sipunginakaken sesarengan kaliyan sapa aruh kangge jabatan utawi pandamelan. Suhardi ” (1985:94) ngandharaken bilih nama pasedherekan ingkang saged dipunginakaken sesarengan kaliyan jinis sapa aruh kangge jabatan utawi pandamelan namung sapa aruh “Pak” saha “Bu. Sapa aruh kangge jabatan utawi pandamelan menika kadosta lurah, camat, dosen, guru. Tembung-tembung menika dipunginakaken sesarengan nalika aruh-aruh kadosta “Pak dosen”, “Bu guru”, “Bu camat”.

d. Nama pasedherakan kaliyan paraga ingkang nindakaken prakawis tartamtu

Sapa aruh nama pasedherekan ugi saged dipunginakaken sesareng kaliyan sapa aruh kangge nyebat tiyang ingkang nindakaken prakawis tartamtu. Tuladhanipun tiyang ingkang tumbas bakso, tiyang menika nimbali tukang bakso kanthi aruh-aruh “Pak bakso”.

D. Fungsi Sapa Aruh

Fungsi sapa aruh inggih menika *fungsi* ingkang dipunginakaken kangge ngandharaken menapa ingkang dipunmaksud tiyang ingkang micara nalika ngginakaken sapa aruh. *Fungsi* basa dipunginakaken dados dhasaring nemtokaken *fungsi* sapa aruh ing panaliten menika. Pateda (2015:5) ngandharaken bilih basa menika gadhah *fungsi* khusus inggih menika kangge alat pawicantenan. Wondene Mulyani (2006:68) ngandharaken bilih basa minangka pirantos kangge ngandharaken gagasan, pikiran, konsep, saha pangraosipun satunggal tiyang.

Fungsi sapa aruh menika dipunginakaken nalika wicantenan kaliyan tiyang sanes. *Fungsi* sapa aruh menika saged kapanggihaken wonten ing basa lisan utawi basa seratan. Basa lisan inggih menika basa ingkang dipunginakaken nalika wicantenan ing masarakat. Basa seratan inggih menika basa ingkang dipunginakaken ing gancaran utawi karya tulis sanesipun. Basa-basa ingkang dipunginakaken menika gadhah *fungsi* ingkang beda-beda. Para ahli ngandharaken bilih basa menika gadhah mapinten-pinten *fungsi*. Roman Jakobson ngandharaken bilih *fungsi* basa menika saged dipunperang dados enem inggih menika *fungsi* *emotif*, *konotatif*, *referensial*, *puitik*, *fatik*, *saha metalingual*, ingkang dipunandharaken wonten ngandhap menika.

1. *Fungsi* *emotif*, *fungsi* ingkang titikanipun saking penutur (Soeparno, 2015:18).

Fungsi *emotif* menika ugi saged dipunsebut *fungsi* ekspresif (Nurweni, 2010:62). Chaer saha Agustin (2014:15) ngandharaken bilih *fungsi* *emotif* menika *fungsi* ingkang dipunginakaken kangge ngandharaken raos pangraosipun tiyang ingkang micara kanthi cara ngedalaken emosi menika

saking tuturanipun. Tuladhanipun raos pangraos ingkang dipunginakaken inggih menika raos bingah, susah, sedhah, saha nesu (Soeparno, 2015:18).

2. *Fungsi konatif, fungsi* ingkang titikanipun saking mitra tuturipun (Soeparno, 2015:18). *Fungsi* menika dipunginakaken tiyang ingkang micara kangge nyuwun tiyang sanes nindakaken menapa ingkang dipundhawuhaken (Soeparno, 2015:19).
3. *Fungsi referensial, inggih menika fungsi* ingkang titikanipun saking konteks (Soeparno, 2015:18). Nurweni (2010:62) ngandharaken bilih *fungsi referensial* menika dipunginakaken kangge ngandharaken menapa kewawon ingkang wonten ing *lingkungan* tiyang ingkang wicantenan. *Fungsi referensial* ugi saged dipunginakaken kangge ngandharaken pamanggih saking tiyang ingkang micara (Chaer saha Agustin, 2014:16). *Fungsi referensial* ugi kangge ngandharaken satunggaling perkara saha madosi cara kangge ngrampungaken perkara (Soeparno, 2015:18).
4. *Fungsi puitik, fungsi* ingkang titikanipun saking amanat utawi pesan Soeparno, 2015:18). Soeparno (2015:18) ngandharaken *fungsi puitik* menika dipunginakaken kangge ngandharaken saran, amanat, utawi pesan tartamtu.
5. *Fungsi fatik, fungsi* ingkang titikanipun saking kontak antawisipun tiyang ingkang micara saha tiyang ingkang dipunajak micara (Soeparno, 2015:18). Nurweni ngandharaken bilih *fungsi fatik* menika dipunginakaken kangge miwiti, mungkasi, utawi nglajengaken wicantenan (2010:62-63). Nurhayati (2008:138) ngandharaken bilih salam utawi aruh-aruh tiyang sanes menika

kalebet fungsi fatik. Nurhayati (2008:138) ugi ngandharaken bilih fungsi fatik menika dipunginakaken minangka sarana kontak sosial.

6. *Fungsi metalingual, fungsi* ingkang titikanipun saking kode pawicantenan (Soeparno, 2013:18). *Fungsi metalingual* inggih menika *fungsi* ingkang dipunginakaken kangge ngandharaken *fungsi* basa menika piyambak (Chaer saha Agustin, 2014:16). Nurweni (2010:63) paring tuladha ukara “*Hattrick yaitu dalam satu permainan sepakbola seorang pemain dapat mencetak 3 gol.*” Saking ukara menika saged dipunandharaken bilih *fungsi metalingual* menika dipunginakaken kangge ngandharaken makna saking satunggaling tembung.

Salajenipun Halliday lumantar Soeparno (2013:22) ngandharaken bilih *fungsi* basa menika wonten enem inggih menika *fungsi* instrumental, *fungsi* regulatori, *fungsi* interaksional, *fungsi* heuristic, *fungsi* personal, saha *fungsi* imajinatif. *Fungsi-fungsi* menika dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

1. *Fungsi instrumental* menika *fungsi* ingkang dipunginakaken kangge *manipulasi* lingkungan (Soeparno, 2013:22). Jatmiko, dkk (2017:362) ngandharaken bilih asiling *fungsi* instrumental inggih menika wujud pakon utawi *imperative*.
2. *Fungsi regulatori, fungsi* ingkang basa kangge ngontrol prastawa kadosta pasarajukan saking tiyang sanes (Soeparno, 2013:22).
3. *Fungsi interaksional, fungsi* ingkang dipunginakaken kangge njagi hubungan pawicantenan antawisipun tiyang ingkang micara saha tiyang ingkang diunajak micara (Soeparno, 2013:22).

4. *Fungsi heuristic* inggih menika *fungsi* basa kangge ngasilaken kawruh utawi kangge nyuwun pirsa bab tartamtu (Soeparno, 2013:22).
5. *Fungsi personal*, *fungsi* ingkang nedahaken emosi, *perasan*, utawi *kepribadian* (Soeparno, 2013:22). *Fungsi* personal menika dados sarana komunikasi ingkang nedahaken raos pangraos saking tiyang ingkang micara (Jatmiko dkk, 2017:362)
6. *Fungsi imaginatif*, *fungsi* kangge nedahaken *sistem* utawi *ide* (Soeparno, 2013:22). Jatmiko, dkk (2017:362) ngandharaken bilih *fungsi* immaginatif kangge nedahaken sistem, gagasan utawi cariyos ingkang *imaginatif*.

Salebeting bukunipun Chaer saha Agustin dipunpanggihaken bilih wonten *fungsi-fungsi* ingkang dipunandharaken Jakobson kaliyan Halliday menika gadhah pangretosan ingkang sami. *Fungsi emotif* sami kaliyan *fungsi personal*, *fungsi konatif* sami kaliyan *fungsi instrumental*, *fungsi fatik* sami kaliyan *fungsi interaksional*, *fungsi referensial* sami kaliyan *fungsi representative*, ingkang pungkasan *fungsi puitik* sami kaliyan *fungsi imaginative* (Chaer saha Agustin, 2014:15-17).

E. Novel

Novel minangka satunggaling jinis karya sastra ingkang awujud seratan. Novel asalipun saking basa itali “novella” ingkang tegesipun barang enggal ingkang alit (Nurgiyantoro, 2013:11). Nurgiyanto (2013:12) ugi ngandharaken bilih novel menika gancaran ingkang panjangipun cekapan, boten panjang sanget ugi boten cendhek sanget. Padatanipun novel nggambaraken pagesangan manungsa

saben dinten, ananging ugi wonten novel ingkang sipatipun karangan saking panyeratipun. Wondene ing kamus istilah sastra karanganipun Zaidan (2007: 136), ngandharaken bilih novel inggih menika satunggaling jinis gancaran ingkang ngandharaken pagesanganipun manungsa adhedhasar sudut pandangipun panyerat saha ngandut nilai pagesangan.

Novel menika langkung kompleks bilih dipunbandingkan kaliyan crita cekak. Novel bilih ngandharaken criyos menika langkung rinci, detail, saha kathah ngewrat masalah ingkang kompleks (Nurgiyantoro, 2013:13). Bedanipun novel kaliyan crita cekak ingkang paling ketingal inggih menika saking sisi *panjang-pendek* ingkang dipunserat kaliyan panyerat. Nurgiyantoro (2013:18) ngandharaken bilih novel menika ngrembaka saking maneka wujud naratif non-fiksi, tuladhanipun serat, biografi, utawi sejarah.

Novel menika gadhah unsur-unsur pembangun. Unsur-unsur ingkang gayut antawisipun setunggal unsur kaliyan sanesipun menika dados unsur ingkang mbangun cariyos ing novel. Unsur-unsur pembangun menika dipunperang dados unsur instrinsik saha unsur ekstrinsik. Unsur-unsur ingkang wonten gayutipun langsung kaliyan cariyosipun saha ingkang mbangun cariyos dipunsebat unsur intrinsiks (Nurgiyantoro, 2013:30). Tema, setting, tokoh, watak, alur, latar, sudut pandang menika minangka unsur instrinsik ing novel. Unsur ekstrinsik inggih menika unsur ingkang ingkang boten langsung mangaribawani satunggal cariyos. Unsur ekstrinsik menika unsur ingkang mangaribawani satunggal criyos ananging boten dados perangan ing cariyos menika. Unsur ekstrinsik menika dipuntingali adhedhasar panyerat novel menika, kadosta asal-usulipun panyerat, faktor sosial-

ekonomi nalika novel menika dipunserat, biografi saking panyerat lan sapanunggalipun.

Novel menika gambaran saking pagesangan masarakat saking sisi panyerat novel menika piyambak. Sajroning novel menika ugi ngginakaken basa-basa ingkang dipunginakaken ing padintenan, kadosta sapa aruh. Sapa aruh dipunginakaken ing novel menika supados pamaos boten bingung anggenipun maos karya menika.

F. Panaliten Ingkang Jumbuh

Panaliten ingkang jumbuh saha dipundadosaken acuan kangge nindakaken panaliten inggih menika panalitenipun Nofi Andari (2014) kanthi irah irahanipun “Sapa Aruh Basa Jawi wonten ing Rubrik Cerkak Kalawarti Djaka Lodang Wedalan Wulan September-Desember 2013” ingkang ngandharaken sedaya jinising sapa aruh adhedhasara titikan morfologis saha bab-bab ingkang ndayani panganggening sapa aruh. *Data* wonten ing panaliten inggih menika *data* seratan wonten cerkak (cerita cekak) kalawarti djaka lodang. *Data* menika dipunkempalaken kanthi cara maos sah nyathet. *Data* ingkang sampun dipunkempalaken menika dipunanalisis ngginakaken metode analisis deskriptif saha pendekatan sosiolinguistik mliginipun teori SPEAKING saking Dell Hymes.

Panaliten sanes ingkang jumbuh inggih menika panalitenipun Nugra Tri Hatmoko kanthi irah-irahan “Sapa Aruh Basa Jawi wonten ing Novel Kinanti Anggitanipun Margareth Widhy Pratiwi”. Panaliten menika ngandharaken jinisipun sapa aruh adhedhasar titikan morfologi ugi ngandharaken bab ingkang ndayani

panganggenipun sapa aruh. Panaliten menika ngginakaken panaliten deskriptif. *Data* ing panaliten menika dipunpendhet saking novel Kinanti anggitanipun Margareth. *Data-data* menika dipunpadosi kanthi teknik maos saha nyerat. *Data* ingkang sampun dipunkempalaken menika dipun analisis kanthi metode analisi deskriptif saha pendekatan sosiolinguistik mliginipun teori SPEAKING saking Dell Hymes.

G. Nalaring Pikir

Sosiolinguistik inggih menika satunggaling ilmu linguistik ingkang ngrembag bab linguistik dipungayutaken kaliyan sosial. Salebeting sosiolinguistik menika wonten satunggaling bab ingkang ngrembag *variasi* basa. *Variasi-variasi* basa menika saged dipunpantha malih adhedhasar *idiolek*, *dialek*, *kronolek*, saha *sosiolek*. *Sosiolek* inggih menika variasi basa ingkang gayut kaliyan *status sosial*, golongan, saha *kelas sosial* saking tiyang ingkang micara. Sapa aruh minangka satunggaling tuladha saking *sosiolek*.

Sapa aruh minangka satunggaling ilmu linguistik ingkang wonten gayutipun kaliyan sosial. Sapa aruh inggih menika tetembungan ingkang dipunginakaken kangge aruh-aruh utawi nyebat penutur kaliyan mitra tuturipun. Panganggening sapa aruh menika kedah nggatosaken *konteks* nalika sapa aruh menika dipunginakaken.

Panganggening sapa aruh ingkang nggatosaken *konteks* menika mangaribawani variasi wujud saha jinis sapa aruh. Sapa aruh bilih dipuntingali saking wujudipun gadhah wujud tembung utawi frasa. Jinisipun sapa aruh menika

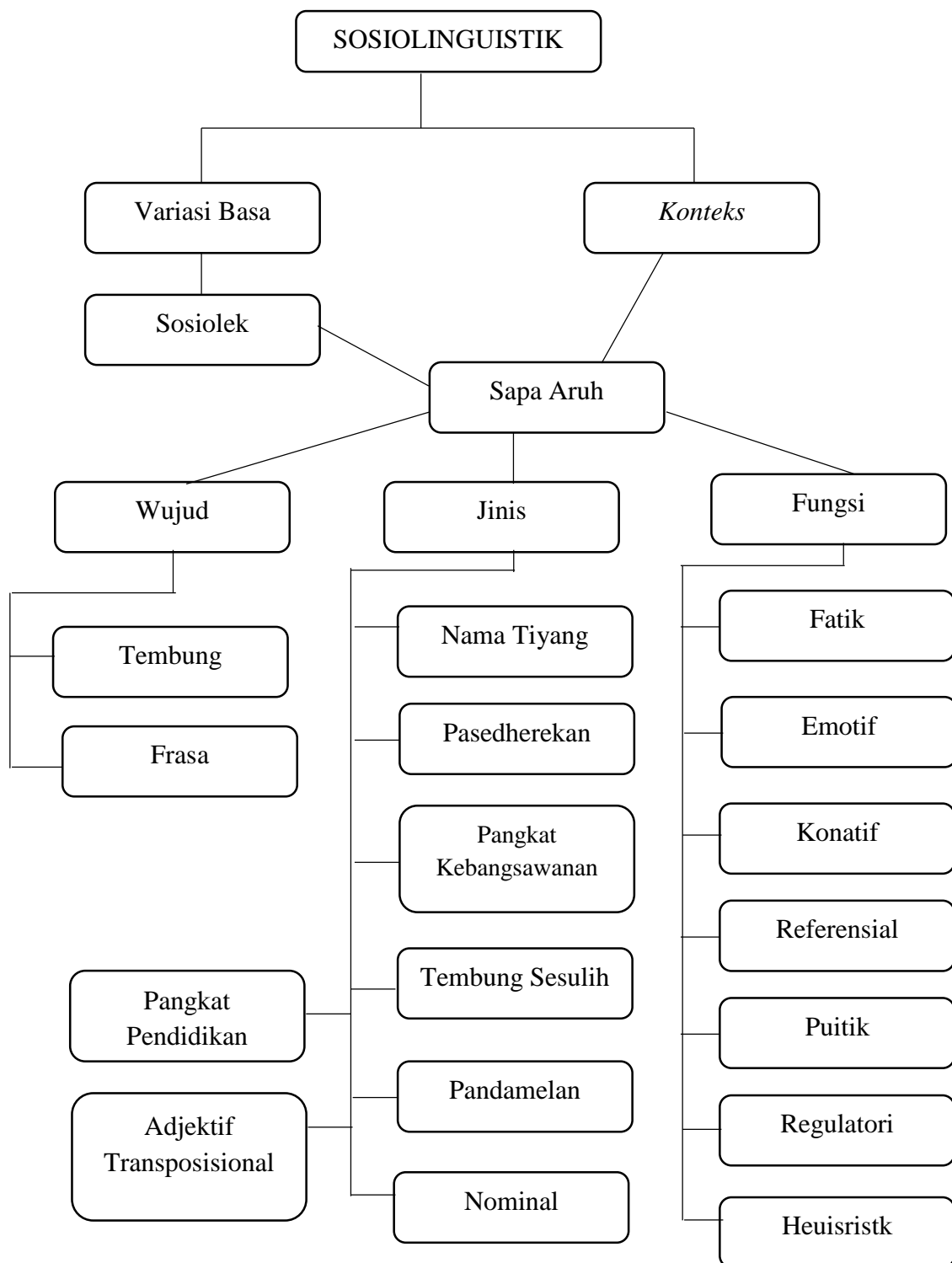
saged dipunperang adhedhasar titikan semantik, fonologis, saha sintaksis. Sapa aruh ingkang dipunginakaken menika gadhah ancas supados pawicantenan antawisipun pamicara saha tiyang ingkang dipunajak micara menika saged kalampahan kanthi sae.

Sapa aruh ugi boten namung wonten ing basa lisan ananging ugi dipunginakaken ing basa seratan. Sapa aruh ingkang dipunginakaken ing basa seratan menika kadosta ingkang wonten ing novel. Pangangening sapa aruh wonten ing novel menika gadhah ancas supados pamaos saged langkung paham *alur* saha boten bingung anggenipun maos novel menika. Sapa aruh ingkang dipunginakaken menika gadhah *fungsi* kangge nedahaken maksud pamicara nalika pawicantenan. *Fungsi-fungsi* menika saged dipuntingali saking ukara ingkang dipunginakaken sesarengan kaliyan sapa aruh menika.

Panaliten kanthi irah-irahan “Sapa Aruh Basa Jawi wonten ing Novel Dokter Wulandari Anggitanipun Yunani”. Panaliten menika gadhah ancas kangge ngandharaken wujuipun sapa aruh, jinis sapa aruh adhedhasar titikan morfologi saha *fungsi* sapa aruh ingkang wonten sajroning novel menika. Panaliten menika ngginakaken metode penelitian *kualitatif deskriptif*. Panaliten menika ngginakaken novel daos sumber anggenipun mendhet *data* sapa aruh. Anggenipun ngempalaken *data* menika ngginakaken teknis maos saha teknik nyathet kangge manggihaken wujud sapa aruh, jinis sapa aruh, saha *fungsi* sapa aruh ingkang dipunginakaken.

Metode analisis ingkang dipunginakaken inggih menika metode analisis *deskriptif*. Cara kangge ngesahaken *data* ing panaliten menika ngginakaken uji *validitas* saha uji *reliabilitas*. Uji *validitas* ingkang dipunginakaken inggih menika

uji *validitas semantik*. Salajengipun *data* menika dipun uji *reliabilitas* ngginakaken uji *reliabilitas stabilitas*.

Bagan I. Nalarng Pikir

BAB III CARA PANALITEN

A. Jinising Panaliten

Jinising panaliten ingkang dipunginakaken wonten panaliten inggih menika panaliten deskriptif. Panaliten kanthi metode deskriptif inggih menika panaliten ingkang nggambaraken saha ngandharaken *data* utawi objek kanthi *natural*, *objektif*, saha *faktual* utawi menapa wontenipun (Arikunto lumantar Mulyana, 2005:83). Suryabrata (2013:76) ugi ngandharaken bilih salebeting panaliten deskriptif menika boten prelu madosi *hipotesis* saha boten namung madosi hubungan saking *data-data* ingkang sampun dipunpadosi.

Saking andharan ing nginggil panaliten deskriptif inggih menika panaliten ingkang ngandharaken asiling panaliten adhedhasar *data-data* ingkang sampun dipunpadosi saha dipunandharaken kados menapa ingkang dipunpanggihaken saking *data*. Panaliten menika badhe ngandharaken sapa aruh wonten ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani. Panaliten menika gadhah ancas badhe ngandharaken asiling panaliten bab wujud sapa aruh, jinis sapa aruh, saha *fungsi* sapa aruh ingkang wonten salebetipun novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani.

B. Data saha Sumber Panaliten

Sudaryanto (1988:9) ngandharaken bilih *data* inggih menika *bahan* ingkang dipunginakaken ing panaliten. *Data* ingkang dipunginakaken salebeting panaliten inggih menika *data* sapa aruh wujud tembung saha frasa. Sapa aruh ingkang dipunpanggihaken menika badhe dipunandharaken bab wujud sapa aruh, jinis sapa

aruh adhedhasar titikan semantik saha *fungsi* sapa aruhipun. *Data-data* menika saged dipunpanggihaken wonten ing salabeting sumber *data*.

Sumbering *data* ing panaliten ngginakaken sumber ingkang wujudipun seratan cithak, inggih menika novel. Novel ingkang dipunginakaken ing panaliten menika novel anggitanipun Yunani kanthi irah-irahan Dokter Wulandari. Novel Dokter Wulandari menika wedalan taun 1987 ingkang gunggungipun 116 kaca. Novel Dokter Wulandari dipunterbitaken dening Balai Pustaka Jakarta.

Panaliti badhe nлити bab sapa aruh salebeting novel Dokter Wulandari amargi kathah dipunpanggihaken maneka jinis sapa aruh ingkang awujud tembung utawi frasa. Novel Dokter Wulandari dados sumbering *data* amargi novel menika dereng nate dipuntliti bab sapa aruh.

C. Cara Ngempalaken *Data*

Teknik maos saha nyathet dados teknik ingkang dipunginakaken kangge ngempalaken *data* ing panaliten menika. Teknik menika dipunginakaken kangge nemtokaken sapa aruh ingkang wonten ing novel Dokter Wulandari. Saderengipun nemtokaken sapa aruh menika, kedah mangretosi titikan tembung utawi frasa ingkang kalebu sapa aruh. Titikanipun sapa aruh inggih menika tembung utawi frasa ingkang dipunginakaken kangge aruh-aruh utawi nyebat tiyang ingkang dipunajak micara.

Titikan sapa aruh menika dipunginakaken kangge madosi sapa aruh salebeting novel Dokter Wulandari. Teknik ingkang dipunginakaken kangge madosi sapa aruh ing novel Dokter Wulandari inggih menika teknik maos saha teknik nyerat. Teknik

maos inggih menika maos sumbering *data* (novel Dokter Wulandari) kanthi cara dipunambali dumugi pikantuk *data* ingkang trep kaliyan titikan tembung utawi frasa ingkang ngewrat sapa aruh.

Teknik ingkang salajengipun inggih menika teknik nyerat utawi nyathet. Teknik nyerat menika katindakaken kanthi cara panaliti nyerat *data* ingkang sampun dipunpadosi wonten ing kartu *data* (Sudaryanto, 1988:4). *Data-data* ingkang dipunserat wonten ing kartu *data* inggih menika *konteks*, ukara, wujud sapa aruh, jinis sapa aruh, saha *fungsi* sapa aruh. *Data-data* menika salajengipun dipunserat ing salebeting tabel analisis. Tabel analisis dipunginakaken supados panaliti langkung gampang anggenipun badhe nganalisis *data* menika.

Sabibaripun maos saha nyathet data sapa aruh saking novel Dokter Wulandari kalajengaken teknik ingkang pungkasan inggih menika teknik *pilah*. Teknik pilah inggih menika teknik ingkang dipunginakaken kangge ngempalaken *data-data* menika adhedhasar wujud, jinis, saha *fungsi*-nipun sapa aruh. *Data-data* menika dipunserat ing salebeting tabel-tabel analisis. Tabel menika dipunginakaken kangge analisis *data* ingkang awujud deskripsi ing salebeting paragraf.

D. Pirantining Panaliten

Pirantining panaliten menika inggih menika *human instrument* saha kertu *data*. Moleong (2013:9) ngandharaken bilih panaliti saha tiyang ingkang biyantu panaliten menika minangka pirantinipun panaliten. Panaliti menika minangka piranti ingkang saged nemtokaken menapa kemawon ingkang dipunbetahaken ing

panaliten. Panaliti ugi saged *menyesuaikan* kaliyan kawontenan nalika panaliten menika dipunlaksanakaken.

Panaliten menika ugi ngginakaken piranti sanes inggih menika kartu *data*. Kartu *data* dipunginakaken kangge nyerat *data* saking asiling maos novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani. Salabeting kartu *data* menika dipunserat *konteks*, ukara, wujud sapa aruh, jinis sapa aruh, saha *fungsi* sapa aruh. Salajengipun *data* ingkang sampun dipunserat ing kertu *data*, dipunserat wonten ing salebeting tabel analisis *data*. Tabel analisis *data* menika wonten kalih, inggih menika tabel ingkang dipunginakaken kangge nyerat *data* saking kertu *data* saha tabel ingkang dipunginakaken kangge ngglompokaken sapa aruh adhedhasar wujud saha jinis sapa aruh. Wujudipun kertu *data* saha tabel analisis wonten ing ngandhap menika.

Tabel 1. Format kartu data panaliten

No. <i>Data</i>	DW/hal.8/1
Penutur	Wulandari dhateng Rudy
<i>Konteks</i>	Wulandari muni-muni amargi kaget badhe dipunrempet kaliyan motor.
Ukara	“Asem kowe ya!” batine Wulandari misuh-misuh
Wujud sapa aruh	Tembung sapa aruh, amargi menika kadadosan namung kadadosan saking setunggal tembung.
Jinis sapa aruh	Jinising sapa aruh ingkang dipunginakaken inggih menika tembung sesulih purusa. Tembung menika kalebu sesulih purusa amargi menika sesulih saking namanipun Rudy.
<i>Fungsi</i> sapa aruh	<i>Fungsi</i> sapa aruh ingkang dipunginakaken inggih menika <i>fungsi emotif</i> . <i>Fungsi emotif</i> amargi nedahakaen raos mangkel.

E. Cara Ngalalisis *Data*

Analisis *data* ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten inggih menika analisis *deskriptif*. Sudaryanto (1986:62) ngandharaken bilih metode *deskriptif* inggih menika metode analisis kanthi cara ngandharaken asiling panaliten adhedhasar menapa kawontenanipun panaliten menika. Cara ingkang dipunginakaken kangge analisis *data* menika dipunperang dados kalih inggih menika madosi ing salebeting novel Dokter Wulandari saha nglompokaken *data* ing salebeting tabel analisis *data*.

Langkah-langkah kangge madosi *data* dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

1. Maos novel Dokter Wulandari, boten namung sepisan ananging dipunambali dumugi pikantuk *data* ingkang trep kaliyan titikan sapa aruh.
2. Manggihaken *data-data* sapa aruh awujud tembung utawi frasa ingkang wonten ing salebeting novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani.
3. Manggihaken *konteks* salebeting sapa aruh ingkang dipunginakaken ing satunggaling pawicantenan.
4. Salajengipun sapa aruh ingkang dipunpanggihaken menika dipunserat adhedhasar bab-bab ingkang ndayani panganggenipun sapa aruh kangge nemtokaken jinisipun.
5. Sasampunipun manggihaken jinising sapa aruh, salajengipun madosi *fungsi* sapa aruh ingkang dipunginakaken menika adhedhasar *fungsi* basa ingkang dipunandharaken dening Roman Jakobson saha Halliday.

6. Ingkang pungkasan *data-data* menika dipunserat ing salebeting tabel analisis. *Data* ingkang dipunserat ing salebeting tabel menika lajeng dipunanalisis ing salebeting tabel analisis.

Langkah-langkah ingkang dipuntindakaken kangge nglompokaken *data* inggih menika:

1. Pengelompokan *data*, *data* ingkang sampun dipunpanggihaken menika dipunkelompokaken adhedhasar wujud sapa aruh, jinis sapa aruh, saha *fungsi* sapa aruh.
2. Wujud sapa aruh ingkang sampun kapanggihaken ing kartu *data* menika dipunpantha dados kalih inggih menika sapa aruh wujud tembung saha sapa aruh wujud frasa.
3. Wujud sapa aruh ingkang sampun kapanggihaken menika, salajengipun dipunkelompokaken wonten ing jinising sapa aruh. Jinising sapa aruh ingkang kapanggihaken menika kadosta nama tiyang, pasedherekan, pangkat kebangsawanan, pangkat pendidikan, pandamelan, jabatan, tembung nominal, adjektif transposisional.
4. Ingkang pungkasan sasampunipun nglompokaken wujud saha jinising sapa aruh, lajeng nganalisis *fungsi-nipun* sapa aruh. *Fungsi* sapa aruh ingkang dipunpanggihaken menika adhedhasar *konteks* saking tuturanipun. *Fungsi* ingkang dipunpanggihaken menika kadosta *fungsi emotif*, *fungsi konatif*, *fungsi referensial*, *fungsi puitik*, *fungsi fatik*, *fungsi regulatori*, *fungsi heuristic*.

Asiling analisis *data* panaliten wujud sapa aruh, jinis sapa aruh, saha *fungsi* sapa aruh, salajengipun cara panaliten ingkang dipuntindakaken inggih menika caranipun ngesahaken *data* ingkang kaandharaken wonten ing ngandhap menika.

F. Cara Ngesahaken *Data*

Data-data ingkang sampun dipunpanggihaken salajengipun dipunsahaken. Piranti kangge ngesahaken *data* menika kedah valid saha reliable (Nasution, 2012:74). Uji *validitas* saha *reliabilitas* ingkang dipunginakaken inggih menika *validitas triangulasi teori, validitas semantic, saha reliabilitas stabilitas*.

Uji *validitas triangulasi* inggih menika caranipun ngesahaken *data* ngginakaken *sumber, metode, penyidik, utawi teori* (Moleong, 2010:330). Salebeting *validitas* triangulasi menika ngesahaken *data* ngginakakaken mapinten-pinten *sumber, metode, penyidik, utawi teori*. Uji *validitas* triangulasi teori ingkang dipunginakaken ing panaliten menika kanthi cara uji *validitas* triangulasi teori. Uji *validitas* triangulasi teori inggih menika cara nganalisis *data* ngginakaken mampinten-pinten teori (Setiyadi, 2006:247). Tuladhanipun kaandharaken wonten ing ngandhap menika.

“Nanging aku melu seneng lho **Wul**, dene atimu wis kabukak kanggo priya. Muga-muga sesambunganmu karo Rudy bisa langgeng tenan. Wis sawijining kemajuwan kowe bisa nglalekake Trisula.” (DW/1987/hal.10/5)

Data ing nggingil menika dipunanalisis kanthi teoripun jinising sapa aruh wonten ing bukunipun bab sapa aruh basa Jawi. Suhardi (1985:36) ngandharaken nama tiyang menika kalebet satunggaling jinis sapa aruh. Tembung “Wul” menika kalebet jinis sapa aruh nama tiyang amargi “Wul” menika wacahan namanipun

tokoh ingkang wonten ingkang salebeting novel inggih menika “Wulandari”. Wondene Kridalaksana (1978:14) ugi ngandharaken bilih nama tiyang menika kalebu jinising sapa aruh.

Teori sanes ingkang dipunginakaken inggih menika teoripun Suhardi ingkang nedahaken bab wujud sapa aruh. Suhardi (1985:24), ngandharaken bilih sapa aruh wujud tembung menika wonten sekawan ingkang antawisipun sapa aruh wujud tembung asli. Tembung “Wul” menika mlebet wujud sapa aruh ingkang sapa aruh wujud asli amargi tembung menika boten dipunparingi wuwuhan. Gayut kaliyan andharanipun Suhardi, Sasangka (2001:34) ngandharaken jinising tembung ingkang antawisipun inggih menika tembung aran. Tembung “Wul” menika kalebet jinising tembung aran.

Salajengipun uji *validitas* ingkang dipunginakaken inggih menika uji *validitas semantis kontekstual*. Mulyana (2005:139) ngandharaken *validitas semantic kontekstual* inggih menika nglompokaken *data*, negesi *data*, saha nguji *data* adhedhasar *konteks* ukaranipun. *Validitas semantik kontekstual* menika dipunginakaken kangge ngesahaken *data* ingkang kalebet wonten ing *fungsi*-nipun sapa aruh.

Tuladhanipun *validitas semantik*:

“*Asem kowe ya!*”(DW/1987/hal.7/1)

Saking *data* ing nginggil saged dipunandharaken bilih *fungsi* sapa aruh ingkang dipunginakaken inggih menika *fungsi emotif*. *Fungsi* emotif saking sapa aruh wujud tembung menika kapanggihaken saking *konteksipun*. Sapa aruh “*kowe*”

menika dipuntuturaken dening Wulandari ingkang kaget saha mangkel kaliyan tiyang ingkang badhe nyrempet piyambakipun.

Salajengipun cara ngesahaken data ingkang pungkasa inggih menika uji *reliabilitas*. Uji *reliabilitas* inggih menika piranti kangge ngesahaken *data* ingkang ngasilaken *data* ingkang ajeg (Nasution, 2012:77). Uji *reliabilitas* ingkang dipunginakaken inggih menika uji *reliabilitas stabilitas*. Uji *reliabilitas stabilitas* menika dipuntindakaken kanthi cara ngambali *data* kaping kathah ananging asilipun sami. *Reliabilitas stabilitas* dipuntindakaken kanthi cara peneliti nindakaken maos kanthi wongsal-wangsul saha permati novel Dokter Wulandari angitanpun Yunani ingkang dipundadosaken sumber *data* panaliten saengga dipunpanggihi *data* ingkang saestu jumbuh utawi *valid* saha ajeg.

Tuladhanipun *reliabilitas stabilitas*:

“Wis suwe **Rud?**” (DW/1987/hal.14/15)

Adhedhasar analisis jinising sapa aruh saking mapinten-pinten teori “Rud” menika kalebet jinising sapa aruh nama tiyang. Nalika tiyang sanes ingkang nliiti utawi maos novel menika saha manggihaken tembung menika ugi nedahaken bilih tembung “Rud” menika kalebet jinising sapa aruh ingkang nama tiyang.

BAB IV
ASILING PANALITEN SAHA PIREMBAGAN

A. ASILING PANALITEN

Perangan menika ngewrat asiling panaliten ingkang sampun katindakaken. Asiling panaliten menika wujuding sapa aruh, jinising sapa aruh, saha *fungsi* sapa aruh ingkang wonten ing salebeting Novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani. Wonten ngandhap menika tabel asilih panaliten wujuding sapa aruh, jinis-jinis sapa aruh, saha *fungsi* sapa aruh ingkang kapanggihaken ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani. Wondene *data* ingkang jangkep badhe dipunandharaken ing kaca lampiran.

Tabel 2. Wujud sapa aruh, jinis sapa aruh, saha *fungsi* sapa aruh ing salebeting novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani:

No.	Wujud	Jinis	<i>Fungsi</i>	Indikator
1	2	3	4	5
1.	Tembung	a. Nama tiyang	a) Referensial	<p>“Nanging sajake Hinaryanto kuwi setiya banget karo kowe lho Wul,” (DW/1987/kc.13/11)</p> <p>Konteks: Utami wicantenan kaliyan Wulandari. Utami ngandharaken panemunipun bab katresnanipun Hinaryanto kangge Wulandari.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wul” wacahan saking tembung “Wulandari”. • Jinis : Nama Tiyang Wulandari menika nama paraga ing novel. • <i>Fungsi: Fungsi Referensial</i> Dipunginakaken nalika Utami paring pamanggih bab katresnanipun Hinaryanto dhateng Wulandari.
			b) Heuristik	<p>“Wis suwe Rud?” Wulan ndhisiki takon karo mesem manis. (DW/1987/kc.14/15)</p> <p>Konteks : Wulandari kepanggih Rudy ingkang ngentosi piyambakipun, nyuwun pirsu dhateng Rudy.</p>

Tabel salajengipun

1	2	3	4	5
				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Rud” wacahan saking tembung “Rudy”. • Jinis: Nama Tiyang Rudy menika nama paraga ing novel. • Fungsi: Fungsi Heuristik dipunginakaken Wulandari kangge nyuwun pirsira dhateng Rudy.
			c) Emotif	<p>“Pancen luputku Luk, deng aku kesusu nresnani Rudy tanpa luwih dhisik ngerti kahanane kulawargane.” (DW/1987/kc.34/74)</p> <p>Konteks: Wulandari ingkang wicantenan kaliyan Lukman ngandharaken bilih piyambakipun getun amargi kesesa anggenipun nresnani Rudy.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Luk” cekakan saking tembung “Lukman”. • Jinis : Nama Tiyang Lukman menika nama paraga ing novel. • Fungsi: Emotif Dipunginakaken nalika Wulandari nedahaken raos pangraosipun.
			d) Regulatori	<p>“Aku gelem, Wulan, anggere ana garansine.” (DW/1987/kc.40/90)</p> <p>Konteks: Cruyff mangsuli wicantenanipun Wulandari. Cruyff nyaguhi Wulandari, nanging wonten syaratipun.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud : Tembung “Wulan” wacahan saking tembung “Wulandari”. • Jinis : Nama Tiyang Wulandari menika nama paraga ing novel. • Fungsi: Regulatori Dipunginakaken Cruyff nalika nyuwun pasarujukan saking Wulandari.
			e) Fatik	<p>“dak kira katranganmu wis cukup Luk, aku nyuwun pamit. Matur nuwun marang kabeh katrangmu. Yen ketemu Rudy tulung kandhakna kabeh omonganku iki.” (DW/1987/kc.35/77)</p> <p>Konteks: Wulandari pamit kaliyan Lukman. Wulandari ngendhika bilih menika sedaya sampun cepak kangge mangsuli ptekanipun.</p>

Tabel salajengipun

1	2	3	4	5
				<p>Wulandari ugi nyuwun tulung supados ngandharaken bab menika dhateng Rudy.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Luk” wacahan saking “Lukman”. • Jinis : Nama Tiyang Lukman menika nama praga ing novel. • Fungsi: Konatif dipunginakaken Wulandari nalika pamit dhateng Lukman.
			f) Puitik	<p>“Ah Wul, aja kok piker jero. Kowe rak arep ujian ta? Sing perlu pasinaonmu dhisik, aja nganti mung jalaran katresnan banjur buyar kabeh. Kowe dhewe sing rugi, dudu Rudy apa kulawargane. Mangka kowe oleh besasiswa. Yen nganti gagal apa ora eman? Anggepen iki sawijining ujian mental.” (DW/1987/kc.35/75) Konteks: Lukman ingkang wicantenan kaliyan Wulandari, paring panyaruwe supados boten mikiraken bab ingkang boten wigati. Lukman ingkang mangertos bilih Wulandari badhe ujian, ngaken Wulandari supados fokus kaliyan ujianipun amargi piyambakipun kuliah pikantuk beasiswa.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wul” wacahan saking tembung “Wulandari”. • Jinis: Nama Tiyang Wulandari menika nama paraga ing novel. • Fungsi: Puitik Dipuntuturanken Lukman nalika paring panyaruwe dhateng Wulandari.
		b. Pase-dherekan (Awu)	a) Heu-ristik	<p>“Bapak kok ora katon ta Bu, tindak ngendi?” (DW/1987/kc.82/211) Konteks: Wulandari wicantenan kaliyan ibunipun. Wulandari nyuwun pirsas dhateng ibunipun, bapakipun tindak ing pundi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan “Bu” kangge nyebat ibunipun Wulandari.

Tabel salajengipun

1	2	3	4	5
				<ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Heuristik Dipunginakaken Wulandari nalika nyuwun pirsu dhateng Ibunipun
			b) Referensial	<p>“Aku rak ora duwe kaluputan apa-apa ta karo bapak? Jane aku ya kepengin ngabekti marang bapak nadyan bapakku kuwalon. Nanging geneya bapak plengas-plengos lan ora remen yen dak cedhaki? Aku ora ngerti Bu, apa sejatine luputku.”</p> <p>(DW/1987/kc. 82/213)</p> <p>Konteks: Wulandari ingkang wicantenan kaliyan ibunipun ngandharaken bilih piyambakipun ugi kapengin ngabekti marang Pak Puguh. Wulandari ngandharaken bilih piyambakipun boten mangretos menapa luputipun ingkang nyebabaken Pak puguh boten remen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan “Bu” kangge nyebat ibunipun Wulandari. • Fungsi: Referensial Wulandari ngandharaken bilih boten mangretos kalepatanipun.
			c) Emotif	<p>“Nanging sejatine aku rak ora ngerti apa-apa ta Bu, geneya kudu melu nanggung dosane Bapak?”</p> <p>(DW/1987/kc. 86/218)</p> <p>Konteks: Wulandari ngendhika dhateng ibunipun bilih sejatosipun piyambakipun boten mangretos prakawis Pak Puguh kaliyan bapakipun Wulandari. Ananging menapa Wulandari kedah nanggung lepat bapakipun.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan “Bu” kangge nyebat ibunipun Wulandari. • Fungsi: Emotif Wulandari nedahaken raos pangraos ingkang bingung.

Tabel salajengipun

1	2	3	4	5
		c. Pase-dherekan (Sanes Awu)	a) Heuristik	<p>“Sapa sing nggawa mrene mau, Pak?” (DW/1987/kc.70/164) Konteks: Wulandari ingkang nembe dugi ing griya sakit wicantenan kaliyan Mantr Ahmad sinambi mriksa pasien. Wulandari nyuwun pirsu dhateng Mantri Ahmad sinten ingkang beta kurban dhateng griya sakit.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Pak” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan <i>perluasan makna</i> “Pak” → nyebat tiyang ingkang boten saking kulawarganipun • Fungsi: Heuristik Dipuntuturaken Wulandari kangge nyuwun pirsu dhateng Pak Mantri.
			a) Emotif	<p>“Ora kok Mbak, aku ora serik. Wulan bocah apik. Aku eram banget marang prestasine...” (DW/1987/kc.21/39) Konteks: Hinaryanto ingkang wicantenan kaliyan Utami ngandharaken bilih piyambakipun boten serik kaliyan sipatipun Wulandari. Hinaryanto ndherek bingah kaliyan prestanipun Wulandari.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Mbak” menika kadadosan saking setunggal tembung • Jinis: Pasedherekan <i>perluasan makna</i> “Mbak” → nyebat Utami ingkang yuswanipun langkung sepuh • Fungsi: Emotif Hinaryanto boten serik dhateng Wulandari.
			b) Referensial	<p>“Sejatinipun dheweke ora sida dak pek anak kok Jeng. Jalaran bapake ora setuju. Dadi ya njur dak openi kaya bocah panti liyane kae...” (DW/1987/kc.79/201) Konteks: Bu Sosro wicantenan kaliyan Bu Sumarni. Bu Sosro ngandharaken bilih putranipun Bu Sumarni boten sios dipunangkat dados putranipun amargi garwanipun boten sarujuk</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Jeng” menika wacahan saking tembung “Diajeng”.

Tabel salajengipun

1	2	3	4	5
				<ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Pasedherekan perluasan makna “Jeng”→ nyebat tiyang estri ingkang boten kulawarganipun. • Fungsi: Referensial Bu Sosro ngandharaken bilih Wulandari menika boten sios dipunangkat dados putra kaliyan piyambakipun.
			c) Kona- tif	<p>“Aku mung titip kado iki, wenehna Wulan, ya Mbak. Yen ora repot, suk malem minggu aku dak mrene maneh.” (DW/1987/kc.22/46)</p> <p>Konteks: Hinaryanto wicantenan kaliyan Utami sinambi nengga Wulandari. Hinaryanto nitipaken kado kangge Wulandari. Hinaryanto nyuwun tulung Utami kangge maringaken kadonipun.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Mbak” menika kadadosan saking setunggal tembung • Jinis: Pasedherekan perluasan makna “Mbak”→ nyebat Utami ingkang yuswanipun langkung sepuh • Fungsi: Konatif Hinaryanto ngendhika dhateng Utami supados maringaken kadonipun kangge Wulandari
			d) Fatik	<p>“Piye kabare, Jeng, rak ya padha wilujeng ta?” (DW/1987/kc.78/196)</p> <p>Konteks: Bu Sosro ndherek Wulandari ing ruanganipun pasien kurban kacilakan. Bu Sosro kaget amargi Bu Puguh menika Bu Sumarni, ibunipun Wulandari. Bu Sosro lajeng nyuwun pirsu kadospundi kabaripun Bu Sumarni.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Jeng” menika wacahan saking tembung “Dhiajeng”. • Jinis: Pasedherekan perluasan makna “Jeng”→ nyebat tiyang estri ingkang boten kulawarganipun. • Fungsi: Fatik Bu sosro nyuwun pirsu kadospundi kabaripun Bu Sumarni.

Tabel salajengipun

1	2	3	4	5
			e) Regulatori	<p>“Ah, kuwi mung gegambarane Wulan dhewe Mbak. Aku lan kulawargaku ora tau mbedakake sapa dheweke lan saka ngendi asale. Kabare dheweke saiki sesambungan raket karo Rudy, cah Kedokteran Gigi ya?” (DW/1987/kc.21/43)</p> <p>Konteks: Hinaryanto wicantenan kaiyan Utami ngrembag Wulandari. Hinaryanto boten sarujuk kaliyan pamanggihipun Wulandari ingkang dipunandharaken kaliyan Utami. Hinaryanto ngandharaken bilih kulawarganipun boten mbedak-bedakaken tiyang kangge sesambungan</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Mbak” menika kadadosan saking setunggal tembung • Jinis: Pasedherekan <i>perluasan makna</i> “Mbak”→ nyebat Utami ingkang yuswanipun langkung sepuh <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Regulatori Hinaryanto boten sarujuk kaliyan pamanggihipun Wulandari.
		d. Pangkat pendidikan	a) Referensial	<p>“Inkang sekawan tatu entheng, Dokter. Inkang kalih radi awrat. Wonten kurban putri setunggal taksih dereng emut.” (DW/1987/kc.69/163)</p> <p>Konteks: Suster Endang mangsuli pitakenan saking Wulandari. Suster Endang ngandharaken sedaya kawontenanipun kurban kacilakan kanthi lengkap.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud : Tembung “Dokter” menika kalebet tembung aran. • Jinis: Pangkat Pendidikan “Dokter”→ nyebat tiyang lulusan sekolah kedokteran ingkang dados dokter. • Fungsi: Referensial Suster Endang ngandharaken kawontenanipun pasien kacilakan.
			a) Kona-tif	<p>“Dipun aturi enggal tindak griya sakit, Dokter, samangke. Wonten kurban kacilakan. Pasien ingkang nandhang tatu wonten enem.” (DW/1987/kc.69/161)</p> <p>Konteks: Suster Endang ngandharaken wonten pasien kurban kacilakan saha ngaturi</p>

Tabel salajengipun

1	2	3	4	5
				<p>Wulandari supados tindak ing griya sakit.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud : Tembung “Dokter” menika kalebet tembung aran. • Jinis: Pangkat Pendidikan “Dokter”→ nyebat tiyang lulusan sekolah kedokteran ingkang dados dokter. • Fungsi: Konatif Suster Endang ngaturi Wulandari supados tindak griya sakit.
		e. Tembung sesulih purusa	a) Emotif	<p>“Asem kowe ya!” (DW/1987/kc.7/1)</p> <p>Konteks: Wulandari muni-muni dhateng tiyang ingkang badhe nyrempet piyambakipun.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Kowe” menika kalebet tembung sesulih purusa. • Jinis: Tembung sesulih purusa “Kowe” menika sesulih saking namanipun Rudy. • Fungsi : Emotif Wulandari nedahaken raos mangkel dhateng tiyang sanes.
			b) Heuristik	<p>“Kowe wis tau dolan nyang omahe Rudy?” (DW/1987/kc.12/7)</p> <p>Konteks: Utami wicantenan kaliyan Wulandari nalika kekalihipun ing kamar. Utami nyuwun pirsu dhateng Wulandari, menapa piyambakipun sampun nate dolan ing griyanipun Rudy.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih purusa. • Jinis: Tembung sesulih purusa “Kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: Heuristik Utami nyuwun pirsu dhateng Wulandari.
			c) Referensial	<p>“Hinar kerep banget nyriitakake sliramu. Malah sing dirembug saben tilik mreng ya mung sliramu bae..., ora ana liyane maneh...” (DW/1987/kc. 95/235)</p> <p>Konteks: Nalika Wulandari dolan dhateng griyanipun Hinaryanto ing Surabaya, ibunipun</p>

Tabel salajengipun

1	2	3	4	5
				<p>Hinaryanto wcantenan kaliyan piyambakipun. Ibunipun hinaryanto nyariosaken bilih Hinaryanto asring nyariosaken Wulandari.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Sliramu” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis: Tembung sesulih purusa “Sliramu” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: referesial Ibunipun Hinaryanto nyarioasaken bab Hinaryanto dhateng Wulandari.
			d) Fatik	<p>“O, iya Wulan, awan iki aku arep nraktir kowe jajan neng depot Lezat prapatan kono kuwi. Jarene es campur lan bakwane enak.” Wulan rada kaget.</p> <p>(DW/1987/kc.15/18)</p> <p>Konteks: Rudy ingkang kepanggih Wulandari ing kampusipun, ngendika bilih piyambakipun badhe nraktir Wulandari jajan es camper saha bakwan.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud : Tembung “Kowe” menika kalebet tembung sesulih purusa. • Jinis : Tembung sesulih purusa “Kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: Fatik Dipunginakaken nalika Rudy badhe nraktir Wulandari.
			e) Regulatori	<p>“Neng ndesa kana kowe njamin ... gelem dadi ... bojoku ...”</p> <p>(DW/1987/kc.40/91)</p> <p>Konteks: Cruffy mangsuli Wulandari. Cruffy ngandharaken bilih piyambakipun kersa nyambut damel ing desa bilih Wulandari purun dados sesandhinganipun Cruffy.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud : Tembung “Kowe” menika kalebet tembung sesulih purusa. • Jinis : Tembung sesulih purusa “Kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari.

Tabel salajengipun

1	2	3	4	5
				<ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Regulatori Cruyff kersa nyambut damel ing desa, nanging Wulandari kedah dados garwanipun.
			f) Puitik	<p>“Aja susah ya, kowe ora dhewekan, dak kancani. Mengko yen mulih wisudan dak traktir menyang rumah makan Asih karo Enggar lan Sita.” (DW/1987.kc.38/81) Konteks: Hinaryanto lenggah ng sandhingipun Wulandari. Hinaryanto ngendhika bilih Wulandari boten piyambakan. Hinaryanto ugi ngendhika bilih mangke bibar wisuda badhe dipunajak dhahar sesarengan ing rumah makan.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud : Tembung “Kowe” menika kalebet tembung sesulih purusa. • Jinis : Tembung sesulih purusa “Kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: Puitik Hinaryanto paring panyaruwe dhateng Wulandari.
		f. Adjektif Transposisional	a) Fatik	<p>“He-eh. Sugeng sare sayang...,” (DW/1987/kc.98/241) Konteks: Hinaryanto ing badhe medal kamaripun Wulandari ngucapaken sugeng sare kangge Wulandari.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Sayang” menika kalebet tembung adjektif. • Jinis: Adjektif Transposisional “Sayang” menika tembung adjektif ingkang ngemu <i>transposisional</i>. • Fungsi: Fatik Hinaryanto badhe medal saking kamaripun Wulandari.
		g. Tembung nominal	a) Referensial	<p>“Maaf nona, aku mau rada sembrana...” kandhane karo nyedhak. (DW/1987/kc. 7/2) Konteks: Rudy ngampiri Wulandari. Rudy nyuwun pangapunten kaliyan Wulandari amargi sampun sembrono anggenipun nitih</p>

Tabel salajengipun

1	2	3	4	5
				<p>motor ingkang nyebabakaken Wulandari badhe kesrempet.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Nona” kalebet tembung nominal • Jinis: Tembung Nominal “Nona”→ nyebat tiyang wadon. • Fungsi: Emotif Rudy nyuwun pangapuntèn amargi piyambakipun badhe nyrempret Wulandari.
			b) Regulatori	<p>“Lho, aja kesusu nesu Non, iki rak murih becik ta. Tinimbang atimu susah dilarani Rudy, apa salahe yen kanggo tambane njur nampa Hinar? Rudy ben ngerti yen wong lanang ora dheweke tho.”</p> <p>(DW/1987/kc.41/95)</p> <p>Konteks: Utami ingkang mireng wangsulanipun Wulandari, ngendhika supados boten salah paham rumiyin. Utami ngandharaken menapa boten langkung sae bilih piyambakipun bikak manahipun kangge Hinaryanto.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Non” kalebet tembung aran. • Jinis: Tembung Nominal “Non”→ nyebat tiyang wadon. • Fungsi: Regulatori “Non” dipunginakaken Utami nalika Wulandari nesu kaliyan piyambakipun.
		h. Pandamelan	a) Heuristik	<p>“Piye kahanane pasien-pasien, Sus?”</p> <p>(DW/1987/kc.69/162)</p> <p>Konteks: Wulandari ingkang nembe dugi ing griya sakit, nyuwun pirsu dhateng suster Endang bab kadospundi kahananipun kurban kacilakan.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Sus” menika kalebet tembung aran. • Jinis: Pandamelan “Sus”→ nyebat tiyang estri ingkang ngrumat tiyang sakit ing griya sakit. • Fungsi: Heuristik Wulandari nyuwun pirsu dhateng Suster Endang.

Tabel salajengipun

1	2	3	4	5
2.	Frasa	a. Pase-dherekan (sanes awu) saha nama tiyang	a) Referensial	<p>“Watake Wulan kuwi angel kok Dhik Hien, aku dhewe sing suwe seduluran sok ora ngerti kekarepane. Ya Dhik Hien bae sing sabar lan aja gerah penggalih.” (DW/1987/kc.20-21/38) Konteks: Utami ingkang wicantenan kaliyan Hinaryanto, ngandharaken watakipun Wulandari. Utami paring saran supados Hinaryanto sabar ngadhepi watakipun Wulandari. sabar ngadhepi watakipun Wulandari.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa “Dhik Hien” menika kalebet frasa aran. • Jinis: Pasedherekan sanes awu, Nama Tiyang “Dhik” → nyebat tiyang ingkang langkung enem. “Hien” → namanipun paraga • Fungsi: Referensial Utami ngandharaken sipatipun Wulandari.
			b) Puitik	<p>“Watake Wulan kuwi angel kok Dhik Hien, aku dhewe sing suwe seduluran sok ora ngerti kekarepane. Ya Dhik Hien bae sing sabar lan aja gerah penggalih.” (DW/1987/kc.20-21/38) Konteks: Utami ingkang wicantenan kaliyan Hinaryanto, ngandharaken watakipun Wulandari. Utami paring saran supados Hinaryanto sabar ngadhepi watakipun Wulandari. sabar ngadhepi watakipun Wulandari.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa “Dhik Hien” menika kalebet frasa aran. • Jinis: Pasedherekan sanes awu, Nama Tiyang “Dhik” → nyebat tiyang ingkang langkung enem. “Hien” → namanipun paraga • Fungsi: Putik Utami paring panyaruwe dhateng Hinaryanto.
			c) Heuristik	<p>“Lha piye maneh Dhik, wong ya ora ngerti alangane wong. Yen Wulan mono dak kira ora arep mblenjani janji. Apa maneh dheweke</p>

Tabel salajengipun

1	2	3	4	5
				<p>kuwi arang banget nonton film yen ora mbeneri acara istimewa. Coba yen ora Dhik Rudy sing ngajak, apa gelem?” (DW/1987/kc.23/52) Konteks: Utami ngandharaken mbokbilih Wulandari taksih kena macet dhateng Rudy. Utami ugi ngandharaken Wulandari kersa ningali. bioskop amargi Rudy ingkang ngejak Wulandari</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa “Dhik Rudy” menika kalebet frasa aran. • Jinis: Pasedherekan sanes awu, Nama Tiyang “Dhik”→ nyebat tiyang ingkang langkung enem. “Rudy”→ namanipun paraga • Fungsi: Heuristik Utami nyuwun pirsu dhateng Rudy.
			d) Fatik	<p>“Oh ..., Bu Sosro ...?! Mangga pinarak rumiyin, Bu ..” (DW/1987/kc.47/104) Konteks: Wulandari kaget amargi tengah wengi Bu Sosro wonten ing griyanipun Wulandari. Bu Sosro mlebet sasampunipun Wulandari minarakaken Bu Sosro.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung, Frasa “Bu Sosro” menika kalebet frasa aran. • Jinis: Pasedherekan sanes awu, nama tiyang, “Bu”→ nyebat tiyang estri ingkang boten saking kulawarganipun. “Sosro”→ nama paraga. • Fungsi: Fatik Wulandari aruh-aruh Bu Sosro ingkang dolan ing griyanipun.
			e) Emotif	<p>“Ibu remen banget Nak Wulan kersa rawuh kene. Ayo padha lenggahan neng kana ngaso karo crita-cita...” (DW/1987/kc.95/234) Konteks: Ibunipun hinaryanto ngendhika dhateng Wulandari bilih piyambakipun ngraos bingah amargi Wulandari sampun kersa dolan ing griyanipun.</p>

Tabel salajengipun

1	2	3	4	5
				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa “Nak Wulan” kalebet frasa aran. • Jinis: Pasedherekan sanes awu, Nama tiyang “Nak” → nyebat Wulandari. “Wulan” → nama paraga. • Fungsi: Emotif Ibunipun Hinaryanto nedahaken raos pangraos bingah.
		b. Tembung nominal saha pangkat pendidikan	a) Konatif	<p>“Lenggaha sik ta Nona Dokter, sajake cuaca lagi mendhung ya?!” (DW/1987/kc.33/65)</p> <p>Konteks: Lukman ingkang kaget, amargi Wulandari dhateng ing rumah sakit anggenipun piyambakipun praktek. Lukman ingkang kaget nyuwun pirsu wonten perlu menapa dhateng Wulandari.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa “Nona Dokter” menika kalebet wujuding frasa aran. • Jinis: Tembung Nominal, Pangkat Pendidikan “Nona” → nyebat tiyang wadon. “Dokter” → nyebat tiyang lulusan sekolah kedokteran ingkang dados dokter. • Fungsi: Konatif Lukman ngaken Wulandari supados lenggah rumiyin.
		c. Pasedherekan sanes awu saha pangkat pendidikan	a) Fatik	<p>“Bu Dokter Wulan..., Bu Dokter...,” (DW/1987/kc.45/103)</p> <p>Konteks: Bocah-bocah ingkang kepanggih Wulandari, aruh-aruh piyambakipun.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: frasa “Bu Dokter” menika kadadosan saking kalih tembung. • Jinis: Pasedherekan sanes awu, Pangkat Pendidikan “Bu” → nyebat tiyang ingkang langkung sepuh “Dokter” → nyebat tiyang lulusan sekolah kedokteran ingkang dados dokter. • Fungsi: Fatik Bocah-bocah aruh-aruh Wulandari nalika kepanggih piyambakipun.

Tabel salajengipun

1	2	3	4	5
		d. Pandamelan saha nama tiyang	a) Heuristik	<p>“Rumah sakit? O..., Suster Endang? Ana apa, suster?” (DW/1987/kc.69/160) Konteks: Wulandari ingkang wonten ing griya dipuntipun kaliyan Suster Endang saking griya sakit.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa “Suster Endang” kalebet frasa aran. • Jinis: Pandamelan, Nama tiyang “Suster”→ nyebat tiyang wadon ingkang lulusan saking sekolah <i>keperawatan</i>. “Endang”→ namanipun paraga. • Fungsi: Heuristik Wulandari nyuwun pirsu dhateng Suster Endang.
		e. Pasedherekan sanes awu saha pandamelan	a) Konatif	<p>“Pak mantri, pasien putri sing durum emut kae pindhahen neng kamar A banjur wenehana infus. Pasien nomor 12, 13, lan 14 menahana obat anti biotik lan ponstan yen awake panas. Anti biotike sedina kaping papat.” (DW/1987/kc.70/167) Konteks: Wulandari ngutus Mantri Ahamad supados ngurus sedaya kurban kacilakan adhedhasar andharan saking Wulandari.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa “Pak Mantri” menika kalebet frasa aran. • Jinis: Pasedherekan sanes awu, Pandamelan “Pak”→ nyebat tiyang jaler ingkang sanes kulawarganipun. “Mantri”→ nyebat tiyang jaler ingkang mbiyantu dokter. • Fungsi: Konatif Wulandari ngandharaken menapa ingkang kedah dipunlampahi Mantri ahmad.
		f. Pasedherekan sanes awu, pangkat pendidikan, saha nama tiyang	a) Fatik	<p>“Bu Dokter Wulan..., Bu Dokter...” (DW/1987/kc.45/103) Konteks: Bocah-bocah ingkang kepanggih Wulandari, aruh-aruh piyambakipun.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: frasa “Bu Dokter Wulandari” menika kadadosan saking tigang tembung

Tabel salajengipun

1	2	3	4	5
				<ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Pasedherekan sanes awu, Nama Tiyang, Pangkat Pendidikan “Bu”→ nyebat tiyang ingkang langkung sepuh “Dokter”→ nyebat tiyang lulusan sekolah kedokteran ingkang dados dokter. “Wulandari”→ nama paraga. • Fungsi: Fatik Bocah-bocah aruh-aruh Wulandari nalika kepanggih piyambakipun.
		g. Pangkat Kebangsawanan <i>perluasan makna</i> saha nama tiyang	a) Fatik	“Woo, Den Hinar... Den Hinar rawuh...,” (DW/1987/kc.94/229) Konteks: Nalika Hinaryanto dugi griyanipun, tiyang wadon aruh-aruh Hinaryanto kanthi aweh salam. <ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa “Den Hinar” menika kadadosan saking kalih tembung. • Jinis: Pangkat Kebangsawanan perluasan makna, Nama Tiyang “Den”→ nyebat tiyang jaler ingkang boten gadhah keturunan bangsawan. “Hinar”→ nama paraga. • Fungsi: Fatik Sapa aruh menika dipunginakaken kangge miwiti wicantenan.

Katrangan tabel:

- 1 : Nomer urut *data*
 2 : Wujud sapa aruh
 3 : Jinis sapa aruh
 4 : *Fungsi* sapa aruh
 5 : Indikator
 (→) : dipunginakaken kangge

Saking tabel ing nginggil menika saged dipunmangretosi bilih sapa aruh ing salebeting novel Dokter Wulandari menika saged kapanggihaken kalih wujud sapa aruh inggih menika sapa aruh awujud tembung saha frasa. Menawi dipuntingali saking jinising sapa aruh, ing novel Dokter Wulandari menika saged kapanggihaken sanga jinis sapa aruh. Jinising sapa aruh ingkang kapanggihaken inggih menika (1) nama tiyang, (2) pasedherekan awu, (3) pasedherekan sanes awu, (4) pangkat

kebangsawanan ingkang ngemu *perluasan makna*, (5) pangkat pendidikan, (6) tembung sesulih purusa, (7) adjektif tranposisional, (8) tembung nominal, saha (9) pandamelan.

Wondene *fungsi* sapa aruh ingkang kapanggihaken menika wonten pitu, inggih menika *fungsi fatik*, *fungsi emostif*, *fungsi konatif*, *fungsi referensial*, *fungsi puitik*, *fungsi regulatori*, saha *fungsi heuristik*. Pirembagan bab wujud sapa aruh, jinis sapa aruh, saha *fungsi* sapa aruh saking tabel analisis ing nginggil menika badhe kaandharaken ing perangan pirembagan asiling panaliten.

B. Pirembagan Asiling Panaliten

Wonten ing bab menika badhe kaandharaken wujud, jinis, saha *fungsi* sapa aruh ingkang wonten ing salebeting Novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani. Pirembagan asiling panaliten menika kawiwitan saking wujud sapa aruh, kalajengaken jinis sapa aruh saha *fungsi* sapa aruh kanthi runtut. Asiling panaliten badhe kaandharaken ing ngandhap menika kanthi dipunjangkepi *data* ingkang dipunpendhet saking Novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani. Salebeting novel Dokter Wulandari saged dipunpanggihaken kalih wujud sapa aruh inggih menika sapa aruh awujud tembung saha sapa aruh awujud frasa. Ing ngandhap menika kapisanan badhe dipunandharaken sapa aruh awujud tembung kalajengaken sapa aruh awujud frasa.

1. Sapa Aruh Wujud Tembung

Sapa aruh wujud tembung inggih menika sapa aruh ingkang kadadosan saking setunggal tembung kemawon. Sapa aruh wujud tembung ingkang kapanggihaken ing novel Dokter Wulandari menika gadhah wolu jinis sapa aruh.

Jinising sapa aruh ingkang kapanggihaken saking sapa aruh awujud tembung wonten ing Novel Dokter Wulandari inggih menika nama tiyang, pasedherekan awu, pasedherekan sanes awu, pangkat pendidikan, tembung sesulih purusa, *adjektif transposisional*, tembung *nominal*, saha pandamelan. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken sapa aruh awujud tembung ingkang dipunpantha adhedhasar jinis sapa aruh.

a. Sapa aruh wujud tembung ingkang kalebet jinising nama tiyang

Sapa aruh awujud tembung ingkang kalebet jinis sapa aruh nama tiyang inggih menika sapa aruh awujud tembung saking namanipun tiyang ingkang dipunginakaken kangge aruh-aruh, nimbali, utawi nyebat tiyang ingkang dipunajak micara. Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang wonten ing novel Dokter Wulandari menika saged dipunpantha malih adhedhasar *fungsi* sapa aruhipun. *Fungsi* sapa aruh ingkang kapanggihaken saking sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama tiyang ing novel Dokter Wulandari inggih menika *fungsi referensial*, *heuristik*, *emotif*, *regulatori*, *fatik*, saha *puitik*. Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama tiyang kaliyan *fungsi*-nipun menika badhe kaandharaken ing perangan ngandhap menika.

1) Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi referensial*

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi referensial* inggih menika sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang dipunginakaken kangge ngandharaken pamanggih saking tiyang ingkang micara dhateng tiyang ingkang dipunajak micara. *Fungsi referensial* menika ugi

saged kangge ngandharaken prakawis wonten ing lingkungan tiyang ingkang wicantenan. Wonten ngandhap menika badhe dipunandharaken *data* saking sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi referensial*.

- (1) *Konteks*: Pethikan ing ngandhap menika dipunturaken Utami kangge ngandharaken pamanggihpun bab katresnanipun Hinaryanto kangge Wulandari.

*“Nanging sajake Hinaryanto kuwi setiya banget karo kowe lho **Wul**,”
(DW/1987/kc.13/11)*

Data (1) kalebet sapa aruh amargi “Wul” ingkang wacahan saking Wulandari menika dipunginakaken Utami kangge nyebat Wulandari nalika wicantenan kaliyan piyambakipun. “Wul” menika kalebet satunggaling wujud tembung sapa aruh amargi namung kadadosan saking setunggal tembung. Suhardi (1985:24) ngandharaken bilih sapa aruh wujud tembung menika saged dipunpantha dados sekawan wujud tembung ingkang antawisipun sapa aruh wujud tembung asli. Sapa aruh wujud tembung asli inggih menika tembung ingkang boten dipunparingi wuwuhan dipunginakaken kangge ngaruhi tiyang sanes, tuladhanipun “Wul”. “Wul” ingkang wacahan saking Wulandari menika kalebet jinising tembung sapa aruh asli amargi nalika dipunginakaken kangge nyebat tiyang ingkang dipunajak micara menika boten dipunparingi wuwuhan.

“Wul” menika satunggaling jinis sapa aruh nama tiyang. Suhardi (1985:36) ngandharaken bilih jinis sapa aruh nama tiyang menika dipunginakaken nalika tiyang ingkang micara saha tiyang ingkang dipunajak micara menika sampun tepang saha raket. Tembung “Wul” menika kalebet jinis sapa aruh nama tiyang amargi dipunginakaken Utami kangge nyebat Wulandari ingkang sampun tepang kaliyan

piyambakipun. Tembung “Wul” ingkang wacahan saking “Wulandari” menika satunggaling nama paraga ing novel ingkang dipuncetak inggih menika Wulandari.

Sapa aruh wujud tembung “Wul” menika ngewrat *fungsi referensial*. Miturut Chaer saha Agustin (2014:18) *fungsi referensial* inggih menika dipunginakaken kangge ngandharaken pamanggihipun tiyang ingkang micara. *Fungsi* sapa aruh saking tembung “Wul” menika ugi dipuntingali saking *konteks* nalika sapa aruh menika dipunginakaken. Adhedhasar *konteks* saking tuturan menika saged dipunandharaken bilih tembung “Wul” menika dipunginakaken Utami kangge ngandharaken pamanggihipun bab katresnanipun Hinaryanto kangge Wulandari. Utami ngandharaken pamanggihipun kados mekaten amargi saking patrapipun Hinaryanto ingkang setiya nresnani Wulandari senajan Wulandari nresnani tiyang sanes.

2) Sapa aruh awujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi heuristik*

Sapa aruh awujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi heuristik* inggih menika sapa aruh wujud tembung ingkang dipunginakaken kangge nyuwun pirsu dhateng tiyang ingkang dipunajak micara. Ing ngandhap menika badhe dipunandharaken *data* sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi heuristik*.

(2) *Konteks*: Tuturan ingkang ngandhap menika dipuntuturaken Wulandari kangge nyuwun pirsu dhateng Rudy ingkang sampun nengga Wulandari bibar kuliah.

“*Wis suwe Rud?*” *Wulan ndhisiki takon karo mesem manis.*
(DW/1987/kc.14/15)

Data (2) kalebet sapa aruh amargi “Rud” menika dipunginakaken Wulandari kangge nyebat Rudy nalika wicantenan kaliyan piyambakipun. “Rud” ingkang wacahan saking Rudy menika kalebet sapa aruh wujud tembung amargi namung kadadosan saking setunggal tembung. “Rud” ingkang wacahan saking Rudy menika bilih dipuntingali saking jinising tembung kalebet wujud tembung aran. Sasangka (2001:100) ngandharaken tembung aran menika saged dipunpantha dados kalih ingkang antawisipun tembung aran sukma. Tembung aran sukma inggih menika tembung aran ingkang kapanjangan nyawa. “Rud” menika namanipun paraga ing novel dados tembung “Rud” menika saged kalebet tembung aran sukma.

“Rud” ingkang wacahan saking “Rudy” menika kalebet jinising sapa aruh nama tiyang. Kridalaksana (1978:14) ngandharaken bilih satunggaling jinis sapa aruh inggih menika nama tiyang. Tembung “Rud” menika satunggaling wacahan nama paraga ingkang wonten ing novel. Tembung “Rud” menika kalebet jinising sapa aruh nama tiyang amargi dipunginakaken Wulandari nalika wicantenan kaliyan piyambakipun kangge nyebat tiyang jaler ingkang sampun tepang kanthi nyebat namanipun.

Sapa aruh “Rud” ingkang kalebet wujud tembung kanthi jinis nama tiyang menika ngewrat *fungsi heuristik*. Soeparno (2013:22) bilih *fungsi heuristik* inggih menika basa ingkang dipunginakaken nalika nyuwun pirsa dhateng tiyang sanes. Jatmiko dkk (2017:372) ngandharaken bilih *fungsi heuristik* saking Halliday menika dipunginakaken kangge madosi informasi. Adhedhasar *konteks* saking tembung “Rud” menika saged dipunandharaken bilih “Rud” ing tuturan menika dipunginakaken Wulandari kangge nyuwun pirsa dhateng Rudy. Sapa aruh menika

dipunginakaken Wulandari kangge nyuwun pirsu menapa Rudy sampun dangu anggenipun nengga piyambakipun.

**3) Sapa aruh awujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang ngewrat
*fungsi emotif***

Sapa aruh awujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi emotif* inggih menika sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang dipunginakaken kangge nedahaken raos pangraosipun tiyang ingkang micara. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi emotif*.

(3) *Konteks*: Pethikan ing ngandhap menika nedahaken raos pangraosipun Wulandari ingkang getun amargi kesesa anggenipun nresnani Rudy.

“Pancen luputku Luk, deng aku kesusu nresnani Rudy tanpa luwih dhisik ngerti kahanane kulawargane.”
(DW/1987/kc.34/74)

Data (3) kalebet sapa aruh amargi “Luk” menika dipunginakaken Wulandari kangge nyebat Lukman nalika wicantenan. “Luk” menika kalebu sapa aruh awujud tembung amargi namung kadadosan saking setunggal tembung ingkang dipuncetak. Suhardi (1985:24) ngandharaken bilih sapa aruh wujud tembung menika saged dipunpantha dados sekawan wujud tembung ingkang antawisipun sapa aruh wujud tembung asli. Sapa aruh wujud asli inggih menika sapa aruh awujud tembung ingkang boten dipunparingi wuwuhan. Tembung “Luk” menika kalebu sapa aruh wujud asli amargi nalika tembung menika dipunginakaken boten dipunparingi wuwuhan.

Jinising sapa aruh ingkang kapanggihaken ing *data* (3) inggih menika nama tiyang. Suhardi (1985:36) ngandharaken bilih jinis sapa aruh nama tiyang menika dipunginakaken kangge ngaruhi utawi nyebat tiyang ingkang sampun dipuntepang. Tembung “Luk” ing ukara menika kalebu jinis sapa aruh nama tiyang amrgi dipunginakaken Wulandari kangge nyebat Lukman, tiyang jaler ingkang sampun dipuntepang piyambakipun. Tembung “Luk” ingkang wacahan saking Lukman menika satunggaling nama paraga ingkang wonten ing novel.

Wondene *fungsi* saking sapa aruh saking “Luk” ing ukara menika ngewrat *fungsi emotif*. *Fungsi emotif* inggih menika *fungsi* ingkang dipunginakaken kangge nedahaken raos pangraos saking tiyang ingkang micara (Chaer saha Agustin, 2014:15). Sapa aruh wujud tembung “Luk” menika kalebu *fungsi emotif* amargi dipunginakaken Wulandari kangge nedahaken raos pangraos getun. Sapa aruh menika dipunginakaken Ing ukara menika Wulandari nalika wicantenan kaliyan Lukman nedahaken raos getun amargi piyambakipun kesesa nresnani Rudy tanpa madosi *informasi* bab tiyang sepuhipun Rudy.

4) Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi regulatori*

Sapa aruh awujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi regulatori* inggih menika tembung sapa aruh kanthi jinis nama tiyang ingkang dipunginakaken kangge ngontrol satunggaling prastawa. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi regulatori*.

(4) *Konteks*: Pethikan tuturan ing ngadhap menika dipuntuturaken kaliyan Cruyff ingkang saguh dipunajak nyambut damel ing desa kaliyan Wulandari.

Ananging Cruyff paring syarat kangge Wulandari bilih piyambakipun kersa nyambut damel ing desa.

“*Aku gelem, **Wulan**, anggere ana garansine.*”
(DW/1987/kc.40/90)

Data (4) kalebet sapa aruh amargi “Wulan” menika dipunginakaken Cruyff kangge nyebat Wulandari nalika wicantenan. Suhardi (1985:24) ngandharaken bilih sapa aruh wujud tembung menika dipunpantha dados sekawan ingkang antawisipun sapa aruh wujud tembung asli. Sapa aruh wujud tembung asli menika sapa aruh wujud tembung ingkang boten dipunparingi wuwuhan nalika dipunginakaken kangge nyebat tiyang ingksng dipunajak micara. Tembung “Wulan” menika kalebu wujud sapa aruh tembung asli amargi nalika dipunginakaken Cruyff kangge nyebat Wulandari menika boten dipunparingi wuwuhan.

Suhardi (1985:34) ngandharaken bilih sapa aruh jinis nama tiyang menika dipunginakaken kangge ngaruhi utawi nyebat tiyang ingkang sampun tepang kaliyan pamicara. Tembung “Wulan” menika kalebu jinising sapa aruh nama tiyang amargi dipunginakaken Cruyff kangge ngaruhi Wulandari kancanipun ing kampus. Tembung “Wulan” ingkang wacahan saking Wulandari menika satunggaling nama paraga ingkang wonten ing novel

Sapa aruh kanthi jinis nama tiyang “Wulan” menika ngewrat *fungsi regulatori*. Jatmiko (2017:362) ngandharaken bilih *fungsi regulatori* inggih menika nalika basa dipunginakaken kangge ngontrol tiyang ingkang dipunajak micara. Sapa aruh “Wulan” menika kalebet *fungsi regulatori* amargi dipunginakaken Cruyff nalika mangsuli pitakenanipun Wulandari. Cruyff ngendhika bilih piyambakipun kersa nyambut damel ing desa nanging wonten syaratipun. Cruyff

paring syarat supados Wulandari kersa dados sesandhinganipun bilih kersa nyambut damel sareng kaliyan Wulandari ing desa.

5) Sapa aruh awujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi fatik*

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi fatik* inggih menika sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang dipunginakaken kangge miwiti, mungkasi, utawi nglajengaken wicantenan (Nurweni, 2010:62-63). Tuladhanipun *data* ingkang kalebet sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama tiyang saha ngewrat *fungsi fatik* badhe kaandharaken ing ngandhap menika.

- (5) *Konteks*: Pethikan tuturan ingkang ngandhap menika dipuntuturan Wulandari nalika pamit kaliyan Lukma. Wulandari ngendhika bilih menika sedaya sampun cekap kangge mangsuli pitakenanipun. Wulandari ugi nyuwun tulung supados ngandharaken bab menika dhateng Rudy.

*“dak kira katranganmu wis cukup **Luk**, aku nyuwun pamit. Matur nuwun marang kabeh katrangmu. Yen ketemu Rudy tulung kandhakna kabeh omonganku iki.” (DW/1987/kc.35/77)*

Data (5) kalebet sapa aruh amargi “Luk” menika dipunginakaken nalika Wulandari kangge nyebat Lukman nalika wicantenan. “Luk” menika kalebet wujuding tembung sapa aruh amargi namung kadadosan saking setunggal tembung. Suhardi (1985:24) ngandharaken bilih sapa aruh wujud tembung menika saged dipunpantha dados sekawan wujud tembung ingkang antawisipun sapa aruh wujud tembung asli. Sapa aruh wujud tembung asli menika tembung sapa aruh ingkang boten dipunparingi wuwuhan nalika dipunginakaken. Tembung “Luk” boten dipunparingi wuwuhan nalika dipunginakaken Wulandari kangge nyebat Lukman.

Kridalaksana (1987:14) ngandharaken bilih nama tiyang menika kalebet jinising sapa aruh. Tembung “Luk” kalebet jinising sapa aruh nama tiyang amargi “Luk” menika satunggaling nama paraga ingkang wonten ing novel menika. Tembung “Luk” menika wacahan saking namanipun Lukman ingkang dipunginakaken kangge nyebat Lukman.

Wondene tembung “Luk” ing tuturan menika ngewrat *fungsi fatik* ingkang saged katingal saking *konteks* tuturan menika. Chaer saha Agustin (2014:16) ngandharaken bilih *fungsi fatik* menika ugi saged dipunpanggihaken nalika basa menika dipunginakaken kangge nyuwun pamit dhateng tiyang sanes. Sapa aruh “Luk” ing tuturan menika ngewrat *fungsi fatik* amargi “Luk” dipunginakaken Wulandari nalika badhe pamit dhateng Lukman.

6) Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi puitik*

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi puitik* inggih menika sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang dipunginakaken tiyang ingkang micara kangge paring panyaruwe utawi pesen dhateng tiyang ingkang dipunajak micara. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi puitik*.

- (6) *Konteks*: Pethikan ing ngandhap menika ngandharaken Lukman ingkang paring panyaruwe kangge Wulandari supados boten mikiraken ingkang boten wigati. Lukman ingkang mangertos bilih Wulandari badhe ujian, ngaken Wulandari supados focus kaliyan ujianipun amargi piyambakipun kuliah pikantuk beasiswa.

“Ah Wul, aja kok piker jero. Kowe rak arep ujian ta? Sing perlu pasinaonmu dhisik, aja nganti mung jalaran katresnan banjur buyar

kabeh. Kowe dhewe sing rugi, dudu Rudy apa kulawargane. Mangka kowe oleh besasiswa. Yen nganti gagal apa ora eman? Anggepen iki sawijining ujian mental.”

(DW/1987/kc.35/75)

Data (6) kalebet sapa aruh amargi “Wul” menika dipunginakaken Lukman kangge nyebat Wulandari nalika wicantenan kaliyan piyambakipun. “Wul” menika kalebet satunggaling sapa aruh wujud tembung amargi namung kadadosan saking setunggal tembung. Suhardi (1985:24) ngandharaken bilih sapa aruh wujud tembung menika saged dipunpantha dados sekawan wujud tembung ingkang antawisipun sapa aruh wujud tembung asli. Sapa aruh wujud tembung asli menika tembung sapa aruh ingkang boten dipunparingi wuwuhan nalika dipunginakaken. Tembung “Wul” ingkang wacahan saking namanipun “Wulandari” menika kalebet sapa aruh wujud tembung asli amargi nalika dipunginakaken menika boten dippunparingi wuwuhan.

Kridalaksana (1978: 14) ngandharaken bilih nama tiyang menika kalebu jinising sapa aruh. Tembung “Wul” kalebet sapa aruh jinis nama tiyang amargi “Wul” menika satunggaling nama paraga ingkang wonten ing novel Dokter Wulandari. Tembung “Wul” ingkang wacahan saking tembung Wulandari menika dipunginakaken Lukman kangge nyebat Wulandari nalika wicantenan.

Sapa aruh “Wul” ingkang kalebet jinising sapa aruh nama tiyang menika ngewrat *fungsi puitik*. Soeparno (2013:18) ngandharaken *fungsi puitik* menika saged dippuntingali nalika basa dipunginakaken tiyang ingkang micara paring panyaruwe dhateng tiyang ingkang dipunajak micara. Sapa aruh “Wul” ing ukara menika ngewrat *fungsi puitik* amargi dipunginakaken Lukman nalika paring

panyaruwe dhateng Wulandari Lukman paring panyaruwe supados bab Rudy ingkang nilar Wulandari menika boten dados pikiranipun Wulandari.

b. Sapa aruh wujud tembung ingkang kalebet jinising pasedherekan ingkang awu

Sapa aruh wujud tembung ingkang kalebet jinis sapa aruh pasedherekan awu inggih menika wujud tembung sapa aruh saking pasedherakan ingkang dipunginakaken kangge aruh-aruh, nimbali, utawi nyebat tiyang ingkang saking kulawarganipun. Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pasedherekan awu ingkang wonten ing novel Dokter Wulandari menika saged dipunpantha malih adhedhasar *fungsi* sapa aruhipun. *Fungsi* sapa aruh ingkang kapanggihaken saking sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pasedherekan ing novel Dokter Wulandari inggih menika *fungsi heuristik, referensial, saha emotif*. Sapa aruh kanthi jinis pasedherekan kaliyan *fungsi-nipun* menika badhe kaandharaken ing perangan ngandhap menika.

1) Sapa aruh awujud tembung kanthi jinis pasedherekan ingkang awu ngewrat *fungsi heuristik*

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pasedherekan ingkang awu ngewrat *fungsi heuristik* inggih menika tembung sapa aruh kanthi jinis pasedherekan ingkang dipunginakaken kangge kangge nyuwun pirsa dhateng kulawarganipun. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pasedherekan ingkang ngewrat *fungsi heuristik*.

(7) *Konteks*: Tuturan menika dipuntuturaken Wulandari nalika nyuwun pirsu dhateng ibunipun. Wulandari nyuwun pirsu bapakipun tindak ing pundi, amargi bapakipun boten ketingal ing griya.

“Bapak kok ora katon ta **Bu**, tindak ngendi?”

(DW/1987/kc.82/211)

Data (7) kalebet sapa aruh amargi “Bu” menika dipunginakaken Wulandari kangge nyabat ibunipun nalika wicantenan. “Bu” menika kalebet sapa aruh wujud tembung amargi namung kadadosan saking setunggal tembung. Suhardi (1985:24) ngandharake bilih sapa aruh wujud tembung menika saged dipunpantha dados sekawan ingkang antawispun sapa aruh wujud tembung asli. Sapa aruh wujud asli inggih menika sapa aruh wujud tembung ingkang boten dipunparingi wuwuhan nalika dipunginakaken. Tembung “Bu” menika kalebet sapa aruh wujud tembung asli amargi nalika dipunginakaken boten dipunparingi wuwuhan.

Suhardi (1985:40) ngandharaken bilih sapa aruh jinis pasedherekan menika dipunginakaken kangge aruh-aruh utawi nyebat kulawarganipun. Nuhayati (2008:141) ngandharaken bilih jinis sapa aruh pasedherekan menika dipunbedakaken malih. Sapa aruh “Bu” ing tuturan menika kalebet jinising sapa aruh nama pasedherekan ingkang awu. “Bu” menika kalebet jinis pasedherekan ingkang awu amargi dipunginakaken Wulandari nalika nyebat ibunipun. Ing ukara menika Wulandari nyebat ibunipun kanthi tembung ibu ingkang dipuncetak dados “Bu”.

Sapa aruh “Bu” ingkang kalebet jinis pasedherekan ing tuturan menika ngewrat *fungsi heuristik*. Soeparno (2013:22) ngandharaken bilih *fungsi heuristic* inggih menika nalika basa dipunginakaken kangge nyuwun irsa dhateng tiyang ingkang dipunajak micara. Sapa aruh “Bu” menika kalebet *fungsi heuristic* amargi

dipunginakaken Wulandaari kangge nyuwun pirsu dhateng ibunipun. Wondene Jatmiko dkk (2017:372) ngandharaken bilih *fungsi heuristik* saking Halliday menika dipunginakaken kangge madosi informasi. Sapa aruh menika dipunginakaken Wulandari kangge nyuwun pirsu menapa bapakipun saweg tindakan amargi bapakipun menika boten ketingal wonten ing griya.

2) Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pasedherekan ingkang awu ngewrat *fungsi referensial*

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pasedherekan ingkang awu ngewrat *fungsi referensial* inggih menika sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pasedherekan ingkang dipunginakaken kangge ngandharaken pamanggihipun dhateng kulawarganipun ingkang dipunajak micara. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pasedherekan ingkang ngewrat *fungsi referensial*.

- (8) *Konteks*: Ing tuturan menika Wulandari ngandharaken bilih piyambakipun ugi kapengin ngabekti marang Pak Puguh. Wulandari ngandharaken bilih piyambakipun boten mangretos menapa luputipun ingkang nyebabaken Pak puguh boten remen.

“Aku rak ora duwe kaluputan apa-apa ta karo bapak? Jane aku ya kepengin ngabekti marang bapak nadyan bapakku kuwalon. Nanging geneya bapak plengas-plengos lan ora remen yen dak cedhaki? Aku ora ngerti Bu, apa sejatine luputku.”

(DW/1987/kc. 82/213)

Data (8) kalebet sapa aruh amargi “Bu” menika dipunginakaken Wulandari kangge nyebat ibunipun nalika wicantenan. “Bu” menika kalebet tembung sapa aruh amargi namung kadadosan saking setunggal tembung. Suhardi (1985:24) ngandharake bilih sapa aruh wujud tembung menika saged dipunpantha dados sekawan ingkang antawispun sapa aruh wujud tembung asli. Sapa aruh wujud asli

inggih menika sapa aruh wujud tembung ingkang boten dipunparingi wuwuhan nalika dipunginakaken. Tembung “Bu” menika kalebet sapa aruh wujud tembung asli amargi nalika dipunginakaken boten dipunparingi wuwuhan.

Suhardi (1985:40) ngandharaken bilih jinis sapa aruh pasedherekan menika dipunginakaken kangge nyebat kulawarganipun. Kridalaksana (1978:14) nyebataken tuladha jinis sapa aruh pasedherekan ingkang awu kadosta ibu, paktihe, saha budhe. Tembung “Bu” ingkang wacahan saking “Ibu” ing ukara menika kalebu jinis sapa aruh nama pasedherekan ingkang awu amargi dipunginakaken Wulandari kangge nyebat ibunipun nalika wicantenan kaliyan ibunipun.

Chaer saha Agustin (2014:16) ngandharaken bilih *fungsi referensial* inggih menika nalika basa dipunginakaken kangge ngandharaken pamanggih saking tiyang ingkang micara. Wondene Soeparno (2013:18) ngandharaken bilih *fungsi referensial* menika ugi dipunginakaken nalika ngandharaken prakawis saha madosi cara kangge ngrampungaken satunggaling prakawis. Sapa aruh “Bu” ing tuturan menika ngewrat *fungsi referensial* amargi dipunginakaken Wulandari kangge ngandharaken pamanggihipun. Wulandari ngendhika bilih piyambakipun boten mangretos kenging menapa Pak Puguh menika boten remen kaliyan piyambakipun.

3) Sapa aruh awujud tembung kanthi jinis pasedherekan ingkang awu ngewrat *fungsi emotif*

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pasedherekan ingkang awu ngewrat *fungsi emotif* inggih menika sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pasedherekan ingkang dipunginakaken kangge nedahaken raos pangraos saking tiyang ingkang

micara. Ing ngandhap menika kaandharaken *data* sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pasedherekan ingkang ngewrat *fungsi emotif*.

(9) *Konteks*: Ing tuturan menika Wulandari ngendhika bilih sejatosipun piyambakipun boten mangretos bab menika. Ananging menapa Wulandari kedah nanggung lepat menika. Wulandari bingung kaliyan sikap bapakipun dhateng piyambakipun.

“Nanging sejatine aku rak ora ngerti apa-apa ta Bu, geneya kudu melu nanggung dosane Bapak?”
(DW/1987/kc. 86/218)

Data (9) kalebet sapa aruh amargi “Bu” menika dipunginakaken Wulandari kangge nyebat ibunipun nalika wicantenan kaliyan piyambakipun. Ing wiwitanipun “Bu” menika dipunserat ngginakaken aksara *kapital*. Suhardi (1985:24) ngandharake bilih sapa aruh wujud tembung menika saged dipunpantha dados sekawan ingkang antawispun sapa aruh wujud tembung asli. Sapa aruh wujud asli inggih menika sapa aruh wujud tembung ingkang boten dipunparingi wuwuhan nalika dipunginakaken. Tembung “Bu” menika kalebet sapa aruh wujud tembung asli amargi nalika dipunginakaken boten dipunparingi wuwuhan.

Sapa aruh “Bu” ing tuturan menika kalebet jinising sapa aruh pasedherekan. Suhardi (1985:40) ngandharaken bilih jinis sapa aruh pasedherekan menika dipunginakaken kangge nyebat kulawarganipun. Nurhayati (2008:141) ngandharaken bilh sapa aruh jnis pasedherekan menika dipunpantha malih. Adhedhasar andharanipun Nurhayati (2008:141) embung “Bu” ingkang wacahan saking “Ibu” ing tuturan menika kalebet sapa aruh jinis nama pasedherekan ingkang awu amargi dipunginakaken Wulandari kangge nyebat ibunipun.

Chaer saha Agustin (2014:15) ngandharaken bilih *fungsi emotif* inggih menika *fungsi* ingkang dipunginakaken kangge nedahaken raos pangraos tiyang

ingkang micara kanthi cara ngedalaken raos pangraosipun saking tuturanipun. Sapa aruh“Bu” ing ukara menika ngewrat *fungsi emotif* amargi dipunginakaken Wulandari kangge nedahaken raos pangraos ingkang bingung amargi sikap saking bapakipun. Wulandari bingung kenging menapa piyambakipun kedah nanggung dosa saking bapakipun.

c. Sapa aruh wujud tembung ingkang kalebet jinising pasedherekan sanes awu

Sapa aruh wujud tembung ingkang kalebet jinising pasedherekan sanes menika dipunginakaken kangge dipunginakaken kangge aruh-aruh, nimbali, utawi nyebat tiyang ingkang boten wonten sesambungan kulawarga kaliyan tiyang ingkang micara. Sapa aruh kanthi jinis pasedherekan sanes awu ing novel menika saged dipunpantha malih adhedhasar *fungsi sapa aruhipun inggih menika fungsi heuristik, emotif, referensial, konatif, fatik, saha regulatori*. Sapa aruh kanthi jinis pasedherekan kaliyan *fungsi-nipun* menika badhe kaandharaken ing perangan ngandhap menika.

1) Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama pasedherekan sanes awu ingkang ngewrat *fungsi heuristik*

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama pasedherekan sanes awu ingkang ngewrat *fungsi heuristik* inggih menika sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pasedherekan sanes awu, dipunginakaken kangge nyuwun pirsa dhateng tiyang ingkang boten sesambungan kulawarga kaliyan tiyang ingkang micara. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* sapa aruh wujud tembung jinis pasedherekan sanes awu ingkang ngewrat *fungsi heuristik*.

- (10) *Konteks*: Ukara menika dipuntuturaken Wulandari ingkang mriksa pasien nyuwun pirsu dhateng Mantri Ahmad sinten ingkang beta kurban dhateng griya sakit.

“*Sapa sing ngawa mreng mau, Pak?*”
(DW/1987/kc.70/164)

Data (10) kalebet sapa aruh amargi “Pak” menika dipunginakaken Wulandari kangge nyebat Pak Mantru Ahmad nalika wicantenan kaliyan piyambakipun. Suhardi (1985:24) ngandharake bilih sapa aruh wujud tembung menika saged dipunpantha dados sekawan ingkang antawispun sapa aruh wujud tembung asli. Sapa aruh wujud asli inggih menika sapa aruh wujud tembung ingkang boten dipunparingi wuwuhan nalika dipunginakaken. Tembung “Pak” menika kalebet sapa aruh wujud tembung asli amargi nalika dipunginakaken boten dipunparingi wuwuhan.

Kridalaksana (1978:14) nyebataken tuladha sapa aruh kanthi jinis pasedherekan ingkang awu antawispun inggih menika tembung “Bapak”. Tembung “Pak” ingkang wacahan saking tembung “Bapak” ing ukara menika kalebu jinising sapa aruh nama pasedherekan awu . Wondene Suhardi (1985:40) ngandharaken bilih jinis sapa aruh pasedherekan menika saged dipunginakaken kangge aruh-aruh utawi nyebat tiyang ingkang boten gadhah sesambungan kulawarga kaliyan tiyang ingkang micara. Ing ukara menika sapa aruh “Pak” kalebu jinising sapa aruh nama pasedherekan sanes awu amargi dipunginakaken Wulandari kangge nyebat Mantri Ahmad ingkang boten gadhah *hubungan* kulawarga kaliyan Wulandari.

Soeparno (2013:22) ngandharaken bilih *fungsi heuristic* inggih menika nalika basa dipunginakaken kangge nyuwun irsa dhateng tiyang ingkang dipunajak micara. Tembung “Pak” ing ukara menika ngewrat *fungsi heuristic* amargi dipunginakaken Wulandari kangge nyuwun pirsu dhateng Manttri Ahmad. Wulandari nyuwun pirsu dhateng Mantri Ahmad sinten ingkang bekta kurban kacilakan menika dhateng griya sakit.

2) Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama pasedherekan sanes awu ingkang ngewrat *fungsi emotif*

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pasedherekan sanes awu ingkang ngewrat *fungsi emotif* inggih menika dipunginakaken kangge nedahaken raos pangraos saking tiyang ingkang micara dhateng tiyang ingkang sanes kulawarganipun. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pasedherekan sanes awu ingkang ngewrat *fungsi emotif*.

(11) *Konteks*: Ing tuturan menika Hinaryanto ngandharaken bilih piyambakipun boten serik kaliyan sipatipun Wulandari. Hinaryanto ndherek bingah kaliyan prestanipun Wulandari.

“Ora kok **Mbak**, aku ora serik. Wulan bocah apik. Aku eram banget marang prestasine...”
(DW/1987/kc.21/39)

Data (11) kalebet sapa aruh amargi “Mbak” menika dipunginakaken Hinaryanto kangge nyebat Utami nalika wicantenan kaliyan piyambakipun. Sapa aruh “Mbak” menika kalebet wujud tembung sapa aruh amargi namung kadadosan saking setunggal tembung. Suhardi (1985:24) ngandharake bilih sapa aruh wujud tembung menika saged dipunpantha dados sekawan ingkang antawispun sapa aruh wujud tembung asli. Sapa aruh wujud asli inggih menika sapa aruh wujud tembung

ingkang boten dipunparingi wuwuhan nalika dipunginakaken. Tembung “Mbak” menika kalebet sapa aruh wujud tembung asli amargi nalika dipunginakaken boten dipunparingi wuwuhan.

Sapa aruh “Mbak” ing tuturan menika kalebet jinis pasedherekan sanes awu. Suhardi (1985:40) ngandharaken bilih jinis sapa aruh pasedherekan samenika saged dipunginakaken kangge aruh-aruh tiyang ingkang boten gadhah *hubungan* kulawarga kaliyan tiyang ingkang micara. Sapa aruh “Mbak” menika kalebet jinising sapa aruh nama pasedherekan sanes awu amargi dipunginakaken Hinaryanto kangge aruh-aruh Utami ingkang boten gadhah sesambungan kulawarga kaliyan piyambakipun. Tembung “Mbak” menika dipunginakaken Hinaryanto kangge aruh-aruh Utami ingkang yuswanipun langkung sepuh tinimbang piyambakipun.

Tembung “Mbak” ing tuturan menika ngewrat *fungsi emotif*. Adhedhasar andharanipun Chaer saha Agustin (2014:15) ngandharaken bilih *fungsi emotif* menika saged dipuntingali nalika basa dipunginakaken kangge nedahaken raos pangraos saking tiyang ingkang micara. Sapa aruh “mbak” menika ngewrat *fungsi emotif* amargi dipunginakaken Hinaryanto kangge nedahaken raos pangraosipun kanthi cara ngedalaken raos pangraosipun saking tuturanipun. Hinaryanto ngendhika bilih piyambakipun menika boten serik kaliyan sikapipun Wulandari dhateng piyambakipun.

3) Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama pasedherekan sanes awu ingkang ngewrat *fungsi referensial*

Sapa aruh wujud tembung jinis pasedherekan sanes awu ingkang ngewrat *fungsi referensial* inggih menika dipunginakaken kangge ngandharaken pamanggih saking tiyang ingkang micara. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* wujud sapa aruh wujud tembung jinis pasedherekan sanes awu ingkang ngewrat *fungsi referensial*.

- (12) *Konteks*: ing tuturan menika Bu Sosro paring *informasi* bilih putranipun Bu Sumarni boten sios dipunangkat dados putranipun amargi garwanipun boten sarujuk

“Sejatinipun dheweke ora sida dak pek anak kok Jeng. Jalaran bapake ora setuju. Dadi ya njur dak openi kaya bocah panti liyane kae...”

(DW/1987/kc.79/201)

Data (12) kalebet sapa aruh amargi dipunginakaken Bu Sosro kangge nyebat Bu Sumarni nalika wicantenan kaliyan piyambakipun. “Jeng” menika wacahan saking “diajeng” ingkang kadadosan saking setunggal tembung. Suhardi (1985:24) ngandharake bilih sapa aruh wujud tembung menika saged dipunpantha dados sekawan ingkang antawispun sapa aruh wujud tembung asli. Sapa aruh wujud asli inggih menika sapa aruh wujud tembung ingkang boten dipunparingi wuwuhan nalika dipunginakaken. Tembung “Jeng” kalebet sapa aruh wujud tembung asli amargi nalika tembung menika dipunginakaken boten wonten wuwuhanipun.

Sapa aruh “Jeng” menika kalebet jinising sapa aruh nama pasedherekan. Ananging ing ukara menika tembung “jeng” menika sampun ngemu *perluasan makna*. Suhardi (1985:40) ngandharaken bilih jinis sapa aruh pasedherekan

samenika saged dipunginakaken kangge aruh-aruh utawi nyebat tiyang ingkang boten gadhah *hubungan* kulawarga kaliyan tiyang ingkang micara. Ing tuturan menika tembung “Jeng” kalebet jinising sapa aruh nama pasedherekan sanes awu amargi dipunginakaken Bu sosro kangge aruh-aruh Bu Sumarni ingkang boten gadhah *hubungan* kulawarga kaliyan piyambakipun.

Sapa aruh wujud tembung “Jeng” kanthi jinis nama pasedherekan *perluasan makna* ing ukara menika ngewrat *fungsi referensial*. A Nurweni (2010:62) ugi ngandharaken bilih *fungsi* referensial menika dipunginakaken kangge ngandharaken menapa kemawon ingkang wonten ing *lingkungan* tiyang ingkang wicantenan. dhedhasar andharanipun Sapa aruh “Jeng” ing ukara menika dipunginakaken kangge ngandharaken Bu Sosro kangge ngandharaken satunggaling prakawis. Bu Sosro ngandharaken bilih putranipun Bu sumarni ingkang dipuntitipaken ing panti asuhan menika boten sios dipunpundgut putra. Bu Sosro ugi ngandharaken pawadanipun bilih garwanipun menika boten sarujuk bilih putranipun Bu Sumarni menika dipunpundhut putra.

4) Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama pasedherekan sanes awu ingkang ngewrat *fungsi konatif*

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pasedherekan sanes awu ingkang ngewrat *fungsi konatif* menika dipunginakaken kangge ngaken tiyang sanes nindakaken satunggaling prakawis. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* ingkang ngewrat sapa aruh wujud tembung jinis pasedherekan sanes awu ingkang ngewrat *fungsi konatif*.

(13) *Konteks*: ing tuturan menika nedahaken Hinaryanto nitipaken kado kangge Wulandari. Hinaryanto ugi ngendhika supados Utami maringaken kadonipun dhateng Wulandari.

“Aku mung titip kado iki, wenehna Wulan, ya Mbak. Yen ora repot, suk malem minggu aku dak mrene maneh.”

(DW/1987/kc.22/46)

Data (13) kalebet sapa aruh amargi “Mbak” menika dipunginakaken Hinaryanto kangge nyebat Utami nalika pawicantenan. “Mbak” menika wujudipun tembung sapa aruh amargi namung kadadosan saking setunggal tembung. Suhardi (1985:24) ngandharake bilih sapa aruh wujud tembung menika saged dipunpantha dados sekawan ingkang antawispun sapa aruh wujud tembung asli. Sapa aruh wujud asli inggih menika sapa aruh wujud tembung ingkang boten dipunparingi wuwuhan nalika dipunginakaken. Tembung “Mbak” menika kalebet sapa aruh wujud tembung asli amargi nalika dipunginakaken boten dipunparingi wuwuhan.

Sapa aruh “Mbak” ing tuturan menika kalebet jinis pasedherekan sanes awu. Kridalaksana (1978:14) ngandharaken bilih nama pasedherekan menika kalebet jinising sapa aruh. Wondene Suhardi (1985:40), ngandharaken bilih jinis sapa aruh pasedherekan samenika saged dipunginakaken kangge aruh-aruh tiyang ingkang boten gadhah *hubungan* kulawarga kaliyan tiyang ingkang micara. Sapa aruh “Mbak” menika kalebet jinising sapa aruh nama pasedherekan sanes awu amargi dipunginakaken Hinaryanto kangge aruh-aruh Utami ingkang boten gadhah *hubungan* kulawarga kaliyan piyambakipun.

Sapa aruh wujud tembung jinis nama pasedherekan ing tuturan menika ngewrat *fungsi konatif*. Soeparno (2013:19) ngandharaken bilih *fungsi konatif* menika dipunginakaken tiyang ingkang micara kangge nyuwun tiyang ingkang

dipunajak micara nindakaken menapa ingkang dipundhawuhaken. Sapa aruh “mbak” ing tuturan menika menika ngewrat *fungsi konatif* amargi dipunginakaken Hinaryanto kangge nyuwun tulung dhateng Utami. Hinaryanto ingkang nitipaken kado dhateng Utami menika ngendhika supados Utami maringaken kadonipun dhateng Wulandari.

5) Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama pasedherekan sanes awu ingkang ngewrat *fungsi fatik*

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama pasedherekan sanes awu ingkang ngewrat *fungsi fatik* menika dipunginakaken kangge njagi sesambungan kaliyan tiyang sanes. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* tembung sapa aruh jinis nama pasedherekan sanes awu ingkang ngewrat *fungsi fatik*.

(14) *Konteks*: Ing tuturan menika ngandharaken Bu Sosro ingkang kaget amargi Bu Sumarni menika Bu sumarni, ibunipun Wulandari. Bu Sosro lajeng nyuwun pirsu kadospundi kabaripun Bu Sumarni.

“Piye kabare, Jeng, rak ya padha wilujeng ta?”
(DW/1987/kc.78/196)

Data (14) kalebet sapa aruh amargi dipunginakaken Bu Sosro kangge nyebat Bu Sumarni nalika wicantenan kaliyan piyambakipun. “Jeng” menika wacahan saking “diajeng” ingkang kadadosan saking setunggal tembung. Suhardi (1985:24) ngandharake bilih sapa aruh wujud tembung menika saged dipunpantha dados sekawan ingkang antawispun sapa aruh wujud tembung asli. Sapa aruh wujud asli inggih menika sapa aruh wujud tembung ingkang boten dipunparingi wuwuhan nalika dipunginakaken. Tembung “Jeng” kalebet sapa aruh wujud tembung asli amargi nalika tembung menika dipunginakaken boten wonten wuwuhanipun.

Sapa aruh “Jeng” menika kalebet jinising sapa aruh nama pasedherekan. Ananging ing ukara menika tembung “jeng” menika dipunginakaken kangge nyebat tiyang ingkang boten wonten sesambungan kulawarga. Suhardi (1985:40) ngandharaken bilih jinis sapa aruh pasedherekan samenika saged dipunginakaken kangge aruh-aruh utawi nyebat tiyang ingkang boten gadhah *hubungan* kulawarga kaliyan tiyang ingkang micara. Ing tuturan menika tembung “Jeng” kalebet jinising sapa aruh nama pasedherekan sanes awu amargi dipunginakaken Bu sosro kangge aruh-aruh Bu Sumarni ingkang boten gadhah *hubungan* kulawarga kaliyan piyambakipun.

Sapa aruh “jeng” kanthi jinis nama pasedherekan ingkang ngemu *perluasan makna* ing ukara menika ngewrat *fungsi fatik*. Chaer saha Agustin (2014:16) ngandharaken bilih *fungsi fatik* menika dipunginakaken nalika kepanggih tiyang sanes, nyuwun pamit, utawi nyuwun pirsu kadospundi kabar saking tiyang sanes. Sapa aruh “jeng” menika ngewrat *fungsi fatik* amargi dipunginakaken nalika sesambungan kaliyan tiyang sanes. Tembung “Jeng” ing tuturan menika dipunginakaken Bu Sosro nyuwun pirsu kadospundi kabaripun Bu Sumarni. Bu Sosro nyuwun pirsu bab kabaripun Bu Sumarni amargi sampun dangu boten kepanggih kaliyan Bu Sumarni.

6) Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pasedherekan sanes awu ingkang ngewrat *fungsi regulatori*

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pasedherekan sanes awu ingkang ngewrat *fungsi regulatori* menika dipunginakaken kangge ngontrol satunggaling

prastawa. Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama pasedherekan sanes awu ingkang ngewrat *fungsi regulatori* badhe kaandharaken ing ngandhap menika.

(15) *Konteks*: Hinaryanto boten sarujuk kaliyan pamanggihipun Wulandari ingkang dipunandharaken kaliyan Utami. Hinaryanto ngandharaken bilih kulawarganipun boten mbedak-bedakaken tiyang kangge sesambungan.

“Ah, kuwi mung gegambarane Wulan dhewe Mbak. Aku lan kulawargaku ora tau mbedakake sapa dheweke lan saka ngendi asale. Kabare dheweke saiki sesambungan raket karo Rudy, cah Kedokteran Gigi ya?”

(DW/1987/kc.21/43)

Data (15) kalebet sapa aruh amargi “Mbak” menika dipunginakaken Hinaryanto kangge nyebat Utami nalika pawicantenan. “Mbak” menika wujudipun tembung sapa aruh amargi namung kadadosan saking setunggal tembung. Suhardi (1985:24) ngandharake bilih sapa aruh wujud tembung menika saged dipunpantha dados sekawan ingkang antawispun sapa aruh wujud tembung asli. Sapa aruh wujud asli inggih menika sapa aruh wujud tembung ingkang boten dipunparingi wuwuhan nalika dipunginakaken. Tembung “Mbak” menika kalebet sapa aruh wujud tembung asli amargi nalika dipunginakaken boten dipunparingi wuwuhan.

Sapa aruh “Mbak” ing tuturan menika kalebet jinis pasedherekan sanes awu. Kridalaksana (1978:14) ngandharaken bilih nama pasedherekan menika kalebet jinising sapa aruh. Wondene Suhardi (1985:40), ngandharaken bilih jinis sapa aruh pasedherekan samenika saged dipunginakaken kangge aruh-aruh tiyang ingkang boten gadhah *hubungan* kulawarga kaliyan tiyang ingkang micara. Sapa aruh “Mbak” menika kalebet jinising sapa aruh nama pasedherekan sanes awu amargi dipunginakaken Hinaryanto kangge aruh-aruh Utami ingkang boten gadhah *hubungan* kulawarga kaliyan piyambakipun.

Sapa aruh “Mbak” ing ukara menka ngewrat *fungsi regulatori*. Soeparno (2013:22) paring tuladha saking *fungsi regulatori* inggih menika salebeting pasarujukan utawi ngandharaken bab ingkang boten sarujuk. Sapa aruh “Mbak” ing tuturan menika ngewrat *fungsi regulatori* amargi dipunginakaken Hinaryanto kangge ngandharaken bilih piyambakipun boten sarujuk kaliyan pamanggihipun Wulandari. Hinaryanto ngandharaken bilih pamanggihipun Wulandari namung gegambaripun piyambak tanpa mangretos kadospundi kasunyatanipun.

d. Sapa aruh wujud tembung ingkang kalebet jinising pangkat pendidikan

Sapa aruh wujud tembung ingkang kalebet jinis sapa aruh pangkat pendidikan inggih menika wujud tembung sapa aruh saking pangkat pendidikan ingkang dipunginakaken kangge aruh-aruh, nimbali, utawi nyebat tiyang sanes. Suhardi (1985:49) ngandharaken bilih sapa aruh jinis pangkat pendidikan menika namung wonten setunggal inggih menika dokter. Sapa aruh kanthi jinis pangkat pendidikan ing novel menika saged dipunpantha malih adhedhasar *fungsi* sapa aruhipun inggih menika *fungsi referensial* saha *konatif*. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* tembung sapa aruh kanthi jinis pangkat pendidikan ingkang ngewrat *fungsi referensial* saha *fungsi konatif*.

1) Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pangkat pendidikan ingkang ngewrat *fungsi referensial*

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pangkat pendidikan ingkang ngewrat *fungsi referensial* inggih menika sapa aruh awujud tembung kanthi jinis pangkat pendidikan ingkang dipunginakaken kangge ngandharaken kawontenan ingkang wonten ing *lingkungan* nalika pawicantenan. Ing ngandhap menika badhe

kaandharaken *data* sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pangkat pendidikan ingkang ngewrat *fungsi referensial*.

- (16) *Konteks*: Ing tuturan menika Suster Endang ngandharaken sedaya kawontenanipun kurban kacilakan kanthi lengkap dhateng Wulandari.

“Inkang sekawan tatu entheng, Dokter. Inkang kalih radi awrat. Wonten kurban putri setunggal taksih dereng emut.”
(DW/1987/kc.69/163)

Data (16) kalebet sapa aruh amargi dipunginakaken Suster Endang nalika nyebat Wulandari ing pawicantenan. Sasangka (2001:100) ngandharaken bilih tembung aran menika saged dipunpantha dados kalih inggih menika tembung aran sukma saha tembung aran tan sukma. Tembung aran sukma inggih menika tembung ingkang saged kapanjangan nyawa, wondene tembung aran tan sukma inggih menika tembung ingkang boten saged kapanjangan nyawa. Tembung “Dokter” ing ukara menika kalebet tembung aran sukma amargi tembung dokter menika dipunginakaken kangge nyebat Wulandari ingkang kapanjangan nyawa.

Sapa aruh wujud tembung “dokter” menika kalebet jinising sapa aruh ingkang pangkat pendidikan. Suhardi (1985:52) ngandharaken bilih namung wonten setunggal tembung kemawon ingkang kalebet jinising sapa aruh pangkat pendidikan inggih menika dokter. Sapa aruh “Dokter” menika dipunginakaken kangge aruh-aruh tiyang ingkang lulusan saking sekolah kedokteran ingkang lulusanipun dados dokter. Tembung “Dokter” ing ukara menika dipunginakaken Suster Endang kangge nyebat Wulandari nalika ing griya sakit.

Tembung “dokter” kanthi jinis pangkat pendidikan ing ukara menika ngewrat *fungsi referensial*. Nurweni (2010:62) ngandharaken bilih *fungsi*

referensial menika dipunginakaken kangge ngandharaken menapa kemawon ingkang wonten ing *lingkungan* tiyang ingkang wicantenan. Sapa aruh “dokter” menika ngewrat *fungsi* referensial amargi dipunginakaken Suster Endang kangge ngandharaken kawontenan ing griya sakit. Suster Endang ngandharaken kawontenan saking kurban kacilakan ingkang dipunbekta ing griya sakit dhateng Wulandari.

2) Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pangkat pendidikan ingkang ngewrat *fungsi konatif*

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pangkat pendidikan ingkang ngewrat *fungsi konatif* inggih menika sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pangkat pendidikan ingkang dipunginakaken kangge ngaken tiyang ingkang dipunajak micara nindakaken satunggaling prakawis. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pangkat pendidikan ingkang ngewrat *fungsi konatif*.

(17) *Konteks*: Ing ukara menika Suster Endang ngandharaken dhateng Wulandari wonten pasien kurban kacilakan saha ngaturi Wulandari supados tindak ing griya sakit.

*“Dipun aturi enggal tindak griya sakit, **Dokter**, samangke. Wonten kurban kacilakan. Pasien ingkang nandhang tatu wonten enem.”.*
(DW/1987/kc.69/161)

Data (17) kalebet sapa aruh amargi dipunginakaken Suster Endang nalika nyebat Wulandari ing pawicantenan. Dokter menika kalebet sapa aruh wujud tembung amargi namung kadadosan saking setunggal tembung. Sasangka (2001:100) ngandharaken bilih tembung aran menika saged dipunpantha dados kalih inggih menika tembung aran sukma saha tembung aran tan sukma. Tembung

aran sukma inggih menika tembung ingkang saged kapanjangan nyawa, wondene tembung aran tan sukma inggih menika tembung ingkang boten saged kapanjangan nyawa. Tembung “Dokter” ing ukara menika kalebet tembung aran sukma amargi tembung dokter menika dipunginakaken kangge nyebat Wulandari ingkang kapanjangan nyawa.

Sapa aruh wujud tembung “dokter” menika kalebet jinising sapa aruh ingkang pangkat pendidikan. Suhardi (1985:52) ngandharaken bilih namung wonten setunggal tembung kemawon ingkang kalebet jinising sapa aruh pangkat pendidikan inggih menika dokter. Sapa aruh “Dokter” menika dipunginakaken kangge aruh-aruh tiyang ingkang lulusan saking sekolah kedokteran ingkang lulusanipun dados dokter. Tembung “Dokter” ing ukara menika dipunginakaken Suster Endang kangge nyebat Wulandari nalika ing griya sakit.

Tembung “Dokter” menika ing ukara menika ngewrat *fungsi konatif*. Soeparno (2013:19) ngandharaken bilih *fungsi konatif* menika dipunginakaken kagge nyuwun tiyang sanes nindakaken menapa kemawon ingkang dipundhawahaken kaliyan tiyang ingkang micara. Tembung “Dokter” ing tuturan menika ngewrat *fungsi konatif* ingkang dipunginakaken Suster Endang nalika tilpun Wulandari. Suster Endang ingkang tilpun Wulandari ngendhika supados Wulandari enggal tindak griya sakit amargi wonten pasien kurban kacilakan. Suster Endang ugi ngandharaken cacahipun kurban kacilakan ing griya sakit.

e. Sapa aruh wujud tembung ingkang kalebet jinising tembung sesulih purusa

Sapa aruh wujud tembung ingkang kalebet jinis sapa aruh tembung sesulih purusa inggih menika sapa aruh wujud tembung saking tembung sesulih purusa

ingkang dipunginakaken kangge aruh-aruh, nimbali, utawi nyebat tiyang sanes. Sasangka (2001:108) ngandharaken bilih tembung sesulih purusa inggih menika tembung ingkang dipunginakaken kangge sesulhipun saking tiyang ingkang micara. Sapa aruh kanthi jinis tembung sesulih purusa ing novel menika saged dipunpantha malih adhedhasar *fungsi* sapa aruhipun inggih menika *fungsi emotif, heuristik, referensial, fatik, regulatori, saha puitik*. Sapa aruh kanthi jinis tembung sesulih purusa kaliyan *fungsi-nipun* menika badhe kaandharaken ing perangan ngandhap menika.

1) Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung sesulih purusa ingkang ngewrat *fungsi emotif*

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung sesulih purusa ingkang ngewrat *fungsi emotif* inggih menika Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung sesulih ingkang dipunginakaken kangge nedahaken rao pangraos saking tiyang ingkang micara. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung sesulih purusa ingkang ngewrat *fungsi emotif*.

(18) *Konteks*: Ing tuturan menika Wulandari mangkel amargi kaget badhe dipunsrempet motor. Wulandari namung saged muni-muni amargi boten tepang kaliyan tiyang ingkang badhe nyrempet piyambakipun.

*“Asem kowe ya!” batine Wulandari misuh-misuh.
(DW/1987/kc.7/1)*

Data (18) kalebet sapa aruh amargi dipunginakaken Wulandari kangge nyebat tiyang ingkang badhe nyrempet piyambakipun. “Kowe” menika kalebet sapa aruh wujud tembung amargi namung kadadosan saking setunggal tembung. Sasangka (2001:109) ngandharaken bilih tembung sesulih inggih menika tembung ingkang dipunginakaken minangka sesulhipun tiyang, barang, utawi menapa

kemawon ingkang kaanggep barang. Tembung “kowe” menika ing ukara menika dipunginakaken kangge sesulih saking satunggaling nama paraga ingkang wonten ing novel.

Tembung “kowe” menika kalebet jinis sapa aruh ingkang tembung sesulih. Kridalaksana (1978:14) ngandharaken tembung sesulih menika kalebet jinising sapa aruh, tuladhahipun tembung kowe saha panjenengan. Adhedhasar andharanipun Kridalaksana menika tembung “kowe” kalebet satunggaling jinis sapa aruh ingkang tembung sesulih. Sasangka (2001:108) ngandharaken bilih tembung sesulih menika saged dipunpantha dados enem, ingkang antawisipun tembung sesulih purusa. Tembung “kowe” menika kalebet tembung sesulih purusa amargi “kowe” menika dipunginakaken Wulandari kangge nyebat tiyang ingkang badhe nyrempet piyambakipun.

Sapa aruh “kowe” ing ukara menika ngewrat *fungsi emotif*. Chaer saha Agustin (2014:15) ngandharaken bilih *fungsi emotif* inggih menika *fungsi* ingkang dipunginakaken tiyang ingkang micara kangge nedahaken raos pangraosipun. Tembung “kowe” ing ukara menika ngewrat *fungsi emotif* amargi dipunginakaken kangge nedahaken raos pangraosipun Wulandari. Wulandari nedahaken raos pangraos mangkel kangge tiyang ingkang badhe nyrempet piyambakipun nalika mlampah ing plataranipun kampus. Wulandari ingkang boten tepang kaliyan tiyang ingkang badhe nyrempet piyambakipun namung saged muni-muni.

2) Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung sesulih purusa ingkang ngewrat *fungsi heuristik*

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung sesulih purusa ingkang ngewrat *fungsi heuristik* inggih menika sapa aruh awujud tembung kanthi jinis tembung sesulih purusa ingkang dipunginakaken kangge nyuwun pirsu dhateng tiyang ingkang dipunajak micara. Ing ngandhap menika kaandharaken *data* sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung sesulih purusa ingkang ngewrat *fungsi heuristik*.

(19) *Konteks*: Ing ukara menika nedahaken Utami ingkang nyuwun pirsu dhateng Wulandari, menapa piyambakipun sampun nate dolan ing griyanipun Rudy.

“Kowe wis tau dolan nyang omahe Rudy?”
(DW/1987/kc.12/7)

Data (19) kalebet sapa aruh amargi dipunginakaken Utami kangge nyebat Wulandari nalika pawicatenan kaliyan piyambakipun. “Kowe” menika kalebet sapa aruh wujud tembung amargi namung kadadosan saking setunggal tembung. Sasangka (2001:109) ngandharaken bilih tembung sesulih inggih menika tembung ingkang dipunginakaken minangka sesulhipun tiyang, barang, utawi menapa kemawon ingkang kaanggep barang. Tembung “kowe” menika ing ukara menika dipunginakaken kangge sesulih saking satunggaling nama paraga ingkang wonten ing novel.

Tembung “kowe” menika kalebet jinis sapa aruh ingkang tembung sesulih. Kridalaksana (1978:14) ngandharaken tembung sesulih menika kalebet jinising sapa aruh, tuladhanipun tembung kowe saha panjenengan. Adhedhasar andharanipun Kridalaksana menika tembung “kowe” kalebet satunggaling jinis

sapa aruh ingkang tembung sesulih. Sasangka (2001:108) ngandharaken bilih tembung sesulih menika saged dipunpantha dados enem, ingkang antawisipun tembung sesulih purusa. Tembung “kowe” menika kalebet tembung sesulih purusa amargi “kowe” menika dipunginakaken Utami kangge nyebat Wulandari.

Sapa aruh “kowe” ing ukara menika ngewrat *fungsi heuristik*. Halliday ing salebeting Soeparno (2013:22) ngandharaken bilih *fungsi heuristik* menika saged kapanggihaken nalika dipunginakaken kangge nyuwun pirsu dhateng tiyang sanes. Sapa aruh “kowe” ing ukara menika ngewrat *fungsi heuristik* amargi sapa aruh menika dipunginakaken Utami kangge nyuwun pirsu dhateng Wulandari. Utami nyuwun pirsu dhateng Wulandari menapa piyambakipun sampun nate dolan ing griyanipun Rudy.

3) Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung sesulih purusa ingkang ngewrat *fungsi referensial*

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung sesulih purusa ingkang ngewrat *fungsi referensial* inggih menika sapa aruh awujud tembung kanthi jinis tembung sesulih purusa ingkang dipunginakaken kangge ngandharaken menapa kemawon ingkang wonten ing *lingkungan* tiyang ingkang wicantenan. Ing ngandhap menika kaandharaken *data* tembung sapa aruh kanthi jinis tembung sesulih purusa ingkang ngewrat *fungsi referensial*.

(20) *Konteks*: Ukara menika nedahaken wicantenan antawisipun ibunipun Hinaryanto kaliyan Hinaryanto saha Wulandari. Ibunipun Hinaryanto nyariosaken bilih Hinaryanto asring nyariosaken Wulandari.

“*Hinar kerep banget nyritakake sliramu. Malah sing dirembug saben tilik mreng ya mung sliramu bae..., ora ana liyane maneh...*”

(DW/1987/kc. 95/235)

Data (20) kalebet sapa aruh amargi sapa aruh “sliramu” menika dipunginakaken ibunipun Hinaryanto kangge nyebat Wulandari nalika pawicantenan. Sasangka (2001:109) ngandharaken bilih tembung sesulih inggih menika tembung ingkang dipunginakaken minangka sesulhipun tiyang, barang, utawi menapa kemawon ingkang kaanggep barang. “Sliramu” menika kalebet jinising tembung sesulih amargi dipunginakaken minangka sesulih namanipun tiyang sanes.

Tembung “Sliramu” menika sami kaliyan tembung “kowe” (Tim BBY, 2011:673). Adhedhasar menika tembung “sliramu” kalebet jinis sapa aruh ingkang tembung sesulih. Sasangka (2001:109) ugi ngandharaken bilih tembung sesulih purusa menika kapantha dados tiga, ingkang antawisipun madyama purusa. Madyama purusa menika minangka gantosipun tiyang kapindho, tuladhanipun kowe, sampeyan saha panjenengan. Tembung “Sliramu” menika kalebet jinis tembung sesulih purusa amargi tembung “Sliramu” sesulih saking namanipun Wulandari ingkang dipunginakaken ibunipun Hinaryanto kangge nyebat Wulandari.

Tembung “sliramu” ing ukara menika ngewrat *fungsi referensial*. Nurweni (2010:62) ngandharaken bilih *fungsi referensial* menika kangge ngandharaken menapa kemawon ingkang wonten ng *lingkungan* tiyang ingkang micara. Tembung “sliramu” menika ngewrat *fungsi referensial* amargi Ibunipun Hinaryanto nyariosaken kadospundi Hinaryanto nalika wangsul ing Surabaya. Ibunipun Hinaryanto ngendika bilih saben Hinaryanto wangsul menika namung nyariosaken Wulandari kemawon.

4) Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung sesulih purusa ingkang ngewrat *fungsi fatik*

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung sesulih purusa ingkang ngewrat *fungsi fatik* inggih menika sapa aruh awujud tembung kanthi jinis tembung sesulih purusa ingkang dipunginakaken kangge njagi sesambungan kaliyan tiyang sanes. Ing ngandhap menika kaandharaken *data* tembung sapa aruh kanthi jinis tembung sesulih purusa ingkang ngewrat *fungsi fatik*.

(21) *Konteks*: Ing ukara menika Rudy ngendika bilih piyambakipun badhe nraktir Wulan jajan es camper saha bakwan.

“O, iya Wulan, awan iki aku arep nraktir kowe jajan neng depot Lezat prapatan kono kuwi. Jarene es campur lan bakwane enak.”
Wulan rada kaget.
(DW/1987/kc.15/18)

Data (21) kalebet sapa aruh amargi dipunginakaken Rudy kangge nyebat Wulandari nalika pawicantenan kaliyan piyambakipun. “Kowe” menika kalebet wujud tembung sapa aruh amargi namung kadadosan saking setunggal tembung. Sasangka (2001:109) ngandharaken bilih tembung sesulih inggih menika tembung ingkang dipunginakaken minangka sesulhipun tiyang, barang, utawi menapa kemawon ingkang kaanggep barang. Tembung “kowe” menika ing ukara menika dipunginakaken kangge sesulih saking satunggaling nama paraga ingkang wonten ing novel.

Tembung “kowe” menika kalebet jinis sapa aruh ingkang tembung sesulih. Kridalaksana (1978:14) ngandharaken tembung sesulih menika kalebet jinising sapa aruh, tuladhanipun tembung kowe saha panjenengan. Adhedhasar andharanipun Kridalaksana menika tembung “kowe” kalebet satunggaling jinis

sapa aruh ingkang tembung sesulih. Sasangka (2001:108) ngandharaken bilih tembung sesulih menika saged dipunpantha dados enem, ingkang antawisipun tembung sesulih purusa. Tembung “kowe” menika kalebet tembung sesulih purusa amargi “kowe” menika dipunginakaken Rudy kangge nyebat Wulandari.

Sapa aruh “kowe” ing ukara menika ngewrat *fungsi fatik*. Chaer saha Agustin (2014:16) ngandharaken bilih *fungsi fatik* menika dipunginakaken nalika sesambungan kaliyan tiyang sanes kadosta kangge njagi sesambungan kaliyan tiyang sanes. Tembung “kowe” ingkang ukara menika ngewrat *fungsi fatik* amargi nedahaken caranipun Rudy kangge njagi kekancanipun kaliyan Wulandari. Rudy ingkang kekancan kaliyan Wulandari ngendhika bilih piyambakipun badhe numbasaken Wulandari jajan saha dhaharan.

5) Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung sesulih purusa ingkang ngewrat *fungsi regulatori*

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung sesulih purusa ingkang ngewrat *fungsi regulatori* inggih menika sapa aruh awujud tembung kanthi jinis tembung sesulih purusa ingkang dipunginakaken kangge kangge ngontrol satunggaling prastawa. Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi regulatori* badhe kaandharaken ing ngandhap menika.

(22) *Konteks*: Ing ukara menika Cruffy ngandharaken bilih syaratipun piyambakipun kersa nyambut dame ling desa inggih menika Wulandari kedah purun dados sesandhinganipun Cruyff.

“Neng ndesa kana **kowe** njamin ... gelem dadi ... bojoku ...”
(DW/1987/kc.40/91)

Data (22) kalebet sapa aruh amargi dipunginakaken Cruyff kangge nyebat Wulandari nalika pawicantenan kaliyan piyambakipun. “Kowe” menika kalebet

sapa aruh wujud tembung amargi namung kadadosan saking setunggal tembung. Sasangka (2001:109) ngandharaken bilih tembung sesulih inggih menika tembung ingkang dipunginakaken minangka sesulhipun tiyang, barang, utawi menapa kemawon ingkang kaanggep barang. Tembung “kowe” menika ing ukara menika dipunginakaken kangge sesulih saking satunggaling nama paraga ingkang wonten ing novel.

Tembung “kowe” menika kalebet jinis sapa aruh ingkang tembung sesulih. Kridalaksana (1978:14) ngandharaken tembung sesulih menika kalebet jinising sapa aruh, tuladhanipun tembung kowe saha panjenengan. Adhedhasar andharanipun Kridalaksana menika tembung “kowe” kalebet satunggaling jinis sapa aruh ingkang tembung sesulih. Sasangka (2001:108) ngandharaken bilih tembung sesulih menika saged dipunpantha dados enem, ingkang antawisipun tembung sesulih purusa. Tembung “kowe” menika kalebet tembung sesulih purusa amargi “kowe” menika dipunginakaken Cruyff kangge nyebat Wulandari.

Jatmiko dkk (2017:362) ngandharaken bilih *fungsi regulatori* inggih menika basa ingkang dipunginakaken kangge ngatur saha *mengendalikan* tiyang sanes. Tembung “kowe” menika kalebet *fungsi regulatori* amargi dipunginakaken Cruyff nalika ngandharaken bilih piyambakipun kersa nyambut damel ing desa nanging wonten syaratipun. Cruyff paring syarat supados Wulandari kersa dados sesandhinganipun bilih piyambakipun kersa nyambut damel sareng kaliyan Wulandari ing desa.

6) Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung sesulih purusa ingkang ngewrat *fungsi puitik*

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung sesulih purusa ingkang ngewrat *fungsi puitik* inggih menika sapa aruh awujud tembung kanthi jinis tembung sesulih purusa ingkang dipunginakaken kangge paring panyaruwe dhateng tiyang sanes. Ing ngandhap menika kaandharaken *data* sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung sesulih purusa ingkang ngewrat *fungsi puitik*.

(23) *Konteks*: Ing ukara menika Hinaryanto ngendhika bilih Wulandari boten piyambakan. Hinaryanto ugi ngendhika bilih mangke bibar wisuda badhe dipunajak dhahar sesarengan ing rumah makan.

“Aja susah ya, kowe ora dhewekan ..., dak kancani. Mengko yen mulih wisudan dak traktir menyang rumah makan Asih karo Enggar lan Sita.”

(DW/1987.kc.38/81)

Data (23) kalebet sapa aruh amargi “kowe” menika dipunginakaken Hinaryanto kangge nyebat Wulandari nalika pawicantenan kaliyan piyambakipun. “Kowe” menika kalebet sapa aruh wujud tembung amargi namung kadadosan saking setunggal tembung. Sasangka (2001:109) ngandharaken bilih tembung sesulih inggih menika tembung ingkang dipunginakaken minangka sesulhipun tiyang, barang, utawi menapa kemawon ingkang kaanggep barang. Tembung “kowe” menika ing ukara menika dipunginakaken kangge sesulih saking satunggaling nama paraga ingkang wonten ing novel.

Tembung “kowe” menika kalebet jinis sapa aruh ingkang tembung sesulih. Kridalaksana (1978:14) ngandharaken tembung sesulih menika kalebet jinising sapa aruh, tuladhanipun tembung kowe saha panjenengan. Adhedhasar andharanipun Kridalaksana menika tembung “kowe” kalebet satunggaling jinis

sapa aruh ingkang tembung sesulih. Sasangka (2001:108) ngandharaken bilih tembung sesulih menika saged dipunpantha dados enem, ingkang antawisipun tembung sesulih purusa. Tembung “kowe” menika kalebet tembung sesulih purusa amargi “kowe” menika dipunginakaken Hinaryanto kangge nyebat Wulandari.

Soeparno (2013:18) ngandharaken bilih *fungsi puitik* inggih menika basa ingkang dipunginakaken nalika paring panyaruwe, pitutur kangge tiyang sanes. Tembung “kowe” ing ukara menika ngewrat *fungsi puitik* amargi tembung menika dipunginakaken Hinaryanto kangge paring panyaruwe dhateng Wulandari. Hinaryanto ngendhika bilih Wulandari menika boten piyambakan, Hinaryanto badhe ngancani Wulandari.

f. Sapa aruh wujud tembung ingkang kalebet jinising *adjektif transposisional*

Sapa aruh wujud tembung ingkang kalebet jinis sapa aruh *adjektif transposisional* inggih menika wujud tembung sapa aruh saking tembung *adjektif* ingkang ngemu *transposisi* ingkang dipunginakaken kangge aruh-aruh, nimbali, utawi nyebat tiyang sanes. Sapa aruh kanthi jinis *adjektif transposisional* ing novel menika saged kapanggihaken kanthi *fungsi fatik*. Sapa aruh kanthi jinis *adjektif transposisional* kaliyan *fungsi-nipun* menika badhe kaandharaken ing perangan ngandhap menika.

1) Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis *adjektif transposisional* ingkang ngewrat *fungsi fatik*

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis *adjektif transposisional* ingkang ngewrat *fungsi fatik* inggih menika tembung sapa aruh ingkang kalebet jinis tembung *adjektif transposisional* ingkang dipunginakaken kangge miwiti,

mungkasi, utawi nglajengaken pawicantenan. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* sapa aruh wujud tembung kanthi jinis *adjektif tranposisional* ingkang ngemu *perluasan makna* saha ngewrat *fungsi fatik*.

- (24) *Konteks*: Ing tuturan menika Hinaryanto ngucapaken sugeng sare kangge Wulandari. Hinaryanto pamit kaliyan Wulandari ingkang badhe sare.

“He-eh. Sugeng sare sayang ..., ”
(DW/1987/kc.98/240)

Data (24) kalebet sapa aruh amargi dipunginakaken Hinaryanto kangge nyebat Wulandari nalika wicantenan kaliyan piyambakipun. “Sayang” menika kalebet sapa aruh wujud tembung amargi namung kadadosan saking setunggal tembung. Sasangka (2001: 104) ngandharaken bilih tembung *adjektif* inggih menika tembung ingkang saged mratelakaken watak sawijining barang utawi bab. Tembung “sayang” menika kalebu satunggaling tuladha saking tembung *adjektif* amargi tembung sayang menika dipunginakaken kangge nedahaken watak ingkang nresnani tiyang sanes.

Supardo (1995:101) ngandharaken bilih *adjektif transposisional* ingih menika tembung *adjektif* ingkang ngemu transposisional satemah makna saha pangginanipun menika dados wiyar. Tembung “sayang” menika kalebet jinising sapa aruh ingkang *adjektif transposisional* amargi tembung menika asalipun saking tembung sipat menika ewah dados tembung aran nalika dipunginakaken ing pawicantenan menika. Tembung “sayang” menika dipunginakaken Hinaryanto kangge nyebat Wulandari, tiyang wadon ingkang dipuntresnani kaliyan piyambakipun. Tembung “sayang” menika dipunginakaken kangge sapa aruh

nalika tiyang ingkang micara saha tiyang ingkang dipunajak micara menika sampun *akrab*.

Chaer saha Agustin (2014:16) ngandharaken bilih *fungsi fatik* menika dipunginakaken nalika kepanggih tiyang sanes, nyuwun pamit, utawi nyuwun pirsu kadospundi kabar saking tiyang sanes. Sapa aruh “sayang” ing ukara menika ngewrat *fungsi fatik* amargi dipuntuturaken Hinaryanto nalika pamitan dhateng Wulandari. Hinaryanto ngucapaken sugeng sare dhateng Wulandari ingkang ngraos boten kepenak awakipun.

g. Sapa aruh wujud tembung ingkang kalebet jinising tembung nominal

Sapa aruh wujud tembung ingkang kalebet jinis sapa aruh tembung nominal inggih meni ka sapa aruh wujud tembung saking tembung aran ingkang dipunginakaken kangge aruh-aruh, nimbali, utawi nyebat tiyang sanes. Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung sesulih purusa ing novel menika saged dipunpantha malih adhedhasar *fungsi* sapa aruhipun inggih menika *fungsi emotif* saha *regulatori*. Sapa aruh kanthi jinis tembung *nominal* kaliyan *fungsi-nipun* menika badhe kaandharaken ing perangan ngandhap menika.

1) Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung *nominal* ingkang ngewrat *fungsi emotif*

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung *nominal* ingkang ngewrat *fungsi emotif* inggih menika sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung aran ingkang dipunginakaken kangge nedahaken raos pangraos saking tiyang ingkang micara. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung *nominal* ingkang ngewrat *fungsi emotif*.

(25) *Konteks*: Rudy nyuwun pangapunten kaliyan Wulandari amargi sampun sembrono anggenipun nitih motor ingkang nyebabakaken Wulandari badhe kesrempet.

*“Maaf Nona, aku mau rada sembrana...” kandhane karo nyedhak.
(DW/1987/kc. 7/2)*

Data (25) kalebet sapa aruh amargi dipunginakaken Rudy kangge nyebat tiyang ingkang badhe dipunsrempet piyambakipun. “Nona” menika kalebet sapa aruh wujud tembung amargi namung kadadosan saking setunggal tembung. Suhardi (1985:24) ngandharake bilih sapa aruh wujud tembung menika saged dipunpantha dados sekawan ingkang antawispun sapa aruh wujud tembung asli. Sapa aruh wujud asli inggih menika sapa aruh wujud tembung ingkang boten dipunparingi wuwuhan nalika dipunginakaken. Tembung “Nona” menika kalebet sapa aruh wujud tembung asli amargi nalika dipunginakaken boten dipunparingi wuwuhan.

Tembung “Nona” menika kalebet tembung aran. Kridalaksana (1978:15) ngandharaken bilih tembung *nominal* menika kalebet jinising sapa aruh, tuladhanipun tembung nona, nyonya, saha tuan. Tembung “nona” menika kalebet jinising sapa aruh tembung *nominal* amargi “Nona” menika kalebet tembung aran. Tembung “Nona” menika dipunginakaken Rudy kangge aruh-aruh tiyang wadon ingkang nem saha dereng tepang kaliyan piyambakipun. Tembung “Nona” menika dipunginakaken kangge aruh-aruh Wulandari.

Chaer saha Agustin (2014:15) ngandharaken bilih *fungsi emotif* inggih menika *fungsi* ingkang dipunginakaken tiyang ingkang micara kangge nedahaken raos pangraosipun. Tembung “Nona” ing ukara menika ngewrat *fungsi emotif* amargi dipunginakaken Rudy kangge nedahaken raos pangraosipun dhateng

Wulandari. Rudy ngraos lepat amargi nalika nitih motor menika sembrono ingkang nyebabaken Wulandari badhe kesrempet.

2) Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung *nominal* ingkang ngewrat *fungsi regulatori*

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung *nominal* ingkang ngewrat *fungsi regulatori* inggih menika sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung aran ingkang dipunginakaken kangge ngontrol satunggaling prastawa. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* sapa aruh wujud tembung kanthi jinis tembung *nominal* ingkang ngewrat *fungsi regulatori*.

(26) *Konteks*: Utami ingkang mireng wangsulanipun Wulandari, ngandharaken bilih boten salah paham rumiyin. Utami ngandharaken menapa boten langkung sae bilih piyambakipun bikak manahipun kangge Hinaryanto.

“Lho, aja kesusu nesu Non, iki rak murih becik ta. Tinimbang atimu susah dilarani Rudy, apa salahe yen kanggo tambane njur nampa Hinar? Rudy ben ngerti yen wong lanang ora dheweke tho.”

(DW/1987/kc.41/95)

Data (26) kalebet sapa aruh amargi dipunginakaken Utami kangge nyebat Wulandari. “Non” menika kalebet sapa aruh wujud tembung amargi namung kadadosan saking setunggal tembung. Suhardi (1985:24) ngandharake bilih sapa aruh wujud tembung menika saged dipunpantha dados sekawan ingkang antawispun sapa aruh wujud tembung asli. Sapa aruh wujud asli inggih menika sapa aruh wujud tembung ingkang boten dipunparingi wuwuhan nalika dipunginakaken. Tembung “Non” menika kalebet sapa aruh wujud tembung asli amargi nalika dipunginakaken boten dipunparingi wuwuhan.

Tembung “Non” menika kalebet tembung aran. Kridalaksana (1978:15) ngandharaken bilih tembung *nominal* menika kalebet jinising sapa aruh, tuladhanipun tembung nona, nyonya, saha tuan. Tembung “Non” menika kalebet jinising sapa aruh tembung *nominal* amargi “Non” menika kalebet tembung aran. Tembung “Non” ingkang wacahan saking tembung “Nona” menika dipunginakaken Utami kangge aruh-aruh Wulandari.

Sapa aruh tembung “Non” ing ukara menika ngewrat *fungsi regulatori*. Jatmiko dkk (2017:362) ngandharaken bilih *fungsi regulatori* inggih menika basa ingkang dipunginakaken kangge ngatur saha *mengendalikan* tiyang sanes. Tembung “Non” menika dipuntuturaken Utami nalika wicantenan kaliyan Wulandari. Utami ngendhika supados Wulandari menika boten kesesa nesu rumiyin kaliyan andharanipun Utami.

h. Sapa aruh wujud tembung ingkang kalebet jinising pandamelan

Sapa aruh wujud tembung ingkang kalebet jinis sapa aruh pandamelan inggih menika wujud tembung sapa aruh saking pandamelan ingkang dipunginakaken kangge aruh-aruh, nimbali, utawi nyebat tiyang sanes. Suhardi (1985:53) ngandharaken bilih sapa aruh ingkang dipunginakaken ing masarakat *padatanipun* ngginakaken pandamelan saking tiyang ingkang dipunajak micara. Sapa aruh kanthi jinis pandamelan ing novel menika saged kapanggihaken adhedhasar *fungsi-nipun* inggih menika *fungsi heuristik*. Sapa aruh kanthi jinis pandamelan kaliyan *fungsi heuristik* menika badhe kaandharaken ing perangan ngandhap menika.

**1) Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pandamelan ingkang ngewrat
*fungsi heuristik***

Sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pandamelan ingkang ngewrat *fungsi heuristik* inggih menika sapa aruh awujud tembung kanthi jinis pandamelan ingkang dipunginakaken kangge nyuwun pirsu dhateng tiyang ingkang dipunajak micara. Ing ngandhap menika kaandharaken *data* sapa aruh wujud tembung kanthi jinis pandamelan ingkang ngewrat *fungsi heuristik*.

(27) *Konteks*: Ing tuturan menika ngandharaken Wulandari ingkang nembe dugi ing griya sakit, nyuwun pirsu bab kadospundi kahananipun kurban kacilakan.

“Piye kahanane pasien-pasien, Sus?”
(DW/1987/kc.69/162)

Data (27) kalebet sapa aruh amargi dipunginakaken Wulandari kangge nyebat Suster Endang. “Sus” menika kalebet sapa aruh wujud tembung amargi namung kadadosan saking setunggal tembung. Sasangka (2001:100) ngandharaken bilih tembung aran menika saged dipunpantha dados kalih inggih menika tembung aran sukma saha tembung aran tan sukma. Tembung aran sukma inggih menika tembung ingkang saged kapanjangan nyawa, wondene tembung aran tan sukma inggih menika tembung ingkang boten saged kapanjangan nyawa. Tembung “Sus” ing ukara menika kalebet tembung aran sukma amargi tembung “Sus” menika dipunginakaken kangge nyebat Endang ingkang kapanjangan nyawa.

Suhardi (1985:53) ngandharaken bilih sapa aruh ingkang dipunginakaken ing masarakat *padatanipun* ngginakaken pandamelan saking tiyang ingkang dipunajak micara. Tembung “Sus” menika kalebet jinising sapa aruh pandamelan amargi dipunginakaken Wulandari kangge aruh-aruh Endang. Endang menika

pandamelanipun dados tiyang ingkang ngrawat tiyang sakit ing griya sakit. Endang menika ing pandamelanipun dipunsebat Suster.

Halliday salebeting Soeparno (2013:22) ngandharaken bilih *fungsi heuristik* menika saged kapanggihaken nalika basa dipunginakaken kangge nyuwun pirsa dhateng tiyang sanes. Sapa aruh "Sus" ing ukara menika ngewrat *fungsi heuristic* amargi dipunginakaken Wulandari nalika sakit nyuwun pirsa dhateng Suster Endang kadospundi kahanan saking kurban kacilakan ingkang dipunbekta ing griya sakit.

2. Sapa Aruh Wujud Frasa

Sapa aruh wujud frasa inggih menika sapa aruh ingkang kadadosan saking kalih utawi langkung tembung. Sapa aruh wujud frasa ingkang kapanggihaken ing novel Dokter Wulandari menika gadhah pitu jinis sapa aruh saha enem *fungsi* sapa aruh. Sapa aruh wujud frasa ingkang kapanggihaken saged dipunpantha malih dados pitu inggih menika nama dhiri kaliyan pasedherekan ingkang ngemu *perluasan makna*, tembung *nominal* saha pangkat pendidikan, nama dhiri kaliyan pasedherekan ingkang ngemu *perluasan makna* saha pangkat pendidikan, pangkat pendidikan kaliyan pasedherekan ingkang ngemu *perluasan makna*, nama dhiri kaliyan pandamelan, pandamelan kaliyan pasedherekan ingkang ngemu *perluasan makna*, ingkang pungkasan pangkat kebangswanan ingkang ngemu *perluasan makna* kaliyan nama dhiri. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken sapa aruh awujud frasa ingkang dipunpantha adhedhasar jinis sapa aruh.

a. Sapa aruh wujud frasa saking jinis nama pasedherekan sanes awu saha nama tiyang

Sapa aruh wujud frasa saking jinis sapa aruh nama pasedherekan sanes awu saha nama tiyang menika dipunginakaken kangge aruh-aruh, nimbali, utawi nyebat tiyang sanes. Sapa aruh wujud frasa kanthi jinis nama pasedherekan sanes awu saha nama tiyang ing novel menika saged kapanggihaken adhedhasar *fungsi*-nipun inggih menika *fungsi referensial*, *puitik*, *heuristik*, *fatik*, *saha emotif*. Sapa aruh wujud frasa kanthi jinis pasedherekan sanes awu saha nama tiyang kaliyan *fungsi*-nipun menika badhe kaandharaken ing perangan ngandhap menika.

1) Sapa aruh wujud frasa kanthi jinis pasedherekan sanes awu saha nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi referensial*

Sapa aruh wujud frasa kanthi jinis pasedherekan sanes awu saha nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi referensial* inggih menika frasa saking tembung sapa aruh pasedherekan sanes awu saha nama tiyang ingkang dipunginakaken kangge ngandharaken pamanggih saking tiyang ingkang micara. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* sapa aruh awujud frasa saking pasedherekan sanes awu saha nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi referensial*.

(28) *Konteks*: Ing ukara menika Utami ngandharaken pamanggihipun watakipun Wulandari. Utami paring saran supados Hinaryanto sabar ngadhepi watakipun Wulandari.sabar ngadhepi watakipun Wulandari.

*“Watake Wulan kuwi angel kok **Dhik Hien**, aku dhewe sing suwe seduluran sok ora ngerti kekarepane.Ya Dhik Hien bae sing sabar lan aja gerah penggalih.”*

(DW/1987/kc.20-21/38)

Data (28) kalebet tembung sapa aruh amargi dipunginakaken Utami kangge nyebat Hinaryanto nalika pawicantenan kalyan piyambakipun. Syafi'e (1988:126) ngandharaken bilih frasa menika kadadosan saking kalih utawi langkung tembung. "Dhik Hien" menika kalebet sapa aruh wujud frasa amargi kadadosan saking kalih tembung inggih menika tembung "Dhik" saha "Hien". Sasangka (2001:132) ngandharaken miturut jinisipun, frasa saged dipunpantha dados pitu, ingkang antawisipun frasa aran. Frasa "Dhik Hien" menika kalebet frasa aran amargi tembung tembung "Dhik" menika dados inti saking frasa menika. Tembung "Dhik" menika kalebet jinising tembung aran.

Frasa "Dhik Hien" ingkang kadadosan saking tembung "Dhik" saha "Hien". Suhardi (1985:40) ngandharaken bilih nama pasedherekan samenika boten namung dipunginakaken kangge aruh-aruh utawi nyebat tiyang ingkang gadhah sesambungan kulawarga kaliyan tiyang ingkang micara. Tembung "Dhik" menika kalebet jinising nama pasedherekan sanes awu amargi dipunginakaken Utami kangge aruh-aruh Hinaryanto ingkang boten gadhah *hubungan* kulawarga kaliyan piyambakipun. Suhardi (1985:34) ngandharaken bilih sapa aruh jinis nama tiyang menika dipunginakaken kangge aruh-aruh utawi nyebat tiyang ingkang sampun tepang kaliyan pamicara. Tembung "Hien" ingkang kalebet jinising sapa aruh nama tiyang amargi dipunginakaken Utami kangge nyebat Hinaryanto, tiyang jaler ingkang sampun dipuntepang kaliyan piyambakipun.

Sapa aruh wujud frasa "Dhik Hien" ing ukara menika ngewrat *fungsi referensial*. Chaer saha Agustin (2014:18) *fungsi referensial* inggih menika dipunginakaken kangge ngandharaken pamanggihipun tiyang ingkang micara. Sapa

aruh “Dhiek Hien” menika ngewrat *fungsi referensial* amargi dipunginakaken Utami kangge aruh-aruh Hinaryanto menika ngandharaken pamanggihipun Utami. Utami ngandharaken pamanggihipun bab watakipun Wulandari ingkang angel dipunmangretosi kaliyan piyambakipun.

2) **Sapa aruh wujud frasa kanthi jinis nama pasedherekan sanes awu saha nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi puitik***

Sapa aruh wujud frasa kanthi jinis nama pasedherekan sanes awu saha nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi puitik* menika dipunginakaken nalika paring panyaruwe saking tiyang ingkang micara. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* sapa aruh awujud frasa saking pasedherekan sanes awu saha nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi puitik*.

(29) *Konteks*: Ing ukara menika Utami ngandharaken pamanggihipun watakipun Wulandari. Utami paring saran supados Hinaryanto sabar ngadhepi watakipun Wulandari. sabar ngadhepi watakipun Wulandari.

*“Watake Wulan kuwi angel kok Dhik Hien, aku dhewe sing suwe seduluran sok ora ngerti kekarepane. Ya **Dhik Hien** bae sing sabar lan aja gerah penggalih.”*
(DW/1987/kc.20-21/38)

Data (29) kalebet sapa aruh dipunginakaken Utami kangge nyebat Hinaryanto nalika wicantenan kaliyan piyambakipun. Syafi’e (1988:126) ngandharaken bilih frasa menika kadadosan saking kalih utawi langkung tembung. “Dhik Hien” menika kalebet sapa aruh wujud frasa amargi kadadosan saking kalih tembung inggih menika tembung “Dhik” saha “Hien”. Sasangka (2001:132) ngandharaken miturut jinisipun, frasa saged dipunpantha dados pitu, ingkang antawisipun frasa aran. Frasa “Dhik Hien” menika kalebet frasa aran amargi

tembung tembung “Dhik” menika dados inti saking frasa menika. Tembung “Dhik” menika kalebet jinising tembung aran.

Frasa “Dhik Hien” ingkang kadadosan saking tembung “Dhik” saha “Hien”. Suhardi (1985:40) ngandharaken bilih nama pasedherekan samenika boten namung dipunginakaken kangge aruh-aruh utawi nyebat tiyang ingkang gadhah sesambungan kulawarga kaliyan tiyang ingkang micara. Tembung “Dhik” menika kalebet jinising nama pasedherekan sanes awu amargi dipunginakaken Utami kangge aruh-aruh Hinaryanto ingkang boten gadhah *hubungan* kulawarga kaliyan piyambakipun. Suhardi (1985:34) ngandharaken bilih sapa aruh jinis nama tiyang menika dipunginakaken kangge aruh-aruh utawi nyebat tiyang ingkang sampun tepang kaliyan pamicara. Tembung “Hien” ingkang kalebet jinising sapa aruh nama tiyang amargi dipunginakaken Utami kangge nyebat Hinaryanto, tiyang jaler ingkang sampun dipuntepang kaliyan piyambakipun.

Soeparno (2014: 18) ngandharaken bilih *fungsi puitik* inggih menika basa ingkang dipunginakaken kangge ngandharaken panyaruwe utawi pitutur. Sapa aruh “Dhik Hien” menika ngewrat *fungsi puitik* amargi “Dhik Hien” menika dipunginakaken Utami dhateng Hinaryanto. Utami paring panyaruwe supados Hinaryanto sabar kaliyan sipatipun Hinaryanto. Utami ugi ngendhika supados Hinaryanto sabar anggenipun nresnani Wulandari.

3) **Sapa aruh wujud frasa kanthi jinis nama pasedherekan sanes awu saha nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi heuristik***

Sapa aruh wujud frasa kanthi jinis nama pasedherekan sanes awu saha nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi heuristik* menika dipunginakaken nalika paring

panyaruwe saking tiyang ingkang micara. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* sapa aruh awujud frasa saking pasedherekan sanes awu saha nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi heuristik*.

- (30) *Konteks*: Ing ukara menika Utami ngandharaken mbokbilih Wulandari taksih kena macet ing margi. Utami ugi ngandharaken bilih Wulandari menika wanita ingkang boten remen ningali film ing bisokop. Utami ugi nyuwun pirsia menawi boten Rudy ingkang ngajak Wulandari nonton ing bioskop menapa Wulandari kersa.

*“Lha piye maneh Dhik, wong ya ora ngerti alangane wong. Yen Wulan mono dak kira ora arep mblenjani janji. Apa maneh dheweke kuwi arang banget nonton film yen ora mbeneri acara istimewa. Coba yen ora **Dhik Rudy** sing ngajak, apa gelem?”*
(DW/1987/kc.23/52)

Data (30) kalebet sapa aruh amargi dipunginakaken Utami kangge nyebat Hinaryanto nalika wicantenan kaliyan piyambakipun Syafi’e (1988:126) ngandharaken bilih frasa menika kadadosan saking kalih utawi langkung tembung. “Dhik Rudy” menika kalebet sapa aruh wujud frasa amargi kadadosan saking kalih tembung inggih menika tembung “Dhik” saha “Rudy”. Sasangka (2001:132) ngandharaken miturut jinisipun, frasa saged dipunpantha dados pitu, ingkang antawisipun frasa aran. Frasa “Dhik Rudy” menika kalebet frasa aran amargi tembung tembung “Dhik” menika dados inti saking frasa menika. Tembung “Dhik” menika kalebet jinising tembung aran.

Frasa “Dhik Rudy” menika kadadosan saking tembung “Dhik” saha “Rudy”. Suhardi (1985:40) ngandharaken bilih nama pasedherekan samenika boten namung dipunginakaken kangge aruh-aruh utawi nyebat tiyang ingkang gadhah *hubungan* kulawarga kaliyan tiyang ingkang micara. Tembung “Dhik” ingkang dipunginakaken menika kalebet jinis sapa aruh pasedherekan sanes awu amargi

dipunginakaken Utami kangge aruh-aruh Rudy ingkang boten gadhah sesambungan kulawarga kaliyan piyambakipun. Suhardi (1985:34) ngandharaken bilih sapa aruh jinis nama tiyang menika dipunginakaken kangge aruh-aruh utawi nyebat tiyang ingkang sampun tepang kaliyan pamicara. Tembung “Rudy” ingkang kalebet jinising sapa aruh nama tiyang amargi dipunginakaken Utami kangge nyebat Rudy, tiyang jaler ingkang sampun dipuntepang kaliyan piyambakipun.

Frasa “Dhik Rudy” ing ukara menika ngewrat *fungsi heuristik*. Halliday lumantar Soeparno (2013:22) ngandharaken bilih *fungsi heuristik* inggih menika basa ingkang dipunginakaken kangge nyuwun pirsa bab tartamtu. Frasa “Dhik Rudy” menika ngewrat *fungsi heuristik* amargi dipunginakaken Utami kangge nyuwun pirsa dhateng Rudy. Rudy ingkang ngentosi duginipun Wulandari ing pondokanipun menika wicantenan kaliyan Utami. Utami nyuwun pirsa bab Wulandari ingkang kersa dipunajak nonton bisokop kaliyan Rudy.

4) **Sapa aruh wujud frasa kanthi jinis nama pasedherekan sanes awu saha nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi fatik***

Sapa aruh wujud frasa kanthi jinis nama pasedherekan sanes awu saha nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi fatik* menika dipunginakaken miwiti, mungkasi, utawi nglajengaken pawicantenan. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* tembung sapa aruh jinis pasedherekan sanes awu saha nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi fatik*.

(31) *Konteks*: Ing ukara menika nedahaken Wulandari ingkang kaget amargi tengah wengi Bu Sosro wonten ing griyanipun Wulandari. Bu Sosro mlebet sasampunipun Wulandari minarakaken Bu Sosro.

“Oh ..., **Bu Sosro** ...?! Mangga pinarak rumiyin, Bu ..,”
(DW/1987/kc.47/104)

Data (31) kalebet sapa aruh amargi dipunginakaken Wulandari kangge aruh-aruh Bu Sosro. Syafi'e (1988:126) ngandharaken bilih frasa menika kadadosan saking kalih utawi langkung tembung. "Bu Sosro" menika kalebet sapa aruh wujud frasa amargi kadadosan saking kalih tembung inggih menika tembung "Bu" saha "Sosro". Sasangka (2001:132) ngandharaken miturut jinisipun, frasa saged dipunpantha dados pitu, ingkang antawisipun frasa aran. Frasa "Bu Sosro" menika kalebet frasa aran amargi tembung tembung "Bu" menika dados inti saking frasa menika. Tembung "Bu" menika kalebet jinising tembung aran.

Frasa "Bu Sosro" menika kadadosan saking tembung "Bu" saha "Sosro". Suhardi (1985:40) ngandharaken bilih nama pasedherekan samenika boten namung dipunginakaken kangge aruh-aruh utawi nyebat tiyang ingkang gadhah sesambungan kulawarga kaliyan tiyang ingkang micara. Tembung "Bu" menika kalebet jinis nama pasedherekan sanes awu amargi dipunginakaken Utami kangge aruh-aruh Bu Sosro ingkang boten gadhah *hubungan* kulawarga kaliyan piyambakipun. Kridalaksana (1984:14) ngandharaken bilih nama tiyang menika kalebet jinising sapa aruh. Tembung "Sosro" kalebet jinising nama tiyang amargi "Sosro" menika satunggaling nama paraga ing novel.

Chaer saha Agustin (2014:16) ngandharaken bilih *fungsi fatik* menika dipunginakaken nalika kepanggih tiyang sanes, nyuwun pamit, utawi nyuwun pirsu kadospundi kabar saking tiyang sanes. Sapa aruh "Bu Sosro" ing ukara menika ngewrat *fungsi fatik* amargi dipunginakaken Wulandari nalika wicantenan kaliyan Bu Sosro. Wulandari ngginakaken sapa aruh menika nalika Bu Sosro ing satunggaling dalu dolan ing griyanipun Wulandari. Wulandari ingkang kaget

amargi dalu menika Bu Sosro dugi ing griyanipun tanpa paring kabar rumiyin dhateng Wulandari.

5) **Sapa aruh wujud frasa kanthi jinis nama pasedherekan sanes awu saha nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi emotif***

Sapa aruh awujud frasa jinis nama pasedherekan sanes awu saha nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi emotif* menika dipunginakaken kangge nedahaken raos pangraos saking tiyang ingkang micara. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* sapa aruh wujud frasa saking pasedherekan sanes awu saha nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi heuristik*.

(32) *Konteks*: ukara menika nedahaken Ibunipun hinaryanto ngraos bingah amargi Wulandari sampun kersa dolan ing griyanipun.

“Ibu remen banget Nak Wulan kersa rawuh kene. Ayo padha lenggahan neng kana ngaso karo crita-crita...”
(DW/1987/kc.95/234)

Data (32) kalebet sapa aruh amargi sapa aruh menika dipunginakaken ibunipun Hinaryanto kangge nyebat Wulandari nalika pawicantenan kaliyan piyambakipun. Syafi’e (1988:126) ngandharaken bilih frasa menika kadadosan saking kalih utawi langkung tembung. “Nak Wulan” menika kalebet sapa aruh wujud frasa amargi kadadosan saking kalih tembung inggih menika tembung “Nak” saha “Wulan”. Sasangka (2001:132) ngandharaken miturut jinisipun, frasa saged dipunpantha dados pitu, ingkang antawisipun frasa aran. Frasa “Nak Wulan” menika kalebet frasa aran amargi tembung tembung “Nak” menika dados inti saking frasa menika. Tembung “Nak” menika kalebet jinising tembung aran.

Frasa “Nak Wulan” menika kadadosan saking tembung “Nak” saha “Wulan”. Suhardi (1985:40) ngandharaken bilih nama pasedherekan samenika boten namung dipunginakaken kangge aruh-aruh utawi nyebat tiyang ingkang gadhah sesambungan kulawarga kaliyan tiyang ingkang micara. Tembung “Nak” menika kalebet jinis nama pasedherekan sanes awu amargi dipunginakaken ibunipun Hinaryanto kangge aruh-aruh Wulandari ingkang boten gadhah *hubungan* kulawarga kaliyan piyambakipun. Kridalaksana (1984:14) ngandharaken bilih nama tiyang menika kalebet jinising sapa aruh. Tembung “Wulan” kalebet jinising nama tiyang amargi “Wulan” menika satunggaling nama paraga ing novel.

Sapa aruh “Nak Wulan” ing ukara menika dipunginakaken kangge nedahaken raos pangraosipun saking tiyang ingkang micara. Soeparno (2013:18) paring tuladha raos pangraos ingkang nedahaken *fungsi emotif* inggih menika kadosta raos bingah, susah, sedhah, saha nesu. Sapa aruh “Nak Wulan” ingkang dipunginakaken ibunipun Hinaryanto nalika wicantenan kaliyan Wulandari menika ngewrat *fungsi emotif* amargi dipunginakaken kangge nedahaken raos pangraos saking ibunipun Hinaryanto. Ibunipun Hinaryanto bingah amargi Wulandari menika kersa dolan dhateng griyanipun ing Surabaya.

b. Sapa aruh wujud frasa saking jinis tembung nominal saha pangkat pendidikan

Sapa aruh wujud frasa saking jinis sapa aruh tembung nominal saha nama pangkat pendidikan inggih menika gabungan tembung sapa aruh saking tembung nominal saha pangkat pendidikan ingkang dipunginakaken kangge aruh-aruh, nimbali, utawi nyebat tiyang sanes. Sapa aruh kanthi gabungan saking jinis sapa

aruh tembung nominal saha pangkat pendidikan ing novel menika saged kapanggihaken adhedhasar *fungsi*-nipun inggih menika *fungsi konatif*. Sapa aruh wujud frasa kanthi jinis tembung nominal saha pangkat pendidikan kaliyan *fungsi*-nipun menika badhe kaandharaken ing perangan ngandhap menika.

1) Sapa aruh wujud frasa kanthi jinis tembung nominal saha pangkat pendidikan ingkang ngewrat *fungsi konatif*

Sapa aruh wujud frasa kanthi jinis tembung nominal saha pangkat pendidikan ingkang ngewrat *fungsi konatif* inggih menika frasa saking gaubungan jinising sapa aruh tembung *nominal* (aran) saha pangkat pendidikan ingkang dipunginakaken kangge ngaken tiyang sanes kangge nindakaken satunggaling prakawis. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* sapa aruh wujud frasa saking tembung nominal saha pangkat pendidikan ingkang ngewrat *fungsi konatif*.

(33) *Konteks*: Ukara menika nedahaken Lukman ingkang ngaken Wulandari lenggah rumiyin. Lukman ugi ngendhika bilih Wulandari katon wonten bab ingkang wigati kangge dipuntakenaken.

“Lenggaha sik ta Nona Dokter, sajake cuaca lagi mendhung ya?!”
(DW/1987/kc.33/65)

Data (33) kalebet sapa aruh amargi “Nona Dokter” menika dipunginakaken Lukman kangge nyebat Wulandari nalika pawicantenan kaliyan piyambakipun. Syafi’e (1988:126) ngandharaken bilih frasa menika kadadosan saking kalih utawi langkung tembung. “Nona Dokter” menika kalebet sapa aruh wujud frasa amargi kadadosan saking kalih tembung inggih menika tembung “Nona” saha “Dokter”. Sasangka (2001:132) ngandharaken miturut jinisipun, frasa saged dipunpantha dados pitu, ingkang antawisipun frasa aran. Frasa “Nona Dokter” menika kalebet

frasa aran amargi tembung tembung “Nona” menika dados inti saking frasa menika. Tembung “Nona” menika kalebet jinising tembung aran.

Frasa “Nona Dokter” menika kalebet kalih jinis sapa aruh inggih menika tembung *nominal* saha pangkat pendidikan. Kridalaksana (1978:15) ngandharaken bilih tembung *nominal* menika kalebet jinising sapa aruh, tuladhanipun tembung nona, nyonya, saha tuan. Tembung “Nona” menika kalebet jinising sapa aruh tembung *nominal* amargi “Nona” menika kalebet tembung aran. Suhardi (1985:52) ngandharaken bilih namung wonten setunggal tembung kemawon ingkang kalebet jinising sapa aruh pangkat pendidikan inggih menika dokter. Sapa aruh “Dokter” menika dipunginakaken kangge aruh-aruh tiyang ingkang lulusan saking sekolah kedokteran ingkang lulusipun dados dokter. Tembung “Dokter” ing ukara menika dipunginakaken Lukman kangge nyebat Wulandari.

Sapa aruh “Nona Dokter” ing ukara meniika ngewrat *fungsi konatif*. Soeparno (2013:19) ngandharaken bilih *fungsi konatif* menika saged kapanggihaken nalika basa menika dipunginakaken kangge nyuwun tiyang sanes nindakaken menapa ingkang dipundhawahaken kaliyan tiyang ingkang micara. Frasa “Nona Dokter” menika ngewrat *fungsi konatif* amargi dipunginakaken nalika Lukman nyuwun Wulandari nindakaken satunggaling prakawis. Lukman nyuwun supados Wulandari lenggah rumiyin saderengipun wicantenan. Lukman menika aruh-aruh Wulandari lenggah ing papan Lukman nyambut damel ing griya sakit.

c. Sapa aruh wujud frasa saking jinis nama pasedherekan sanes awu saha pangkat pendidikan

Sapa aruh wujud frasa saking jinis sapa aruh nama pasedherekan sanes awu saha pangkat pendidikan inggih menika gabungan tembung sapa aruh saking jinis nama pasedherekan saha pangkat pendidikan ingkang dipunginakaken kangge aruh-aruh, nimbali, utawi nyebat tiyang sanes. Sapa aruh wujud frasa kanthi jinis pasedherekan sanes awu saha pangkat pendidikan ing novel menika saged kapanggihaken adhedhasar *fungsi-nipun* inggih menika *fungsi fatik*. Sapa aruh kanthi jinis nama pasedherekan sanes awu saha pangkat pendidikan kaliyan *fungsi-nipun* menika badhe kaandharaken ing perangan ngandhap menika.

1) Sapa aruh wujud frasa saking jinis nama pasedherekan sanes awu saha pangkat pendidikan ingkang ngewrat *fungsi fatik*

Sapa aruh wujud frasa saking jinis nama pasedherekan sanes awu saha pangkat pendidikan ingkang ngewrat *fungsi fatik* menika dipunginakaken nalika miwiti, mungkasi, utawi nglajengaken pawicantenan. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* sapa aruh wujud frasa saking nama pasedherekan sanes awu saha pangkat pendidikan ingkang ngewrat *fungsi fatik*.

(34) *Konteks*: Ing ukara menika nedahaken bocah-bocah ingkang aruh-aruh Wulandari nalika kepanggih piyambakipun.

“Bu Dokter Wulan..., Bu Dokter ...,”
(DW/1987/kc.45/103)

Data (34) kalebet sapa aruh amargi dipunginakaken bocah-bocah kangge aruh-aruh Wulandari. Syafi’e (1988:126) ngandharaken bilih frasa menika kadadosan saking kalih utawi langkung tembung. “Bu Dokter” menika kalebet sapa

aruh wujud frasa amargi kadadosan saking kalih tembung inggih menika tembung “Bu” saha “Dokter”. Sasangka (2001:132) ngandharaken miturut jinisipun, frasa saged dipunpantha dados pitu, ingkang antawisipun frasa aran. Frasa “Bu Dokter” menika kalebet frasa aran amargi tembung tembung “Bu” menika dados inti saking frasa menika. Tembung “Bu” menika kalebet jinising tembung aran.

Frasa “Bu Dokter” menika kadadosan saking kalih jinis sapa aruh inggih menika jinis pasedherekan saha gelar pendidikan. Suhardi (1985:40) ngandharaken bilih nama pasedherekan samenika boten namung dipunginakaken kangge aruh-aruh utawi nyebat tiyang ingkang gadhah sesambungan kulawarga kaliyan tiyang ingkang micara. Tembung “Bu” menika kalebet jinis nama pasedherekan sanes awu amargi dipunginakaken bocah-bocah kangge aruh-aruh Wulandari ingkang boten gadhah *hubungan* kulawarga kaliyan piyambakipun.

Wondene Suhardi (1985:52) ngandharaken bilih namung wonten setunggal tembung kemawon ingkang kalebet jinising sapa aruh pangkat pendidikan inggih menika “Dokter”. Sapa aruh “Dokter” menika dipunginakaken kangge aruh-aruh tiyang ingkang lulusan saking sekolah kedokteran ingkang lulusanipun dados dokter. Tembung “Dokter” ing ukara menika dipunginakaken bocah-bocah kangge nyebat Wulandari.

Sapa aruh wujud frasa “Bu Dokter” menika ngewrat *fungsi fatik*. Chaer saha Agustin (2014:16), basa ingkang ngewrat *fungsi fatik* inggih menika basa ingkang dipunginakaken nalika kepanggih kaliyan tiyang sanes. Frasa “Bu Dokter” ing ukara menika ngewrat *fungsi fatik* amargi dipunginakaken bocah-bocah kangge

aruh-aruh Wulandari nalika kepanggih kaliyan piyambakipun. Bocah-bocah aruh-aruh Wulandari ngginakaken sapa aruh awujud frasa “Bu Dokter”.

d. Sapa aruh wujud frasa saking jinis pandamelan saha nama tiyang

Sapa aruh wujud frasa saking jinis sapa aruh pandamelan saha nama tiyang inggih menika gabungan tembung sapa aruh saking jinis pandamelan saha nama tiyang ingkang dipunginakaken kangge aruh-aruh, nimbali, utawi nyebat tiyang sanes. Sapa aruh kanthi jinis pandamelan saha nama tiyang ing novel menika saged kapanggihaken adhedhasar *fungsi-nipun* inggih menika *fungsi heuristik*. Sapa aruh wujud frasa kanthi jinis pandamelan saha nama tiyang kaliyan *fungsi-nipun* menika badhe kaandharaken ing perangan ngandhap menika.

1) Sapa aruh awujud frasa saking jinis pandamelan saha nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi heuristik*

Sapa aruh awujud frasa saking jinis pandamelan saha nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi heuristik* menika saged kapanggihaken nalika sapa aruh wujud frasa jinis pandamelan saha nama tiyang dipunginakaken kangge nyuwun pirsa dhateng tiyang sanes. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* sapa aruh wujud frasa saking pandamelan saha nama tiyang ingkang ngewrat *fungsi heuristik*.

(35) *Konteks*: Ing ukara menika Wulandari ingkang wonten ing griya dipuntilpun kaliyan Suster Endang saking griya sakit. Wulandari nyuwun pirsa menapa menika saestu Suster Endang.

“*Rumah sakit? O..., Suster Endang? Ana apa, suster?*”
(DW/1987/kc.69/160)

Data (35) kalebet sapa aruh amargi dipunginakaken Wulandari kangge nyebat Suster Endang nalika pawicantenan saking tilpun. Syafi’e (1988:126) ngandharaken bilih frasa menika kadadosan saking kalih utawi langkung tembung.

“Suster Endang” menika kalebet sapa aruh wujud frasa amargi kadadosan saking kalih tembung inggih menika tembung “Suster” saha “Endang”. Sasangka (2001:132) ngandharaken miturut jinisipun, frasa saged dipunpantha dados pitu, ingkang antawisipun frasa aran. Frasa “Suster Endang” menika kalebet frasa aran amargi tembung tembung “Suster” menika dados inti saking frasa menika. Tembung “Suster” menika kalebet jinising tembung aran.

Frasa “Suster Endang” menika kadadosan saking kalih jinis sapa aruh inggih menika jinis pandamelan saha nama tiyang. Tembung “Suster” menika kalebu jinising sapa aruh ingkang pandamelan. Supardo (1995:95) ngandharaken “Suster” inggih menika sapa aruh ingkang dipunginakaken kangge aruh-aruh tiyang wadon ingkang nyambut damel dados tiyang ingkang ngrawat tiyang sakit ing griya sakit. Kridalaksana (1984:14) ngandharaken bilih nama tiyang menika kalebet jinising sapa aruh. Tembung “Endang” kalebet jinising nama tiyang amargi “Endang” menika satunggaling nama paraga ing novel.

Sapa aruh “Suster Endang” ing ukara menika ngewrat *fungsi heuristik*. Soeparno (2013:22) ngandharaken bilih *fungsi heuristic* menika saged kapanggihaken nalika basa dipunginakaken kangge nyuwun pirsa dhateng tiyang sanes. Sapa aruh “Suster Endang” ing ukara menika ngewrat *fungsi heuristic* amargi dipunginakaken kangge Wulandari nyuwun pirsa dhateng tiyang ingkang tilpun piyambakipun. Frasa “Suster Endang” menika dipunginakaken Wulandari kangge nyuwun pirsa menapa ingkang tilpun menika Suster Endang.

e. Sapa aruh wujud frasa saking nama pasedherekan sanes awu saha pandamelan

Sapa aruh wujud frasa saking jinis sapa aruh pasedherekan sanes awu saha pandamelan inggih menika gabungan tembung sapa aruh saking jinis nama pasedherekan saha pandamelan ingkang dipunginakaken kangge aruh-aruh, nimbali, utawi nyebat tiyang sanes. Sapa aruh kanthi jinis pasedherekan sanes awu saha pandamelan ing novel menika saged kapanggihaken adhedhasar *fungsi-nipun* inggih menika *fungsi konatif*. Sapa aruh wujud frasa kanthi jinis nama pasedherekan sanes awu saha pandamelan kaliyan *fungsi-nipun* menika badhe kaandharaken ing perangan ngandhap menika.

1) Sapa aruh wujud frasa saking nama pasedherekan sanes awu saha pandamelan ingkang ngewrat *fungsi konatif*

Sapa aruh wujud frasa saking nama pasedherekan sanes awu saha pandamelan ingkang ngewrat *fungsi konatif* menika saged kapanggihaken nalika sapa aruh dipunginakaken kangge nyuwun tiyang sanes nindakaken prakawis ingkang dipundhawuhaken kaliyan tiyang ingkang micara. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* sapa aruh wujud frasa kanthi jinis nama pasedherekan sanes awu saha pandamelan ingkang ngewrat *fungsi konatif*.

(36) *Konteks*: Ing ukara menika Wulandari ngutus Mantri Ahmad supados ngurus sedaya kapreluanipun kurban kacilakan adhedhasar andharan saking Wulandari.

“Pak Mantri, pasien putri sing durum emut kae pindhahen neng kamar A banjur wenehana infus. Pasien nomor 12, 13, lan 14 menahana obat anti biotik lan ponstan yen awake panas. Anti biotike sedina kaping papat.”
(DW/1987/kc.70/167)

Data (36) kalebet sapa aruh amargi dipunginakaken Wulandari kangge nyebat Mantri Ahmad nalika pawicantenan kaliyan piyambakipun. “Syafi’e (1988:126) ngandharaken bilih frasa menika kadadosan saking kalih utawi langkung tembung. “Pak Mantri” menika kalebet sapa aruh wujud frasa amargi kadadosan saking kalih tembung inggih menika tembung “Pak” saha “Mantri”. Sasangka (2001:132) ngandharaken miturut jinisipun, frasa saged dipunpantha dados pitu, ingkang antawisipun frasa aran. Frasa “Pak Mantri” menika kalebet frasa aran amargi tembung tembung “Pak” menika dados inti saking frasa menika. Tembung “Pak” menika kalebet jinising tembung aran.

Frasa “Pak Mantri” menika kalebet kalih jinis sapa aruh inggih menika nama pasedherekan saha pandamelan. Suhardi (1985:40) ngandharaken bilih nama pasedherekan samenika boten namung dipunginakaken kangge aruh-aruh utawi nyebat tiyang ingkang gadhah sesambungan kulawarga kaliyan tiyang ingkang micara. Tembung “Pak” menika kalebet jinis nama pasedherekan sanes awu amargi dipunginakaken bocah-bocah kangge aruh-aruh Wulandari ingkang boten gadhah *hubungan* kulawarga kaliyan piyambakipun. Wondene Supardo (1995:95) ngandharaken bilih ing salebeting bab *medis* menika ugi wonten tiyang ingkang dipunsebat “mantri juru rawat”. Tembung “Pak Mantri” menika kalebet jinising pandamelan amargi dipunginakaken Wulandari kangge nyebat Ahmad ingkang pandamelanipun dados mantra.

Sapa aruh “Pak Mantri” ing ukara menika ngewrat *fungsi konatif*. Soeparno (2013:19) ngandharaken bilih *fungsi konatif* menika saged kapanggihaken nalika basa dipunginakaken ngaken tiyang sanes nindakaken prakawis ingkang

dipundhawuhaken kaliyan tiyang ingkang micara. Sapa aruh “Pak Mantri” ing ukara menika kalebet *fungsi konatif* amargi dipunginakaken Wulandari nalika ngandharaken menapa kemawon ingkang kedah dipunlaksanakaken Mantri Ahmad kangge pasien kurban kacilakan.

f. Sapa aruh wujud frasa saking jinis nama pasedherekan sanes awu, nama tiyang, saha pangkat pendidikan

Sapa aruh wujud frasa saking jinis sapa aruh nama pasedherekan sanes awu, nama tiyang, saha pangkat pendidikan ingkang dipunginakaken kangge aruh-aruh, nimbali, utawi nyebat tiyang sanes. Sapa aruh kanthi jinis nama pasedherekan sanes awu, nama tiyang, saha pangkat pendidikan ing novel menika saged kapanggihaken adhedhasar *fungsi-nipun* inggih menika *fungsi fatik*. Sapa aruh wujud frasa kanthi jinis tembung nominal saha pangkat pendidikan kaliyan *fungsi-nipun* menika badhe kaandharaken ing perangan ngandhap menika.

1) Sapa aruh wujud frasa saking jinis nama pasedherekan sanes awu, nama tiyang, saha pangkat pendidikan ingkang ngewrat *fungsi fatik*

Sapa aruh wujud frasa saking jinis nama pasedherekan sanes awu, nama tiyang, saha pangkat pendidikan ingkang ngewrat *fungsi fatik* menika saged kapanggihaken nalika dipunginakaken kangge miwiti, mungkasi, utawi nglajengaken pawicantenan. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* sapa aruh wujud frasa kanthi jinis nama pasedherekan sanes awu, nama tiyang, saha pangkat pendidikan ingkang ngewrat *fungsi fatik*.

(37) *Konteks*: ing ukara menika nedahaken bocah-bocah ingkang aruh-aruh Wulandari nalika kepanggih piyambakipun.

“Bu Dokter Wulan..., Bu Dokter...,”
(DW/1987/kc.45/103)

Data (37) menika kalebet sapa aruh amargi dipunginakaken bocah-bocah kangge aruh-aruh Wulandari. Syafi’e (1988:126) ngandharaken bilih frasa menika kadadosan saking kalih utawi langkung tembung. “Bu Dokter Wulan” menika kalebet sapa aruh wujud frasa amargi kadadosan saking tigang tembung inggih menika tembung “Bu”, “Dokter”, saha “Wulan”. Sasangka (2001:132) ngandharaken miturut jinisipun, frasa saged dipunpantha dados pitu, ingkang antawisipun frasa aran. Frasa “Bu Dokter Wulan” menika kalebet frasa aran amargi tembung tembung “Bu” menika dados inti saking frasa menika.

Frasa “Bu Dokter Wulan” menika kadadosan saking tigang jinis sapa aruh inggih menika jinis pasedherekan, pangkat pendidikan, saha nama tiyang. Suhardi (1985:40) ngandharaken bilih nama pasedherekan samenika boten namung dipunginakaken kangge aruh-aruh utawi nyebat tiyang ingkang gadhah sesambungan kulawarga kaliyan tiyang ingkang micara. Tembung “Bu” menika kalebet jinis nama pasedherekan sanes awu amargi dipunginakaken bocah-bocah kangge aruh-aruh Wulandari ingkang boten gadhah *hubungan* kulawarga kaliyan piyambakipun.

Wondene Suhardi (1985:52) ngandharaken bilih namung wonten setunggal tembung kemawon ingkang kalebet jinising sapa aruh pangkat pendidikan inggih menika “Dokter”. Sapa aruh “Dokter” menika dipunginakaken kangge aruh-aruh tiyang ingkang lulusan saking sekolah kedokteran ingkang lulusanipun dados dokter. Tembung “Dokter” ing ukara menika dipunginakaken bocah-bocah kangge nyebat Wulandari. Kridalaksana (1984:14) ngandharaken bilih nama tiyang menika

kalebet jinising sapa aruh. Tembung “Wulan” kalebet jinising nama tiyang amargi “Wulan” menika satunggaling nama paraga ing novel.

Sapa aruh wujud frasa “Bu Dokter Wulan” menika ngewrat *fungsi fatik*. Chaer saha Agustin (2014:16), basa ingkang ngewrat *fungsi fatik* inggih menika basa ingkang dipunginakaken nalika kepanggih kaliyan tiyang sanes. Frasa “Bu Dokter Wulan” ing ukara menika ngewrat *fungsi fatik* amargi dipunginakaken bocah-bocah kangge aruh-aruh Wulandari nalika kepanggih kaliyan piyambakipun. Bocah-bocah aruh-aruh Wulandari ngginakaken sapa aruh awujud frasa “Bu Dokter Wulan”.

g. Sapa aruh wujud frasa pangkat kebangsawanan ingkang ngemu perluasan makna saha nama tiyang

Sapa aruh wujud frasa saking jinis sapa aruh pangkat kebangsawanan ingkang nglamahi *perluasan makna* saha nama tiyang inggih menika gabungan tembung sapa aruh saking jinis pangkat kebangsawanan ingkang ngemu *perluasan makna* saha pangkat pendidikan ingkang dipunginakaken kangge aruh-aruh, nimbali, utawi nyebat tiyang sanes. Sapa aruh kanthi jinis pangkat kebangsawanan ingkang ngemu *perluasan makna* saha pangkat nama tiyang ing novel menika saged kapanggihaken adhedhasar *fungsi-nipun* inggih menika *fungsi fatik*. Sapa aruh wujud frasa kanthi jinis tembung nominal saha pangkat pendidikan kaliyan *fungsi-nipun* menika badhe kaandharaken ing perangan ngandhap menika.

**1) Sapa aruh wujud frasa pangkat kebangsawanan ingkang ngemu
*perluasan makna saha nama tiyang ingkang ngewrat fungsi fatik***

Sapa aruh wujud frasa pangkat kebangsawanan ingkang ngemu *perluasan makna saha nama tiyang ingkang ngewrat fungsi fatik* menika saged kapanggihaken nalika sapa aruh dipunginakaken kangge miwiti, mungkasi, utawi nglajengaken pawicantenan. Ing ngandhap menika badhe kaandharaken *data* sapa aruh wujud frasa saking jinis pangkat kebangsawanan ingkang ngemu *perluasan makna saha nama tiyang ingkang ngewrat fungsi fatik*.

(38) *Konteks*: Ing ukara menika nedahaken tiyang wadon ingkang aruh-aruh Hinaryanto nalika Hinaryanto dugi ing griyanipun

“Wooo, Den Hinar... Den Hinar rawuh...,”
(DW/1987/kc.94/229)

Data (38) kalebet sapa aruh amargi dipunginakaken batur ing griyanipun Hinaryanto kangge nyebat Hinaryanto nalika wicantenan. Syafi’e (1988:126) ngandharaken bilih frasa menika kadadosan saking kalih utawi langkung tembung. “Den Hinar” menika kalebet sapa aruh wujud frasa amargi kadadosan saking kalih tembung inggih menika tembung “Den” saha “Hinar”. Sasangka (2001:132) ngandharaken miturut jinisipun, frasa saged dipunpantha dados pitu, ingkang antawisipun frasa aran. Frasa “Den Hinar” menika kalebet frasa aran amargi tembung tembung “Den” menika dados inti saking frasa menika.

Frasa “Den Hinar” menika kadadosan saking kalih jinis sapa aruh inggih menika jinis pangkat kebangsawanan saha nama tiyang. Tembung “Den” menika kalebet jinising sapa aruh pangkat kebangsawanan. Ananging ing ukara menika tembung “jeng” menika sampun ngemu *perluasan makna*. Suhardi (1985: 49)

ngandharaken bilih samenika sapa aruh pangkat kebangsawanan menika saged dipunginakaken kangge nyebat tiyang ingkang dipunkormati. Ing tuturan menika tembung “Den” menika dipunginakaken batur ing griyanipun Hinaryanto kangge aruh-aruh Hinaryanto ingkang *status sosial*-ipun langkung andhap tinimbang Hinaryanto. Kridalaksana (1984:14) ngandharaken bilih nama tiyang menika kalebet jinising sapa aruh. Tembung “Hinar” kalebet jinising nama tiyang amargi “Hinar” menika satunggaling nama paraga ing novel.

Frasa “Den Hinar” ing ukara menika ngewrat *fungsi fatik*. Adhedhasar andharanipun Chaer saha Agustin (2014:16), basa ingkang ngewrat *fungsi fatik* inggih menika basa ingkang dipunginakaken nalika kepanggih kaliyan tiyang sanes. Frasa “Den Hinar” ing ukara menika ngewrat *fungsi fatik* amargi dipunginakaken batur ing griyanipun Hinaryanto nalika aruh-aruh Hinaryanto ingkang nembe dugi ing griyanipun.

BAB V PANUTUP

A. Dudutan

Adhedhasar asiling panaliten saha pirembagan ingkang sampun dipunandharaken ing bab IV, pramila saged dipunpendhet dudutan bilih salebeting novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani menika ngewrat wujud sapa aruh ingkang ngewrat maneka jinis sapa aruh saha *fungsi* sapa aruh. Wujud sapa aruh, jinis sapa aruh, saha *fungsi* sapa aruh menika kaandharaken ing ngandhap menika.

1. Wujud sapa aruh ingkang kapanggihaken ing salebeting novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani menika wonten kalih wujud inggih menika sapa aruh wujud tembung saha sapa aruh wujud frasa. Wujud sapa aruh menika saged dipunpantha malih adhedhasar jinis saha *fungsi*-nipun.
2. Sapa aruh wujud tembung ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani menika saged dipunpantha dados wolu jinis sapa aruh saha pitu *fungsi* sapa aruh. Jinising sapa aruh ingkang kapanggihaken ing salebeting sapa aruh wujud tembung wonten ing Novel Dokter Wulandari inggih menika nama tiyang, pasedherekan awu, pasedherekan sanes awu, pangkat pendidikan, tembung sesulih purusa, *adjektif transposisional*, tembung *nominal*, saha pandamelan. Wondene *fungsi* ingkang kapanggihaken salebeting sapa aruh wujud tembung menika wonten pitu inggih menika *fungsi fatik*, *emotif*, *konatif*, *referensial*, *putik*, *regulatori*, saha *heuristik*.
3. Sapa aruh wujud frasa ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani menika saged dipunpantha dados pitu jinis sapa aruh saha enem *fungsi* sapa aruh. Sapa aruh wujud frasa ingkang kapanggihaken saged dipunpantha malih

dados pitu jinis inggih menika nama dhiri kaliyan pasedherekan sanes awu, tembung *nominal* saha pangkat pendidikan, nama dhiri kaliyan pasedherekan sanes awu saha pangkat pendidikan, pangkat pendidikan kaliyan pasedherekan sanes awu, nama dhiri kaliyan pandamelan, pandamelan kaliyan pasedherekan sanes awu, ingkang pungkasan pangkat kebangsawanan ingkang ngemu *perluasan makna* kaliyan nama dhiri. Wondene *fungsi* ingkang kapanggihaken ing salebeting sapa aruh wujud frasa menika wonten pitu inggih menika *fungsi fatik, emotif, konatif, referensial, putik, regulatori, saha heuristik*.

B. Implikasi

Panaliten menika ngrembag sapa aruh basa Jawi wonten ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani. Adhedhasar asiling panaliten saged dipunandharaken *implikasi-nipun* wonten ing ngandhap menika.

1. Panaliten menika saged nambah seserepan bab ngelmi basa, mliginipun bab *sosiolinguistik* ingkang ngrembag wujud sapa aruh, jinis sapa aruh, saha *fungsi* sapa aruh.
2. Panaliten menika saged paring *kontribusi* kangge piwulangan pawiyatan bab sapa aruh supados saged nedahaken raos kurmat dhateng tiyang sanes ingkang dipunajak wicantenan.
3. Panaliten menika saged nambah seserepanipun guru bab sapa aruh kangge dipunandharaken dhateng para siswa, supados nalika para siswa nyebut tiyang sanes saged leres saha trep kaliyan kawontenan nalika pawicantenan.

C. Pamrayogi

Adhedhasar dudutan saha *implikasi* ingkang sampun kaandharaken ing nginggil menika, panaliti saged suka pamrayogi bab panaliten sapa aruh ingkang kaandharaken ing ngandhap menika.

1. Panaliti menika namung ngrembag bab wujud, jinis, saha *fungsi* sapa aruh basa Jawi ingkang wonten ing novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani, satemah taksih dipunprelokaken panaliten ingkang langkung detail. Panaliti suka pamrayogi supados naliti maknanipun sapa aruh.
2. Panaliten menika namung winates ing salebeting Novel Dokter Wulandari anggitanipun Yunani, satemah taksih dipunprelukaken objek kajian sanes kadosta ing cerkak, cerbung, crita rakyat, saha wicantenan ing padintenan.

KAPUSTAKAN

A. Pustaka

- Chaer saha Agustin. 2014. *Sosiolinguitik Perkenalan Awal*. Jakarta: Rineka Cipta
- Endraswara, Suwardi. 2012. *Teori Pengkajian Sosiologi Sastra*. Yogyakarta : UNY Press
- Halliday, M. A. K. saha Hasan, Ruqaiyah. 1994. *Bahasa, Konteks, dan Teks: Aspek-Aspek Bahasa dalam Pandangan Semiotik Sosial*. Yogyakarta : Gadjah Mada University Press
- Kridalaksana, Harimurti. 1978. *Fungsi Bahasa dan Sikap Bahasa*. Flores: Nusa Indah
- Mulyana. 2005. *Kajian Wacana*. Yogyakarta: Penerbit Tiara Wacana.
- Moleng, Prof. Dr. Lexy J. 2013. *Metodologi Penelitian Kualitatif*. Bandung: Remaja Rosdakarya.
- Nababan, P.W.J. 1993. *Sosiolinguistik Suatu Pengantar*. Jakarta: Gramedia Pustaka Utama
- Nasution. 2012. *Metode Research (Penelian Ilmiah)*. Jakarta: Bumi Aksara
- Nurgiyantoro, Burhan. 2013. *Teori Pengkajian Fiksi*. Yogyakarta: Gadjah Mada University Press
- Pateda, Mansoer. 2015. *Sosiolinguistik*. Bandung: Angkasa.
- Purwa, I made, dkk. 2003. *Sistem Sapaan Bahasa Sumbawa*. Jakarta: Pusat Bahasa.
- Rahardi, R. Kunjana. 2001. *Sosiolinguistik, Kode, dan Ahli Kode*. Yogyakarta: Pustaka Pelajar.
- Sasangka. 2001. *Paramasastra Gagrag Anyar Basa Jawa*. Jakarta: Yayasan Paramalingua.
- Setiyadi, Ag. Bambang. 2006. *Metode Penelitian Untuk Pengajaran Bahasa Asing*. Yogyakarta: Graha Ilmu
- Soeparno. 2013. *Dasar-Dasar Linguistik Umum Edisi Kedua*. Yogyakarta: Tiara Wacana.

Sudaryanto. 1986. *Metode Linguistik Bagian Pertama Ke Arag Memahami Metode Linguistik*. Yogyakarta: Gadjah Mada University Press.

_____. 1988. *Metode dan Aneka Teknik Pengumpulan Data*. Yogyakarta: Gadjah Mada University Press

Suhardi, Basuki. 2009. *Pedoman Penelitian Sociolinguistik*. Jakarta: Pusat Bahasa Departemen Pendidikan Nasional.

Suhardi dkk. 1985. *Sistem Sapaan Bahasa Jawa*. Yogyakarta: Balai Bahasa Yogyakarta.

Suryabrata, Sumadi. 2013. *Metodologi Penelitian*. Jakarta: Rajagrafindo Pustaka

Syafi'ie, Imam. 1988. *Retorika dalam Menulis*. Jakarta: Departemen Pendidikan dan Kebudayaan.

Tim Balai Bahasa Yogyakarta. 2011. *Kamus Bahasa Jawa (Bausastra Jawa)*. Yogyakarta: PT. Kanisius.

Wijana, Prof. Dr. I Dewa Putu Wijana saha Muhammad Rohmadi. 2013. *Sociolinguistik Kajian Teori dan Analisis*. Yogyakarta: Pustaka Pelajar

Yunani. 1987. *Dokter Wulandari*. Jakarta: Balai Pustaka

Zaidan, Abdul Rozak. 2007. *Kamus Istilah Sastra*. Jakarta: Balai Pustaka

B. Jurnal saha Terbitan Karya Ilmiah Sejenis

Mulyani, Siti. 2006. "Wacana produk dagadu djogja". *Litera*, 1, V, hlm. 68.

Nengsih, Sri Wahyuni. 2015. "Kajian pragmatik tentang penggunaan pronomina sapaan dalam bahasa Banjar." Bunga Rampai Hasil Penelitian Kebahasaan, hlm. 195.

Nurhayati, Endang. 2008. "Sistem sapaan dalam wayang kulit". *Diksi*, 2, XXIV, hlm. 138 dan 141.

Sahayu, Wening. 2006. "Sapaan dalam relasi keluarga dan masyarakat jawa dan fungsinya dalam pembelajaran bahasa Jerman". *Diksi*, 2, XIII, hlm. 146

C. Karya Ilmiah ingkang Boten Dipunterbitaken

Nofi Andari. 2014. Sapa Aruh Basa Jawi wonten ing Rubrik Cerkak Kalawarti Djaka Lodang Wedalan Wulan September-Desember 2013. *Skripsi S1*. Yogyakarta: Program Studi Pendidikan Bahasa Jawa, Fakultas Bahasa dan Seni UNY.

Hatmoko, Nugrah Tri. 2016. Sapa Aruh Basa Jaw wonten ing Novel Kinanti Anggitanpun Margareth Widhy Pratiwi. *Skripsi SI*. Yogyakarta: Program Studi Pendidikan Bahasa Jawa, Fakultas Bahasa dan Seni UNY.

D. Internet

Jatmiko, dkk. 2017. *Fungsi Bahasa dalam Wacana Lisan Transaksi Jual Beli di Pasar Klewer Surakarta dan Relevansinya sebagai Materi Pembelajaran Bahasa Indonesia di SMA*.

<http://download.portalgaruda.org/article.php?article=497412&val=10187&title=FUNGSI%20BAHASA%20DALAM%20WACANA%20LISAN%20TRANSAKSI%20%20JUAL%20BELI%20%20DI%20PASAR%20KLEWER%20SURAKARTA%20DAN%20RELEVANSINYA%20%20SEBAGAI%20MATERI%20PEMBELAJARAN%20%20BAHASA%20INDONESIA%20DI%20SMA>

Nurweni, Ari. 2010. *Fungsi Pinjaman Dari Bahasa Inggris dalam Teks Berbahasa Indonesia Pada Ranah Olahraga*.

<http://download.portalgaruda.org/article.php?article=397873&val=8719&title=FUNGSI%20PINJAMAN%20DARI%20BAHASA%20INGGRIS%20DALAM%20TEKS%20BERBAHASA%20INDONESIA%20PADA%20RANAH%20OLAHRAGA>

LAMPIRAN

TABEL ANALISIS DATA

Lapiran 1. Tabel Analisis Wujud, Jinising, Fungsi-nipun Sapa Aruh saha Konteks ing Salebeting Novel Dokter Wulandari Anggitanipun Yunani

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
1	Wulandari muni-muni amargi kaget badhe dipunsrempet motor.	“Asem kowe ya!” batine Wulandari misuh-misuh	✓							✓						✓						<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Kowe” tembung sesulih purusa. • Jinis: Tembung sesulih purusa Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Rudy. • Fungsi : emotif Wulandari nedahaken raos mangkel kaliyan tiyang ingkang badhe nyrempet piyambakipun.
2	Rudy nyuwun pangapunten kaliyan Wulandari amargi sampun sembrono anggenipun nitih motor ingkang nyebabakaken	“Maaf Nona , aku mau rada sembrana...” kandhane karo nyedhak.	✓									✓			✓							<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Nona” kalebet tembung nominal. • Jinis: Tembung Nominal “Nona”→ nyebat tiyang wadon. • Fungsi: Emotif Rudy nyuwun pangapunten dhateng Wulandari.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	Wulandari badhe kesrempet.																				
3	Rudy nimbali Wulandari kanthi swanten santer. Rudy nimbali Wulandari badhe nyuwun pirs griyanipun Wulandari wonten ing pundi.	“ Wulan..... ,” Rudy mbengok karo muter awake. Wulandari tumoleh ngenteni rembuge Rudy sabanjure.	✓		✓													✓			<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung Tembung “Wulan” menika wacahan saking tembung “Wulandari”. • Jinis: Nama tiyang “Wulan” menika nama paraga. • Fungsi: Fatik Rudy nyebat Wulandari nalika badhe miwiti pawicantenan.
4	Tuturan menika dipunmicaraken Utami dhateng Wulandari. Utami nyuwun pirs bab priya ingkang dipuntresnani dening Wulandari.	“ Wul , apa Rudy wis tau nglairake rasa tresnane marang kowe ?”	✓		✓					✓										✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wul” kalebet tembung aran. “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis : Nama Tiyang, Tembung Sesulih Purusa “Wul” menika wacahan nama paraga. Tembung “kowe” ing tuturan menika sesulih saking namanipun Wulandari.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
																						<ul style="list-style-type: none"> • Fungsi : Heuristic Utami nyuwun pirsa dhateng Wulandari.
5	Utami ngandharaken bilih piyambakipun bingah amargi Wulandari sampun saged bikak manahipun malih kangge priya sanes.	“Nanging aku melu seneng lho Wul , dene atimu wis kabukak kanggo priya. Muga-muga sesambunganmu karo Rudy bisa langgeng tenan. Wis sawijining kemajuan kowe bisa nglalekake Trisula.”	✓		✓					✓						✓						<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wul” kalebet tembung aran. “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis : Nama Tiyang, Tembung Sesulih Purusa Tembung “Wul” menika nama paraga. Tembung “kowe” ing tuturan menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi:Emotif Utami nedahaken raos bingah dhateng Wulandari.
6	Tuturan menika dipunandharaken dening ibunipun Trisula. Tuturan menika	“Arepa ayu kae..., arepa bintang pelajar kae..., yen ora karuwan anak turune sapa arak	✓				✓										✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : Tembung Tembung “Bu” menika wacahan saking tembung “Ibu”. • Jinis: Pasedherekan (PM)

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	ngandharaken bilih ibunipun Trisula boten sreg kaliyan Wulandari ingkang sesambungan kaliyan putranipun.	ngisin-isini, bibit kuwi perlu banget lho Bu... ,”																				<p>“Bu”→ nyebat tiyang wadon ingkang boten saking kulawarganipun.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi : Referensial Ibunipun Trisula ngandharaken pamanggihipun bab Wulandari.
7	Utami nyuwun pirsu dhateng Wulandari, menapa piyambakipun sampun nate dolan ing griyanipun Rudy.	“ Kowe wis tau dolan nyang omahe Rudy?”	✓							✓											✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Kowe” menika kalebet tembung sesulih • Jinis: Tembung sesulih purusa Tembung “kowe” menika sesulih saking tembung Wulandari. • Fungsi: Heuristic Utami nyuwun pirsu dhateng Wulandari.
8	Utami ngandharaken pamanggihipun kulawarganipun	“Mesthine Wul , wong kulawargane Rudy urip neng	✓		✓					✓							✓				✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wul” kalebet tembung aran. “Kowe” kalebet tembung sesulih.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh							Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangswanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	Rudy. Utami ugi nyuwun pirs bab Hinaryanto dhateng Wulandari.	kutha Surabaya, kang kahanane sarwa maju. Eh..., njur piye kabare Hinaryanto bareng ngerti kowe saiki kerep boncengan karo Rudy? Apa dheweke mundur?"																			<ul style="list-style-type: none"> • Jinis : Nama Tiyang, Tembung Sesulih Purusa “Wul’ menika nama paraga. “kowe” ing tuturan menika sesulih saking namanipun Wulandari • Fungsi: Referensial saha Heuristic “Wul’’: Utami ngandharaken pamanggihipun bab kulawarganipun Rudy. “kowe’’: Utami nyuwun pirs bab dhateng Wulandari.
9	Utami nyuwun pirs bab dhateng Wulandari. Utami nyuwun pirs bab priya ingkang dipunpilih dening Wulandari.	“ Kowe apa yakin tenan yen tresnane Rudy luwih mantep tinimbang Hinaryanto?” pitakonane Utami karo mencereng mandeng mitrane.	✓							✓										✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : Tembung Tembung “kowe” menika kalebet tembung sesulih • Jinis : sesulih purusa “Kowe” menika sesulih namanipun Wulandari. • Fungsi : Heuristic Utami kangge nyuwun pirs bab dhateng Wulandari.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
10	Wulandari ngandharaken raos pangraosipun bilih piyambakipun sesambungan kaliyan Hinaryanto.	“... Hi...., aku awang-awangen Ut , kedhuwuren. Paling- paling aku mengko disepelakake kulawargane. Bocah ndesa, cah panti asuhan... Ora timbang karo anake jutawan. Ah, mendah nelangsa uripku Ut . Gak..., gak arep nglara awak najan aku mengko bisa dai dokter sing ngetop...”	✓		✓										✓							<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : Tembung Tembung “Ut” menika wacahan saking tembung “Utami”. • Jinis : nama tiyang “Ut” menika cekakan saking namanipun “Utami”. • Fungsi : Emotif Wulandari nedahaken raos ajrih bilih sesambungan kaliyan tiyang sugih.
11	Utami ngandharaken panemunipun bab	“Nanging sajake Hinaryanto kuwi	✓		✓					✓							✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wul” kalebet tembung aran. “Kowe” kalebet tembung sesulih.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	katresnanipun Hinaryanto kangge Wulandari.	setiya banget karo kowe lho Wul ,”																			<ul style="list-style-type: none"> • Jinis : Nama Tiyang, Tembung Sesulih Purusa “Wul” menika nama paraga. “Kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari • Fungsi: Referensial Utami ngandharaken pamanggihipun bab katresnanipun Hinaryanto marang Wulandari.
12	Wulandari ngandharaken bilih piyambakipun boten purun damel tatu manahipun piyambak malih amargi sesambungan kaliyan priya saking kulawarga ingkang sugih.	“Iya Hinaryanto. Nanging kulawargane? Wong tuwane? Ah, ora! Ora Ut! Aku ora nggaret tatu maneh ing atiku. Mundur bae... mumpung durung bunder...!”	✓		✓										✓						<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : Tembung Tembung “Ut” menika wacahan saking tembung “Utami”. • Jinis: Nama Tiyang “Ut” menika wacahan namanipun Utami. • Fungsi: Emotif Wulandari ajrih kangge sesambungan kaliyan priya sugih.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangswanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
13	Wulandari ngendhika bilih Utami menika langkung remen Hinaryanto tinimbang Rudy.	“Heeh, yen kowe ya seneng Hinaryanto ya <u>Ut.</u> Wis oleh komisi pira ta yen Hinar mreng kae?”	✓		✓					✓							✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : Tembung “Ut” kalebet tembung aran. “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Sesulih Purusa, Nama Tiyang “Kowe” menika nedahaken sesulih purusa saking namanipun “Utami”. “Ut” menika wacahan namanipun Utami. • Fungsi: Referensial Wulandari ngandharaken pamanggihipun bab Utami.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Putik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
14	Utami ngandharaken pamanggihipun bab sipatipun Hinaryanto. Utami ugi ngendhika bilih piyambakipun boten gadhah hak kangge sedaya keputusanipun Wulandari. Utami namung paring pesen supados Wulandari mangretosi menapa kemawon ingkang gayut kaliyan Rudy.	“Apa Hinaryanto ora jujur? Ora dupeh wong meneng banjur kurang terus terang, kuwi ora Wul Nanging wong sing nglakoni kowe , ya sakarepmu. Sreg lan ora kowe dhewe sing bisa ngrasakake. Mung bae ya kudu kok jajagi dhisik sing jero, apa Rudy tresna tenan karo <u>kowe</u> lan apa kulawargane uga kaya sing kok kira sadurunge.”	✓		✓					✓ ✓								✓ ✓	✓			<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Ut’ menika wancahan namanipun Utami. • Jinis : Nama Tiyang, Tembung Sesulih Purusa “Wul” menika nama paraga. “kowe” ing menika sesulih namanipun Wulandari • Fungsi : Referensial, Putik “<u>Wul</u>” saha “kowe”: Utami ngandharaken pamanggihipun bab katresnanipun Wulandari. “<u>Kowe</u>” Utami paring panyaruwe dhateng Wulandari bab sesambunganipun Wulandari kaliyan Rudy.
15	Wulan nyuwun pirsa dhateng	“Wis suwe Rud ?” Wulan ndhisiki	✓		✓															✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	Rudy ingkang sampun nengga Wulandari bibar kuliah.	takon karo mesem manis.																				<p>“Rud” menika kalebet tembung aran.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis: nama tiyang Tembung “Rud” menika satunggaling namaparaga saking novel. • Fungsi: Heuristic Wulandari nyuwun pirsas dhateng Rudy.
16	Rudy ngandharaken bilih piyambakipun sampun ngetosi Wulandari seprapat jam.	“Seprapat jam kuwi suwi lho Wulan , rasane kaya limang jam kae. Jarene wong ngenteni kuwi sasekon kaya sedina suwenen, etungen bae, yen seprapat jam	✓		✓												✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Wulan” menika kalebet tembung aran. . • Jinis: Nama Tiyang “Wulan” menika namanipun parafa. • Fungsi : Referensial Rudy ngandharaken bilih piyambakipun sampun ngetosi seprapat jam. Miturut Rudy anggenipun ngentosi Wulandari menika lami.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
		kaping suwidak sekon, kaping patlikur jam...”																				
17	Rudy penasaran kadospundi raos pangraosipun bilih kedah nengga Wulandari setunggal tahun malih.	“Duilah ..., njur piye rasane yen kudune ngenteni kowe setaun?” Rudy numpak sadhel banjur nyetater vespane.	✓							✓					✓							<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Kowe” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis: Tembung Sesulih Purusa “Kowe” menika sesulih namanipun Wulandari • Fungsi: Heuristic Rudy nyuwun pirsu dhateng Wulandari.
18	Rudy ngendika bilih piyambakipun badhe nraktir Wulan jajan es camper saha bakwan.	“O, iya Wulan , awan iki aku arep nraktir kowe jajan neng depot Lezat prapatan kono kuwi. Jarene es campur lan bakwane enak.” Wulan rada kaget.	✓		✓					✓				✓							<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wulan” menika kalebet tembung aran. • Jinis : Nama Tiyang, Tembung Sesulih Purusa “Wulan” menika nama paraga. “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
																						<ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Fatik Rudy badhe nraktir kancanipun.
19	Wulandari boten kersa dipunajak Rudy tumban dhaharan. Wulandari ugi ngendhika bilih piyambakipun kersa dipunjak tumbas jajan nalika Rudy sampun pikantuk arta piyambak.	“Ah, mbok ora sah jajan bae ta Rud , dheweke iki rak isih sekolah, durung duwe dhuwit dhewe. Suk bae yen kowe wis prakter, aku gelem kok jak jajan apa nonton bioskup.”	✓		✓					✓								✓	✓			<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : Tembung “Rud” menika kalebet tembung aran. “kowe” menika tembung sesulih. • Jinis : nama tiyang saha sesulih purursa “Rud” menika nama paraga. “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: Regulatori Wulandari boten sarujuk bilih badhe dipuntumbasaken dhaharan kaliyan Rudy.
20	Rudy ngandharaken bilih piyambakipun ngginakaken arta saking honor nyerat ing majalah	“Aku duwe dhuwit kok Wul , ora nyuwun ibu. Dhek wingi entuk kiriman saka koran ibu kota. Honore tulisanku	✓		✓												✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Wulan” menika wacahan namanipun Wulandari. • Jinis: Nama tiyang “Wulan” menika nama paraga. • Fungsi: Referensial

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	kangge nraktir Wulandari.	sing dimot minggu kepungkur bab kesehatan gigi anak.”																				Rudy ngandharaken saking pundi piyambakipun pikantuk arta.
21	Rudy nyuwun pirsu dhateng Wulandari nalika ngentosi dhaharan ingkang dipunpesen.	“Jarene kowe asal saka Tuban ya Wul? ” pitakone Rudy kare nangkepe tangane lelorone neng dhuwur meja njagang janggute.	✓		✓					✓											✓ ✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung Tembung “Wul” menika kalebet tembung aran saha tembung “kowe” menika tembung sesulih. • Jinis : Nama Tiyang, Tembung Sesulih Purusa “Wul” menika wacahanipun nama paraga. “kowe” menika sesulih namanipun Wulandari • Fungsi : Heuristic Rudy nyuwun pirsu bab asalipun Wulandari.
22	Wulandari ngandharaken kawontenan ing	“He-eh, kutha Tuban sing cilik lan mencil neng	✓		✓												✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Rud” menika kalebet tembung aran.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	Kutha Tuban. Wulandari ugi ngandharaken kawontenan piyambakipun.	pesisir lor. Sepi nanging endah lan sugih obyek wisata. Aku iki bocah lola kok Rud ,”																				<ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Nama Tiyang Tembung “Rud” menika nama paraga. • Fungsi : Referensial Wulandari ngandharaken kawontenanipun samenika.
23	Rudy ingkang penasaran kaliyan Wulandari, nglajengaken nyuwun pirsa bab padintenanipun Wulandari.	“Njur kowe ndherek sapa?”	✓							✓											✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : tembung “Kowe” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis : sesulih purusa Tembung “kowe” menika sesulih namanipun Wulandari. • Fungsi : Heuristic Rudy nyuwun pirsa bab kawontenanipun Wulandari.
24	Wulandari ngandharaken kadospundi kawontenanipun. Wulandari ugi	“Aku bocah saka ... Panti Asuhan kok Rud ... nalika aku wiwit ngerti donya lan	✓		✓												✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Rud” menika kalebet tembung aran. • Jinis: Nama Tiyang

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsaan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	mangsuli pitakenan saking Rudy bab kaliyan sinten piyambakipun nalika ing kutha Tuban.	panguripan iki, aku wis ana tengahé Panti Asuhan Kartini ing Kutha Tuban. Ngertiku mung Bu Sosro, ibu pengasuh Panti sing nggulawenthah aku nganthi saprene.”																				Tembung “Rud” menika nama paraga. <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi : Referensial Wulandari nyariosaken asal-usulipun.
25	Rudy nyuwun pirsu dhateng Wulandari. Rudy ugi ngandharaken menapa ingkang dipunmangretosi bab panti asuhan.	“ Kowe ora tau nyuwun pirsu sapa wong tuwamu? Adate <i>data</i> kang pepak ngenani sapa wong tuwane bocah kang ditiipake ing	✓							✓											✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : Tembung “kowe” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis : Sesulih purusa Tembung “kowe” menika sesulih namanipun Wulandari. • Fungsi : fungsi heuristic Rudy nyuwun pirsu bab tiyang sepuhipun Wulandari.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
		panti asuhan kuwi ana dokumene.																			
26	Rudy ngandharaken pamanggihipun bab Wulan. Rudy ugi nywun pirsadhateng Wulan, menapa Wulan boten meksa Bu Sosro bab sinten tiyang sepuhipun.	“Kok aneh? Kowe wis diwasa, Wulan , wis wancine kena ngerti sapa sejatine wong tuwamu najan umpamane wis padha tinggal donya. Yagenen <i>kowe</i> ora ndheseg terus?”	✓		✓					✓ ✓							✓ ✓			✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : tembung “Wulan” menika kalebet tembung aran. “Kowe” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis : Nama tiyang, Sesulih purusa “Wul’ menika wanchanipun nama paraga. Tembung “kowe” menika sesulih namanipun Wulandari. • Fungsi : Referensial saha Heuristik “kowe” saha “Wulan”: Rudy ngandharaken pamanggihipun bab tiyang sepuhipun Wulandari. “<i>kowe</i>”: Rudy nyuwun pirsadhateng Wulandari.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh							Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
27	Rudy nglajengaken nyuwun pirsan dhateng tiyang sanes.	“Yen ngono kowe iseh duwe wong tuwa?!”	✓							✓											✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : tembung “kowe” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis : sesulih purusa Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi : Heuristic Rudy mastekaken bilih saking andharanipun Wulandari menika, Wulandari taksih gadhah tiyang sepuh.
28	Wulandari nyuwun pirsan dhateng Rudy bab piyambakipun saking panti asuhan	“... kowe apa isin ta <u>Rud</u> yen duwe mitra bocah saka panti asuhan?” Pitakone kebak was sumelang,	✓		✓					✓											✓ ✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Kowe” menika kalebet tembung sesulih. “Rud” menika cekakan saking tembung “Rudy”. • Jinis: sesulih purusa, nama tiyang Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Rudy. .

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
																						<p>Tembung “Rud” menika nama paraga.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Heuristik Wulandari nyuwun pirsas dhateng Rudy.
29	Rudy ngandharaken pamanggihipun bab kekancan kaliyan sinten kemawon. Rudy ugi ngandharaken sipatipun Wulandari.	“Geneya isin? Ironing memitran karo sapa bae aku ira tau mbedakake asal-usul lan drajat. Kowe mitra kang becik Wulan . Aku malah ngalembana kaluwihanmu...”	✓		✓					✓							✓	✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : tembung “Wulan” ingkang wacahan saking “Wulandari” “Kowe” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis : Nama tiyang, Sesulih purusa “Wul’ menika nama paraga.. Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari • Fungsi: Referensial Rudy ngandharaken pamanggihipun bab kekancan kaliyan Wulandari.
30	Utami ingkang dereng sare, nyuwun pirsas	“Isih durung ngantuk kok. Kowe mikirake	✓							✓										✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : Tembung Tembung “kowe” menika kalebet tembung sesulih. 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	dhateng Wulandari bab Rudy	Rudy ta?!” pitakone Utami genti.																				<ul style="list-style-type: none"> • Jinis : Sesulih purusa Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: Heuristic Utami nyuwun pirsu dhateng Wulandari.
31	Utami ngandharaken bilih Wulandari kedah mangretosi satunggaling bab malih saderengipun sesambungan kaliyan Rudy	“Nanging kowe isih ngadhepi bab siji maneh sing durung kok ngerteni, Wul, ” Utami nyela.	✓		✓					✓								✓	✓			<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. “Kowe” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis : Nama tiyang, Sesulih purusa “Wul” menika nama paraga. “Kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: Puitik Utami ngelingaken Wulandari.
32	Utami ngandharaken bilih	“... Iki perlu Wul. Mengko yen atimu tatu maneh,	✓		✓					✓								✓	✓			<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	piyambakipun kedah mangretosi sedaya bab Rudy saha kulawarganipun saderengipun sesambungan raket kaliyan Rudy supados boten	saya gawat. Kowe bakal kanteb pindho.”																				<p>“Kowe” menika kalebet tembung sesulih.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis : Nama tiyang, Sesulih purusa <p>“Wul” menika nama paraga. Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi : Puitik <p>Utami paring pitutur dhateng Wulandari.</p>
33	Utami ngandharaken pamanggihipun bab kulawarganipun tiyang ingkang dipuntresani kaliyan Wulandari.	“Ah, kuwi rak panemune wong sing iseh kolot toh Wul . Pancen saiki jamane wis maju. Bibit, bobot lan bebet, saora-orane ya isih ditimbang senjata ora prinsip...”	✓		✓												✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung <p>“Wul” menika wacahan saking namanipun Wulandari.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis: nama tiyang <p>Tembung “Wul” menika nama paraga.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Referensial <p>Utami ngandharaken pamanggihipun bab tiyang sepuh ingkang taksih ngugemi paugeran ingkang lami.</p>

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
34	Wulandari ngucapaken matur nuwun kangge Hinaryanto. Wulandari ugi ngucapaken selamat kangge Rudy.	“Matur nuwun Hinar , muga-muga bae. Aku uga ngucapake selamat marang kowe . Bijimu ya apik-apik ngono kok.”	✓		✓					✓				✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : tembung “Hinar” menika wacahan saking namanipun Hinaryanto. “Kowe” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis : Nama tiyang, Sesulih purursa “Hinar” menika nama paraga. Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: Fatik Wulandari ngucapakaen matur nuwun dhateng Hinaryanto.
35	Wulandari pados pawadan kangge mangsuli ngendikanipun Hinaryanto. Wulan ajrih bilih samangke Rudy kaliyan	“O ..., aku ana rancangan lunga dina kuwi Hien . Rak malem Jumuwah ta? He-eh, aku meh lali. Aku arep tilik mulih menyang	✓		✓												✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : Tembung “Hien” menika wacahan saking namanipun “Hinaryanto”. • Jinis: Nama tiyang Tembung “Hien” menika namanipun paraga. • Fungsi: referensial

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh							Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	Hinaryanto kepanggih saged nuwuhaken swasane ingkang boten kepenak.	Tuban. Arep matur ibu yen aku lulus klawan biji kan maremake.”																				Wulandari paring informasi dhateng Hinaryanto.
36	Hinaryanto nyuwun pirsane dhateng Wulandari. Hinaryanto nyuwun pirsane samenika Wulandari badhe tindak pundi saha menapa Wulandari kersa dipunenteraken wangsul.	“Ya wis seje wektu bae aku dak dolan, ngeteni satekamu bae. Saiki kowe apa terus bali? Dak terake apa piye Wul ?”	✓		✓					✓											✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : tembung “Wul” menika wacahan saking namanipun Wulandari. “kowe” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis : Nama tiyang, Sesulih purusa Tembung “Wul” menika nama paraga. Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari • Fungsi: Heuristic Hinaryanto nyuwun pirsane dhateng Wulandari.
37	Wulandari nolak tawaranipun Hinaryanto.	“Matur nuwun Hien , aku isih ana perlu liya kok,”	✓		✓									✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : Tembung “Hien” menika wacahan saking namanipun Hinaryanto.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	Wulandari nolak tawaran kanthi ngucapaken matur nuwun saha paring pawadanipun.																				<ul style="list-style-type: none"> • Jinis: nama tiyang Tembung “Hien” menika namanipun paraga. • Fungsi: Fatik Wulandari ngucapaken matur nuwun kangge Hinaryanto.
38	Utami ngandharaken watakipun Wulandari. Utami paring saran supados Hinaryanto sabar ngadhepi watakipun Wulandari. sabar ngadhepi watakipun Wulandari	“Watake Wulan kuwi angel kok Dhik Hien , aku dhewe sing suwe seduluran sok ora ngerti kekarepane. Ya Dhik Hien bae sing sabar lan aja gerah penggalih.”		✓	✓		✓										✓	✓			<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa “Dhik Hien” menika kalebet frasa aran. • Jinis: Pasedherekan (PM) saha nama tiyang “Dhik” → nyebat Hinaryanto ingkang langkung nem tinimbang Utami. “Hien” menika nama paraga. • Fungsi: referensial saha puitik “Dhik Hien”: Utami ngandharaken sipatipun Wulandari. (<i>referensial</i>) “Dhik Hien”: Utami paring panyaruwe kangge Hinaryanto. (<i>puitik</i>)

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
39	Hinaryanto ngandharaken bilih piyambakipun boten serik kaliyan sipatipun Wulandari. Hinaryanto ndherek bingah kaliyan prestanipun Wulandari.	“Ora kok Mbak , aku ora serik. Wulan bocah apik. Aku eram banget marang prestasine...”	✓				✓									✓						<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Mbak” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: pasedherekan (PM) “Mbak”→ nyebat Utami ingkang yuswanipun langkung sepuh tinimbang Hinaryanto. • Fungsi: Emotif Hinaryanto ngandharaken raos pangraosipun.
40	Utami ngandharaken pamanggihipun bab sikapipun Wulandari dhateng Hinaryanto.	“Eman, dheweke ora perduli karo Dhik Hien . Mbokmanawa jalaran dheweke bocah panti asuhan, rumangsa ora patut yen nampa katresnane		✓	✓		✓										✓	✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa “Dhik Hien” menika kalebet frasa aran. • Jinis: pasedherekan (PM) saha nama tiyang “Dhik”→ nyebat Hinaryanto ingkang langkung nem tinimbang Utami. “Hien” menika nama paraga.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
		Dhik Hien sing putrane wong sugih,”																				<ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Referensial, Puitik “Dhik Hien”: Utami ngandharaken sipatipun Wulandari. (<i>referensial</i>) “Dhik Hien”: Utami paring panyaruwe kangge Hinaryanto. (<i>puitik</i>)
41	Hinaryanto ngandharaken bilih piyambakipun remen kaliyan Wulandari tanpa ningali bab sinten kulawarganipun saha saking pundi asalipun Wulandari. Hinaryanto ngandharaken bilih piyambakipun	“Kanggoku kuwi ora dadi alesan, Mbak . Wulan bocah kang apik bebudene, lantip lan duwe gegayuhan sing utama. Aku banget ngormati kaluwihane mau lan rumangsa mongkog upama duwe kanca urip dheweke. Semono uga kulawargaku,	✓				✓										✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Mbak” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Nama pasedherekan (PM) “Mbak” kangge nyebat Utami ingkang yuswanipun langkung sepuh tinimbang Hinaryanto. • Fungsi: Referensial Hinaryanto ngandharaken pamanggihipun bab Wulandari.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	remen kaliyan sipatipun Wulandari.	ora mbedak-mbedakake drajan asal-usul. Bab asale Wulan saka saka panti asuhan, dudu masalah. Kanggoku, Wulan ya Wulan pribadi, liyane ora pati dak pikirake.”																				
42	Utami ngandharaken pawadanipun Wulandari boten purun sesambungan kaliyan Hinaryanto.	“Jarene Wulan, dheweke wedi sesambungan karo Dhik Hien. Dhik Hien putrane wong sugih , Wulan mung cah ndesa kathik saka panti asuhan sing ora genah asal-usule.”		✓	✓		✓										✓	✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa “Dhik Hien” menika kalebet frasa aran. • Jinis: Pasedherekan (PM), Nama tiyang “Dhik”→ nyebat Hinaryanto ingkang langkung nem tinimbang Utami. “Hien” menika namanipun paraga. • Fungsi: Referensial

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangswanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
																						Utami ngandharaken pawadanipun Wulandari boten kersa sesambungan kaliyan Hinaryanto.
43	Hinaryanto boten sarujuk kaliyan pamanggihipun Wulandari ingkang dipunandharaken kaliyan Utami. Hinaryanto ngandharaken bilih kulawarganipun boten mbedak-bedakaken tiyang kangge sesambungan.	“Ah, kuwi mung gegambarane Wulan dhewe Mbak . Aku lan kulawargaku ora tau mbedakake sapa dheweke lan saka ngendi asale. Kabare dheweke saiki sesambungan raket karo Rudy, cah Kedokteran Gigi ya?”	✓				✓														✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Mbak” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Nama pasedherekan (PM) “Mbak”→ nyebat Utami ingkang yuswanipun langkung sepuh. • Fungsi: Regulatori Hinaryanto boten sarujuk kaliyan pamanggihipun Wulandari.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Putik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
44	Utami ngandharaken bilih sejatosipun piyambakipun boten sreg Wulandari sesambungan kaliyan Rudy. Ananging Utami boten saged meksa Wulandari, amargi sedaya keputusan menika dipuntemtokaken kaliyan Wulandari piyambak. Utami namung saged paring pamanggihipun.	“He-eh, jarene ya ngono. Sejatine aku ora setuju yen Wulan karo Rudy. Nanging piye maneh Dhik , aku mung mitra salumrah sing ora duwe kuwasa apa marang pribadine Wulan. Bisaku ya mung aweh tetimbangan lan panjurung. Nanging kaputusanane ya ana Wulan dhewe. Nanging ya coba tlatenana bae Dhik , mbokmanawa	✓	✓	✓		✓										✓	✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : tembung saha frasa “Dhik” menika kadadosan saking setunggal tembung. “Dhik Hinar” menika kalebet frasa aran. • Jinis: pasedherekan (PM), nama tiyang “Dhik”→ nyebat Hinaryanto ingkang langkung nem tinimbang Utami. “Hien” menika nama paraga. • Fungsi : Referensial, Putik “Dhik”: Utami kangge ngandharaken pamanggihipun. (<i>referensial</i>) “Dhik” ingkang kapindho saha frasa “Dhik Hinar”: Utami paring panyaruwe bab Wulandari dhateng Hinaryanto.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangswanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
		suwe-suwe bisa lilih atine. Jane aku luwih setuju yen dheweke karo <u>Dhik Hinar.</u> ”																				
45	Hinaryanto ingkang ngandharaken bilih piyambakipun sabar ngentosi katresnanipun Wulandari.	“Aku tetep sabar ngenteni kok Mbak. Yen ora, mosok aku setiya kaya ngene senajan dheweke wis nresnani Rudy. Muga-muga bae ing tembe Wulan nyadhari sepira gedhening katresnanku marang dheweke ...”	✓				✓									✓						<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Mbak” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Mbak”→ nyebat Utami ingkang yuswanipun langkung sepuh. • Fungsi: emotif Hinaryanto ngandharaken raos pangraosipun bilih piyambakipun sabar ngentosi katresnanipun Wulandari.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
46	Hinaryanto nitipaken kado kangge Wulandari. Hinaryanto nyuwun tulung Utami kangge maringaken kadonipun.	“Aku mung titip kado iki, wenehna Wulan, ya Mbak . Yen ora repot, suk malem minggu aku dak mrene maneh.”	✓				✓									✓						<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Mbak” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Mbak”→ nyebat Utami ingkang yuswanipun langkung sepuh • Fungsi: Konatif Hinaryanto nitipaken kado kangge Wulandari.
47	Hinaryanto ngandharakan pawadanipun kenging menapa piyambakipun boten ngentosi duginipun Wulandari.	“Ora susah Mbak , dak bali bae. Karo maneh, durung mesthi yen tekaku nyenengke atine. Mbokmanawa Rudy mengko mrene, sapa ngerti. Aku ora kepenak. Mung titip salamku bae	✓				✓ ✓										✓	✓			<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Mbak” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Mbak”→ nyebat Utami ingkang yuswanipun langkung sepuh • Fungsi: regulatori saha puitik “Mbak”: Hinaryanto ingkang boten kersa ngentosi duginipun Wulandari. (<i>Regulatori</i>) 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
		lan ucapan ‘selamat ulang taun’ aja lali kandhakna , ya Mbak. ”																			“ Mbak ” ingkang kapindho: Hinaryanto ngelingaken Utami supados boten supe kaliyan titipanipun. (<i>regulatori</i>)
48	Utami ngendhika supados Hinaryanto ngentosi duginipun Wulandari. Miturut utami langkung sae bilih bebingahipun dipunparingaken piyambak.	“Ah mbok dienteni sedhela engkas ta Dhik , rak luwih sreg yen Dhik Hien dhewe sing ngucapke selamat.”	✓	✓	✓		✓										✓	✓			<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung, frasa “Dhik” menika kadadosan saking setunggal tembung. “Dhik Hien” kalebet frasa aran. • Jinis: pasedherekan (PM), nama tiyang “Dhik”→ nyebat Hinaryanto ingkang langkung nem. “Hien” menika namanipun paraga. • Fungsi : konotatif, referensial “Dhik”: Utami ngaken Hinaryanto ngentosi saduginipun Wulandari. (<i>konatif</i>) “Dhik Hien”: Utami ngendhika bilih langkung sae kadonipun

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
																						dipunparingaken Wulandari piyambak.
49	Hinaryanto nolak kanthi alus kekarepanipun Utami. Hinaryanto nyuwun pamit amargi sampun dalu.	“Matur nuwun Mbak , aku nyuwun pamit bae, selak bengi.”	✓				✓							✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Mbak” ingkang kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Mbak”→ nyebat Utami ingkang yuswanipun langkung sepuh • Fungsi : fatik Hinaryanto badhe pamit dhateng Utami.
50	Utami nenangaken Rudy amargi Wulandari dereng dugi ing pondokanipun.	“Mbokmanawa dalane macet Dhik Rud , apa dheweke dicandhet ibune supaya nginep. Adate dheweke ora wani mulih bengi. Paling wengi jam		✓	✓		✓										✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: frasa sapa aruh “Dhik Rud” menika kadadosan saking kalih tembung. • Jinis: pasedherekan (PM) saha nama tiyang “Dhik”→ nyebat Rudy ingkang langkung nem. “Rud” menika namanipun paraga. • Fungsi: referensial

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
		setengah pitu wis tekan ngomah,”																				Utami ngandharaken pamanggihipun bab Wulandari ingkang dereng dugi poondokanipun.
51	Rudy ngandharaken raos gela amargi Wulandari dereng dugi pondokipun. Wulandari gadhah janji kaliyan Rudy badhe ningali film ing bioskop.	“Nanging wis kadhung janji kuwi rasane gela banget lho Mbak yen wurung,”	✓				✓									✓						<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Mbak” ingkang kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Mbak”→ nyebat Utami ingkang langkung sepuh tinimbang Rudy. • Fungsi : Emotif Rudy nedahaken raos gelar nalika mangretos Wulandari dereng dugi.
52	Utami ngandharaken mbokbilih Wulandari taksih kena macet ing margi. Utami ugi ngandharaken bilih Wulandari	“Lha piye maneh Dhik , wong ya ora ngerti alangane wong. Yen Wulan mono dak kira ora arep mblenjani janji. Apa maneh dheweke kuwi	✓	✓	✓		✓	✓									✓			✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung, frasa “Dhik” menika kadadosan saking setunggal tembung. “Dhik Rudy” kalebet frasa aran. • Jinis: pasedherekan (PM), nama tiyang “Dhik”→ nyebat Rudy ingkang langkung nem. 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	menika wanita ingkang biten remen ningali film ing bisokop. Ananging piyambakipun kersa ningali bioskop amargi Rudy ingkang ngejak Wulandari	arang banget nonton film yen ora mbeneri acara istimewa. Coba yen ora Dhik Rudy sing ngajak, apa gelem?"																				<p>“Rudy” menika namanipun paraga.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: referensial saha heuristic <p>“Dhik” : Utami mangsuli Rudy. “Dhik Rudy”: Utami nyuwun pirsaa dhateng Rudy.</p>

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
53	Rudy pamit wangsul dhateng Utami. Rudy pamit amargi sampun dalu. Rudy ugi nyuwun tulung kaliyan Utami supados ngendhika kaliyan Wulandari bilih piyambakipun sampun ngentosi Wulandari saha benjing piyambakipun boten tamtu saged kepanggih Wulandari.	“Ya muga-muga bae ora ana alangan apa-apa. Mbokmanawa dheweke dicandhet ibune. Rehene wis wengi, aku arep bali bae Mbak . Sesuk yen dheweke teka kandhakna, aku ngenteni tekane nganti jam setengah sanga. Sesuk yen ana wektu aku dak mrene. ...”	✓				✓							✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Mbak” ingkang kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Mbak” → nyebat Utami ingkang langkung sepuh tinimbang Rudy. • Fungsi: fatik Rudy nyuwun pamit dhateng Utami.
54	Wulandari ingkang sampun dugi pondokipun	“Lha piye ta Ut , wong Bu Sosro nggondheli aku.	✓		✓												✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Ut” menika wacahan namanipun Utami.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	ngandharaken kening menapa piyambakipun randat dugi pondokanipun.	Rekane ngrayakake anggonku lulus. Ana pista cilik-cilikan neng pantie asuhan...”																				<ul style="list-style-type: none"> • Jinis: nama tiyang Tembung “Ut” menika nama paraging novel. • Fungsi: Referensial Wulandari nyariosaken kening menapa piyambakipun randat anggenipun wangsul.
55	Wulandari ngandharaken bilih Rudy menika mangkel kaliyan piyambakipun amargi blenjani janji badhe nonton film ing bioskop. Wulandari nyuwun pirsadhateng Utami bab kadospundi sikapipun Rudy	“Alah kuwi mung alesan, merga atine mangkel. Apa sesuk ora kuliah? Yen dina sabtu adate dheweke ora praktek. Piye Ut, apa dheweke mau ora nggrundel?”	✓		✓																✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Ut” menika wacahan namanipun Utami. • Jinis: Nama tiyang “Ut” menika nama paraga. • Fungsi: Heuristic Wulandari nyuwun pirsadhateng Utami bab Rudy ingkang sampun wangsul saderengipun Wulandari dugi.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	nalika ngentosi Wulandari dugi.																					
55	Utami ngandharaken bilih Rudy pamitan amargi sampun dalu anggenipun dolan ing pondokanipun. Utami ugi ngandharaken mbokbilih Rudy sungkan amargi Wulandari menika boten manggen ing griyanipun piyambak.	“Lha wong wis jam setengah sanga Wul , dheweke sungkan apa maneh kowe rak mondhok. Upama omahmu dhewe ya ora oati pekewuh, gek ora wayahe malem minggu. O, iya mau ana titipan kado saha Hinar,”	✓		✓												✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Wul” menika wacahan namanipun Wulandari. • Jinis: Nama tiyang “Wul” menika nama paraga. • Fungsi: Referensial Utami nyariosaken bilih Rudy sungkan amargi anggenipun ngentosi Wulandari dugi tabuh setengah sanga.
56	Sabibaripun maos layang saking Hinaryanto, Utami ngendika bilih	“Katresnan bisa gawe apa bae, Wul ,”	✓		✓												✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Wul” menika wacahan namanipun Wulandari. • Jinis: nama tiyang

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	katresnan menika saged ndamel menapa kemawon.																					<p>“Wul” menika nama paraga.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Referensial Miturut Utami, katresnan saged damel tiyang menika dados menapa kemawon.
57	Utami ngandharaken bab katresnan adhedhasar <i>pengalaman</i> ingkang dipunlampahi. Utami ugi ngandharaken pamanggihipun bab langkung remen Hinaryanto tinimbang Rudy. Utami ugi nyuwun pirsas dhateng	“Katresnan bisa nyipta kaendahan, kamulyan, nanging uga bisa nekakake prahara lan kadurjanan. Hinar serius banget lho Wul , apa kowe ora mesakake? setya ngenteni.” Eman eman yen kok tampik. Upama aku ngono, terang pilih Hinaryanto. Coba yen	✓		✓				✓								✓			✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wul” menika wanvahan namanipun Wulandari. “Kowe” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis : Nama tiyang, Tembung sesulih purusa “Wul” menika nama paraga. “Kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: Referensial, Heuristik “Wul”: Utami ngandharaken pamanggihipun. “Kowe”: Utami nyuwun pirsas dhateng Wulandari. 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	Wulandari bab Hinaryanto.	dheweke ora setya, senajan kok serikake atine, nyatane dheweke ora lara ati lan tetap setya ngenteni.”																				
58	Wulandari mangsuli pitakenanipun Utami kanthi nyuwun pirsamalih dhateng Utami. Wulandari ugi ngandharaken bilih piyambakipun langkung remen kaliyan Rudy. Wulandari ngaken supados Utami	“Apa aku kudu nresnani priya loro, Ut? Pilihanku wis gilig marang Rudy. Yen kowe mesakake Hinar, ya kono peken dhewe ...”	✓		✓					✓				✓					✓	✓		<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Ut” menika wancahan saking namanipun Utami. ”Kowe” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis: nama tiyang, sesulih purusa “Ut” menika nama paraga. “kowe” menika sesulih namanipun Utami. • Fungsi: heuristic, regulatori “Ut”: Wulandari nyuwun pirsamalih dhateng Utami. (<i>heuristic</i>)

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	kemawon ingkang sesambungan kaliyan Hinaryanto.																					“Kowe”: Wulandari kangge ngandharaken bilih Utami remen kaliyan Hinaryanto, supados Utami kemawon ingkang sesambungan kaliyan Hinaryanto. (<i>regulatori</i>)
59	Utami radi mangkel kaliyan wangsulanipun Wulandari.	“Hus!! Asem kowe ya?”	✓							✓					✓							<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Tembung sesulih purusa “Kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi : emotif “kowe”: Utami nedahaken raos pangraosipun ingkang mangkel kaliyan wangsulanipun Wulandari.
60	Ing pungkasan Utami ngandharaken bilih sedaya pilihan menika dipuntelemekaken	“Ah..., sapa bae pilihanmu Wul , aku melu bungah anggare kowe mulya. Nanging saka rumangsaku, katresnane Hinar	✓		✓					✓							✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : tembung “Wul” ingkang wancahan saking namanipun Wulandari. “kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis : nama tiyang sesulih purusa “Wul” menika nama paraga.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	Wulandari piyambak.	luwih mantep tinimbang rudy.”																				“kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi : referensial Utami ngandharaken pamanggihpun bab katresnanipun Wulandari.
61	Rudy nyuwun pirsia dhateng Wulandari menapa piyambakipun boten gela sesambungan kaliyan dokter gigi.	“Apa kowe ora gela Wul , mung oleh dokter gigi, mangka kowe dokter umum sing bisa dadi dokter spesialis lan kawentar?”	✓		✓					✓											✓ ✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : tembung “Wul” ingkang wacahan saking namanipun “Wulandari”. “kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis : nama tiyang sesulih purusa “Wul” menika nama paraga. “Kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari • Fungsi: heuristic Rudy nyuwun pirsia dhateng Wulandari.
62	Wulandari ngendhika bilih ingkang rugi menika Rudy	“Ngapa gela? Kowe Rud sing gela, jalaran aku mung bocah	✓		✓					✓							✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : tembung “Rud” ingkang wacahan saking namanipun “Rudy” “Kowe” kalebet tembung sesulih.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	amargi Wulandari ingkang asalipun saking desa saha boten jelas sinten tiyang sepuhipun.	ndesa, saka panti asuhan kang ora genah sapa wong tuwaku.”																				<ul style="list-style-type: none"> • Jinis : nama tiyang, sesulih purusa “Rud” menika nama paraga. Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Rudy • Fungsi: referensial Wulandari ngandharaken pamanggihipun bab Rudy.
63	Rudy ngandharaken bilih piyambakipun sampun remen kaliyan Wulandari. Rudy ugi ngandharaken bilih Wulandari menika wanita ingkang pas kangge piyambakipun.	“Ah, aku wis rumangsa cocog banget urip bebarengan kari kowe kok Wulan ... Wong mbangun bale wisma kuwi sing baku cocoging ati, jumbuhe gegayuhan lan karier. Lan kabeh mau tinemu ing	✓		✓					✓					✓		✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : tembung “Wulan” ingkang wacahan saking namanipun “Wulandari”. “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis : nama tiyang sesulih purusa “Wulan” menika nama paraga. Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: emotif, referensial “Wulan”: Rudy nedahaken raos pangraosipun ingkang remen kaliyan Wulandari. (<i>emotif</i>)

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangswanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
		antarane kowe lan aku,”																				“Kowe”: Rudy ngandharaken bilih piyambakipun menika sampun kepanggih kaliyan wanita ingkang cocog kangge piyambakipun. (<i>referensial</i>)
64	Lukman ingkang kaget, amargi Wulandari dhateng ing rumah sakit anggenipun piyambakipun praktek. Lukman ingkang kaget nyuwun pirsawonten perlu menapa dhateng Wulandari.	“Hei..., Wulan! Kok kadingaren mrengene? Ana perlu apa Nona? Apa njaluk dipangurben tambah ayu?”	✓		✓							✓		✓							✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Wulan” saha “Nona” menika kalebet tembung aran. • Jinis: nama tiyang, tembung nominal “Wulan” menika nama paraga. “Nona” → ngyebat tiyang wadon. • Fungsi: fatik, heuristic “Wulan”: Lukman aruh-aruh Wulandari. (<i>fatik</i>) “Nona”: Lukman nyuwun pirsawonten dhateng Wulandari. (<i>heuristic</i>)
65	Lukman ngaken Wulandari lenggah rumiyin. Lukman ugi	“Lenggaha sik ta Nona Dokter, sajake cuaca lagi mendhung ya?!”		✓					✓			✓				✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa “Nona Dokter” menika kalebet wujuding frasa aran. 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	ngendhika bilih Wulandari katon wonten bab ingkang wigati kangge dipuntakenaken.																					<ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Tembung Nominal, Gelar Pendidikan “Nona”→ nyebat tiyang wadon. “Dokter”→ nyebat Wulandari ingkang kuliah wonten ing jurusan kedokteran • Fungsi: Konatif Lukman ngaken Wulandari lenggah ing ruanganipun.
66	Wulandari ngandharaken bilih piyambakipun kepanggih Lukman badhe wonten kapreluan pribadi.	“Aku ana perlu pribadi kok Luk , ora arep masrahake untuku kok garap nganggo pirantimu sing nggegirisi kuwi.”	✓		✓												✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Luk” menika wanchan saking namanipun Lukman. • Jinis: nama tiyang “Luk” menika nama paraga. • Fungsi: referensial Wulandari ngandharaken ancasiipun kepanggih Lukman.
67	Lukman mangsuli bilih mangke menawi Wulandari sakit	“Titenana ya, suk yen kowe klakon lara untu, yen mrengsida... dak	✓							✓								✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih.. • Jinis: sesulih purusa

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	wajanipun saha priksa ing Lukman badhe dipunedhel-edhel wajanipun. Ananging Lukman namung gojekan kemawon.	edhel-edhel tenan tanpa kompromi!”																				<p>“Kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: puitik Lukman mangsuli Wulandari bilih samangke Wulandari wajanipun sakit badhe dipunedhel-edhel wajanipun.
68	Wulandari kanthi serius nyuwun pirsu dhateng Lukman bab Rudy. Wulandari nyuwun pirsu menapa Lukman taksih asring kepanggih kaliyan Rudy.	“ Luk ...” pitakone serius, “ kowe apa isih kerep ketemu Rudy?”	✓		✓					✓											✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Luk” menika wacahan saking namanipun Lukman. “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis : nama tiyang, sesulih purursa “Luk” menika nama tiyang paraga. Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun “Lukman”. • Fungsi: heuristic Wulandari nyuwun pirsu dhateng Lukman babagan Rudy.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
69	Lukman mangsuili pitakenanipun Wulandari bab Rudy. Lukman mangsuili bilih piyambakipun kepanggih Rudy bilih sami-sami boten repot. Lukman ugi nyuwun kenging menapa Wulandari nyuwun pirs bab Rudy dhateng piyambakipun.	“O, bab Rudy ta. Ya meh saben dina ketemu neng rumah sakit. Nanging saiki yen ora perlu banget ora tau rembugan. Wong padha repote sih Wul , kowe rak ya ngerti piye kahanane rumah sakit. Ana apa ta kok sajak serius. Apa dheweke wis suwe ora dolan nyang nggonmu ?”	✓		✓												✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Wul” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis: nama tiyang “Wul” menika nama paraga • Fungsi: referensial Lukman nyariosaken bilih piyambakipun asring kepanggih Rudy. Ananging menawi boten kapreluan ingkang wigati boten rembugan kaliyan Rudy.
70	Wulandari ngandharakne kenging menapa	“Dhek awan aku nampa layange. Aneh..., dene	✓		✓															✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Luk” menika wacahan saking namanipun Likman

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh							Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	piyambakipun nyuwun pirsa bab Rudy dhateng Lukman. Wulandari ugi nyuwun pirsa menapa Rudy nate rembugan bab tiyang sepuhipun ingkang boten sarujuk sesambungan kaliyan Wulandari.	tanpa alesan ujug-ujug dheweke medhot sesambungan karo aku. Rudy ora ngandhakake alesane sing maton. Jarene wong tuwane sing ora setuju. Apa bener dheweke tau rerasan karo kowe bab iki, Luk? ”																			<ul style="list-style-type: none"> • Jinis : nama tiyang Tembung “Luk” menika namanipun paraga ingkang wonten ing novel. • Fungsi: heuristic Wulandari nyuwun pirsa dhateng Lukman bab Rudy.
71	Wulandari boten percaya bilih Lukman boten mangertos bab tiyang sepuhipun Rudy ingkang boten sarujuk	“Mosok Luk, kowe ora ngerti babar pisan. Kowe mitra rakete, mokal yen ora ngerti. Senajan dheweke	✓		✓					✓					✓						<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Luk” menika wacahan saking namanipun Lukman. “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis : nama tiyang, sesulih purusa “Luk” menika nama paraga

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh							Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	kaliyan sesambunganipun Rudy saha Wulandari.	ora tau ngrembug bab iki karo kowe, nanging kowe rak bisa ngira-ira apa sebabe.”																				<p>“Kowe” menika sesulih saking namanipun Lukman.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: emotif Wulandari nedahaken raos pangraos ingkang boten percaya kaliyan andharanipun Lukman.
72	Wulandari nyuwun pirsa dhateng Lukma bab pawadanipun Rudy ninggalaken piyambakipun. Wulandari ugi ngendik menapa pawadanipun menika bab Wulandari ingkang bocah saking panti asuhan saha boten	“Apa jalaran aku bocah panti asuhan sing ora karuwan wong tuwane? Rak ngono toh Luk ? Wis ta terus terang bae, ora susah wedi yen nyenggo pangrasaku. Aku luwih seneng yen kowe gelem terus terang. Dadi aku genah lan bisa nemtokake	✓		✓																✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Luk” menika wacanan saking “Lukman” ingkang kalebet tembung aran • Jinis : nama tiyang Tembung “Luk” menika satunggaling nama paraga ingkang wonten ing novel. • Fungsi: heuristic Wulandari nyuwun pirsa dhateng Lukman menapa pawadanipun Rudy ninggalaken piyambakipun.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	mangretos sinten tiyang sepuhipun.	langkah sabanjure.”																			
73	Lukman ingkang mirengaken Wulandari ngendhika, sarujuk kaliyan andharanipun Wulandari bab menika. Lukman ugi ngandharaken bilih Rudy menika asalipun saking Sala saha taksih wonten turunanipun ningrat.	“Mbakmanawa bener pangiramu kuwi, Wulan . Wong tuwane Rudy kuwi asal saka Sala. Jarene iseh ana turune ningrat. Kowe rak ya ngerti ta, piye alam pikirane wong ningrat. Mula bab kuwi bibit ya mesthi prinsip kanggone kulawargane Rudy.”	✓		✓					✓									✓		<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Wulan” menika wacahan namanipun “Wulandari” “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: nama tiyang, sesulih purusa “Wulan” menika nama paraga. Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: regulatori Lukman sarujuk kaliyan ingkang dipunandharaken Wulandari. Lukman ugi nyuwun pasarujukan saking Wulandari bab Rudy.
74	Wulandari ngandharaken bilih	“Pancen luputku Luk , deng aku kesusu nresnani	✓		✓										✓						<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Luk” menika wacahan namanipun Lukman”

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh							Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	piyambakipun getun amargi kesesa anggenipun nresnani Rudy.	Rudy tanpa luwih dhisik ngerti kahanane kulawargane.”																				<ul style="list-style-type: none"> • Jinis : nama tiyang “Luk” namanipun paraga. • Fungsi: emotif nedahaken raos pangraosipun getun Wulandari anggenipun nresnani Rudy.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
75	Lukman paring panyaruwe kangge Wulandari supados boten mikiraken ingkang boten wigati. Lukman ingkang mangertos bilih Wulandari badhe ujian, ngaken Wulandari supados focus kaliyan ujianipun amargi piyambakipun kuliah pikantuk beasiswa.	“Ah Wul , aja kok piker jero. Kowe rak arep ujian ta? Sing perlu pasinaonmu dhisik, aja nganti mung jalaran katresnan banjur buyar kabeh. Kowe dhewe sing rugi, dudu Rudy apa kulawargane. Mangka kowe oleh besasiswa. Yen nganti gagal apa ora eman? Anggepen iki sawijining ujian mental.”	✓		✓					✓ ✓								✓ ✓		✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Wul” menika wacahan namanipu Wulandari. “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: nama tiyang, sesulih purusa “Wul” menika nama paraga. Tembung “kowe” ing tuturan menika sesulih saking namanipun Wulandari • Fungsi: puitik, heuristic Wul, Kowe: Lukman kangge paring panyaruwe dhateng Wulandari. Kowe: Lukman nyuwun pirsas dhateng Wulandari.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
76	Wulandari ngucapaken matur nuwun amargi Lukman sampun paring pitutur kangge piyambakipun..	“Matur nuwun banget Luk marang pituturmu. Atiku wis rada tentrem jalaran wis ngerti alesane Rudy anggone medhot sesambungane karo aku. ...”	✓		✓									✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Luk” menika wacahan namanipun Lukman. • Jinis : nama tiyang Tembung “Luk” menika nama paraga. • Fungsi: konatif Wulandari ngucapaken matur nuwun dhateng Lukman.
77	Wulandari pamit kaliyan Lukman. Wulandari ngendhika bilih menika sedaya sampun cekap kangge mangsuli pitakenanipun. Wulandari ugi nyuwun tulung supados	“dak kira katranganmu wis cukup Luk , aku nyuwun pamit. Matur nuwun marang kabeh katrangmu. Yen ketemu Rudy tulung kandhakna kabeh omonganku iki.”	✓		✓									✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Luk” menika wacahan namaniun Lukman. • Jinis : nama tiyang Tembung “Luk” menika nama paraga. • Fungsi: konatif Wulandari nyuwun pamit dhateng Lukman.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangswanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	ngandharaken bab menika dhateng Rudy.																				
78	Utami ingkang ningali Wulandari dereng tilem, lajeng ngejak pawicantenan.	“Sajake ana sing lagi kokpikir Wul ,”	✓		✓									✓							<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : tembung “Wul” menika wanchan namanipun Wulandari. • Jinis : nama tiyang, sesulih purusa Tembung “Wul” menika nama paraga. • Fungsi: fatik Utami miwiti pawicantenan kaliyan Wulandari.
79	Utami ngandharaken bilih Wulandari ketingal bibar nangis. Utami ugi nyuwun pirsu kenging menapa nangis saha	“Ketara yen kowe bubar nangis. Geneya? Tukaran karo Rudy ya?”	✓							✓							✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Tembung sesulih purusa Tembung “kowe” menika sesulih namanipun Wulandari. • Fungsi: referensial

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	ngendhika menapa Wulandari padu kaliyan Rudy.																					Utami ngandharaken bilih Wulandari menika ketingal bibar nangis.
80	Rudy ingkang marani Wulandari lajeng nyedhaki Wulandari saha nyapa lirih Wulandari	“Wul...” pembisike lirih karo nyedhakake sirahe neng pundhake Wulan.	✓		✓									✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Wul” menika wanchan namanipun Wulandari • Jinis : .nama tiyang Tembung “Wul” menika nama paraga. • Fungsi: fatik Hinaryanto aruh-aruh Wulandari.
81	Hinaryanto ngendhika bilih Wulandari boten piyambakan. Hinaryanto ugi ngendhika bilih mangke bibar wisuda badhe dipunajak dhahar	“Aja susah ya, kowe ora dhewekan ..., dak kancani. Mengko yen mulih wisudan dak traktir menyang rumah makan Asih karo Enggar lan Sita.”	✓							✓								✓			<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Tembung sesulih purusa Tembung “kowe” menika sesulih namanipun Wulandari. • Fungsi: puitik Hinaryanto paring panyaruwe dhateng Wulandari. 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	sesarengan ing rumah makan.																					
82	Wulandari ingkang mireng ngendhikanipun Hinaryanto ngucapaken matur nuwun sanget.	“Matur ... nuwun ba ... banget, Hien ...,”	✓		✓									✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Hien” menika wacahan namanipun Hinaryanto. • Jinis: nama tiyang Tembung “Hien” menika nama paraga. • Fungsi: fatik Wulandari ngucapaken matur nuwun dhateng Hinaryanto.
83	Wulandari ugi ngendhika bilih piyambakipun taksih gadhah raos tresna mbok menawi piyambakipun saged tresna kaliyan Hinaryanto.	“Ah Hien , upama isih ana sisa tresna ing ati iki kanggo priya ... mbokmanawa aku iseh aweh pangarep-arep marang kowe . Emang, dene ati iki kadhung dak	✓		✓					✓									✓		<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Hien” menika wacahan saking namanipun Hinaryanto. “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: nama tiyang “Hien” menika namanipun paraga. Tembung “kowe” menika sesulih namanipun Hinaryanto. • Fungsi : regulatori 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
		tutup kanggo sapa bae ...”																				Wulandari ngandharaken mbok bilih piyambakipun taksih gadhah raos tresna, piyambakipun saged nresnani Hinaryanto.
84	Cruyff ingkang nyelani pawicantenan antawisipun Hinaryanto kaliyan Wulandari.	“Cut!! Adegan selesai, Nona Dokter ...,”		✓					✓			✓										<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa “Nona Dokter” menika kalebet wujuding frasa aran. • Jinis: Tembung Nominal, Gelar Pendidikan “Nona” → nyebat tiyang wadon. “Dokter” → nyebat Wulandari ingkang kuliah wonten ing jurusan kedokteran • Fungsi: Konatif Cruyff nyelani wicantenanipun Wulandari saha Hinaryanto.
85	Cruyff nyuwun pangapuntan anggenipun ngganggu	“Maaf ya Hien , sorry deh, gentenan dong ...,”	✓		✓									✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Hien” menika wancahan saking namanipun Hinaryanto. • Jinis: nama tiyang “Hien” menika nama paraga.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	Hinaryanto kaliyan Wulandari																					<ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: fatik Cruyff nyuwun pangapunten dhateng Wulandari saha Hinaryanto.
86	Cruyff nyuwun pirsu kaliyan Wulandari menapa rencananipun sabibaripun lulus kuliah menika	“Hallo Wulan , yok apa rencanamu mengko? Nyambutgawe apa golek spesialisasi?”	✓		✓									✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis : nama tiyang “Wulan” menika namanipun paraga. • Fungsi: fatik Cruyff miwiti pawicantenan kaliyan Wulandari.
87	Wulandari ngendhika bilih piyambakipun badhe nyambut damel kemawon.	“Ah, ora ana ragade Cruyff , nyambutgawe bae dhisik, idhep-idhep leladi marang masyarakat.”	✓		✓												✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : tembung “Cruyff” menika kalebet tembung aran. • Jinis : nama tiyang, sesulih purusa “Cruyff” menika namanipun paraga. • Fungsi: referensial Wulandari mangsuli pitakenanipun Cruyff .

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangswanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
88	Cruyff lajeng nyuwun pirsana menapa Wulandari saguh dados dokter ing desa saha dados dokter Puskesmas.	“Dadi dokter Puskesmas? Neng ndesa mencil? Apa kowe saguh, Wul ?”	✓		✓																✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Wul” menika wancahan saking namanipun Wulandari. “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: nama tiyang, sesulih purusa “Wul” menika namanipun paraga. Tembung “kowe” ing tuturan menika sesulih saking namanipun Wulandari • Fungsi: heuristic Cruyff nyuwun pirsana dhateng Wulandari.
89	Wulandari ingkang mireng ngendhikanipun Cruyff, mangsuli bilih piyambakipun saguh bilih nyambut damel	“Ngapa ora saguh? Aku biyen urip neng desa. Wis samesthine yen saiki kudu bali menyang padesan. Kana kekurangan	✓		✓					✓							✓				✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Cruyff” menika kalebet tembung aran. “Kowe” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis: nama tiyang, sesulih purusa “Cruyff” menika namanipun paraga..

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	ing desa. Wulandari ingkang asalipun saking desa, ngandharaken bilih ing desa taksih kekirangan dokter. Wulandari ugi nyuwun pirsana menapa Cruyff kersa ndherek piyambakipun.	dokter lho, Cruyff. Kowe rak wis pinter basa Jawa ta? Yen kowe gelem, dak jak sisan pa piye?”																				<p>Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Cruyff.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: referensial, heuristic “Cruyff”: Wulandari ngandharaken kahanan ingkang wonten ing desa. “Kowe”: Wulandari nyuwun pirsana dhateng Cruyff.
90	Cruyff nyaguhi Wulandari, nanging wonten syaratipun.	“Aku gelem, Wulan, anggare ana garansine.”	✓		✓															✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis : nama tiyang “Wulan’ menika namanipun paraga • Fungsi: regulatori Cruyff nyuwun pasarujukan saking Wulandari. 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh							Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
91	Cruffy ngandharaken bilih syaratipun menika Wulandari kedah purun dados sesandhinganipun Cruyff.	“Neng ndesa kana kowe njamin ... gelem dadi ... bojoku ...”	✓							✓										✓		<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Tembung sesulih purusa Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: regulatori Cruyff ngendhika dhateng Wulandari bilih piyambakipun kersa nyambut dame ling desa, nanging Wulandari kedah dados garwanipun.
92	Hinaryanto ingkang mireng pawicantenanipun Cruyff kaliyan Wulandari, nyuwun pirsamalih bab menapa Wulandari badhe nyambut damel.	“ Kowe arep nyambut gawe, Wulan? ”	✓		✓					✓										✓	✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. “Kowe” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis: nama tiyang, sesulih purusa “Wulan” menika nama paraga. Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari • Fungsi: heuristic

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangswanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
																						Hinaryanto nyuwun pirsu dhateng Wulandari.
93	Wulandari nyuwun pirsu dhateng Hinaryanto menapa piyambakipun badhe mendhet spesialisasi saha menapa piyambakipun badhe kuliah wonten luar negri. Wulandari ugi ngendhika menapa Hinaryanto boten rugi menawi boten mendhet spesialisasi.	“ Kowe njupuk spesialisasi ya?” pitakone Wulandari. “Rugi yen ora. Wong tuwamu sugih. Arep sekolah nganti sakatoge ana ragade. Apa ana rencana menyang luar negri, Hien? ”	✓		✓					✓											✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Hien” menika wacahan saking namanipun Hinaryanto. “Kowe” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis: nama tiyang, sesulih purusa “Hien” menika nama paraga. Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Hinaryanto. • Fungsi: heuristic Wulandari kangge nyuwun pirsu dhateng Hinaryanto.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
94	Sasampunipun dugi pondokanipun, Utami nyuwun pirsane dhateng Wulandari bab Hinaryanto.	“Piye, apa kowe iseh tegel karo Hinaryanto?”	✓		✓					✓										✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: sesulih purusa Tembung “kowe” ing tuturan menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: heuristic Utami nyuwun pirsane dhateng Wulandari bab Hinaryanto.
95	Utami ingkang mireng wangsulanipun Wulandari, ngandharaken bilih boten salah paham rumiyin. Utami ngandharaken menapa boten langkung sae bilih piyambakipun	“Lho, aja kesusu nesu Non, iki rak murih becik ta. Tinimbang atimu susah dilarani Rudy, apa salahe yen kanggo tambane njur nampa Hinar? Rudy ben ngerti yen wong lanang ora dheweke tho.”	✓									✓							✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Non” menika kalebet tembung aran. • Jinis: Tembung Nominal “Non” → nyebat tiyang wadon. • Fungsi: Regulatori Utami ngandharaken supados Wulandari boten nesu rumiyin kaliyan piyambakipun. 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	bikak manahipun kangge Hinaryanto.																				
96	Wulandari mangsuli bilih piyambakipun boten badhe mikiraken bab katresnan rumiyin.	“Ah, aku ora arep mikir katresnan dhisik Ut.”	✓		✓												✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Ut” ingkang wanvahan namanipun Utami. • Jinis: nama tiyang “Ut” menika nama paraga. • Fungsi: referensial Wulandari ngandharaken bilih piyambakipun samenika boten badhe mikir bab katresnan rumiyin.
97	Utami ngendhika bilih Wulandari saderengipun kepanggih kaliyan Rudy ugi ngendhika kados menika.	“Halah! Biyen nalika kowe durung kenal Rudy uga kandha yen ora arep mikirake katresnan dhisik. Kapok mentas dilarakake atimu	✓							✓							✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: sesulih purusa Tembung “kowe” ing tuturan menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: referensial

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
		dening Trisula. Nanging apa nyatane? Kowe kena gombale Rudy, kiwir-kiwir kinthil ...”																				Utami ngandharaken kadospundi nalika Wulandari dereng tepang kaliyan Rudy.
98	Utami ngandharaken bab katresnanipun Hinaryanto ingkang dipuntampik Wulandari.	“Nanging Wulan , eman lho yen kowe nampik Hinar. Dheweke priya sing becik lan setya. Ora kaya Trisula, Rudy ... hinar antepan. Dheweke nate kandha aku, yen kulawargane ora mbedak-mbedakake asal-usul lan drajat.”	✓		✓					✓							✓	✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: nama tiyang, sesulih purusa “Wulan” satunggaling nama paraga. Tembung “kowe” ing tuturan menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: referensial Utami ngandharaken pamanggihipun bab Wulandari ingkang boten bales katresnanipun Hinaryanto.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh							Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangswanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
99	Utami sedhik amargi badhe dipuntinggal Wulandari nyambutdamel ing Tuban.	“Ah, sedhela engkas kowe bakal ninggal aku ya Wulan , sepi dhewekan neng kene tanpa kowe. Aku njur karo sapa ?”	✓		✓					✓					✓							<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: nama tiyang, sesulih purusa “Wulan” menika nama paraga. Tembung “kowe” ing tuturan menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: emotif Utami nedahaken raos sedhik amargi badhe dipuntilar Wulandari nyambut damel ing Tuban.
100	Utami ingkang badhe pepisahan kaliyan Wulandari, ngandharaken raos pangraosipun.	“Hemmm ..., aku lan kowe bakal pepisahan, Ut . Aku ya kijenan tanpa kowe. Ora krasa dhewe wis meh limang taun	✓		✓					✓					✓							<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Ut” ingkang cekakan saking namanipun Utami. • Jinis: nama tiyang “Ut” menika nama paraga. • Fungsi: emotif

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
		urip bebarengan neng kamar iki”																				Wulandari nedahaken raos pangraos sedhik amargi badhe pepisahan kaliyan Utami.
101	Utami nyuwun pirsane dhateng Wulandari menapa kabar bab dokter enggal menika dipuntempatan wonten ing desa. Utami ugi nyuwun pirsane wonten pundi Wulandari badhe nyambut damel.	“Jarene, dokter anyar kuwi mesthi dikirim menyang luar Jawa. Apa iya sih Wul ? Lha kowe nek dikirim neng papan sing mencil njur piye?”	✓		✓					✓											✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Wul” menika wacahan saking namanipun Wulandari. “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: nama tiyang, sesulih purusa “Wul” menika nama paraga. Tembung “kowe” ing tuturan menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: heuristic Utami nyuwun pirsane dhateng Wulandari.
102	Wulandari ugi ngandharaken raos pangraosipun dhateng Utami.	“Aku ora bakal nglalekake kowe, Ut. Kowe wis dak aku mbakyuku	✓		✓					✓							✓	✓			<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Ut” menika wacahan saking namanipun Utami. “Kowe” kalebet tembung sesulih. 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	Wulandari ngendhika bilih piyambakipun kaliyan Utami taksih saged sesambungan kanthi cara ngintun layang.	dhewe. Aja kuwatir, aku mesthi sambang kowe yen kangen. Saora-orane kita isih bisa sesambungan layang. Dongakna bae, muga-muga panyuwunku diparengake.																			<ul style="list-style-type: none"> • Jinis: nama tiyang, sesulih purusa “Ut” menika nama paraga. Tembung “kowe” ing tuturan menika sesulih saking namanipun Utami. • Fungsi: puitik, referensial “Ut”: Wulandari ngendhika bilih piyambakipun bakal eling kaliyan Utami. (<i>puitik</i>) “Kowe”: Wulandari ngendhika bilih Utami menika sampun dipunanggap mbakyunipun piyambak. (<i>referensial</i>)
103	Bocah-bocah nyebat Wulandari nalika kepanggih piyambakipun.	“ Bu Dokter Wulan ..., Bu Dokter ...,”		✓	✓		✓		✓					✓	✓	✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: frasa “Bu Dokter Wulandari” saha “Bu Dokter” menika kadadosan langkung saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan(PM), Nama Tiyang, Gelar Pendidikan

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
																						<p>“Bu” → nyebat Wulandari ingkang langkung sepuh.</p> <p>“Dokter” → nyebat Wulandari ingkang lulusan saking kedokteran.</p> <p>“Wulandari” menika nama paraga.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Fatik Bocah-bocah aruh-aruh Wulandari.
104	Wulandari kaget amargi tengah wengi Bu Sosro wonten ing griyanipun Wulandari. Bu Sosro mlebet sasampunipun Wulandari minarakaken Bu Sosro.	“Oh ..., Bu Sosro ...?! Mangga pinarak rumiyin, Bu ...”	✓	✓	✓		✓							✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung, Frasa “Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung. “Bu Sosro” menika kalebet frasa aran. • Jinis: Pasedherekan(PM), nama tiyang, “Bu” → nyebat tiyang wadon ingkang boten saking kulawarganipun. “Sosro” menika nama paraga. • Fungsi: Fatik

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
																						Wulandari aruh-aruh Bu Sosro ingkang dolan ing griyanipun.
105	Sasampunipun sami lenggah, Wulandari nyuwun pirsawonten kapreluan menapa. Wulandari ugi nyuwun pirsawonten ingkang sakit.	“Kok dalu-dalu mekaten ta Bu , wonten perlu menapa? Menapa wonten ingkang gerah?”	✓				✓														✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Bu” → nyebat Bu Sosro ingkang langkung sepuh. • Fungsi: heuristic Wulandari nyuwun pirsawonten dhateng Bu Sosro.
106	Bu Sosro mangsuli bilih ingkang boten pantes menika piyambakipun, amargi tengah wengi sowan ing griyanipun Wulandari. Bu	“Ah, ora apa-apa, pancen wayahe sare kok. Aku iki sing kurang pantes, bengi-bengi ngrepoti. Anu Wul , putuku lara panas. Dtuip,	✓		✓												✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Wul” menika wacanaan saking namanipun Wulandari. • Jinis: nama tiyang “Wul” menika nama paraga. • Fungsi: referensial Bu Sosro ngandharaken kening menapa piyambakipun kepanggih Wulandari.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh							Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	Sosro ngandharaken menapa kapreluanipun kepanggih Wulandari dalu menika.	wis setengah jam durung eling.”																			
107	Bu Sosro ngandharaken bilih namung tilpun kirang sreg saha ajrih bilih Wulandari sampun tilem.	“Yen mung liwat tilpun bae aku kurang sreg. Mengko gek ora kok gatekake wong kowe lagi sare. Upama sing nampa rewangmu mengko gek ora wani nggugah kowe”	✓							✓					✓						<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: sesulih purusa “Kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: emotif Bu Sosro kuwatir bilih namung tilpun mangke Wulandari boten saged dihubungni.
108	Bu Sosro nyuwun pirsu dhateng Wulandari	“Piye Wul, kowe rak ora kabotan ta? Sapa maneh	✓		✓					✓										✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Wul” menika wacahan saking namanipun Wulandari.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	menapa piyambakipun purun. Bu Sosro nyuwun pirsamargi Wulandari boten mangsuli.	sing bisa dak jaluki tulung yen ora kowe ?”																			<p>“Kowe” kalebet tembung sesulih.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis: nama tiyang, sesulih purusa <p>“Wul” menika nama paraga. “Kowe” menika sesulih saking Wulandari.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: heuristic <p>Bu Sosro nyuwun pirsadhateng Wulandari.</p>
109	Wulan nyuwun pirsamenapa boten benjing kemawon. Saking tuturanipun Wulandari menikanedahaken raos boten kersabilih dalumenika ndherek Bu Sosro. Wulandari ngendikabilih	“Menapa mboten mbenjing enjing kemawon ta Bu ? Kula arip sanget. Kula enjing ngantos siang tugas wonten Puskesmas. Menawitugas wonten Puskesmas menikasayah	✓				✓ ✓										✓			✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung <p>“Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Pasedherekan (PM) <p>“Bu”→ nyebat Bu Sosro ingkang sanes saking kulawarganipun.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Heuristic, Referensial <p>“Bu”: Wulandari nyuwun pirsadhateng Bu Sosro. “Bu”: Wulandari ngandharaken kawontenan ing Puskesmas.</p>

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	benjing ing puskesmas menika kathah pasien dahan piyambakipun wonten operasi mbiyantu Dokter Yusuf.	sanget, amargi pasienipun kathah sanget Bu ..., kaliyan malih mbenjang-enjang kula mbiyantu Dokter Yusuf. Mila dalu menika kedah ngaso ingkang cekap ...”																			
110	Bu Sosro ingkang mireng wangsulanipun Wulandari kaget. Bu Sosro ugi ngandharaken kahananipun putunipun.	“ Wulan ..., putuku stuip. Panase dhuwur banget. Yen ora enggal antuk pitulungan banjur kepiye yen nganti bilahi?”	✓		✓												✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis: Nama tiyang “Wulan” menika nama paraga. • Fungsi: Referensial Bu Sosro ngandharaken kahanan putunipun.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
111	Wulandari mangsuli Bu Sosro kanthi atos. Wulandari ngandharaken bilih ingkang ngangengaken piyambakipun menika pamrentah. Wulandari ugi ngendhika bilih Bu Sosro menika namung ngopenin piyambakipun saha Bu Sosro menika ugi dibayar pamrentah.	“Inkang ngangengake kula menika rak Pamarentah ta Bu , sanes panjenengan pribadi. Namung tugas panjenengan ingkang kaleresan ngopeni kula lan sedaya lare ing panti asuhan. Lan menika rak inggih amargi angsal bayar.”	✓				✓			✓							✓	✓			<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung. “Panjenengan” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Pasedherekan (PM), Sesulih Purusa “Bu”→ nyebat Bu Sosro ingkang boten saking kulawarganipun. “Panjenengan” menika sesulih namanipun Bu Sosro. • Fungsi: Referensial Sapa aruh menika dipunginakaken kangge ngandharaken pamangkipun Wulandari dhateng Bu sosro.
112	Wulandari sarujuk kaliyan	“Leres panjenengan	✓							✓							✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	pangandhikanipun Bu Sosro. Ananging Wulandari ngandharaken bilih Bu Sosro menika boten Wicaksana.	ing kang ndidik kula. Nanging panjenengan satunggaling pendidik ing kang mboten wicaksana.”																			<p>“Panjenengan” menika kalebet tembung sesulih.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Sesulih Purusa “Panjenengan” menika sesulih namanipun Bu Sosro. • Fungsi: Referensial Sapa aruh menika dipunginakaken kangge ngandharaken pamanggiipun Wulandari dhateng Bu sosro.
113	Wulandari ngandharaken kadospundi raos pangraosipun nalika nglampahi pagesangan samenika. Wulandari ngandharaken kekarepanipun kangge kepanggih	“ Panjenengan mboten nate mangertos menapa ing kang kula raosaken lan kadospundi manah kula ing kang tansah kapang kepenging sumerep lan pinanggih tiyang sepuh kula.	✓							✓					✓						<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Panjenengan” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis: Sesulih Purusa “Panjenengan” menika sesulih namanipun Bu Sosro. • Fungsi: Emotif Sapa aruh menika dipunginakaken kangge nedahaken kadospundi raos pangraosipun Wulandari salaminipun.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	kaliyan tiyang sepupipun.	Panjenengan mentala sanget dhateng kula. Sakmenika kula inggih kedah mentala kaliyan panjenengan ... ”																			
114	Wulandari ngandharaken bilih bab tiyang sepupipun menika nemtokaken kamulyanipun piyambak. Wulandari ngendhika bilih piyambakipun purun nulungi menawi Bu Sosro purun paring informasi bab	“Inggih, jalaran menika ingkang nemtokaken kamulyan kula. Kula mboten badhe rumaos sampurna gesang kula menawi dereng pinangih tiyang sepuh kula. Mila dalu menika kula sagah nulungi keng wayah menawi	✓							✓									✓		<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Panjenengan” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis: Sesulih Purusa “Panjenengan” menika sesulih namanipun Bu Sosro. • Fungsi: Regulatori Sapa aruh menika dipunginakaken Wulandari kangge ngandharaken bilih piyambakipun kersa paring pitulungan kangge putunipun ananging wonten syaratipun.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	sinten tiyang sepuhipun.	panjenengan kersa waleh sinten tiyang sepuh kula lan ing undi panggenanipun ...”																				
115	Bu Sosro ngraos bilih Wulandari menika meres piyambakipun. Bu Sosro ngancem badhe nglapunraken sikapipun Wulandari ingkang supe kaliyan sumpah dokteripun.	“Dadi cekake kowe iki meres aku pa ngono? Apa kowe wis lali sumpah doktermu sing durung lawas kok ucapake? Aku bisa nglapurake tumindakmu iki lan kowe bisa dipecat, ngerti?!”	✓							✓ ✓									✓	✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Sesulih Purusa Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: Heuristik, regulatori “kowe”: Bu Sosro nyuwun pirsu dhateng Wulandari. “Kowe”: Bu Sosro ngancem Wulandari. 	
116	Wulandari boten ajrih kaliyan anceman saking	“ Bu , kula mboten ajrih panjenengan ”	✓				✓			✓					✓						<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung. 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh							Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	Bu sosro. Wulandari ngenadharaken bilih kepanggih tiyang sepuhipun menika langkung wigati tinimbang menapa kemawon. Wulandari ugi ngraosaken bilih kawontenanipun menika peteng amargi boten mangertos sinten tiyang sepuhipun.	lapuraken dhateng atasan. Kangge kula, langkung wigatos pinanggih tiyang sepuh kula tinimbang menapa kemawon ing donya menika, senjata gelar dokter kula. Menapa ta ginanipun kula dados tiyang pinter lan kawentar menawi gesang kula ingkang sejatosipun mboten ngraosaken kamulyan?																			<p>“Panjenengan” kalebet tembung sesulih.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Pasedherekan (PM), Sesulih Purusa <p>“Bu”→ nyebat Bu Sosro ingkang boten saking kulawarganipun. “Panjenengan” menika sesulih saking namanipun Bu Sosro.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Emotif <p>Sapa aruh menika dipunginakaken kangge nedahaken raos pangraosipun Wulandari ingkang mangsuli andharanipun Bu Sosro.</p>

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
		Gesang kula menika sejatosipun peteng, tanpa gondhelan ingkang saged kula cepengi”																			
117	Bu Sosro ngandharaken bilih Wulandari sejatosipun boten pikantuk gadhah watak ingkang kados menika. Bu Sosro ugi ngelingaken Wulandari bilih piyambakipun menika saking saha kangge masarakat.	“O, dadi genahe kuwi kowe arep nggedhag aku nganggo kabisanmu ta? Aja jubriya, Wulan, dupeh kowe saiki kadunungan kawasisan lan panguwasa. Nanging elinga, kowe asal saka rakyat lan kanggo rakyat. Aja banjur	✓							✓								✓		✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih • Jinis: Sesulih Purusa “Kowe” menika sesulih namanipun Wulandari. • Fungsi: Heuristik, Puitik “Kowe”: Bu Sosro nyuwun pirsaa dhateng Wulandari. “Kowe”: Bu Sosro ngelingaken Wulandari.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
		sawenang-wenang dupeh lagi antuk kalungguhan lan dibutuhake masyarakat.”																			
118	Bu Sosro ngandharaken bilih anggepanipun tiyang sanes menika klentu. Wulandari taksih gadhah bapak saha ibu.	“Nanging kowe dudu anak haran, Wulan . Kowe duwe bapak lan ibu.”	✓		✓					✓							✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih. “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis: sesulih purusa, nama tiyang “Kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. “Wulan” menika nama paraga. • Fungsi: referensial Bu Sosro ngandharaken bilih Wulandari menika boten anak haram.
119	Bu Sosro ngandharaken	“ Wulan” Bu Sosro mecah	✓		✓					✓							✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh							Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	<p>bilih boten kekarepanipun Bu Sosro boten nate cariyos bab tiyang sepuhipun Wulandari. Tiyang sepuhipun Wulandari piyambak ingkang ngendhika supados boten cariyos bab menika. Wulandari salah paham kenging menapa Bu sosro boten nate cariyos bab menika.</p>	<p>seping wengi. “Sejatine kabeh mau dudu karepku pribadi. Aku mung ngugemi panjaluke wong tuwamu dhewe rikala nitipake kowe. Aku ora kena ngandhakake sapa wong tuwamu sabenero supaya ing tembe mburi kowe ngira yen aku iki wong tuwamu. Ibu pasrah supaya kowe dak aku ankku dhewe lan ngertimu ya mung</p>																			<p>“Kowe” kalebet tembung sesulih. “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari..</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis: sesulih purusa, nama tiyang <p>“Kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. “Wulan” menika nama paraga.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: referensial <p>Bu Sosro ngandharaken pawadanipun kenging menapa boten nate paring <i>informasi</i> bab tiyang sepuhipun Wulandari.</p>

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
		aku iki wong tuwamu ...”																			
120	Wulandari mangsuli Bu Sosro bilih piyambak mangertos bilih Wulandari menika boten dipunangkat dados putra kaliyan Bu Sosro. Wulandari ugi nyuwun pirsu kening menapa Bu Sosro boten nate criyos bab sinten ibunipun.	“Nanging kula rak mboten panjenengan pundhut putra piyambak ta. Lan kula mangertos bilih kula sanes putra panjenengan . Kening menapa panjenengan mboten kersa waleh sinten ibu kula?”	✓							✓							✓			✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Panjenengan” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis: Sesulih Purusa “Panjenengan” ing tuturan menika sesulih saking Bu Sosro. • Fungsi: referensial, heuristic “Panjenengan”: Wulandri mangsuli andharanipun Bu Sosro. (<i>referensial</i>) “Panjenengan”: Wulandari nyuwun pirsu dhateng Bu Sosro.
121	Bu Sosro ngendhika bilih piyambakipun kuwatos	“Aku kuwatif yen kowe duwe rasa serik marang wong tuwamu	✓							✓					✓						<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Sesulih Purusa

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	Wulandari gadhah raos serik kaliyan tiyang sepuhipun saha bab menika saged nggoresaken manahipun.	kang wis nglalekake kowe. Kajaba kuwi aku kuwatir bab iki bakal nggorehake katentremaning batinmu.”																			“Kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Emotif Bu Sosro ngandharaken bilih piyambakipun ajrih bilih Wulandari sampun mangretos sedaya <i>informasi</i> bab toying sepuhipun.
122	Wulandari ngandharaken bilih piyambakipun boten serik kaliyan tiyang sepuhipun. Wulandari namung badhe ngabekti kaliyan tiyang sepuhipun.	“Mboten Bu , kula mboten badhe supe dhateng tiyang ingkang ngukir jiwa raga kula lan nglairaken kula sanadyan piyambakipun sampun kesupen dhateng kula. Malah kula kepengin sanget pinanggih lan	✓			✓											✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Bu”→ nyebat Bu Sosro ingkang boten saking kulawarganipun • Fungsi: Referensial Sapa aruh menika dipunginakaken Wulandari kangge ngandharaken pamanggihipun dhateng Bu Sosro.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
		ngabekti dhateng panjenenganipun.”																			
123	Bu Sosro ngendhika bilih piyambakipun namung ngugemi janji kaliyan ibunipun Wulandari.	“Aku mung ngugemi pranatan, Wulan . Ngugemi prajanjen rikala semana.”	✓		✓												✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis: Nama Tiyang “Wulan” menika nama paraga. • Fungsi: Referensial Bu Sosro ngandharaken pawadanipun kening menapa boten paring informasi bab tiyang sepuhipun wulandari.
124	Wulandari ngandharaken pamanggihipun bab kadospundi bilih tiyang sepuhipun kepanggih kaliyan piyambakipun.	“Menapa Ibu kula badhe rugi menawi mangertos kula menika anakipun? Menapa panjenengan lingsem gadhah	✓			✓				✓							✓			✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung. “Panjenengan” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Pasedherekan (PM), Sesulih Purusa

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	Wulandari ugi ngendhika menapa Bu Sosro ajrih bilih Wulandari mangretos sinten tiyang sepuhipun saged supe kaliyan Bu Sosro.	anak kula? Mokal Bu! Mesthinipun ibu kula malah badhe remen menawi mangertos bilih anakipun samangke dados dokter. Utawi, mbok bilih panjenengan ingkang kuwatos kecalan kula amargi kula sampun pinanggih tiyang sepuh kula lajeng wangsul dhumateng tiyang sepuh kula?”																			<p>“Bu”→ nyebat Bu Sosro ingkang boten saking kulawarganipun Tembung “Panjenengan” menika sesulih saking namanipun Bu Sosro.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Heuristik, Referensial “Panjenengan”: Wulandari nyuwun pirs dhateng Bu Sosro. Tembung “Bu” saha “panjenengan” menika dipunginakaken Wulandari kangge manggihaken pamanggihipun dhateng Bu Sosro. 	
125	Bu Sosro boten sarujuk kaliyan	“ Wulan ...,” Bu Sosro enggal-	✓		✓									✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	pamanggihipun Wulandari bab kening menapa piyambakipun boten ngandharaken sinten tiyang sepuhipun Wulandari.	enggal nyelani karo nyedhakake awake ing meja ngarepe, “babar pisan aku ora duwe karep sing kaya mengkono. Ora, aku ora kepengin ngemping kamulyanmu sarana ora gelem nuduhake sapa wong tuwamu sabenero.”																			<p>“Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Nama tiyang “Wulan” menika nama paraga. • Fungsi: Fatik Sapa aruh menika dipunginakaken kangge miwiti pawicantenan antawisipun Bu Sosro saha Wulandari.
126	Bu Sosro nyuwun pirsaa kaliyan Wulandari bab kadospundi bilih Wulandari sampun	“Apa kowe ora serik ati yen wis ngerti sapa wong tuwamu?”	✓							✓										✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Sesulih Purusa Tembung “kowe” ing tuturan menika sesulih saking namanipun Wulandari.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	mangretos sinten tiyang sepuhipun.																					<ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Heuristik Bu sosro nyuwun pirsu dhateng Wulandari.
127	Wulandari ndesek Bu Sosro supados paring informasi bab sinten tiyang sepuhipun. Wulandari ugi nyuwun pirsu kening menap Bu Sosro boten kersa paring informasi bab menika saha menapa Bu Sosro boten mangertos kadospundi anggenipun Wulandari nglampahi	“ Bu Sosro... , namung bab mekaten kemawon, kening menapa ta panjenengan teka owel sanget medharaken? Menapa panjenengan mboten mangertos bilih tumindak panjenengan menika nyiksa gesangipun Wulan selamanipun? Menapa badhe	✓	✓	✓		✓			✓				✓						✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung, Frasa “Panjenengan” menika kalebet tembung sesulih. “Bu Sosro” menika kalebet frasa aran. • Jinis: Pasedherekan(PM), nama tiyang, tembung sesulih “Bu” → nyebat tiyang wadon ingkang boten saking kulawarganipun. “Sosro” menika nama paraga. “Panjenengan” menika sesulih namanipun Bu Sosro. • Fungsi: Fatik “Bu Sosro” menika dipuntuturaken nalika Wulandari badhe miwiti wicantenan. 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh							Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	pagesangan menika.	kalampahan, selaminipun gesang kula mboten kenging nresnani lan dipuntresnani priya jalaran namung bab asal-usul menika?"																				“Panjenengan” menika dipunginakaken Wulandari kangge nyuwun pirsu dhateng Bu Sosro.
128	Bu Sosro ingkang mireng Wulandari ngendhika kados mekaten, lajeng ngendhika bilih menika ingkang dipunpengini kaliyan Wulandari mangke Bu Sosro badhe ngandharaken menapa kemawon.	“ Wulan ..., yen kowe pancen adreng temenan kepenging nyumurupi wong tuwamu, mengko bakal dak blakani. Nanging sing perlu dhisik, Rini enggal tulungan, aja nganti kasep. Selak mesakake,	✓		✓					✓							✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis: Nama tiyang, sesulih purusa “Wulan” menika nama paraga. “Kowe” ing tuturan menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: Referensial Bu Sosro ngendhika bilih piyambakipun badhe nyariosaken 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	Bu Sosro ngandharaken bilih mangke sabibaripun nulungi putunipun badhe dipunandharaken sedaya bab menika.	ibune bingung banget. Mengko yen putuku wis eling lan rada leren panase, dak critakake kabeh lelakonmu kang kepungkur ...,”																				sedaya bab tiyang sepuhipun Wulandari.
129	Bu Sosro ngandharaken bilih piyambakipun janji badhe ngandharaken menapa kemawon ingkang dipuntakenaken Wulandari.	“Aku janji Wulan , ora arep nyidrani ...,”	✓		✓															✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari • Jinis: Nama tiyang “Wulan” menika nama paraga. • Fungsi: Regulatori Bu Sosro ngandharaken bilih piyambakipun boten mblenjani janjipun. 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
130	Wulandari ingkang mireng Bu Sosro ngendhika kados mekaten, ngucapaken matur nuwun.	“Matur nuwun Bu ..., Matur nuwun sanget...,”	✓				✓							✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Bu” → nyebat Bu Sosro ingkang boten saking kulawarganipun • Fungsi: fatik Wulandari ngucapaken matur nuwun dhateng Bu Sosro.
131	Wulandari nyuwun panagpunten kaliyan Bu Sosro amargi sampun wantun. Wulandari ngandharaken bilih piyambakipun namung kapengin	“Kula nyuwun pangapunten Bu , sampun wantun kaliyan Ibu ... Batekipun namung adrenging manah kula kepingin mangertos sinten tiyang sepuh kula ... Sampun telas	✓				✓							✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Bu” saha “Ibu” menika kadadosan saking setunggal tembung • Jinis: Pasedherekan (PM) “Bu” saha “Ibu” → nyebat Bu Sosro ingkang boten saking kulawarganipun • Fungsi: Fatik Wulandari nyuwun pangapunten dhateng Bu Sosro.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangswanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	ngretos sinten tiyang sepuhipun.	kasabaraning manah kula...”																			
132	Bu Sosro mangsuli bilih piyambakipun ugi luput. Salajengipun Bu Sosro ngejak Wulandari enggal mangkat amargi mesakaken putunipun.	“Iya wis, ora dadi apa, aku ya luput kok Wul . Saiki, ayo gek mangkat, mesakake sing lara.”	✓		✓										✓						<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wul” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis: Nama Tiyang “Wul” menika nama paraga. • Fungsi: Emotif Bu Sosro ngandharaken bilih piyambakipun ugi luput.
133	Wulandari ingkang sampun dugi ing griyanipun Bu Sosro lajeng mriksa ingkang sakit. Wulandari ngandharaken supados ingkang	“Kersanipun rumiyin, Bu , kersanipun sadar saestu. Mangke kula suntikipun supados benteripun mandhapan lan bubuk angler...”	✓			✓										✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Bu” → nyebat Bu Sosro ingkang boten saking kulawarganipun • Fungsi: Referensial

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	sakit kersanipun tilem rumiyin.																					Wulandari ngandharaken kawontenan saking putunipun Bu Sosro.
134	Wulandari ngandharaken bilih ingkang sakit menika dipunkompres rumiyin. Wulandari ugi ngandharaken menapa mawon obat saha kadospundi tindakan ingkang prelu dipunlampahi.	“Kangge sawetawisipun kompres rumiyin, Mbak. Mangke menawi sampun asrep saestu mboten sisan dipun kompres malih. Mbenjing-enjing menawi nglilir dipun paring obat menika...sedinten kaping tiga. Obat ingkang pethak menika menawi sampun mboten benter malih	✓				✓										✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Mbak” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Mbak”→ nyebat putranipun Bu Sosro. • Fungsi: Referensial Sapa aruh menika dipunginakaken kangge ngandharaken kadospundi tindak lanjut ingkang kedah dipunlaksanakaken putranipun Bu Sosro.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangswanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
		mboten sisah dipunparingaken. ...”																				
135	Bu Sosro ingkang ningali <i>ekspresi</i> Wulandari sabibaripun ngretos asal-usulipun lajeng nyuwun pirsu. Kaliyan Wulandari.	“Geneya kowe katon gela banget, Wulan? ”	✓		✓																✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis: Nama Tiyang “Wulan” menika nama paraga. • Fungsi: Heuristik Sapa aruh menika dipunginakaken Bu sosro kangge nyuwun pirsu dhateng Wulandari.
136	Bu Sosro lajeng nyuwun pirsu malih kadospundi raos pangraosipun Wulandari. Bu Sosro ngandharaken bilih menawi	“ Kowe gela jenengmu diganti?” nanging najan jenengmu tetep Sulastri, ibumu ora bakal ngerti yen kowe isih neng kene.	✓							✓							✓				✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Sesulih Purusa “Kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: Heuristik, Referensial “Kowe”: Bu sosro nyuwun pirsu dhateng Wulandari.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	asmanipun Wulandari boten dipungatos, Wulandari sami kemawon boten saged kepanggih tiyang sepuhipun.	Ibumu dununge adoh saka kene lan ora bakal nggoleki kowe .”																				“Kowe” Bu sosro ngandharaken bab tiyang sepuhipun Wulandari.
137	Bu Sosro ngendhika bilih Wulandari menika boten anak haram. Bu Sosro ugi ngandharaken sinten asma saha salipun tiyang sepuhipun. Bu Sosro ngandharaken saha maringaken surat nikah tiyang sepuhipun.	“Nanging kowe dudu anak haram Wul , aja kok piker nemen-nemen bab kuwi. Iki ana cathetan saka surat nikahe ibumu nalika masrahake kowe”	✓		✓					✓							✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih purusa. “Wul” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis: Sesulih Purusa, Nama Tiyang “Kowe” menika sesulih namanipun Wulandari. “Wul” menika nama paraga. • Fungsi: Referensial Bu Sosro ngandharaken bilih Wulandari menika taksih gadhah

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh							Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
																						tiyang sepuh saha boten Wulandari menika boten anak haram.
138	Bu Sosro nyebat Wulandari kanthi nyekel pundhaipun amargi Wulandari namung meneng kemawon.	“Wulan...” Bu Sosro ngarih-arih nyekel pundhake.	✓		✓									✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis: Nama tiyang “Wulan” menika satunggaling nama paraga ing novel. • Fungsi: Fatik Bu Sosro nglajengaken wicantenan kaliyan Wulandari.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
139	Bu Sosro nglajengaken ngandharaken kadospundi kawontenanipun nalika Wulandari dipuntitipaken kaliyan ibunipun.	“Ibumu teka mrene mondhong kowe... Kowe isih umur telung taun, padha karo Rini. Nanging kowe ayu, pipimu nyempluk mangar-mangar abang. Mripatmu bunder mawa idep njait ireng. Kowe lucu... ndemenakake banget...”	✓							✓							✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Sesulih Purusa “Kowe” ing tuturan menika sesulih saking namanipun Wulandari ingkang dipunginakaken Bu Sosro. • Fungsi: Referensial Sapa aruh menika dipunginakaken Bu Sosro kangge nyariosaken nalika Wulandari dipuntitipaken ing panti asuhan.
140	Bu Sosro ngandharaken bilih ibunipun Wulandari boten nate niliki Wulandari saking	“Ya wiwit ninggalake kowe neng kene kae nganti seprene ora tau tilik mrene. Aja maneh tilik,	✓		✓					✓							✓			✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih. “Wul” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis: Sesulih, Nama tiyang

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	wiwitan dipuntitipaken dugi samenika. Bu Sosro ngandharaken menika pawadanipun Bu Sosro boten mangretos wonten pundi tiyang sepuhipun Wulandari.	wong layang sasuwek bae ora nate kok. Lha olehku ngerti kahanane wong tuwamu piye ta <u>Wul</u> ? Mula kowe aja mung nyalahake aku bae. Ibumu dhewe sing salah, ora tau aweh kabar.”																			“Kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. “Wul” menika namanipun paraga. • Fungsi: Referensial, Heuristik “kowe” menika dipunginakaken Bu Sosro kangge ngandharaken sedaya <i>informasi</i> bab tiyang sepuhipun Wulandari. “Wul” menika dipunginakaken Bu Sosro kangge nyuwun pirsu dhateng Wulandari.
141	Bu Sosro nedahaken potret ibunipun Wulandari.	“iki potrete ibumu nggendhong kowe . Sajake potret mau isih durung suwe nalika kowe dipasrahake neng kene.”	✓							✓							✓				• Wujud: Tembung “Kowe” menika kalebet tembung sesulih • Jinis: Sesulih Purusa Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: Referensial Bu Sosro maringaken foto saha ngandharaken bilih foto menika

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
																						taksih enggal nalika Wulandari dipuntitipaken ing panti asuhan.
142	Wulandari ngucapaken matur nuwun kangge Bu Sosro amargi sedaya informasi ingkang sampun dipuncariyosaken.	“Matur nuwun Bu... , mugi-mugi wonten paedahipun ing tembe.”	✓				✓							✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Bu” → nyebat Bu Sosro ingkang boten saking kulawarganipun • Fungsi: Fatik Wulandari ngucapaken matur nuwun dhateng Bu Sosro.
143	Hinaryanto ingkan dolan ing griyanipun Wulandari nyuwun pirsa bab kawontenanipun Wulandari nyambut dame ling Tuban.	“Piye Wulan , nyambut gawe neng kene apa nyenengake?”	✓		✓															✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis: Nama Tiyang “Wulan” menika nama paraga. • Fungsi: Heuristik Hinaryanto nyuwun pirsa dhateng Wulandari. 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
144	Wulandari mangsuli pitakenanipun Hinaryanto. Wulandari ngandharaen kawontenan nalika piyambakipun leladen ing masarakat. Wulandari ugi ngendhika bilih Hinaryanto sampun nyambut damel saged ngenthengaken piyambakipun.	“Jam papat. Iki mau wis ana pasien selikur sing daftar dhek awan. Durung mengko sing teka bengi. Ah, neng kene ora kober leren, Hien . Yen kowe wis bukak prakterl, kita bisa mbage pasien. Aku ora kekeselen terus. Durung tugas neng Puskesmas..., tugas keliling, Ka-be... Taman gizi... penimbangan	✓		✓					✓							✓	✓			<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Hien” menika wancahan saking namanipun “Hinaryanto”. “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Nama tiyang, Sesulih purusa “Hien” menika nama paraga. Tembung “kowe” ing tuturan menika sesulih saking namanipun Hinaryanto. • Fungsi: Referensial, puitik “Hien” menika dipunginakaken Wulandari kangge ngandharaken kawontenanipun. (<i>referensial</i>) “Kowe” menika dipunginakaken Wulandari kangge ngandharaken pangarep-arepipun nalika samangke Hinaryanto sampun nyambut dame ling Tuban. (<i>puitik</i>)

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
		balita... wis ta, sadhabreg!”																			
145	Hinaryanto ngendhika bilih piyambakipun kaliyan Wulandari saged sesarengan anggenipun ngobati pasien.	“Kita bisa mbage gaweyan mau bebarengan, Wulan . Aja kuwatir, aku bakal tansah mbiyantu kowe kapan bae.”	✓		✓					✓								✓			<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wulan” menika wancahan saking namanipun Wulandari. “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Nama tiyang, Sesulih Purusa “Wulan” menikanama paraga. Tembung “kowe” ing tuturan menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: Puitik Hinaryanto ngandharaken panyaruwe bab pandamelanipun Wulandari kaliyan piyambakipun.
146	Hinaryanto nyuwun pamit amargi samenika sampun tabuh	“Matur nuwun Wulan . Rehne iki wis jam papat, kowe wis dienteni	✓		✓					✓				✓							<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wulan” menika wancahan saking namanipun Wulandari. “Kowe” kalebet tembung sesulih.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	sekawan. Hinaryanto ugi mantur nuwun amargi rencangipun badhe ndhereakaken ing griyanipun Dokter Yusuf.	pasienmu. Aku nyuwun pamit dhisik. Sesuk ketemu neng rumah sakit.”																				<ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Nama tiyang, Sesulih Purusa “Wulan” menika nama paraga. Tembung “kowe” ing tuturan menika sesulih saking namanipun Wulandari • Fungsi: Fatik Hinaryanto nyuwun pamit dhateng Wulandari.
147	Nalika Hinaryanto saha Wulandari sesarengan nyambut damel ing Desa Jenu, Hinaryanto nyuwun pirsab Rudy dhateng Wulandari.	“ Wulan ..., apa kowe wis nglalekake Rudy?”	✓		✓																✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis: Nama tiyang “Wulan” menika namanipun paraga. • Fungsi: Heuristik Hinaryanto nyuwun pirsab dhateng Wulandari.
148	Hinaryanto ngandharaken bilih	“ Wulan , aku dudu Rudy. Sadurunge Rudy	✓		✓					✓					✓		✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	<p>piyambakipun menika beda kaliyan Rudy. Hinaryanto ugi ngandharaken kadospundi katresnanipun kangge Wulandari.</p>	<p>nresnani kowe, aku wis suwe ngarep-arep tumetesing katresnanmu. Najan ora tau kok gape lan tangkebmu marang aku kerep nyerikake, nanging aku tetep setiya ngenteni lilihe atimu. Arep dak buktekake yen tresnaku marang kowe ora gampang diusep ngono bae. Tresnaku mung kanggo kowe, Wulan...”</p>																				<p>“Kowe” kalebet tembung sesulih.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Nama Tiyang, Sesulih Purusa “Wulan” menika nama paraga. Tembung “kowe” ing tuturan menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: Referensial, Emotif “Wulan” saha “kowe” ingkang kapisanan menika dipunginakaken Hinaryanto kangge ngandharaken pamanggihipun dhateng Wulandari. (<i>referensial</i>) “Wulan” saha “kowe” ingkang pungkasan menika dipunginakaken Hinaryanto kangge nedahakaen raos tresnanipun dhateng Wulandari. (<i>puitik</i>)

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
149	Wulandari nyuwun pangapunten amargi piyambakipun dereng saged bikak manahipun malih kangge priya.	“ Hinar... , maaf, atiku wis kadhung jinja. Angel yen ta kudu blajar percaya marang priya lan katresnan.”	✓		✓									✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Hien” menika wancahan saking Hinaryanto. • Jinis: Nama tiyang “Hien” menika nama paraga. • Fungsi: Fatik Wulandari mangsuli Hinaryanto saha kangge njagi <i>hubungan</i> antawisipun piyambakipun kaliyan Hinaryanto.
150	Hinaryanto nyuwun pirsadahteng Wulandari menapa piyambakipun badhe gesang piyambakan.	“Nanging, apa iya kowe urip dhewe kanggo sateruse?”	✓							✓										✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Sesulih Purusa Tembung “kowe” ing tuturan menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: Heuristik Hinaryanto nyuwun pirsadahteng Wulandari. 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
151	Hinaryanto nyebat Wulandari ingkang taksih kaget kaliyan pitakenanipun Hinaryanto.	“ Wulan... ”Hinar ngingetake Wulan sedhela.	✓		✓									✓							<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis: Nama Tiyang “Wulan” menika nama paraga. • Fungsi: Fatik Hinaryanto nglajengaken wicantenan kaliyan Wulandari.
152	Hinaryanto nyuwn pirsas menapa Wulandari ajrih bilih kulawarganipun boten saged nrima kawontenanipun.	“ Kowe mesthi ya wedi yen wong tuwaku nganti tumindak mengkono marang kowe . Rak iya ta?”	✓							✓							✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Sesulih Purusa Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: Referensial Hinaryanto ngandharaken pamanggihipun dhateng Wulandari.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
153	Hinaryanto curiga bilih Wulandari menika ngapusi manahipun piyambak.	“Aja ngapusi aku, Wulan . Aku ngerti apa kang tansah kok rasakake. Kowe aja ngapusi atimu dhewe.”	✓		✓					✓					✓							<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Nama Tiyang, Tembung Sesulih Purusa “Wulan” menika nama paraga. Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: emotif Hinaryanto nedahaken raos boten percaya kaliyan Wulandari.
154	Hinaryanto ingkang badhe nglajengaken wicantenanipun nyuwun pirsaa kaliyan Wulandari.	“ Wulan, kowe gelem percaya?”	✓		✓															✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Nama Tiyang, Tembung Sesulih Purusa “Wulan” menika nama paraga. Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
																						<ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Heuristik Hinaryanto nyuwun pirsu dhateng Wulandari.
155	Hinaryanto ngandharaken bilih tiyang sepuhipun sampun mangretos bab katresnanipun piyambakipun kangge Wulandari.	“Wong tuwaku sakloron wis padha pirsu yen aku nresnani kowe . Malah anggonku pindhah mreng iki, ya bapakku sing ngusahakake.”	✓							✓							✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Kowe” menika kalebet tembung. • Jinis: Sesulih Purusa Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: referensial Hinaryanto nyariosaken bilih tiyang sepuhipun sampun mangretos bab katresnanipun dhateng wulandari.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
156	Wulandari ingkang dereng percaya kaliyan wicantenanipun Hinaryanto nyuwun pirsana menapa menika namung karanganipun supados Wulandari kersa kaliyan piyambakipun.	“Kuwi ora ming karanganmu bae? Kareben ben aku percaya marang kowe lan wong tuwamu... njur gelem karo kowe ...”	✓							✓					✓							<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Kowe” menika kalebet tembung. • Jinis: Sesulih Purusa Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Hinaryanto. • Fungsi: Emotif Wulandari nedahaken raos boten percaya kaliyan andharanipun Hinaryanto.
157	‘Hinaryanto ingkang mangretos bilih Wulandari dereng saged percaya, ngendhika bilih piyambakipun badhe buktekaken	“Lho, kowe ora percaya? Apa kudu dak buktekake? Iya wis, entenana yen kowe pengin weruh buktine...”	✓							✓									✓	✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Sesulih Purusa Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: Puitik, heuristic “Kowe”: Hinaryanto nyuwun pirsana dhateng Wulandari. 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	sedaya tuturanipun.																					<p>“kowe”: Hinaryanto paring panyaruwe dhateng Wulandari.</p>
158	Wulandari ngandharaken bilih piyambakipun taksih dereng mikiraken bab sesambungan kaliyan priya.	“Aku isih durung mikir bab omah-omah, Hinar . Kanggoku, ana sing luwih wigati ing uripku wektu iki.”	✓		✓												✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Hinar” menika wacahan saking namanipun Hinaryanto. • Jinis: Nama Tiyang “Hinar” menika nama paraga. • Fungsi: Referensial Wulandari mangsuli andharanipun Hinaryanto.
159	Wulandari ngendhika bilih pangarepipun bab madosi tiyang sepuhipun samenika boten kathah.	“Nanging pangarep-arepku saiki tipis, Hien .”	✓		✓												✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Hien” menika wacahan saking Hinaryanto ingkang kalebet tembung aran. • Jinis: Nama Tiyang Tembung “Hien” menika satunggaling nama paraga ing novel. • Fungsi: Referensial Wulandari ngandharaken bab tiyang sepuhipun dhateng Hinaryanto.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh							Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
160	Wulandari ingkang wonten ing griya dipuntipun kaliyan Suster Endang saking griya sakit.	“Rumah sakit? O..., Sustre Endang? Ana apa, suster? ”		✓	✓								✓								✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung, Frasa “Suster” kalebet tembung aran. “Suster Endang” kalebet frasa aran. • Jinis: Pandamelan, Nama tiyang “Suster”→ nyebat tiyang wadon ingkang lulusan saking sekolah <i>keperawatan</i>. “Endang” menika namanipun paraga. • Fungsi: Heuristik Wulandari nyuwun pirsu dhateng Suster Endang.
161	Suster Endang ngandharaken wonten pasien kurban kacilakan saha ngaturi Wulandari supados tindak ing griya sakit.	“Dipun aturi enggal tindak griya sakit, Dokter, samangke. Wonten kurban kacilakan. Pasien ingkang nandhang	✓							✓						✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : tembung “Dokter” menika kalebet tembung aran. • Jinis: gelar pendidikan “Dokter”→ nyebat tiyang ingkang sabibaripun sekolah kedokteran ingkang lulusanipun dados dokter. • Fungsi: konatif 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
		tatu wonten enem.”																				Suster Endang ngaturi Wulandari supados tindak griya sakit.
162	Wulandari ingkang nembu dugi ing griya sakit, nyuwun pirsabab kadospundi kahananipun kurban kacilakan.	“Piye kahanane pasien-pasien, Sus? ”	✓										✓								✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Sus” menika kalebet tembung aran. • Jinis: Pandamelan “Sus” → nyebat tiyang wadon ingkang lulusan saking sekolah <i>keperawatan</i>. • Fungsi: Heuristik Wulandari nyuwun pirsabab dhateng Suster Endang.
163	Suster Endang ngandharaken sedaya kawontenanipun kurban kacilakan kanthi lengkap.	“Inkang sekawan tatu entheng, Dokter . Inkang kalih radi awrat. Wonten kurban putri setunggal taksih dereng emut.”	✓							✓							✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : tembung “Dokter” kalebet tembung aran. • Jinis: gelar pendidikan “Dokter” → nyebat tiyang ingkang sabibaripun sekolah kedokteran ingkang lulusanipun dados dokter. • Fungsi: referensial Suster Endang ngandharaken kawontenanipun pasien kacilakan.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangswanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
164	Wulandari ingkang mriksa pasien nyuwun pirs dhateng Mantri Ahmad sinten ingkang beta kurban dhateng griya sakit.	“Sapa sing ngawa mrene mau, Pak?”	✓				✓														✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Pak” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Pak” → nyebat tiyang jaler ingkang boten wonten <i>hubungan</i> pasedherekan kaliyan Wulandari. • Fungsi: heuristic Wulandari nyuwun pirs dhateng pak mantra.
165	Mantri Ahmad mangsuli pitakenanipun Wulandari saha nedahaken supir ingkang dados kurban kacilakan.	“Kondektur kaliyan kernetipun, Dokter. Supiripun ingkang tatu pilinganipun menika.”	✓						✓								✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : tembung “Dokter” kalebet tembung aran. • Jinis: gelar pendidikan “Dokter” → nyebat tiyang ingkang pikantuk gelar menika sabibaripun sekolah kedokteran ingkang lulusanipun dados dokter. • Fungsi: Referensial Mantri Ahmad ngandharaken kadospundi kurban kacilakan dipunbekta dhateng griya sakit.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
166	Mantri Ahmad ngandharaken wonten pundi kadadean kacilakan mau saha kadospundi kawontenanipun nalika kacilakan.	“Wonten Tambakbaya. Tabrakan bis kaliyan truk. Tujunipun mboten patos banter, mila kurbanipun patos kathah. Mboten wonten kurban jiwa kok Dokter. ”	✓						✓								✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud : tembung “Dokter” kalebet tembung aran. • Jinis: gelar pendidikan “Dokter”→ nyebat tiyang ingkang sabibaripun sekolah kedokteran ingkang lulusanipun dados dokter. • Fungsi: Referensial Mantri Ahmad ngandharaken bab kacilakan saha kurban kacilakan menika.
167	Wulandari ngutus Mantri Ahamad supados ngurus sedaya kurban kacilakan adhedhasar andharan saking Wulandari.	“ Pak mantri, pasien putri sing durum emut kae pindhahen neng kamar A banjur wenehana infus. Pasien nomor 12, 13, lan 14 menahana obat anti biotik lan ponstan yen		✓			✓						✓			✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa “Pak Mantri” menika kalebet frasa aran. • Jinis: Pasedherekan (PM), Pandamelan “Pak”→ nyebat tiyang jaler ingkang sanes kulawarganipun. “Mantri”→ nyebat tiyang jaler ingkang mbiyantu dokter. • Fungsi: Konatif

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
		awake panas. Anti biotike sedina kaping papat.”																			Wulandari ngandharaken menapa ingkang kedah dipunlampahi Mantri ahmad.
168	Wulandari ingkang dugi griya sakit, nyebat pasien ibu-ibu saha nyuwun pirs menapanipun ingkang sakit.	“Sugeng enjing, Bu ... kadospundi, menapanipun ingkang kraos gerah?”	✓				✓							✓							<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Bu” nyebat ibu-ibu kurban kacilakan. • Fungsi: Fatik Wulandari aruh-aruh ibu-ibu kurban kacilakan.
169	Ibu-ibu kurban kacilakan menika ngandharaken bilih piyambakipun taksih kraos ngelu	“Taksih kraos ngelu sanget, Bu Dokter ...,”		✓			✓		✓								✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa “Bu Dokter” menika kasusun saking kalih tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM), Gelar Pendidikan “Bu” → ngormati tiyang sanes.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
																						<p>“Dokter”→ nyebat tiyang ingkang sabibaripun sekolah kedokteran ingkang lulusipun dados dokter.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: referensial Ibu-ibu kurban kacilakan ngandharaken kahanipun.
170	<p>Wulandari ngandharaken bilih samangke sampun istirahat ngelunipun menika ical piyambak. Wulandari nyuwun pirsamenapa ibu menika piyambakan saha badhe tindak pundi.</p>	<p>“Inggih, mangke menawi sampun kathah istirahat rak ical piyambak. Panjenengan menapa piyambakan kemawon, Bu? Kala wingi menika badhe tindhak pundi?”</p>	✓				✓			✓											✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Panjenengan” kalebet tembung sesulih. “Bu” kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Sesulih Purusa, Pasedherekan (PM) “Panjenengan” menika sesulih namanipun Bu Puguh. “Bu”→ nyebat tiyang ingkang langkung sepuh. • Fungsi: Heuristik Wulandari nyuwun pirsadhateng Bu Puguh.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
171	Wulandari ngandharaken wonten pundi tatunipun ibu menika. Wulandari ugi ngandharaken kadospundi tatunipun.	“Tatu panjenengan wonten ampeyan, Bu , mboten saged kagem tindak rumiyin saderengipun radi sae. Kedah nengga supados radi rapet rumiyin lan mboten ngedalaken rah malih.”	✓				✓										✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung • Jinis: Sesulih Purusa, “Bu”→ nyebat tiyang ingkang langkung sepuh. • Fungsi: Referensial Wulandari ngandharaken kadospundi kawontenanipun Bu Pugh.
172	Ibu kurban kacilakan menika kuwatir bilih garwa saha putranipun boten pikantuk kabar.	“Lha anak kula lan bapakipun rak ngajeng-ajeng kula ta, Bu Dokter. ”		✓			✓		✓						✓						<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa “Bu Dokter” menika kasusun saking kalih tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM), Gelar Pendidikan “Bu”→ ngormati tiyang sanes.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
																						<p>“Dokter”→ nyebat tiyang ingkang sabibaripun sekolah kedokteran ingkang lulusnipun dados dokter.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi :Emotif Bu Puguh nedahaken raos pangraos kuwatir Bu Puguh.
173	Wulandari nenangaken Ibu menika kanthi ngendhika bilih piyambakipun ingkang badhe ngabari kulawarganipun.	“Mangke kula ingkang ngabari, Bu , sampun kuwatos. Kula nyuwun alamatipun bapak ing Semarang lan alamatipun keng putra ing Malang. Mangke kula tilgramipun.”	✓				✓										✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Bu”→ nyebat tiyang ingkang langkung sepuh. • Fungsi: Referensial Wulandari ngandharaken bilih piyambakipun samangke badhe ngabari kulawarganipun Bu Puguh.
174	Ibu kurban kacilakan menika nyuwun pirsa menapa boten	“Menapa mboten ngrepoti ta, Bu Dokter? ”		✓			✓		✓											✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa “Bu Dokter” menika kasusun saking kalih tembung. 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	ngrepoti Wulandari.																					<ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Pasedherekan (PM), Gelar Pendidikan “Bu” → ngormati tiyang sanes. “Dokter” → nyebat tiyang ingkang sabibaripun sekolah kedokteran ingkang lulusanipun dados dokter. • Fungsi: Heuristik Bu Puguh nyuwun pirsas dhateng Wulandari.
175	Ibu menika ngaturaken matur nuwun amargi sampun kersa paring kabar kangge kulawarganipun. Ibu menika ugi nyuwun pirsas sinten asamanipun Wulandari.	“Wah, matur nuwun sanget lho Bu Dokter. Sinten asma panjenengan? ”	✓	✓			✓		✓	✓				✓							✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung, frasa “Panjenengan” kalebet tembung Sesulih. “Bu Dokter” menika kadadosan saking kalih tembung • Jinis: Pasedherekan(PM), Nama Tiyang, Sesulih Purusa “Bu” → ngormati tiyang sanes. “Dokter” → nyebat tiyang ingkang sabibaripun sekolah kedokteran ingkang lulusanipun dados dokter.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
																						<p>“Panjenengan” menika sesulih namanipun Wulandari.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Fatik, Heuristik <p>“Bu Dokter”: Bu Puguh kangge ngucapaken matur nuwundhateng Wulandari.</p> <p>“Panjenengan”: Bu Puguh nyuwun pirsu dhateng Wulandari.</p>
176	Wulandari mangsul pitakenanipun ibu menika kanthi sumeh.	“Wulandari, Bu. ”	✓				✓										✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung <p>“Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Pasedherekan (PM) <p>“Bu” → nyebat tiyang ingkang langkung sepuh.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Referensial <p>Wulandari mangsuli pitakenanipun Bu Puguh.</p>
177	Wulandari lajeng nyuwun pirsu sinten asmanipun ibu menika.	“ Ibu sinten asmanipun.”	✓				✓													✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung <p>“Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Pasedherekan (PM) 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh							Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
																						<p>“Bu”→ nyebat tiyang ingkang langkung sepuh.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Heuristik Wulandari nyuwun pirsu dhateng ibu-ibu kurban kacilakan.
178	Bu Puguh nyuwun pirsu kening menapa Wulandari ing griya sakit dalu menika.	“Kok dalu, Bu Dokter? ”		✓			✓		✓												✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa “Bu Dokter” menika kasusun saking kalih tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM), Gelar Pendidikan “Bu”→ ngormati tiyang sanes. “Dokter”→ nyebat tiyang ingkang sabibaripun sekolah kedokteran ingkang lulusanipun dados dokter. • Fungsi: Heuristik Bu Puguh nyuwun pirsu dhateng Wulandari.
179	Wulandari ngandharaken bilih	“Inggih, ngleresi jagi, Bu. Menika wau wonten	✓				✓			✓							✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Panjenengan” kalebet tembung sesulih.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	piyambakipun dalu menika jadi. Wulandari ugi maringaken tasipun Bu Puguh ingkang dipuntitipaken kaliyan petugas saking bis Indah Jaya.	petugas saking bis Indah Jaya ingkang dipun titihi Ibu , masrahake tas panjenengan . Mangga dipun priksani, menapa kemawon ingkang kirang.”																			<p>“Bu” kadadosan saking setunggal tembung.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Sesulih Purusa, Pasedherekan (PM) <p>“Panjenengan” menika sesulih saking namanipun Bu Puguh.</p> <p>“Bu”→ nyebat tiyang ingkang langkung sepuh.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Referensial <p>Wulandari ngandharaken bab tasipun Bu Puguh.</p>
180	Bu Puguh ngandharaken bilih piyambakipun amstani tas menika sampun ical. Bu Puguh namung ajrih bilih KTP saha serat	“Kula wastani menawi sampun ical, lho Bu Dokter . Inggang kula pikiraken menika rak kartu penduduk kaliyan serat katrangan ingkang perlu...”		✓			✓		✓								✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa <p>“Bu Dokter” menika kasusun saking kalih tembung.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Pasedherekan (PM), Gelar Pendidikan <p>“Bu”→ ngormati tiyang sanes.</p> <p>“Dokter”→ nyebat tiyang ingkang sabibaripun sekolah kedokteran ingkang lulusipun dados dokter.</p>

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	katrangan sanes ingkang ical.																					<ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Referensial Bu Puguh ngandharaken pamanggihipun.
181	Wulandari ingkang ngretos Bu Puguh ningali isinipun tas, ngendhika bilih KTP-nipun dipun beta kaliyan Wulandari.	“O, menika Bu , kartu pendudukipun, kula bekta...,”	✓				✓										✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Bu” → nyebat tiyang ingkang langkung sepuh. • Fungsi: Referensial Wulandari ngendhika bilih KTP-nipun Bu Puguh dipunbekta Wulandari.
182	Wulandari nyuwun pangapunten amargi sampun bikak tasipun tanpa idin rumiyin. Ananging	“Nyuwun sewu, Bu , kala wau kula cathet kangge ngisi buku rumah sakit,”	✓				✓							✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Bu” kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Bu” → nyebat tiyang ingkang langkung sepuh. • Fungsi: Fatik

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh							Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangswanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	Wulandari menika ngapusi bab kangge ngisi buku griya sakit.																					Sapa aruh menika dipunginakaken kangge nglajengaken wicantenan anatawisipun Bu Puguh kaliyan Wulandari.
183	Wulandari nyuwun pirsa menapa Bu Puguh menika asalipun saking Bantul.	“Panjenengan asal saking Bantul inggih Bu?”	✓				✓			✓											✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Panjenengan” menika kalebet tembung sesulih. “Bu” kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Sesulih Purusa, Pasedherekan (PM) “Panjenengan” menika sesulih saking namanipun Bu Puguh. “Bu”→ nyebat tiyang ingkang langkung sepuh. • Fungsi: Heuristik Wulandari nyuwun pirsa dhateng Bu Puguh.
184	Wulandari nyuwun pirsa malih menapa Bu	“Menapa ibu nate pindalem wonten kitha ngriki?”	✓				✓														✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	Puguh nate mapaning kutha Tuban.																					<ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Sesulih Purusa, Pasedherekan (PM) “Bu” → nyebat tiyang ingkang langkung sepuh. • Fungsi: Heuristik Wulandari nyuwun pirsadhateng Bu Puguh.
185	Wulandari ingkang taksih ngandharaken bab Bu Sosro ingkang tepang kaliyan Bu Puguh menika. Wulandari ugi nyuwun pirsamenapa Bu Puguh sampun tepang kaliyan Bu Sosro	“Bu Sosro ndangu kula, menapa panjenengan priyantun saking Semarang lan asama Sumarni. Malah badhe manggihi panjenengan nanging mboten wonten wekdal jalaran kesawonten urusan sanes ingkang	✓							✓							✓			✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Panjenengan” kalebet tembung sesulih. “Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Sesulih Purusa, Pasedherekan (PM) “Panjenengan” menika sesulih saking namanipun Bu Puguh. “Bu” → nyebat tiyang ingkang langkung sepuh. • Fungsi: Referensial, Heuristik 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsaan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
		langkung wigatos. Menapa leres panjenengan sampun tepang Bu Sosro?”																				Tembung “ panjenengan ” menika dipunginakaken Wulandari kangge nyariosaken bab Bu Sosro. Tembung “ panjenengan ” menika dipunginakaken Wulandari kangge nyuwun pirsu dhateng Bu Puguh.
186	Bu Puguh mangsuli bilih boten kapengin kepanggih kaliyan Bu Sosro.	“Eh..., mboten Bu Dokter , mboten sisah...,”		✓			✓		✓											✓		<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa “Bu Dokter” menika kasusun saking kalih tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM), Gelar Pendidikan “Bu” → ngormati tiyang sanes. “Dokter” → nyebet tiyang ingkang sabibaripun sekolah kedokteran ingkang lulusanipun dados dokter. • Fungsi: Regulatori Bu Puguh boten kersa kepanggih kaliyan Bu Sosro.
187	Wulandari nyuwun pirsu kaliyan bu Puguh	“ Tbu rumiyin nalika pidalem ing ngriki wonten	✓				✓														✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsaan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	bab wonten desa pundi nalika Bu Puguh taksih wonten ing Tuban.	dhusun pundi Bu ?”																				<ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Pasedherekan (PM) “Bu”→ nyebat tiyang ingkang langkung sepuh. • Fungsi: Heuristik Wulandari nyuwun pirsu dhateng Bu Puguh.
188	Bu Puguh ngandharaken wonten desa pundi anggenipun mapan nalika ing Tuban. Bu Puguh lajeng nyuwun pirsu menapa Wulandari sampun dangu anggenipun nyambut damel ing Tuban.	“Wonten dhusun Panyuran, nanging namung sekedhap kok, namung setunggal taun lajeng pindhah Semarang ngantos sapriki. Bu Dokter menapa sampun dangu anggenipun tugas wonten ngriki?”		✓			✓		✓												✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa “Bu Dokter” menika kasusun saking kalih tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM), Gelar Pendidikan “Bu”→ ngormati tiyang sanes. “Dokter”→ nyebat tiyang ingkang sabibaripun sekolah kedokteran ingkang lulusanipun dados dokter. • Fungsi: Heuristik Bu Puguh nyuwun pirsu dhateng Wulandari.
189	Wulandari ingkang	“Menapa badhe sare, Bu ?”	✓				✓														✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh							Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	mangretos bilih Bu Puguh mapan sare lajeng nyuwun pirs menapa Bu Puguh badhe sare.																					<p>“Bu” menika kadadosan saking setunggal tembung.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Pasedherekan (PM) <p>“Bu”→ nyebat tiyang ingkang langkung sepuh.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Heuristik <p>Wulandari kangge nyuwun pirs dhateng Bu Puguh.</p>
190	Wulandari nyuwun pirs dhateng Bu Sosro menapa Bu Sosro kersa tindak griya sakit.	“Eeeeng... menapa panjenengan kersa tindak griya sakit samenika?”	✓							✓										✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung <p>“Panjenengan” menika kalebet tembung sesulih.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Sesulih Purusa, <p>“Panjenengan” menika sesulih saking namanipun Bu Sosro.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Heuristik <p>Wulandari nyuwun pirs dhateng Bu Sosro.</p>	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
191	Bu Sosro ingkang kaget, nyuwun pirsana menapa Wulandari menika nilpun saking griya sakit.	“Rumah sakit? Dadi iki saka rumah sakit ta Wul ?”	✓		✓																✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wul” menika wacahan saking namanipun Wulandari • Jinis: Nama Tiyang “Wul” menika nama paraga. • Fungsi: Heuristik Bu Sosro nyuwun pirsana dhateng Wulandari.
192	Wulandari mangsuli pitakenanipun Bu Sosro. Wulandari nyuwun pirsana menapa Bu Sosro saged tindak griya sakit sekedhap.	“Inggih, kula jagi dalu. Bu . Menawi Ibu mboten repot, kula aturi tindak griya sakit sakedhap, wonten wigatosipun. Kula papag menapa dipun papag supir griya sakit sakersanipun Ibu.”	✓		✓												✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Bu” kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Bu” → nyebat tiyang ingkang langkung sepuh. • Fungsi: Referensial Wulandari mangsuli pitakenanipun Bu Sosro. 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh							Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
193	Bu Sosro nyuwun pirsana menapa wonten bab ingkang wigatos sanget.	“Wah, sajake kok ana perlu banget, ana apa ta Wul ?”	✓		✓																✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wul” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis: Nama Tiyang “Wul” menika nama paraga. • Fungsi: Heuristik Bu Sosro nyuwun pirsana dhateng Wulandari.
194	Wulandari mangsuli pitakenanipun Bu Sosro, ananging Wulandari menika ngapusi amargi boten kersa rencananipun gagal.	“Anu, Bu , wonten satunggaling kurban kacilakan kala wingenanipun menika taksih kula rawat ngantos dinten menika. Priyantunipun ngendika menawi sampun tepang kaliyan	✓			✓				✓							✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Bu” menika wacahan saking tembung “Ibu”. “Panjenengan” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Bu” → nyebat tiyang ingkang langkung sepuh. “Panjenengan” menika sesulih saking namanipun Bu Sosro. • Fungsi: Referensial

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangswanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
		panjenengan lan kepengin pinanggih sakedhap kemawon kaliyan Ibu,”																				Wulandari ngandharaken pawadanipun nyuwun tulung Bu Sosro supados tindak griya sakit.
195	Wulandari ingkang mangretos bilih Bu Sosro sampun dugi langsung ngendhika bilih badhe nyuwun tulung bab ingkang wigatos.	“Kula badhe nyuwun tulung Ibu, wigatos sanget...,”	✓				✓							✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Ibu” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Bu” → nyebat tiyang ingkang langkung sepuh. • Fungsi: Fatik Wulandari menika nyuwun tulung kaliyan Bu Sosro.
196	Bu Sosro ingkang kaget amargi Bu Puguh menika Bu sumarni, ibunipun Wulandari. Bu Sosro lajeng	“Piye kabare, Jeng, rak ya padha wilujeng ta?”	✓				✓													✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Jeng” kadadosan saking setunggal tembung ingkang dipunwancah. • Jinis: Pasedherekan (PM) 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	nyuwun pirsakadospundi kabaripun Bu Sumarni.																					<p>“Jeng” nyebatiyang wadon ingkang boten saking kulawarganipun.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: fatik Bu Sosro nyuwun pirsakadospundi kabaripun Bu Puguh.
197	Bu Sumarni mangsuli pitakenanipun Bu Sosro. Bu sumarni ngandharaken bilih kabaripun sae.	“Pangestunipun Ibu , kula tansah pinaringan wilujeng....”	✓				✓							✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Ibu” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Bu” → nyebatiyang ingkang dipunkormati. • Fungsi: Fatik Bu Puguh mangsuli kadospundi kabaripun.
198	Bu Sosro nyuwun pirsamenapa Bu Sumarni boten kangen saha boten kapengin	“ Panjenengan apa ora kangen karo bocahe lan ora kepingin ketemu?”	✓							✓										✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Bu” menika wacahan saking tembung “Ibu”. “Panjenengan” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis: Pasedherekan (PM) 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	kapanggih kaliyan putranipun.																					<p>“Bu”→ nyebat tiyang ingkang dipunkormati. “Panjenengan” menika sesulih saking namanipun Bu Puguh.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Heuristik Bu Sosro nyuwun pirsu dhateng Bu Puguh.
199	Bu Sosro ngandharaken bilih Bu Sumarni menika kebangetan amargi boten nate niliki putranipun. Bu Sosro ugi ngandharaken kawontenanipun putranipun.	“ Panjenengan ki kebangetan lho Jeng . Mosok njur ora ana kabare babar pisan seprene. Kok tegel temen karo keng putra. Sulastri saiki wis gedhe, ayu manis kaya panjenengan . Wis bola-bali nakokake panjenengan lan	✓			✓				✓					✓	✓						<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Panjenengan” saha “Jeng” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Sesulih Purusa, Pasedherekan (PM) “Panjenengan” menika tembung sesulih saking namanipun Bu Puguh. “Jeng” nyebat tiyang wadon ingkang boten saking kulawarganipun. • Fungsi: emotif Sapa aruh menika dipunginakaken Bu Sosro kangge nedahaken raos

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
		kepengin ketemu ibune pribadi...”																				pangraos ingkang kuciwa dhateng Bu Puguh.
200	Bu Sumarni ngandharaken bilih menika sedaya lepatipun piyambak. Bu Sumarni ugi ngandharaken pawadanipun kenging menapa boten nate niliki putranipun.	“Pancen sedaya kalawau lepat kula kok Bu . Nanging sejatosipun kula namung kuwatos menawi piyambakipun mangertos bilih sanes putra panjenengan piyambak, lajeng madosi kula lan mboten purun ngakeni tiyang sepuh dhateng panjenengan .”	✓				✓			✓						✓						<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Bu” menika wacahan saking tembung “Ibu”. “Panjenengan” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Bu” → nyebat tiyang ingkang dipunkormati. “Panjenengan” menika sesulih saking namanipun Bu Sosro. • Fungsi: Emotif Bu Puguh menika nedahakan raos pangraosipun ingkang ngraos lepat dhateng Bu Sosro.
201	Bu Sosro ngandharaken	“Sejatinipun dheweke ora sida	✓				✓										✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	bilih putranipun Bu Sumarni boten sios dipunangkat dados putranipun amargi garwanipun boten sarujuk	dak pek anak kok Jeng . Jalaran bapake ora setuju. Dadi ya njur dak openi kaya bocah panti liyane kae...”																				<p>“Jeng” kadadosan saking setunggal tembung ingkang dipunwancah.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Pasedherekan (PM) <p>“Jeng” nyebat tiyang wadon ingkang boten saking kulawarganipun.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: referensial <p>Bu Sosro ngandharaken bilih Wulandari menika boten sios dipunangkat dados putra kaliyan piyambakipun.</p>
202	Bu Sosro paring informasi bab putranipun Bu Sumarni. Bu Sosro nedahaken bilih dokter ingkang ngrumat Bu Sumarni menika putranipun.	“Lha kuwi apa Jeng , putramu. Saiki wis gedhe, dadi dokter sing pinter lan disenengi masyarakat...”	✓				✓										✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung <p>“Jeng” kadadosan saking setunggal tembung ingkang dipunwancah.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Pasedherekan (PM) <p>“Jeng” nyebat tiyang wadon ingkang boten saking kulawarganipun.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: referensial <p>Bu Sosro paring informasi bilih Dokter ingkang ngrawat Bu Puguh menika putranipun piyambak.</p>

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsaan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
203	Bu Sumarni kaget amargi boten ngira bilih Wulandari menika putranipun.	“O..., ora ngira babar pisan yen kowe kuwi anakku, Ngger... ”	✓			✓				✓					✓							<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih. “Ngger” menika kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Sesulih Purusa, Pasedherekan “Kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. “Ngger” → kangge nyebat Wulandari. • Fungsi: Emotif Bu Puguh boten ngira bilih Wulandari menika putranipun.
204	Bu Sumarni nyebat Wulandari kanthi nama ingkang dipunparing kaliyan piyambakipun. Bu Sumarni nyuwun	“ Lastri, Latri... , jebul kowe wis semene gedhene... kathik dadi dokter... Apuranen ibu sing wis tegel nglalekake kowe,	✓		✓	✓									✓							<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Lastri” kadadosan saking setunggal tembung. “Ndhuk” menika kadadosan saking setunggal tembung ingkang dipunwancah. • Jinis: Nama Tiyang, Pasedherekan

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	pangapunten amargi sampun ninggalaken piyambakipun ing panti asuhan.	Ndhuk. Nanging jare ora kersana ibu nglalekake lan negakake kowe, mung kahanan kang kudu mangkono...”																			“Lastri” menika nama asli saking Wulandari, setunggaling paraga ing novel. “Ndhuk” → nyebat putranipun Bu Puguh.. • Fungsi: Emotif Bu Puguh nedahakaen raos pangraosipun ingkang ngraos lepat amargi ninggalaken Wulandari ing panti asuhan.
205	Wulandari nyebat Hinaryanto kanthi praupan ingkang sumringah.	“ Hien.... Hien.... , aku wis ketemu ibuku... Hien, ketemu ibuku tenan....”	✓			✓									✓						• Wujud: Tembung “Hien” menika wacahan saking namanipun Hinaryanto. • Jinis: Nama Tiyang “Hien” menika nama paraga. • Fungsi: Emotif Wulandari nedahaken raos pangraos ingkang bingah dhateng Hinaryanto.
206	Wulandari ngandharaken dhateng	“Anu Hien, aku wis ketemu ibuku.”	✓			✓											✓				• Wujud: Tembung “Hien” menika wacahan saking namanipun Hinaryanto.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	Hinaryanto bilih piyambakipun sampun kepanggih kaliyan ibunipun.																				<ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Nama Tiyang “Hien” menika nama paraga. • Fungsi: Referensial Wulandari ngandharaken bilih piyambakipun sampun kepanggih ibunipun.
207	Wulandari ngandharaken bilih ibu-ibu kurban kacilakan menika ibunipun piyambak.	“Tenan Hien . Wanita setengah yuswa kurban kacilakan kae, sing neng kamar A kae, jebule ibuku dhewe.”	✓		✓												✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Hien” menika wacahan saking namanipun Hinaryanto. • Jinis: Nama Tiyang “Hien” menika nama paraga. • Fungsi: Referensial Wulandari ngandharaken bilih ibu kurban kacilakan menika ibunipun.
208	Hinaryanto ngandharaken bilih piyambakipun ndherek bingah menawi Wulandari bingah.	“Aku melu bungah banget Wul , kowe wis ketemu ibumu. Saiki kowe rak seneng lan mulya ta? Aku melu	✓		✓										✓						<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wul” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis: Nama Tiyang “Wul” menika nama paraga. • Fungsi: Emotif

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
		ngrasakake kamulyanmu mau.”																			Hinaryanto ndherek bingah bilih Wulandari ugi bingah.
209	Hinaryanto ugi ngandharaken bilih kalawingi saduginipun ing Tuban piyambakipun kapengin nilpun Wulandari. Ananging niyatan menika wurung amargi ajrih bilih ganggu Wulandari. Tiyang sepuhipun Hinaryanto ugi nitip salam kangge Wulandari.	“Dhek bengi, tekaku saka Surabaya jam sepuluh. Aku kepengin tilpun kowe, nanging kuwatir yen ngganggu. Ana salam saka bapak ibu kanggo kowe.”	✓							✓					✓						<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Kowe” menika kalebet wujud tembung sesulih. • Jinis: Sesulih Purusa “Kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari ingkang dipunginakaken Hinaryanto. • Fungsi: Emotif Hinaryanto kuwatir bilih ngganggu Wulandari.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangswanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
210	Wulandari ngucapaken matur nuwun kangge Hinaryanto. Wulandari ugi ngandharaken bilih dinten menika piyambakipun badhe ngurus konduripun ibunipun.	“O, matur nuwun. Esuk iki aku ora prei Hien , ngurus kondure ibu.”	✓		✓												✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Hien” menika wancahan saking namanipun Hinaryanto. • Jinis: Nama Tiyang “Hien” menika nama paraga. • Fungsi: Referensial Sapa aruh menika dipunginakaken Wulandari kangge paring <i>informasi</i> dhateng Hinaryanto.
211	Wulandari nyuwun pirs dhateng ibunipun, bapakipun tindak ing pundi.	“Bapak kok ora katon ta Bu , tindak ngendi?”	✓			✓														✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Bu” kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: pasedherekan “Bu” → nyebat ibunipun Wulandari. • Fungsi: heuristic Wulandari nyuwun pirs dhateng Ibunipun.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
212	Wulandari nyuwun pirs dhateng ibunipun menapa Pak Puguh menika boten remen kaliyan piyambakipun.	“ Bu , bapak kok ora seneng karo aku geneya ta?”	✓			✓															✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Bu” kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: pasedherekan “Bu” → nyebat ibunipun Wulandari. • Fungsi: heuristic Wulandari nyuwun pirs dhateng Ibunipun.
213	Wulandari ngandharaken bilih piyambakipun ugi kapengin ngabekti marang Pak Puguh. Wulandari ngandharaken bilih piyambakipun boten mangretos menapa luputipun ingkang	“Aku rak ora duwe kaluputan apa-apa ta karo bapak? Jane aku ya kepengin ngabekti marang bapak nadyan bapakku kuwalon. Nanging geneya bapak plengas-plengos lan ora remen yen dak cedhaki? Aku ora	✓			✓											✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Bu” kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: pasedherekan “Bu” → nyebat ibunipun Wulandari. • Fungsi: referensial Wulandari ngendhika kaliyan ibunipun bilih piyambakipun menika boten mangretos menapa luputipun marang bapak kwalonipun. 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	nyebabaken Pak puguh boten remen.	ngerti Bu , apa sejatine luputku.”																				
214	Wulandari ngandharaken pamanggihipun bab Pak Puguh ingkang sengit kaliyan piyambakipun.	“Wong wis ora dadi kok isih disengiti ta Bu , kuwi jenenge rak sujana. Mangka wonge bae ora karuwan alang ujure, lha kok disujani. Aneh pancen pikirane wong lanang...”	✓			✓											✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Bu” kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: pasedherekan “Bu” → nyebat ibunipun Wulandari. • Fungsi: referensial Wulandari ngandharaken pamanggihipun bab bapak kwalonipun.
215	Bu Sumarni mangsuli bilih wonten cariyosipun kenging menapa Pak Puguh menika sengit kaliyan	“Pancen ana riwayat Wul... lan dawa critane...”	✓		✓												✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wul” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis: Nama Tiyang “Wul” menika satunggaling nama paraga ing novel. • Fungsi: Referensial

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	bapakipun Wulandari.																					Bu Puguh ngendhika bilih wonten riwayatipun bapak kwalonipun menika sengit kaliyan Wulandari.
216	Saderengipun Bu Sumarni nyariosaken sedaya, Bu Sumarni ngendhika supados sabibaripun Wulandari mangretos cariyos menika Wulandari boten gela.	“Aja dadi atimu, Wulan , lan aja gela yen kowe mengko wis ngerti kahanane bapakmu. Dikaya ngapa, dheweke sing ngukir jiwa ragamu. Sapa ngerti, ing sawijining wektu mengko kowe bisa ketemu karo dheweke...”	✓		✓					✓								✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Nama Tiyang “Wulan” menika nama paraga. Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: Puitik Bu Puguh menika ngendhika supados Wulandari boten gela bilih sampun mangretos kadospundi cariyosipun.
217	Bu Sumarni ngandharaken bilih sejatosipun kapenginipun	“ Wulan ..., anggonku nitipake kowe neng Bu sosro kuwi ora	✓		✓					✓							✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. “Kowe” kalebet tembung sesulih.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	ibunipun supados piyambakipun dipunangkat anak kaliyan Bu Sosro.	kok merga ibu ora gelem ngopeni kowe. Karepe ibu, kowe dak pasrahake kuwi supaya dipek anak angkat, ora dioperni neng asuhan kaya bocah-bocah liyane kuwi. Jebule Bu Sosro ora kersa ngapek putra kowe . aku ora ngerti bab iku. Dak sengguh yen kowe wis mukti dadi putrane Bu Sosro.”																				<ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Nama Tiyang “Wulan” menika nama paraga. Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: Referensial Sapa aruh menika dipunginakaken Bu Sumarni kangge nyariosaken bab Wulandari ingkang dipuntitipaken ing panti asuhan.
218	Wulandari ngendhika bilih	“Nanging sejatine aku rak ora ngerti	✓			✓									✓							<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	sejatosipun piyambakipun boten mangretos bab menika. Ananging menapa Wulandari kedah nanging lepat menika.	apa-apa ta Bu , geneya kudu melu tanggung dosane Bapak?”																				<p>“Bu” kadadosan saking setunggal tembung.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis: pasedherekan <p>“Bu” → nyebat ibunipun Wulandari.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: emotif <p>Wulandari nedahaken raos pangraos ingkang bingung dhateng ibunipun.</p>
219	Wulandari nyuwun pirsu dhateng ibunipun, menapa sampun supe kaliyan bapakipun.	“ Ibu wes nglalekake Bapak?”	✓			✓															✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung <p>“Ibu” kadadosan saking setunggal tembung.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis: pasedherekan <p>“Bu” → nyebat ibunipun Wulandari.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: heuristic <p>Wulandari nyuwun pirsu dhateng Ibutipun.</p>
220	Ibutipun ngandharaken pamanggihipun bab tiyang ingkang	“Ah, dak kira ora kabeh wong cupet pamawase kaya kuwi, Wulan . Yen panemune	✓		✓												✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung <p>“Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Nama Tiyang <p>“Wulan” menika nama paragas.</p>

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	saderengipun nyambung katresnan kaliyan Wulandari. Ibunipun ugi ngandharaken pamanggihipun kadospundi kedahipun katresnan ingkang tulus.	ibu, priya loro sing wis tau nresnani kowe kuwi ora nresnani kowe klawan tulusing ati. Jalaran katresnan kang tulus mono, ora mbedakake lan metung asal-usul, drajat lan keturunan. Sapa, lan kepriye wong kang ditresnani, bakal diantebi anggere atine rumangsa wis nyawiji.”																			<ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Referensial Bu Sumarni ngandharaken pamanggihipun bab katresnan.
221	Wulandari ngandharaken pamanggih	“Iya yen sing padha nglakoni Bu , pancen	✓			✓											✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Bu” kadadosan saking setunggal tembung.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	ingkang boten sarujuk kaliyan pamanggih ingkang dipunandharaken ibunipun.	mengkono panemune. Nanging wong tuwane? Kulawargane? Sing kakehan pertingsing kuwi malah wong tuwane. Biyasane njur nimbang bibit, bebet, lan bobot. Aku ngrumansani yen bocah kang ina lan ora duwe kabeh mau.”																			<ul style="list-style-type: none"> • Jinis: pasedherekan “Bu”→ nyebat ibunipun Wulandari. • Fungsi: Referensial Sapa aruh menika dipunginakaken Wulandari kangge ngandharake pamanggihipun dhateng ibunipun.
222	Ibunipun Wulandari ngandharaken malih bab katresnan ingkang	“Ibu kok ora percaya yen priya sing kok kandhakake kuwi manteb tenan	✓		✓													✓			<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis: Nama Tiyang “Wulan” menika nama paraga.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	tulus. Ibunipun ugi paring pitutur supados Wulandari ngatos-atos anggenipun milih kanca urip.	atine marag kowe. Dak kira, pepisahan luwih becik tinimbang getun mburi. Ngati-ati milih kanca urip, Wulan. ”																				<ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Referensial Bu Sumarni paring amanat supados Wulandari ngatos-atos anggenipun milih sesandhinganipun.
223	Wulandari nyariosaken marang ibunipun bilih wonten satunggal priya ingkang ngarep-arep katresnanipun.	“Ana pemuda sing wektu iki ngarep-arep tresnaku, Bu . Sejatine wis suwe anggone ngesir aku, wiwit aku sekolah biyen. Nanging nganti seprene aku durung aweh wangsulan.”	✓			✓											✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Bu” kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: pasedherekan “Bu” → nyebat ibunipun Wulandari. • Fungsi: Referensial Wulandari ngandharaken bilih wonten tiyang ingkang nresnani piyambakipun.
224	Ibunipun ngendhika	“Ora susah kakean milih,	✓		✓													✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	supados Wulandari enggal nemtokaken pilihan kangge bab palakrama.	Wulan. Umurmu wis ngancik pitulikur. Bocah wadon umur semono kuwi wis ora remaja maneh lan kudu enggal nemtokake pilihan....”																				<p>“Wulan” menika wancahan saking namanipun Wulandari.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Nama Tiyang “Wulan” menika nama paraga. • Fungsi: Puitik Bu sumarni paring panyaruwe dhateng Wulandari bab katresnan.
225	Bu Sumarni ngandharaken bilih piyambakipun mangretos kadospundi pangraosipun Wulandari. Ibunipun ugi ngandharaken kenging menapa Wulandari boten	“Ibu ngerti pangrasamu, Ndhuk. Yen Hinar wes kandha menawa wong tuwane ora kabotan, geneya kowe ora percaya? Dak kira dheweke ora bakal goroh. Hinar wis kliwat	✓		✓	✓				✓					✓			✓		✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Ndhuk” kadadosan saking setunggal tembung. “Kowe” kalebet tembung sesulih. “Wulan” kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan, Sesulih Purusa, Nama Tiyang “Ndhuk” → nyebat Wulandari. “Kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. “Wulan” menika nama paraga. 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	percaya kaliyan Hinaryanto. Miturut ibunipun menika katresnan mbetahaken kapercayaan	diwasa, dudu remaja kaya kekasihmu sing dhisik-dhisik. Katresnan kuwi uga mbutuhake kapercayaan, <u>Wulan</u> .”																			<ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Emotif, Heuristik, Puitik “Ndhuk” menika nedahakae raos pangraosipun Bu Sumarni. “Kowe”: Bu Sumarni kangge nyuwun pirs dhateng Wulandari. “Wulan”: Bu Sumarni paring panyaruwe dhateng Wulandari.
226	Ibunipun ngandharaken bilih piyambakipun namung saged paring dunga supados gesangipun Wulandari menika mulya saha tentrem. Ibunipun boten kapengin putranipun	“Ibu mung bisa ndongakake, Wulan , muga kowe lan dheweke cocog lan klakon urip bebarengan. Pecahing bale somahe ibu sawijining pengalaman kang pait lan aja nganti kok tiru....”	✓		✓					✓								✓			<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. “Kowe” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis: Nama Tiyang, Sesulih Purusa “Wulan” menika nama paraga. Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: Puitik

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	ngalami menapa ingkang nate dipunlampahi kaliyan piyambakipun.																					Sapa aruh menika dipunginakaken Bu Sumarni kangge paring panyaruwe dhateng Wulandari.
227	Hinaryanto ngandharaken raos pangraosipun nalika pisah kaliyan Wulandari.	“Aku wis kangen banget karo kowe ... pisah sedhela bae rasane ora kuwat.”	✓							✓					✓							<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Sesulih Purusa Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: emotif Hinaryanto ngandharaken bilih piyambakipun kangen kaliyan Wulandari.
228	Hinaryanti nyuwun pirsa menapa Wulandari saestu kersa tindak dhateng Surabaya.	“ Kowe gelem tenan Wul ?”	✓		✓					✓										✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wul” menika wacahan saking namanipun Wulandari. “Kowe” menika kalebet tembung sesulih. • Jinis: Nama Tiyang, Sesulih Purusa 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
																						<p>“Wul” menika nama paraga. Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Heuristik Hinaryanto nyuwun pirsu dhateng Wulandari.
229	Nalika Hinaryanto dugi griyanipun, tiyang wadon marani Hinaryanto kanthi aweh salam.	“Woo, Den Hinar ... Den Hinar rawuh...,”	✓	✓			✓							✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa “Den Hinar” menika kadadosan saking kalih tembung. • Jinis: Gelar Kebangsawanan (PM), Nama Tiyang “Den” → nyebat tiyang jaler ingkang boten gadhah keturunan bangsawan. “Hinar” menika nama paraga. • Fungsi: Fatik Sapa aruh menika dipunginakaken kangge miwiti wicantenan.
230	Hinaryanto nyuwun pirsu kaliyan rewangipun,	“Mami neng endi, Mbok? ”	✓				✓													✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Mbok” kadadosan saking setunggal tembung • Jinis: Pasedherekan (PM) 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	ibuniun wonten ing pundi.																					<p>“Mbok” → nyebat rewangipun Hinaryanto.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: heuristic Hinaryanto nyuwun pirsu kaliyan rewangipun.
231	Rewangipun mangsuli bilih ibunipun wonten ing kamar. Rewangipun ugi ngendhika bilih kalawau ibunipun nggih ngentosi Hinaryanto.	“Wonten kamar, Den. Nembe kemawon mlebet. Kala wau inggih ngajeng-ajeng rawuh panjenengan kok, wangsul-wangsul miyos mirsani ngajengan.”	✓				✓			✓							✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Den” menika kadadosan saking setunggal tembung. “Panjenengan” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Gelar Kebangsawanan (PM), Sesulih Purusa “Den” → nyebat tiyang jaler ingkang boten gadhah keturunan bangsawan. “Hinar” menika nama paraga. Tembung “Panjenengan” menika sesulih saking namanipun Hinaryanto. • Fungsi: Referensial Rewangipun ngandharaken bab ibunipun Hinaryanto.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
232	Hinaryanto nepangapen Wulandari dhateng ibunipun.	“iki Wulandari, Mam... ”	✓				✓								✓							<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Mam” kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: Pasedherekan “Mam” → nyebat ibunipun Hinaryanto • Fungsi: Fatik Hinaryanto nepangaken Wulandari dhateng ibunipun.
233	Wulandari nyebat saha ngarasa asta ubunipun Hinaryanto.	“Sugeng, Bu... ”	✓				✓							✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Bu” kadadosan saking setunggal tembung ingkang dipunccekak. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Ibu” → nyebat ibunipun Hinaryanto • Fungsi: Fatik Wulandari aruh-aruh ibunipun Hinaryanto.
234	Ibunipun hinaryanto ngraos bingah amargi	“Ibu remen banget Nak Wulan kersa rawuh kene. Ayo		✓	✓										✓							<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Frasa “Nak Wulan” kalebet frasa aran.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	Wulandari sampun dolan griyanipun. kersa ing	padha lenggahan neng kana ngaso karo crita-crita...”																				<ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Pasedherekan (PM), Nama tiyang “Nak” → nyebat tiyang ingkang langkung enem. “Wulan” menika namanipun paraga. • Fungsi: Emotif Sapa aruh menika nedahaken raos pangraos saking ibunipun Hinaryanto.
235	Ibunipun hinaryanto nyariosaken bilih Hinaryanto asring nyariosaken Wulandari.	“Hinar kerep banget nyriitakake sliramu . Malah sing dirembug saben tilik mreng ya mung sliramu bae..., ora ana liyane maneh...”	✓							✓							✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Sliramu” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Sesulih Purusa Tembung “Sliramu” menika sesulih saking namanipun Wulandari. • Fungsi: referensial Ibunipun Hinaryanto nyariosaken bab Hinaryanto dhateng Wulandari.
236	Hinaryanto nyuwun pirsadhateng ibunipun	“Papi apa tindakan ta Mam , kok ora ana ketok neng dalem?”	✓			✓														✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Mam” kadadosan saking satunggal tembung ingkang dipuncetak. • Jinis: pasedherekan 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsaan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	menapa bapakipun saweg tindakan.																					<p>“Mam” → kangge nyebate ibunipun.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: heuristik Hinaryanto nyuwun pirsane dhateng ibunipun.
237	Hinaryanto nepangaken Wulandari dhateng bapakipun.	“Menika Wulandari, Pap... ”	✓			✓								✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Pap” kadadosan saking setunggal tembung ingkang dipunccekak. • Jinis: pasedherekan “Pap” → kangge nyebate Bapak. • Fungsi: fatik Hinaryanto nepangaken Wulandari dhateng bapakipun.
238	Bapakipun ngendhika kaliyan garwanipun supados Hinaryanto saha Wulandari leren rumiyin.	“ Mam , mesthi cah-cah padha kesel. Ben padha salin lan resik awak dhisik, mengko diteruske olehe jagongan. Awake dhewe rak isih ana perlu	✓			✓											✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Mam” kadadosan saking satunggal tembung ingkang dipunccekak. • Jinis: pasedherekan “Mam” → kangge nyebate ibunipun. • Fungsi: Referensial Bapakipun Hinaryanto ngandharaken bab Hinaryanto

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangswanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
		menyang Hyatta?"																				kaliyan Wulandari ingkang nembe dugi ing Surabaya.
239	Hinaryanto ngandharaken kawontenan ing griyanipun. Hinaryanto ugi ngandharaken kadospundi aturan-aturan ingkang wonten ing griyanipun.	“Yen arep adus, kae jedhinge neng pojokna kae. Ana kran kanggo banyu anget. Lerena dhisek bae Wul , yen bisa bubuka sedhela mengko bengi ben ora sayah. Biyasane, bubar acara pesta, bapak lan ibu remen ngajak ngobrol nganti wengi. ...”	✓		✓												✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wul” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis: Nama tiyang “Wul” menika nama paraga. • Fungsi: Referensial Hinaryanto ngandharaken bab kawontenan ing griyanipun.
240	Wulandari boten kersa disuntik kaliyan Hinaryanto. Wulandari ngandharakn bilih	“Ah, ora susah Hien , dak ngombe obat bae. Yen wis ngaso, sesuk ra seger maneh.”	✓		✓														✓			<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Hien” menika wacahan saking namanipun Hinaryanto. • Jinis: Nama Tiyang “Hien” menika nama paraga. • Fungsi: regulatori

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh							Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangswanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	piyambakipun namung badhe sare kemawon.																					Wulandari ngendhika bilih piyambakipun badhe tilem kemawon.
241	Hinaryanto ngucapaken sugeng kangge Wulandari.	“He-eh. Sugeng sare sayang ...”	✓								✓			✓								<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Sayang” kalebet tembung adjektif. • Jinis: Adjektif Transposisional Tembung “sayang” menika tembung adjektif ingkang ngalampahi <i>transposisional</i>. • Fungsi: Fatik Hinaryanto badhe medal saking kamaripun Wulandari.
242	Wulandari ngandharaken raos panhraosipun ingkang getun amargi randat anggenipun yakin kaliyan katresnanipun Hinaryanto.	“Aku... mulya banget, Hinar ... lan getun dene dina-dina wingi dak liwati mengkono bae tanpa melu katresnanmu...”	✓		✓										✓							<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Hinar” menika wancahan saking namanipun Hinaryanto. • Jinis: Nama Tiyang “Hinar” menika nama paraga. • Fungsi: Emotif Wulandari nedahaken raos pangraos bingah saha getun dhateng Hinaryanto.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
243	Hinaryanto nagnadharaken kadospundi panraosipun bilih boten sesandingan kaliyan Wulandari.	“Upama kowe ora kelakon dadi duwekku, Wulan , mendah nelangsane uripku....”	✓		✓					✓								✓			<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Nama Tiyang, Sesulih Purusa “Wulan” menika nama paraga. Tembung “kowe” menika sesulih saking Wulandari. • Fungsi: Puitik Hinaryanto ngendhika bilih piyambakipun nelangsa menawi boten saged sesandhingan kaliyan Wulandari.
244	Wulandari ngendika supados ibunipun boten paring mangretos bab menika dhateng Pak Puguh.	“Ya dijaga ta Bu , aja nganti Pak Puguh pirsu bab iki. Tansah diudi amrih bapak lan Pak Puguh ora ketemu.”	✓		✓														✓		<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Bu” kadadosan saking setunggal tembung ingkang dipuncetak. • Jinis: pasedherekan “Bu” → kangge nyebat ibunipun • Fungsi: Regulatori

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsaan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
																						Wulandari ngendhika supados ibunipun saged njagi bab bapakipun saking bapak kwalonipun.
245	Ibunipun Wulandari ngelingaken Wulandari bilih Pak Puguh menika sisihanipun. Ibunipun ugi ngendhika bilih piyambakipun bten saged nyingkuri Pak Puguh.	“Pak Puguh kuwi sisihanku, Wulan . Apa ibu kudu nyingkur dheweke? Ora bisa, Ndhuk .”	✓		✓	✓											✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Ndhuk” saha “Wulan” kadadosan saking setunggal tembung ingkang dipuncagak. • Jinis: Pasedherekan, Nama Tiyang “Ndhuk” → nyebat Wulandari. “Wulan” menika nama paraga. • Fungsi: Referensial Bu Sumarni ngandharaken pamanggihipun kangge mangsuli andharanipun Wulandari.
246	Ibunipun ngendhika supados Wulandari boten salah tanpa rumiyin. Ibunipun	“Aja kesusu salah tanpa, Wulan . Elinga, dhek nalika inu ketulata, ibu kapotangan budi	✓		✓													✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis: Nama Tiyang “Wulan” menika nama paraga. • Fungsi: Puitik

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangswanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	ugi ngendhika kadospundi Pak Puguh ingkang paring pitulungan kangge piyambakipun.	marang dheweke. Saiki dheweke dadi sisihanku, aku kudu ngormati dheweke.”																				Bu Sumarni paring panyaruwe supados Wulandari boten salah tanpa rumiyin.
247	Wulandari ngendhika bilih piyambakipun boten saged pepisah kaliyan Hinaryanto.	“Ora, Bu , Ora! Aku ora bakal pisah karo Hinar. Ora ana priya liya sing kasetyane kaya Hinar...”	✓				✓													✓	<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Bu” kadadosan saking setunggal tembung ingkang dipuncetak. • Jinis: pasedherekan “Bu” → kangge nyebat ibunipun • Fungsi: Regulatori Wulandari boten sarujuk kaliyan pamanggih saking ibunipun. 	
248	Ibunipun ngendhika supados Wulandari boten salah tanpa kaliyan	“ Wulam , kowe aja salah tanpa Ndhuk... ”	✓		✓					✓									✓		<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Ndhuk” saha “Wulan” kadadosan saking setunggal tembung ingkang dipuncetak. • Jinis: Pasedherekan, Nama Tiyang “Ndhuk” → nyebat Wulandari. 	

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	pangandikanipun menika.																					<p>“Wulan” menika nama paraga.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Puitik Bu Sumarni ngendhika Wulandari boten salah tampa kaliyan andharanipun Bu sumarni.
249	Wulandari nyuwun ibunipun supados dalu menika kersa sare kaliyan Wulandari.	“ Ibu , bengi iki Ibu sare karo Wulan ya?”	✓			✓																<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: tembung “Ibu” kadadosan saking setunggal tembung. • Jinis: pasedherekan “Ibu” → nyebat ibunipun • Fungsi: Heuristik Wulandari nyuwun pirsu dhateng ibunipun.
250	Ibunipun ngandharaken bilih boten saged ngrayakaken pestanipun Wulandari. Ibunipun ngandharaken	“ Wulan , ibu ora bisa ngrayakake pestamu mbesuk klawan egeng. Kowe ngerti, kahanane ibu kaya ngene.”	✓		✓					✓							✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Nama Tiyang, Sesulih Purusa

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsaan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	bilih Wulandari ngetos kadospundi kahannipun kulawarganipun.																					<p>“Wulan” menika nama paraga. Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Referensial <p>Bu Sumarni ngandharaken kawontenanipun.</p>
251	Ibunipun sarujuk kaliyan rancanganipun Wulandari kangge ngrayakaken pestanipun. Ibunipun ugi paring pitutur saha pesen kangge Wulandari.	“Kuwi luwih prayoga, Wulan . Kowe ora kena lali karo Bu sosro. Kowe digedhekake neng kana lan bisa dadi wong piguna ya jalaran saka panggulawenthah e Bu Sosro. Aku setuju karo rancanganmu mau. Lan yen kowe suk wis	✓		✓					✓								✓				<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung <p>“Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. “Kowe” kalebet tembung sesulih.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jinis: Nama tiyang, Sesulih Purusa <p>“Wulan” menika nama paraga. Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Puitik <p>Sapa aruh menika dipunginakaken Bu Sumarni kangge paring piweling dhateng Wulandari.</p>

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
		<p>kasil ngedegake rumah sakit, adhi-adhimu saka Panti Asuhan Kartini yen mertamba aja kok Tarik bayar. Yen ana luwihe rejekimu sethithik, sumbangna kanggo panti asuhan kuwi.”</p>																				
252	<p>Ibunipun Wulandari ngendhika kaliyan Pak Puguh bab kawontenanipun calonipun Wulandari.</p>	<p>“Calon besanmu randha sugih, Pak. Kene ora susah abot-abot mikir bab wragad. Kabeh ditanggung besanmu. Pokoke kene nyedhiyani panggonan</p>	✓			✓											✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Pak” kadadosan saking setunggal tembung ingkang dipunccekak. • Jinis: Pasedherekan (PM) “Pak” → nyebat sisihanipun. <ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Refensial Sapa aruh menika dipunginakaken Bu Sumarni kangge ngandharaken bab Wulandari dhateng Pak Puguh.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangswanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
		kanggo ijab resmi. Jarene mengko, pestane neng Surabaya kana neng hotel gedhe.”																				
253	Hinaryanto ngendhika kaliyan Wulandari kadospundi kawontenan dalu menika.	“Wulan... wengi kang endah ya...”	✓		✓												✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis: Nama Tiyang “Wulan” menika nama paraga. • Fungsi: Referensial Hinaryanto ngandharaken kawontenan dalu menika.
254	Hinaryanto ngandharaken kadospundi raos pangraosipun kaliyan Wulandari.	“Wulan..., aku tresna karo kowe...,”	✓		✓										✓							<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. • Jinis: Nama Tiyang “Wulan” menika nama paraga. • Fungsi: Emotif

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh										Fungsi Sapa Aruh						Katrangan	
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangswanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -ontal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
																						Hinaryanto nedahaken raos tresnanipun kangge Wulandari.
255	Wulandari ngandharaken kadospundi raos pangraosipun nalika piyambakipun kaliyan Hinaryanto bulan madu ing Bali.	“ Hinar ...,” kandhane lirih tanpa tumoleh, “neng kene awake dhewe seneng-seneng dhewe..., sauntana iku pasien-pasien padha ngenteni kebak pangarep-arep...”	✓		✓											✓						<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Hinar” menika wacahan saking namanipun Hinaryanto. • Jinis: Nama Tiyang “Hinar” menika nama paraga. • Fungsi: Emotif Wulandari nedahaken raos boten kapenak kaliyan Hinaryanto.
256	Hinaryanto ngendharaken bilih wonten kabar ingkang boten kapenak. Ananging Hinaryanto nywun Wulandari janji	“O, iya, Wulan , ana kabar kang ora nyenengake. Nanging kowe kudu janji, yen awake dhewe tetep mulih sesok sore senajan kowe	✓		✓					✓						✓	✓					<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Wulan” menika wacahan saking namanipun Wulandari. “Kowe” kalebet tembung sesulih. • Jinis: Nama Tiyang “Wulan” menika nama paraga. Tembung “kowe” menika sesulih saking namanipun Wulandari.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh						Katrangan		
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulh purusa	Adj. Transposisi -onal	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori		Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	supados bilih tetep wangsul dhateng Tuban benjing sonten.	krungu kabar iki. Gelem ya?"																				<ul style="list-style-type: none"> • Fungsi: Referensial, Konatif “Wulan”: Hinaryanto kangge ngandharaken kawontenan ing Tuban. (<i>referensial</i>) “Kowe” menika dipunginakaken Hinaryanto supados Wulandari boten ngejak wangsul. (<i>konatif</i>)
257	Wulandari nyuwun pangapunten dhateng Hinaryanto amargi sampun ngrusak bulan madu ing Bali menika.	“ Hinar , apuranen aku ya... wis gawe gelane atimu. Saiki yen kowe arep nesu, nesonana aku sakatogmu dak rungokake... aku pancen luput, munggel swasane endah ing Pulo Bali. Engga Hien,	✓		✓											✓						<ul style="list-style-type: none"> • Wujud: Tembung “Hinar” menika wacahan saking namaniun Hinaryanto. • Jinis: Nama Tiyang “Hinar” menika nama paraga. • Fungsi: Emotif Wulandari nedahaken raos kapenak kaliyan Hinaryanto amargi meksa supados wangsul dhateng Tuban.

No.	Konteks	Tuturan	Wujud sapa aruh		Jinising sapa aruh									Fungsi Sapa Aruh							Katrangan
			Tembung	Frasa	Nama tiyang	Pasedherekan (A)	Pasedherekan (SA)	Kebangsawanan (PM)	Pendidikan	T. sesulih purusa	Adj. Transposisi -onial	Nominal	Pandamelan	Fatik	Emotif	Konatif	Referensial	Puitik	Regulatori	Heuristik	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
		srengenana aku...”																			

Katrangan Tabel:

(✓), (✓), (✓), (✓) : Wontenipun wujud, jinis, saha *fungsi* sapa aruh

→ : Dipunginakaken kangge

1 : Nomer urut *data*

2 : *Konteks* ukara

3 : *Data* ingkang ngewrat sapa aruh

Wujud sapa aruh

4 : Tembung sapa aruh

5 : frasa sapa aruh

Jinis sapa aruh

6 : Nama tiyang

7 : Nama pasedherekan

8 : Nama pasedherekan (PM)

9 : Gelar kebangsawanan (PM)

10 : Gelar pendidikan

11 : Tembung sesulih purusa

- 12 : Adjeftif Transposisional
13 : Tembung nominal
14 : Pandamelan

Fungsi sapa aruh

- 15 : *Fungsi fatik*
16 : *Fungsi emotif*
17 : *Fungsi konatif*
18 : *Fungsi referensial*
19 : *Fungsi puitik*
20 : *Fungsi regulatori*
21 : *Fungsi heuristic*

- 22 : Katrangan

Daftar Cekakan:

- A : Awu
SA : Sanes awu
PM : *Perluasan makna*
T : Tembung

